

Organisatie van kinderopvang in Vlaanderen en Europa

Licentiaatsverhandeling

Catherine Spousta en Virginie Vanallemeersch

Promotor:

Prof. Dr. J. Verrue
Academiejaar 2004 - 2005

Organisatie van kinderopvang in Vlaanderen en Europa

Licentiaatsverhandeling

Catherine Spousta en Virginie Vanallemeersch

Promotor:

Prof. Dr. J. Verrue

Academiejaar 2004 - 2005

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	vii
Dankwoord.....	viii
Ten slotte wensen we ook nog eens onze persoonlijke dank te betuigen aan onze ouders voor het vertrouwen, aan onze vriend voor het geduld en andere zaken die we hier liever niet vermelden. En ook aan Klaas	viii
Inleiding.....	v
1. <i>MOTIVATIE</i>	1
2. <i>RELEVANTIE VAN HET ONDERWERP</i>	1
3. <i>PRAKTIJKGERICHTE SCRIPTIE</i>	2
4. <i>SCRIPTIE IN SAMENWERKINGSVERBAND</i>	2
5. <i>WELKE STAPPEN HEBBEN WE ONDERNOMEN?</i>	2
5.1 <i>De Vlaamse overheid</i>	4
5.2 <i>Europese unie</i>	7
Europa.....	3
Inleiding.....	9
Hoofdstuk 1: Algemene schets van de Europese Unie.....	10
1. <i>HISTORISCHE CONTEXT</i>	10
2. <i>BELANGRIJKSTE VERDRAGEN</i>	13
2.1 <i>Verdrag van Maastricht</i>	14
2.2 <i>Verdrag van Amsterdam</i>	16
2.3 <i>Verdrag van Nice</i>	17
2.4 <i>Verklaring van Laken en de Europese Conventie</i>	17
2.5 <i>Europese grondwet</i>	18
3 <i>EUROPESE INSTELLINGEN</i>	18
4 <i>KINDEROPVANG BINNEN EUROPA</i>	19
4.1 <i>Netwerk Kinderopvang</i>	20
<i>BENAMING VOOR DE GROOTSTE ZELFSTANDIGE EENHEID BINNEN HET ONDERSTEUNENDE APPARAAT VAN DE COMMISSIE. DE DIRECTORATEN-GENERAAL ZIJN ONDERVERDEELD IN DIRECTORATEN, DIE WEER ZIJN ONDERVERDEELD IN ADMINISTRatieve EENHEDEN. DE SECRETARIS-GENERAAL IS HET HOOFD VAN DE ADMINISTRATIE VAN DE COMMISSIE.</i>	20
4.2 <i>Aanbeveling kinderopvang</i>	21
4.3 <i>Richtlijn in verband met ouderschapsverlof</i>	22
4.4 <i>Lissabondoelstellingen</i>	23
4.5 <i>Barcelona targets</i>	24
5. <i>CONCLUSIE</i>	27
Hoofdstuk 2: Kinderopvang binnen de Europese Unie.....	28
1 <i>EUROPA: SOCIALE DIMENSIE</i>	29
2 <i>BELANG VAN KINDEROPVANG BINNEN DE EU</i>	30
2.1 <i>Situering</i>	30
1.2 <i>EUROPESE ARBEIDSMARKT EN GENDER MAINSTREAMING</i>	32
2.3 <i>Ouderschap en arbeidsmarkt</i>	35
3 <i>ORGANISATIE KINDEROPVANG IN DE EUROPESE UNIE</i>	38
<i>Ouderschapsverlof: verschillende regelingen</i>	39

3.2 Kinderopvang en het onderwijssysteem.....	43
3.3 Behoeftte aan kinderopvang.....	45
4. HARMONISATIE OP GEBIED VAN KINDEROPVANG IN EUROPA.....	51
0.1 Harmonisatie voor kinderopvang binnen EU?.....	51
4.2 Geen harmonisatie voor kinderopvang binnen EU.....	53
5. CONCLUSIE.....	53
Hoofdstuk 3: Algemeen besluit.....	55
Vlaanderen.....	58
Inleiding.....	55
Hoofdstuk 1: algemeen kader.....	56
1. KINDEROPVANG IN BELGIË: HISTORISCHE EVOLUTIE.....	56
1.1 Nationaal Werk voor Kinderwelzijn.....	56
1.1.1 De crèches.....	62
1.1.2 Peuterspeelruimten.....	65
1.1.3 Privé bewaaksters en opvangmoeders.....	66
2.2 Fonds voor Collectieve Uitrusting en Diensten (= FCUD).....	68
2. KINDEROPVANG IN VLAANDEREN.....	70
1.1 Bevoegdheden.....	70
2.1 Kind en Gezin.....	71
2.2 Gezins- en Welzijnsraad.....	76
2.3 Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudies.....	77
3.3 Opvangvormen.....	77
3. CONCLUSIE.....	78
Hoofdstuk 2: Buitenschoolse kinderopvang: algemene context.....	79
WETGEVING BUITENSCHOOSE KINDEROPVANG: HISTORISCH KADER.....	79
1.1 Ministerie van Welzijn en Gezin.....	79
1.1.1 Rondetafelconferentie Buitenschoolse Opvang.....	79
1.1.2 Beleidsnota Buitenschoolse Opvang.....	83
1.1.3 Advies van de Vlaamse Raad.....	85
1.1.4 Kwaliteitscommissie Buitenschoolse Opvang.....	86
1.1.5 Advies van de Sociaal Economische Raad van Vlaanderen.....	87
1.1.6 Beleidsbrief Buitenschoolse Opvang.....	88
1.1.7 Vlaamse regelgeving.....	90
Ook wordt in het besluit herhaald dat een erkenning van een IBO slechts mogelijk is na een gunstig advies van het lokaal overleg. Logisch, aangezien het lokaal overleg duidelijk een sleutelrol vervult in het geheel van de buitenschoolse opvang.	96
Art. 21. & 2. Noch het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap noch enig andere Vlaamse overheidsinstelling dan Kind en Gezin kan rechtstreeks of onrechtstreeks subsidies verlenen aan niet door Kind en Gezin erkende initiatieven.....	96
1.1.8 Blauwdruk voor een toekomstgerichte uitbouw van het kinderopvanglandschap in Vlaanderen.....	99
1.1.9 Vlaamse beleidsbrief Mieke Vogels.....	102
1.1.10 Dienstencheques.....	109
1.1.11 Beleidsnota 2004-2009.....	110
1.2 Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid.....	111
1.2.1 Weerwerkgesco's.....	112
1.2.2 Tewerkstellingsfonds en FCUD.....	112

1.2.3Plaatselijke Werkgelegenheidsagentschappen.....	114
2.SOORTEN BUITENSCHOOLSE OPVANGINITIATIEVEN IN VLAANDEREN: EEN OVERZICHT.....	114
2.1Buitenschoolse opvang in de onderwijssector.....	114
2.2Buitenschoolse opvang in de culturele sector.....	115
2.3Buitenschoolse opvang in de welzijnssector.....	115
2.4Initiatieven voor Buitenschoolse Opvang.....	115
3.CONCLUSIE.....	117
Hoofdstuk 3: De problematiek van de IBO's.....	119
<i>1KNELPUNTEN: RONDETAFLCONFERENTIE</i>	
19 DECEMBER 2003.....	119
1.1Knelpunten op gebied van personeel.....	120
1.2Knelpunten op gebied van subsidiëring.....	122
1.3Knelpunten op gebied van regelgeving en organisatie.....	124
2.KNELPUNTEN: NOTA VAN 22 FEBRUARI 1994.....	125
3.KIND EN GEZIN: RAPPORT VAN DE VERNIEUWINGSGROEP.....	126
4.CONCLUSIE.....	129
Hoofdstuk 4: BKO in cijfers	131
1VLAANDEREN.....	131
1.1 Algemeen.....	131
1.1.1Leeftijd van de kinderen.....	132
1.1.2Intensiteit van de opvang.....	132
1.1.3Gebruikte opvangvormen.....	133
1.1.4Werksituatie van de ouders.....	134
1.2Financieel.....	137
1.1Niet georganiseerd door de gemeente.....	137
1.2Wel georganiseerd door de gemeente.....	139
2.PROVINCIE ANTWERPEN.....	141
2.1Algemeen.....	141
2.1Financieel.....	147
3.CONCLUSIE.....	148
Hoofdstuk 5: Praktijkvoorbeeld.....	150
1.IBO NIJLEN.....	150
2.VERSNIPPERING BIJ FCUD.....	153
3.CONCLUSIE.....	154
Hoofdstuk 6: Algemene conclusie.....	156
1.BUITENSCHOOLSE OPVANG ALS PROBLEEM.....	156
2.NAAR DE TOEKOMST TOE.....	157
2.1 Opleiding van personeel.....	157
3.1Blinde vlekken.....	158
4.3Loskoppeling van tewerkstelling.....	160
3.EN TEN SLOTTE.....	161
Federale regering, (2002), Programmawet van 24 december 2002, 31 maart 2005, <www.ejustice.just.fgov.be/cgi/article.pl>.ii	
Vlaamse regering, (1984), Decreet van 29 mei 1984 houdende de oprichting van de instelling Kind en Gezin, 17 maart 2005 <www.wvc.vlaanderen.be/juriwel/gezin/rggezin/basis/decr290584.htm>.....	IV

Vlaamse regering, (1997). Besluit van de Vlaamse regering van 24 juni 1997 houdende regeling van de melding aan de instelling kind en Gezin van de opvang op bestendige wijze van kinderen. 17 maart 2005. <www.wvc.vlaanderen.be/juriwel/gezinopvang/rg/org/toezicht/bvr240697.htm>..... IV

Vlaamse regering, (1997). Decreet van 15 juli 1997 houdende oprichting van een Gezins- en Welzijnsraad en van een adviserende beroepscommissie inzake gezins- en welzijnsaangelegenheden. 25 maart 2005. <www.wvc.vlaanderen.be/juriwel/algemeen/rg/gr/decr150797.htm> IV

Vlaamse regering, (2001). Besluit van de Vlaamse Regering van 23 februari 2001 houdende de voorwaarden inzake erkenning en subsidiëring van initiatieven voor buitenschoolse opvang, 24 maart 2005. <www.wvc.vlaanderen.be/juriwel/gezinopvang/rg/org/bvr230201-1.htm> IV

Vlaamse regering, (2001). Ministerieel besluit van 9 juli 2001 houdende de voorwaarden inzake subsidiëring van initiatieven voor buitenschoolse opvang. 25 maart 2005. <www.wvc.vlaanderen.be/juriwel/gezinopvang/rg/sub/mb090701.htm> IV

Bijlage 1: Artikel Standaard: “Bedrijf wint bij goed evenwicht tussen werk en leven”.....	1
Bijlage 2: Brief aan Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (Nederland).....	3
Bijlage 3: Contact tussen Ministerie VWS en Prof. Plantenga ivm mogelijke medewerking aan Europees congres	4
Bijlage 4: Antwoord van Jos Huber, Ministerie VWS.....	5
Bijlage 5: Brief aan Dhr. Helsen.....	6
Bijlage 6: Bijgesloten documenten bij brief aan Dhr. Helsen.....	6
Bijlage 7: Antwoord van Dhr. Helsen, uitnodiging Rondetafelconferentie.....	7
Bijlage 8: Kopie van officiële uitnodiging Rondetafelconferentie	
Bijlage 9: Brief aan Dhr. Helsen na Rondetafelconferentie.....	9
Bijlage 10: Uitnodiging Europese conferentie Groningen.....	10
Bijlage 11: Programma Europese conferentie Groningen.....	11
Bijlage 12: Europese conferentie Groningen.....	12

Bijlage 13: Evaluatie opdracht tijdens Europese conferentie Groningen.....	13
Bijlage 14: Brieven verstuurd naar Europese contactpersonen 14	
Bijlage 15: Brief aan Dhr. Verniest (Kind en Gezin), vraag om informatie.....	18
Bijlage 16: Antwoord van Dhr. Verniest.....	19
Bijlage 17: Brief aan gemeenten i.v.m. medewerking aan steekproef IBO's.....	19
Bijlage 18: Uitnodiging Loco-vergadering in Lier.....	20
Bijlage 19: Brief van Kanselarij van de Vlaamse Gemeenschap 21	

Voorwoord

Deze scriptie wil een algemeen inzicht geven in het huidige kinderopvanglandschap. Daartoe wordt de aandacht vooral toegespitst op de organisatie van kinderopvang. Enerzijds zal een blik worden geworpen op de organisatie van kinderopvang op supranationaal vlak en aan de andere kant zal ook de organisatie van kinderopvang op nationaal vlak uit de doeken worden gedaan.

Het eerste deel, de organisatie van kinderopvang binnen Europa, hebben we bewust beperkt gehouden daar kinderopvang geen rechtstreekse bevoegdheid van Europa is. Het wordt aanzien als een instrument om de werkgelegenheidsgraad en de gelijkheid tussen mannen en vrouwen te bewerkstelligen. Het staat de lidstaten dus vrij om als goede huisvader de beste methode te kiezen om de kinderopvang in hun land te organiseren. Dit heeft als gevolg dat een gedetailleerde studie uitvoeren wordt bemoeilijkt. In dit deel wordt dan ook getracht om een zo duidelijk mogelijk beeld te geven van de situatie binnen Europa. Hierbij moet wel rekening worden gehouden met het feit dat er nog steeds heel weinig gegevens beschikbaar zijn van de 10 nieuwe lidstaten. Vanaf 2006 zou er mogelijkheid zijn om gedetailleerder in te gaan op dit deel aangezien men vanaf dan zal trachten om gedetailleerde en tevens geharmoniseerde gegevens beschikbaar te stellen.

Vervolgens gaan we de organisatie van kinderopvang binnen België uit de doeken doen. Aangezien het kinderopvanglandschap binnen België nog te ruim is om op zo'n korte termijn volledig te behandelen, hebben we ervoor gekozen om enkel de tak buitenschoolse kinderopvang meer in detail te bespreken. Eerst zal dus een algemeen beeld worden geschetst van het Belgische kinderopvanglandschap. Vervolgens zal systematisch worden afgezaakt tot buitenschoolse kinderopvang. Hierbij zullen we verschillende aspecten uitvoerig behandelen zoals de evolutie die de buitenschoolse kinderopvang heeft meegemaakt van kinderschoentjes tot vandaag. Ook zal er aandacht worden besteed aan de knelpunten die men in deze sector kent.

De scriptie moet als een gestructureerd geheel worden bekeken. We hebben getracht om een zo duidelijk mogelijk beeld te schetsen van de werkelijke situatie. Hiervoor hebben we ons zowel gebaseerd op literatuur als op praktijk. We hopen dat dit werk, dat een boeiend en noodzakelijk thema behandelt, een gemakkelijk toegankelijke scriptie is geworden.

Catherine Spousta & Virginie Vanallemeersch

Dankwoord

Beiden zijn we vol enthousiasme en vertrouwen op zoek gegaan naar een project binnen de kinderopvang. Onze zoektocht heeft ons 2 projecten opgebracht. De scriptie is dus het resultaat van kansen. Kansen die we met beide handen hebben gegrepen. Daar de scriptie uit twee delen bestaat: Europa en Vlaanderen, zullen we ook het dankwoord splitsen.

Het Europese deel. Dankzij Jos Huber van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid in Nederland werden we in contact gesteld met Professor Plantenga van de Utrecht School of Economics. Professor Plantenga heeft ons de kans gegeven om deel te nemen aan een unieke ervaring waarvoor onze dank. Ze heeft ons namelijk de mogelijkheid gegeven om mee te werken aan de voorbereidende werken voor het internationale congres: "childcare in a changing world", dat plaatsvond in 2004 te Groningen. Naast deze ervaring heeft ze er ook voor gezorgd dat we ook effectief naar het internationale congres zouden kunnen gaan. Ook daar werd ons de mogelijkheid geboden om alles van nabij te volgen. Deze ervaring was zeker niet mogelijk geweest zonder de financiële steun van de Utrecht School of Economics. Ook wensen we Maria Jongma, organisator van het congres, te bedanken voor haar gastvrijheid.

Het Vlaamse deel. In december 2003 werd onze enthousiaste brief met de vraag naar een zelfstandig project aanhoord. Dhr Koen Helsen, Vlaams Volksvertegenwoordiger, nodigde ons uit voor een ronde tafelconferentie. We hebben ook de kans gekregen om een persoonlijk gesprek aan te gaan met Dhr Koen Helsen. We wensen hem dan ook te bedanken om de bal aan het rollen te brengen. Voorts is er nog Karolien Boonen, stagebegeleidster. Haar wensen we te bedanken voor haar warm onthaal, goede begeleiding en haar vertrouwen.

Heel veel mensen hielpen ons bij het verzamelen van informatie. We kunnen daarom niet iedereen hier vermelden, maar toch wensen we, zonder iemand tekort te doen, enkele mensen in het bijzonder te bedanken voor hun hulp: Claudine Van Hove, Professor Vandenbroeck, Myriam Lanens, Will Verniest en Dr. M. Korintus. Ook wensen we onze leerkrachten: N. Decraene, M. Eyckmans en M. Thienpont te bedanken voor de hulp bij de correctie van onze brieven. Tevens gaat onze dank uit naar onze promotor Dhr. J. Verrue. Hij liet ons toe om te dromen, maar hield ons tegelijkertijd met onze beide voeten op de grond.

Ten slotte wensen we ook nog eens onze persoonlijke dank te betuigen aan onze ouders voor het vertrouwen, aan onze vriend voor het geduld en andere zaken die we hier liever niet vermelden. En ook aan Klaas ...

Lijst van afbeeldingen

A. Figuren

Europa

Figuur 1.1: Uitbreiding van de Europese Unie.....	13
Figuur 1.2: Pijlerstructuur van de Europese Unie.....	15
Figuur 1.3: Totale dekkingsgraad voor kinderen jonger dan 3 jaar voor 2004 (herberekende en min of meer vergelijkbare gegevens)	25
Figuur 1.4: Totale dekkingsgraad voor kinderen ouder dan 3 jaar voor 2004 (herberekende en min of meer vergelijkbare gegevens)	26
Figuur 2.1: Totale werkgelegenheidsgraad, 2003.....	32
Figuur 2.2: Werkgelegenheidsgraad voor vrouwen, 2003.....	33
Figuur 2.3: Werkgelegenheidskloof tussen mannen en vrouwen in 2003.....	34
Figuur 2.4: Werkgelegenheidskloof tussen mannen en vrouwen in full-time equivalenten, 2003.....	35
Figuur 2.5: Werkgelegenheidsimpact op ouderschap, 2003	36
Figuur 2.6: Totale EU vruchtbaarheidsgraad, 2003.....	38
Figuur 2.8: Weergave van de periode tussen het einde van ouderschapsverlof en de kinderopvang geïntegreerd in het onderwijssysteem.....	45
Figuur 1.3: Grafische evolutie van maaltijden aan zwakke kinderen, 1915-1918.....	59
Figuur 1.4: Evolutie van het aantal verstrekte schoolmaaltijden, 1915-1918.....	60
Figuur 1.6: Cijfergegevens ivm peuterscholen in België, periode 1965-1977:	65
Figuur 1.8: Organigram Kind en Gezin	75

Figuur 2.1: Organisatorisch concept van de buitenschoolse kinderopvang.....	89
Figuur 2.2: Schematische weergave van het opdrachtenpatroon van het lokaal overleg.....	93
Figuur 2.3: Schematisch overzicht van wetgeving op vlak van buitenschoolse opvang	97
Figuur 2.5: Verband tussen de verschillende actoren bij buitenschoolse kinderopvang.....	117
Tabel 5.1: Ontvangsten en uitgaven IBO Nijlen, 2004.....	152
Figuur 5.1: Subsidieverdeling FCUD, arrondissement Antwerpen-Mechelen.....	153
Figuur 6.1: Schematische voorstelling van een BKO-netwerk.....	159
Figuur 6.2: Vicious cirkel van werkloosheid en opvang.....	160
B. Tabellen	
Europa	
Tabel 2.1: Gedetailleerd overzicht van de regelingen in verband met ouderschapsverlof.....	41
Tabel 2.2: Leeftijd waarop kinderen toegang krijgen “tot pre-primary education” en de leeftijd waarop ze onderhevig worden aan de leerplicht.....	43
Tabel 2.3: Kinderopvangvoorzieningen in verschillende lidstaten.....	47
Figuur 1.5: Cijfergegevens ivm crèches, periode 1957-1977.....	64
Figuur 1.7: Evolutie van het aantal onthaalgezinnen en de uitbestede kinderen, periode 1957-1977	66
Tabel 2.1: Het lokaal overleg en de aanwezigheid van een IBO in aantallen en %.....	94
Tabel 2.2: Stand van zaken van het lokaal overleg in de verschillende provincies	95
Tabel 4.1: Gebruik van buitenschoolse opvang door kinderen van 3 tot 12 jaar in het Vlaamse Gewest in 2002 en 2004 (in %)	131
Tabel 4.2: Gebruik van buitenschoolse opvang in Vlaanderen volgens leeftijd.....	132

Tabel 4.3: Gebruik van buitenschoolse opvang in het Vlaamse Gewest naargelang de intensiteit van de opvang, 2004.....	133
Tabel 4.4: Belangrijkste buitenschoolse opvangvormen voor kinderen van 3 tot 12 jaar in het Vlaamse Gewest, 2002 en 2004	134
Tabel 4.5: Gebruik van buitenschoolse opvang naar werksituatie van de moeder, 2004.....	135
Tabel 4.6: Gebruik van buitenschoolse opvang naar werksituatie van de vader, 2004.....	136
Tabel 4.7: Gebruik van buitenschoolse opvang naar gezinssituatie en werksituatie van de ouders, 2004.....	136
Tabel 4.8: Aantal gemeenten waar het lokaal bestuur kinderopvanginitiatieven financieel en materieel ondersteunt, in aantallen en %, cijfers van eind 2003.....	137
Tabel 4.9: Aantal gemeenten waar het lokaal bestuur kinderopvanginitiatieven financieel ondersteunt, in aantallen en %, naar voorziening, cijfers van eind 2003.....	138
Tabel 4.10: Aantal gemeenten waar het lokaal bestuur kinderopvanginitiatieven die het niet zelf organiseert, financieel ondersteunt, in aantallen en %, naar specifieke doeleinden... 	138
Tabel 4.11: Aantal gemeenten waar het lokaal bestuur kinderopvangvoorzieningen die het niet zelf organiseert, materieel ondersteunt, in aantallen en %, naar middelen.....	139
Tabel 4.12: Aantal gemeenten waar het lokaal bestuur bijdraagt tot de personeels-, werkings- en infrastructuurkosten van de kinderopvangvoorzieningen die het zelf organiseert, in aantallen en %, naar voorziening, cijfers van eind 2003.....	140
Tabel 4.13: Aantal gemeenten waar het lokaal bestuur extra subsidies aantrekt voor de financiering van de kinderopvanginitiatieven die het zelf organiseert, in aantallen, eind 2003.....	140
Tabel 4.14: Aantal gemeenten waar het lokaal bestuur kinderopvanginitiatieven organiseert/ondersteunt, in aantallen en %, naar provincie en grootte, eind 2003.....	142
Tabel 4.15: Opvangplaatsen per provincie in 2002 en 2003....	143
Tabel 4.16: % kinderen van 3 tot 12 jaar dat buitenschoolse opvang gebruikt per provincie in 2004.....	144
Tabel 4.17: Gebruik van buitenschoolse opvang in de provincie Antwerpen naargelang de intensiteit van de opvang, 2004....	145
Tabel 4.18: Relatief aandeel van de drie belangrijkste opvangvormen voor kinderen van 3 tot 12 jaar naargelang de provincie, 2004.....	146

Tabel 4.19: Relatief aandeel van de drie belangrijkste opvangvormen voor kinderen van 3 tot 12 jaar in Antwerpen, 2002 en 2004.....	146
Tabel 4.20: % kinderen van 3 tot 12 jaar dat buitenschoolse opvang gebruikt per arrondissement in 2002 en 2004.....	147
Tabel 4.21: Aantal gemeenten waar het lokaal bestuur kinderopvanginitiatieven financieel en materieel ondersteunt, in aantallen en %, naar provincie, eind 2003.....	147
Tabel 4.22: Aantal gemeenten waar het lokaal bestuur een apart budget heeft ter ondersteuning van de kinderopvang, in aantallen en %, naar provincie, eind 2003.....	148
Tabel 5.2: Kenmerken projecten buitenschoolse opvang.....	154

Lijst van afkortingen en letterwoorden

ABVV=	Algemeen Belgisch Vakverbond
ACLVB=	Algemene Centrale der Liberale Vakbonden van België
ACV=	Algemeen Christelijk Vakverbond
BB=	Boerenbond
BRD=	Bundesrepublik Deutschland
CBGS=	Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudies
EEG=	Europese Economische Gemeenschap
EG=	Europese Gemeenschap
EGA=	Europese Gemeenschap voor Atoomenergie
EGKS=	Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal
EMU=	Economische en Monetaire Unie
EU=	Europese Unie
FCUD =	Fonds voor Collectieve Uitrustingen en Diensten
Gesco's=	Gesubsidieerde Contractuelen
IBO =	Initiatief voor Buitenschoolse Opvang
IVA=	Intern Verzelfstandigd Agentschap
KIKO=	Kempische Initiatieven voor Kinderopvang
NWK =	Nationaal Werk voor Kinderwelzijn
OMC=	Open Method of Co-ordination
PWA=	Plaatselijk Werkgelegenheidsagentschap
RKW=	Rijksdienst voor Kinderbijslag aan Werknemers
RTC=	Rondetafelconferentie
SERV=	Sociaal Economische Raad van Vlaanderen
STC=	Subregionaal Tewerkstellingscomité
USSR=	Union of Soviet Socialist Republics
VCJK=	Vlaams Comité voor de Opvoeding van het Jonge Kind
VDKO=	Vlaamse Dienst voor Kinderopvang
VEV=	Vlaams Economisch Verbond
VIPA=	Vlaams Infrastructuurfonds voor Persoonsgebonden Aangelegenheden
VIVO=	Vlaams Instituut voor Vorming en Opleiding

Afkortingen van landen:

AT=	Oostenrijk
BE(FI)=	België, Vlaamse Gemeenschap
BE(FR)=	België, Franse Gemeenschap
CY=	Cyprus
CZ=	Tsjechische Republiek
DE=	Duitsland
DK=	Denemarken
EE=	Estland
EL=	Griekenland
ES=	Spanje
FI=	Finland
FR=	Frankrijk
HU=	Hongarije
IE=	Ierland
IT=	Italië
LT=	Litouwen
LU=	Luxemburg
LV=	Letland
MT=	Malta
NL=	Nederland
PL=	Polen
PT=	Portugal
SE=	Zweden
SI=	Slovenië
SK=	Slovakije
UK=	Verenigd Koninkrijk

Inleiding

1. Motivatie

Onze nieuwsgierigheid werd geprikkeld aan de hand van een artikel in de Standaard¹: “Bedrijf wint bij goed evenwicht tussen werk en leven”, 23 mei 2003.

Dit artikel handelde over de problematiek i.v.m. de combinatie van gezin en arbeid. Er werden een aantal mogelijkheden en moeilijkheden besproken en daardoor werd onze interesse gewekt. Na wat verder onderzoek bleek dat in Vlaanderen de problemen betreffende kinderopvang zich steeds duidelijker manifesteren. Vandaag de dag is de organisatie van de kinderopvang totaal onoverzichtelijk; op Vlaams niveau zijn er verschillende instellingen en regelgevingen en ook op Europees niveau is er nog geen sprake van een geharmoniseerd beleid, aangezien kinderopvang geen expliciete Europese bevoegdheid is. De afwezigheid van een duidelijk gestructureerde organisatie voor kinderopvang zorgt voor heel wat verwarring, wat bij de mensen die in de sector werkzaam zijn voor veel ergernis zorgt. Vooral de toenemende onduidelijkheid is hen een doorn in het oog. In die context leek het ons wel interessant om uit te zoeken hoe en waarom de problemen ontstaan zijn om daarna een oplossing te (helpen) formuleren. Niet alleen is het een onderwerp dat ons persoonlijk aanbelangt, het is tegelijkertijd ook een enorme uitdaging. Zo zijn we verplicht om de theoretische kennis die we verzameld hebben op de schoolbanken toe te passen op een niet eerder geziene situatie.

We bevonden ons op een onbekend terrein en dit heeft ons enthousiasme alleen maar aangewakkerd. Beiden waren we gefascineerd door de vraag of wij als toekomstige managers een probleem van dergelijke omvang de baas zouden kunnen. Dit heeft ook geresulteerd in het feit dat we ons door niets of niemand hebben laten ontmoedigen maar steeds hebben doorgezet. Het is een onderwerp met vele mogelijkheden. Naarmate we ons meer in het onderwerp hebben verdiept vergaarden we niet enkel informatie, ook onze persoonlijke ervaringen breidden zich uit. We wilden allebei direct aan de slag gaan en hebben verwoed informatie opgezocht. Op die manier hebben we het onderwerp verder kunnen afbakenen. Het onderwerp boeit, interesseert en fascineert ons. Vooral ook omdat het een onderwerp is waarmee je, als student handelswetenschappen in het dagelijkse leven en/of tijdens de opleiding niet rechtstreeks geconfronteerd wordt.

2. Relevantie van het onderwerp

Als je het onderwerp kinderopvang hoort dan leg je niet meteen de link naar onze opleiding, maar toch bestaat er een duidelijk verband tussen beide. Alles is terug te leiden tot organisatie (cursus Algemeen Management, Nicholas Lataire, 1e lic 2003-2004), zo ook kinderopvang. En organisatie is management, beter gezegd: organisatie is één van de bouwstenen van management. Bovendien betreft het een onderwerp dat op lange termijn moet bekeken worden, dus begeven we ons op het gebied van strategisch management, niet toevallig onze gekozen specialisatie.

¹ Zie bijlage 1

Ons uiteindelijke doel is het formuleren van langetermijnvisies ivm kinderopvang of ten minste een aanzet in deze richting te geven.

Het concept kinderopvang is zeer ruim en bevat zowel pedagogische en agogieke aspecten als economische en organisatorische aspecten. Het zijn deze economische en organisatorische aspecten die het meest aansluiten bij onze basiskennis en ons dus interesseren. We hebben ons eerst verdiept in de materie om te kunnen bepalen of er een mogelijkheid was om er onze scriptie op te baseren en zijn tot de conclusie gekomen dat die mogelijkheid inderdaad bestond. Die hebben we dan natuurlijk met beide handen gegrepen.

3. Praktijkgerichte scriptie

We hebben bewust gezocht naar een onderwerp dat geïntegreerd kon worden in een praktijkgerichte scriptie. De vele ongedefinieerde probleempunten en open vragen rond het thema kinderopvang scheppen voor ons de mogelijkheid om onze scriptie praktijkgericht te organiseren. Ook leert men als toekomstig manager meer uit een actief leerproces dan uit een passieve verwerking van gegevens.

Een praktijkgerichte scriptie biedt meerdere mogelijkheden. Zo hebben we volledig op zelfstandige basis gewerkt en waren we meer genoodzaakt om te vertrouwen op onze eigen capaciteiten. Dit heeft dan weer als voordeel dat we een beter zicht gekregen hebben op ons eigen kennen en kunnen. Het spreekwoord: “al doende leert men” is hier dan ook van toepassing.

4. Scriptie in samenwerkingsverband

Kinderopvang is een zeer omvangrijk thema en het samenwerken gaf ons de mogelijkheid om het onderwerp meer uitgebreid (en daardoor ook vollediger) te benaderen. Deze troef geeft ook een extra waarde aan deze scriptie: het is er één geworden die, naast wetenschappelijke lectuur, ook veel persoonlijke (leer)ervaringen omvat en in dat opzicht volgens ons veel meer is dan een gewone literatuurstudie. Door het werken in team waren we bovendien ook verplicht onze verschillende visies te ventileren en te leren omgaan met meningsverschillen. Een ervaring die ook later in het beroepsleven zeker van pas zal komen.

5. Welke stappen hebben we ondernomen?

Kinderopvang is een onderwerp dat zeer uitgebreid is en vele subdomeinen omvat. We hebben het concept “kinderopvang” dan ook als algemeen vertrekpunt genomen. Om tot een goede probleemstelling te komen moet men namelijk eerst het ruime kader bekijken en vervolgens het onderwerp verder afbakenen. De stappen tot afbakening konden we slechts nemen als we meer wisten over het onderwerp zelf, aangezien het enkel op die manier mogelijk is de richting te bepalen waarin het onderwerp verder geconcretiseerd zal worden.

Het was in deze fase ook cruciaal om die aspecten van het onderwerp te selecteren die het meest stroken met onze interesses en kennis. Informatie opgezocht via het Internet was een uitstekend hulpmiddel om een volledig beeld te vormen van wat we zouden kunnen, en willen, onderzoeken.²

Bij een praktijkgerichte scriptie is het heel moeilijk om een concrete probleemstelling te formuleren wanneer je niet actief meedraait in het gekozen onderzoeksdomein. Als student ben je ook te weinig op de hoogte van de actuele en reeds gevoerde onderzoeken. Ons eerste vertrekpunt was het onderzoeken en vergelijken van de graad van absentisme bij bedrijven met en zonder kinderopvang en deze te vertalen in financiële cijfers.

Eenmaal we wisten wat ons uitgangspunt was en in welk specifiek domein, restte ons nog de taak om een opdrachtgever te vinden. Via een brainstormsessie, gecombineerd met nog meer intensief opzoekwerk, hebben we bepaald wie in de positie was om ons een dergelijke opdracht te kunnen geven. Eerst dachten we aan de bedrijven zelf, maar dit zou veel te omslachtig worden, we hadden een opdrachtgever nodig die boven alle bedrijven stond en zelf ook baat zou kunnen hebben bij een dergelijke vergelijkende studie. Zo zijn we bij de overheid beland.

Nederland heeft zich de laatste jaren enorm toegespitst op de organisatie van kinderopvang en daardoor is informatie met betrekking tot het onderwerp zeer bereikbaar. In België zijn deze gegevens (veel) moeilijker (tot niet) beschikbaar. We hebben toen besloten zowel de Nederlandse als de Vlaamse overheid aan te schrijven.

Vervolgens hebben we opgezocht welke specifieke kabinetten ons een opdracht zouden kunnen geven en een brief opgesteld waarin we ons verzoek hebben uitgelegd en gemotiveerd. Deze brief hebben we daarna naar de desbetreffende instanties gestuurd.

Zo hebben we in België volgende bevoegde personen/instanties aangeschreven:

- staatssecretaris voor Arbeidsorganisatie en Welzijn op het werk: Kathleen Van Brempt
- voorzitter van de commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gelijke kansen: Dhr Koen Helsen³
- kabinet Welzijn, Volksgezondheid en Gelijke kansen

In Nederland hebben we deze organisaties gecontacteerd:

- directie Arbeidsverhoudingen

² <www.kinderopvang.net/ik/p_bk_co.htm>, <www.kinderopvang.com>, <www.espaonline.nl/patries/portfolio/Fleks.htm>, <www.secondbestmom.nl>, <www.acv-csc.be/newacv/nl/tijdkrediet/checklist.htm>, <www.fnvbouw.nl/faq/sociaal/kinderopvang.htm>, <www.kinderopvangdebevelanden.nl/prijzen/index.php>, <www.delta.tudelft.nl/jaargangen/29/6/secund.html>, ... <www.standaard.be>

³ Zie bijlagen 5 en 6

- ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport⁴

Daar het een tijd zou duren voor we enige reactie zouden ontvangen, hebben we ons verder verdiept in de basismaterie. Op geregelde tijdstippen spraken we af om samen informatie op te zoeken in verband met het onderwerp. Nuttige informatie gaven we aan elkaar door via e-mail of copies en zo hebben we elk een map kunnen aanleggen met de belangrijkste informatie, geordend volgens de aard van de gegevens (wetteksten, artikels ...) en het land waarop ze betrekking hebben (België, Nederland).

Een scriptieopdracht met twee vraagt heel wat organisatie en afstemming op elkaar zodat het allemaal haalbaar blijft. Zo moesten we ook nadenken over allerlei praktische aspecten zoals: tijdstippen afspreken om te overleggen, ontwikkelen van een efficiënt communicatiesysteem, onze zwakke en sterke punten, Op die manier hebben we concrete afspraken gemaakt om doelmatig samen te werken. Zo hadden we contact via msn, e-mail, gsm,

Ondanks vele afwijzingen hebben we de moed niet in onze schoenen laten zakken. We zijn blijven doorgaan in de overtuiging dat als we genoeg inzet en motivatie hadden we er wel zouden geraken. Waar een wil is, is een weg!

En de weg is er inderdaad gekomen. Zo hebben we zelfs 2 opdrachten kunnen bemachtigen binnen hetzelfde thema. We hebben een opdracht binnengehaald voor de Vlaamse overheid en één op het Europese niveau. Voor deze laatste hebben we samengewerkt met de "Utrecht School of Economics". Deze beide opdrachten vormen de ruggengraat van onze scriptie.

Bij de verdere toelichting hebben we een uitsplitsing gemaakt tussen de twee opdrachten.

5.1 De Vlaamse overheid

Hoe is deze opdracht tot stand gekomen?

Een Vlaamse volksvertegenwoordiger, Dhr Koen Helsen, had onze brief goed ontvangen en nodigde ons uit⁵ voor een deelname aan een rondetafelconferentie in het Vlaamse Parlement, die plaatsvond op vrijdag 19 december 2003.

De conferentie handelde over de problematiek van buitenschoolse kinderopvang. Deze vorm van kinderopvang kent heel wat knelpunten. Het doel van het rondetafelgesprek, waar de verschillende actoren aan deelnamen, was het naar voren brengen van de meest prioritaire knelpunten en er een oplossing voor zoeken.

Vooraf werd naar alle deelnemers een documentatiemap opgestuurd die op zelfstandige basis moest doorgenomen worden zodat men de dag zelf efficiënt en

⁴ Zie bijlage 2

⁵ Zie bijlagen 7 en 8

effectief zou kunnen te werk gaan. Deze map bevatte de verschillende agendapunten, het verloop van de dag, de werkgroepindelingen, overzicht van de knelpunten... . De aanwezigen werden ingedeeld in drie werkgroepen. Elke werkgroep zou zich over een bepaald knelpunt ontfermen en mogelijke oplossingen trachten te formuleren. De verschillende knelpunten waren: personeel, subsidiëring, regelgeving en organisatie. Aangezien het laatste thema het dichtst bij onze studierichting aanleunt, hebben we ons bij deze werkgroep aangesloten.

Er zijn 5 specifieke problemen inzake regelgeving en organisatie⁶:

1) De verschillende regelgevingen en overheden:

De hedendaagse buitenschoolse opvanginitiatieven kunnen vandaag te maken hebben met minstens 3 verschillende overheidsinstanties:

- FCUD = Fonds voor Collectieve Uitrusting en Diensten: deze zorgt voor de subsidiëring van de werkingskosten en de personeelskosten
- Kind en Gezin: zorgt voor de toekenning van een principiële akkoord, de erkenning en de subsidie
- Vlaamse Administratie voor Werkgelegenheid: deze zorgt voor het toekennen van weerwerkmiddelen. Dat zijn premies die worden toegekend in het kader van de Weerwerkactie⁷.

Deze verschillende overheidsinstanties hebben elk hun eigen manier van controleren, bijhouden van gegevens... . De initiatieven voor buitenschoolse opvang (=IBO's) worden dus met verschillende regelgevingen en reglementeringen geconfronteerd. Bovendien is er weinig tot geen afstemming tussen de verschillende administraties. Dit alles zorgt ervoor dat de IBO's kampen met een administratieve rompslomp die met zich meebrengt dat de kwaliteit van de kinderopvang daalt.

2) Er is nood aan een centrale beleidsvisie op lange termijn:

De grote vraag die gesteld wordt, is: welke rol heeft de buitenschoolse kinderopvang (=BKO) in onze huidige maatschappij en hoe kan men deze rol vrijwaren? Vandaag is een meerjarenplanning op Vlaams niveau niet mogelijk. Doordat men in het verleden steeds ad hoc beslissingen heeft genomen in functie van de beschikbare financiële middelen kent men nu structurele problemen. De Vlaamse regering heeft het overzicht over de repartitie van de verschillende financiële middelen totaal verloren.

3) Er is onduidelijkheid over de rol van het lokaal overleg:

Het lokaal overleg is het middel bij uitstek om de voorzieningen van kinderopvang aan te passen aan de plaatselijke situatie. Zo zal dit overleg verantwoordelijk zijn voor het opmaken van lokale beleidsplannen i.v.m. BKO, het verspreiden van informatie naar ouders

⁶ Vlaams Platform, (december 2003), *Toekomstgerichte oplossingen voor de buitenschoolse opvang*, (dossier), p.11-15

⁷ De Weerwerkactie wordt verder besproken bij de concrete uitwerking.

toe en het formuleren van adviezen aan Kind en Gezin i.v.m. bepaalde opvanginitiatieven.

Een positief advies van Kind en Gezin is één van de voorwaarden die men nodig heeft om een financiële ondersteuning te kunnen krijgen bij het opstarten van een zelfstandig initiatief. In de praktijk zijn er echter diverse factoren die de optimale werking van het overleg belemmeren. Zo is de beoordeling van een collega subjectief en soms zelfs onmogelijk.

4) De stijgende verplichtingen en administratieve taken:

Lokale zelfstandigheid en autonomie van de voorzieningen worden steeds belangrijker in onze huidige samenleving. Er worden steeds hogere eisen gesteld en er worden steeds meer reguleringen doorgevoerd die de BKO in haar organisatie en beheer beperken. Ook zijn de IBO's verplicht deze wijzigingen en reguleringen door te voeren waardoor ze worden belast met extra werk en bijkomende kosten.

5) Nood aan ruimte voor experimenteren en voor andere opvangvormen:

Ondanks het feit dat de overheid het meersporenbeleid⁸ prijst, blijven de IBO's het enige gesubsidieerde initiatief binnen het welzijnsdepartement. Het meersporenbeleid verhoogt de dekkingsgraad voor kinderopvang aangezien het in dat geval gaat om organisaties die oorspronkelijk niet als kinderopvang bedoeld zijn, maar er toch deel van uitmaken.⁹ Voor het experimenteren i.v.m. nieuwe alternatieven voor BKO zijn er weinig financiële middelen beschikbaar. Er worden weinig tot geen initiatieven genomen op zelfstandige basis aangezien men vreest achteraf de dupe te zijn van de gedane investeringen.

Vervolgens werden voor elk knelpunt oplossingen geformuleerd. Deze zouden kunnen worden gereduceerd tot één langetermijn oplossing.

Nadat knelpunten en oplossingen waren geformuleerd werd er gestemd. Er werd verwacht dat elke werkgroep één prioritair knelpunt kon voorleggen. Men zou denken dat het gekozen knelpunt de nood aan een centrale beleidsvisie op lange termijn zou zijn, maar niets is minder waar... . Men koos voor het eerste knelpunt, namelijk de regelgevingen en overheden. Dit zou dus opnieuw leiden tot een korte termijn oplossing. Als reden werd aangehaald dat de actoren al jarenlang wachten op een oplossing en nu resultaten willen zien.

Vervolgens kwamen alle werkgroepen terug samen en werd het meest prioritaire punt van elke werkgroep voorgelegd aan de politieke afgevaardigden zodat een politiek debat kon plaatsvinden. Na het plenair debat kregen we de eer om een persoonlijk

⁸ Met meersporenbeleid wordt bedoeld: de samenwerking tussen verschillende organisaties en instellingen inzake kinderopvang. Het betreft dus in praktijk de samenwerking tussen jeugdbewegingen, scholen, sportbewegingen, initiatieven voor buitenschoolse kinderopvang... .

⁹ Ministerie van Welzijn, Gezondheid en Gelijke kansen, (april 2002), *Beleidsbrief buitenschoolse opvang*, p.8

gesprek te voeren met de voorzitter van de commissie Welzijn, Volksgezondheid en Gelijke kansen, Dhr Koen Helsen. Zo is de bal aan het rollen gegaan.¹⁰

Mondeling werd afgesproken dat we een project zouden toegewezen krijgen bestaande uit drie fasen. Ten eerste het opzoeken van de historiek van de buitenschoolse kinderopvang: in welke context en wanneer opgericht, hoe werd het gefinancierd, hoe is het geëvolueerd en waar staan we vandaag? Vervolgens het formuleren van een algemene probleemstelling en als laatste het aanreiken van mogelijke oplossingen op lange termijn die in de toekomst eventueel zouden kunnen toegepast worden.

Aangezien Dhr Helsen een te drukke agenda had, kon hij ons niet persoonlijk begeleiden, maar hij heeft ons een bekwame persoon toegewezen. Zo kwamen we terecht bij mevrouw Van Hove, zij is reeds geruime tijd actief bezig met BKO en was bereid onze begeleidster te zijn. Het voorstel voor ons project moest eerst goedgekeurd worden door het schepencollege van de gemeente Putte. Mevrouw Van Hove werkt in gemeentedienst en kon ons niet begeleiden zonder officiële toestemming. Het schepencollege heeft ons dossier goedgekeurd op 2 februari 2004.

De Vlaamse opdracht hebben we aangevangen nadat de opdracht voor de Europese Unie (=EU) volbracht was.

5.2 Europese unie

Op 21 januari 2004 hebben we een e-mail¹¹ ontvangen van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid in Nederland. Daarin werd gemeld dat ons project op heel wat bijval kon rekenen en dat er een mogelijkheid bestond om mee te werken aan een Europese Conferentie inzake kinderopvang. Via een medewerkster van het ministerie zijn we in contact gekomen met Prof Janneke Plantenga, hooglerares aan de Utrecht School of Economics. Van haar kregen we op 20 februari het bericht dat ze veel interesse had voor ons project maar dat ze eerst wat meer informatie wou betreffende onze opleidingsachtergrond en capaciteiten. Die hebben we haar verstrekt en op 1 april zijn we naar Utrecht gegaan voor een sollicitatiegesprek, dat zeer goed verlopen is. Mevrouw Plantenga heeft ons toen meegedeeld dat we mochten meewerken aan de voorbereiding van de conferentie en concreet toegelicht waaruit onze taak zou bestaan.

Vanaf 1 juli 2004 tem 31 december 2004 was Nederland de voorzitter van de Europese Unie en in het kader van dat voorzittersschap werd een conferentie georganiseerd in verband met kinderopvang¹². Daarbij was het de bedoeling om na te gaan hoe kinderopvang in de verschillende lidstaten, inclusief de 10 nieuwe lidstaten, is georganiseerd en of er een mogelijkheid bestaat om kinderopvang te harmoniseren binnen Europa.

¹⁰ Zie bijlage 9

¹¹ Zie bijlagen 3 en 4

¹² « Childcare in a changing world », 21-23 oktober 2004 in Groningen

Ter voorbereiding van deze conferentie moesten allerlei gegevens betreffende kinderopvang in de verschillende lidstaten verzameld worden.

Om deze taak uit te voeren werd een team samengesteld waar ook wij deel van hebben uitgemaakt. Onze opdracht bestond voornamelijk uit het opzoeken en analyseren van informatie en het leggen van verbanden tussen de verschillende determinanten

Het Nederlandse project werd volledig uitgewerkt tijdens de maanden juli en augustus en de eerste helft van september. Daarna werden de gegevens en de conclusies neergeschreven in een rapport dat als basis gediend heeft voor de conferentie eind oktober. We hebben de conferentie ook bijgewoond zodat we uit eerste hand hebben kunnen vernemen wat de bevindingen van de deelnemers waren. Deze hebben als basis gediend voor de verdere uitwerking van ons eerste deel, namelijk de kinderopvang op Europees niveau. Daarnaast hebben we ook een actieve rol mogen vervullen tijdens het congres.

Eerst hebben we de Nederlandse opdracht afgewerkt en daarna zijn we begonnen aan die van de Vlaamse overheid. Dit werd onder andere bepaald door het strakke tijdsschema van het Nederlandse project.

Ook hebben wij uitstel gevraagd voor het uitvoeren van het project voor de Vlaamse overheid tot na onze opdracht voor de Europese Unie. Dit hebben we gemotiveerd vanuit de invalshoek dat we ons dan eerst konden verdiepen in de materie op macro-economisch niveau om vervolgens steeds dieper in te gaan op het onderwerp tot het micro-niveau. Dit had ook voordelen voor de Vlaamse overheid: wij zouden reeds een bepaalde basiskennis verworven hebben en ons daardoor voor 200% kunnen toelagen op het project. Deze oplossing was dus voor alle betrokken partijen de beste.

Ook voor de indeling van de scriptie zelf hebben we deze redenering gevolgd. Het eerste deel behandelt de kinderopvang in Europa en het tweede deel de kinderopvang in Vlaanderen, waarbij we ons vooral toegespitst hebben op de buitenschoolse opvang.

Europa

Inleiding

In dit deel wordt een zo nauwkeurig mogelijke schets gegeven van hoe de kinderopvang in de EU georganiseerd is. Daarbij wordt eerst een algemeen beeld van de EU gegeven, waarna de organisatie van de kinderopvang binnen de lidstaten uit de doeken gedaan wordt.

Het eerste hoofdstuk geeft een algemene weergave van hoe de EU is ontstaan en hoe deze is geëvolueerd tot op de dag van vandaag. Hierbij worden ook een aantal verdragen besproken. Niet alle verdragen worden behandeld, enkel de belangrijkste en diegene die rechtstreeks of onrechtstreeks een invloed hebben gehad op de evolutie van het kinderopvanglandschap. Daarnaast worden ook de meest elementaire Europese instellingen belicht. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een weergave van hoe kinderopvang nu past in het kader van de Europese Unie. Op zich is kinderopvang namelijk geen bevoegdheid van de EU maar het is wel een beïnvloedende factor van andere beleidsvormen zoals “gender equality” en werkgelegenheid.

Na deze algemene schets van de EU wordt overgegaan tot de toelichting van kinderopvang binnen de EU. Hierbij wordt eerst de sociale dimensie van Europa toegelicht waarbinnen het gebied van kinderopvang omlijnd wordt. Verder wordt ook gewezen op de rol die kinderopvang speelt binnen de EU.

Daarna wordt getracht om een overzichtelijk beeld te geven van hoe de kinderopvang in elke lidstaat is georganiseerd. Dit gebeurt aan de hand van landenfiches. Hierbij worden een aantal facetten (zoals de regeling in verband met ouderschapsverlof, moederschapsverlof, vaderschapsverlof en de duur en vergoedingen ervan) voor elke lidstaat toegelicht. Ook worden per land de bestaande kinderopvangvoorzieningen bekeken. Daarnaast wordt ook een vergelijking gemaakt op basis van schoolsystemen, met daarbij vooral aandacht voor de leeftijd waarop kinderen aan de leerplicht onderhevig zijn.

In het derde hoofdstuk ten slotte, wordt besproken of harmonisatie op gebied van kinderopvang wenselijk en/of mogelijk zou zijn. Aangevuld met kritische visies en gefundeerde argumenten.

Een algemene conclusie sluit dan het deel Europa af.

Hoofdstuk 1: Algemene schets van de Europese Unie

In dit hoofdstuk schetsen we een algemeen beeld van wat de Europese Unie (=EU) eigenlijk inhoudt. Dit gebeurt aan de hand van een korte beschrijving van de geschiedenis, instellingen en bevoegdheden van de EU. Dit vooral om te vermijden dat er verwarring zou ontstaan in verband met termen die verder in deze scriptie aan bod komen.

1. Historische context

In deze paragraaf wordt beschreven hoe de EU geëvolueerd is vanaf het ontstaan tot de dag van vandaag. Vanzelfsprekend worden hierbij enkel de meeste relevante gebeurtenissen en verdragen opgesomd, aangezien het enkel de bedoeling is om een overzichtelijk beeld te geven van de Europese Unie.

Door de vele economische doelstellingen die vandaag de dag de Europese agenda vullen, wordt vaak uit het oog verloren dat de Europese Unie oorspronkelijk bedoeld was als een politiek middel om verdere oorlogen te voorkomen.

In zijn artikel in de Internationale Spectator van 1992 stelt Dankert:

“... De ervaring van waar verdeeldheid en rivaliteit toe konden leiden werd de drijfveer tot de Europese eenwording. Het is goed te bedenken dat de Europese integratie, die heeft geleid tot de Europese Economische Gemeenschap, de volstrekt politieke motivatie had oorlog tussen de betrokken volkeren ondenkbaar te maken.”¹³

Aan de hand van een korte uitleg over de toenmalige machtsverhoudingen zullen we proberen dit te verduidelijken.

- Allereerst waren er de twee wereldoorlogen. Die hadden Europa gevoelig verzwakt en vooral de wreedheden die tijdens de tweede wereldoorlog plaatsgevonden hadden, zorgden ervoor dat de kreet: “nooit meer oorlog” steeds luider klonk. Bovendien werd door beide oorlogen het verschil merkbaar tussen het versnipperde Europa en de heterogene en machtige VS en USSR.
- De koude oorlog, die in 1950 een hoogtepunt beleefde, wakkerde de vrees aan voor een derde wereldoorlog, waarbij Europa opnieuw een slagveld zou worden. Op dat moment stonden de Europese landen zeer zwak; ze waren afhankelijk van Amerika voor financiële hulp en ook op militair gebied stelden ze weinig voor. Bovendien waren de landen politiek hopeloos verdeeld.
- De onmiddellijke aanleiding tot het zoeken naar een Europese integratie waren de toenmalige Frans-Duitse relaties. Frankrijk deed er na de tweede wereldoorlog alles aan om de Duitse bedreiging niet te doen herleven.

¹³ “Verdiepen om te kunnen verbreden”, I.S., 1992, blz.138

Dit gebeurde vooral door de beperking van de Duitse economische en politieke macht. Door de toenemende spanningen tussen Oost en West stuurden Engeland en de VS aan op de economische en politieke heropbouw van de westelijke bezettingszones, die zouden dan als buffer kunnen dienen tegen de USSR. Daartoe werd in 1949 de BRD opgericht, waarbij het Ruhrgebied (met de kolen- en staalindustrie) een afzonderlijk statuut kreeg en onder gezag van de geallieerden bleef.

De negatieve houding van Frankrijk ivm het Angelsaksische beleid in dat gebied zorgde echter voor een impasse. Het Schuman-plan¹⁴ was een poging om deze te doorbreken. Dit plan stelde voor de kolen- en staalindustrie van Frankrijk en Duitsland aan de nationale bevoegdheid te onttrekken en aan een onafhankelijk supranationaal orgaan toe te vertrouwen.

In navolging van het Schuman-plan werd in april 1951 door België, West-Duitsland, Frankrijk, Italië, Luxemburg en Nederland, het Verdrag tot oprichting van de “Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal” (=EGKS) afgesloten. Dit Verdrag trad in werking op 23 juli 1952. Het was een eerste stap in de Europese integratie. Bovendien was het een vorm van internationale samenwerking die tot dan toe nog nooit voorgekomen was. Deze nieuwe vorm van samenwerking werd van bij het begin “supranationaal” genoemd.

Op 1 januari 1958 traden nog twee andere Verdragen in werking: het EEG-Verdrag en het EGA-Verdrag. De bedoeling ervan was om de Europese integratie ook op andere terreinen gestalte te geven.

Het EEG Verdrag betekende de oprichting van de Europese Economische Gemeenschap. Daarbij was het uiteindelijke doel het herpositioneren van Europa t.o.v. de supermachten¹⁵ via de instelling van een gemeenschappelijke markt en een coördinatie van ondersteunende beleidsdomeinen.

Deze economische inslag (die ook vermeld wordt in de naam) van het Verdrag komt duidelijk naar voor in het oorspronkelijke artikel 2 van het Verdrag:

“De Gemeenschap heeft tot taak, door het instellen van een Gemeenschappelijke markt en door het geleidelijk nader tot elkaar brengen van het economisch beleid van de lidstaten, te bevorderen: de harmonische ontwikkeling van de economische activiteit binnen de gehele Gemeenschap, een gestadige en evenwichtige expansie, een grotere stabiliteit, een toenemende verbetering van de levensstandaarden en nauwere betrekkingen tussen de in de Gemeenschap verenigde Staten.”

Er wordt slechts één politieke doelstelling vermeldt, namelijk de nauwere betrekkingen tussen de betrokken lidstaten. De overige 4 doelstellingen zijn sociaal-economisch georiënteerd.

¹⁴ Het plan werd genoemd naar Robert Schuman, de toenmalige Franse Minister voor Buitenlandse Zaken. De inspiratie voor het plan kwam echter van Jean Monnet, een Franse ambtenaar, ook wel de “vader van Europa” genoemd.

¹⁵ Met supermachten bedoelen we de VS en de USSR.

Een mogelijke verklaring hiervoor is het feit dat de Europese integratie op politiek vlak op veel weerstand stuitte.¹⁶ Bijgevolg werd ervoor gekozen om de integratie verder te zetten op het economische terrein.

Het EGA¹⁷ Verdrag was de grondslag voor de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie en voorzag in een gemeenschappelijke benadering van de atoomenergieproblematiek. Beide verdragen werden gesloten door de landen die al deel uitmaakten van het EGKS.

De drie Gemeenschappen (EGKS, EEG en EGA) beschikten elk over afzonderlijke regelgevende en uitvoerende organen. Iedere Gemeenschap had een eigen Commissie¹⁸ en een eigen Raad, wel was er slechts één Hof van Justitie¹⁹ en één Parlement. Dit was zo tot in 1965 een Fusieverdrag werd afgesloten waarin werd overeengekomen dat er ook slechts één Raad en één Commissie zouden fungeren voor de drie Gemeenschappen. De Raad en Commissie werken wel nog verschillend naargelang de Gemeenschap voor wie ze optreden.

Geleidelijk aan traden meer landen toe tot de EEG. De uitbreiding begon met de toetreding van het Verenigd Koninkrijk, Denemarken en Ierland op 1 januari 1973. Op 1 januari 1981 trad Griekenland toe, gevolgd door Spanje en Portugal op 1 januari 1986. Oostenrijk, Zweden en Finland traden toe op 1 januari 1995²⁰. De recentste toetredingen dateren van 1 mei 2004: Cyprus, Estland, Letland, Litouwen, Hongarije, Malta, Polen, Slowakije, Slovenië en de Tsjechische Republiek. Ook Bulgarije, Roemenië en Turkije hebben een aanvraag tot toetreding ingediend. Voor Bulgarije en Roemenië wordt de toetreding verwacht in 2007, voor wat betreft Turkije werd het licht op groen gezet voor het begin van de toetredings-onderhandelingen.

De uitbreiding van de EU samenvattend nog even chronologisch op een rijtje gezet:

- 1957: België, West-Duitsland, Frankrijk, Italië, Luxemburg en Nederland
- 1973: Verenigd Koninkrijk, Denemarken en Ierland
- 1981: Griekenland
- 1986: Spanje en Portugal
- 1995: Oostenrijk, Zweden en Finland
- 2004: Cyprus, Estland, Letland, Litouwen, Hongarije, Malta, Polen, Slowakije, Slovenië en de Tsjechische Republiek.
- 2007²¹: Bulgarije en Roemenië

(Dehullu, 2003: 1-10)

Op figuur 1.1 is de uitbreiding, vertrekkend van de EU 15, duidelijk weergegeven.

¹⁶ Het Verdrag tot oprichting van de Europese Defensie Gemeenschap werd wel door de zes EGKS-lidstaten ondertekend, maar ging ten onder in de Franse Assemblée Nationale. Ook de plannen voor de oprichting van een Europese Politieke Gemeenschap werden opgeborgen.

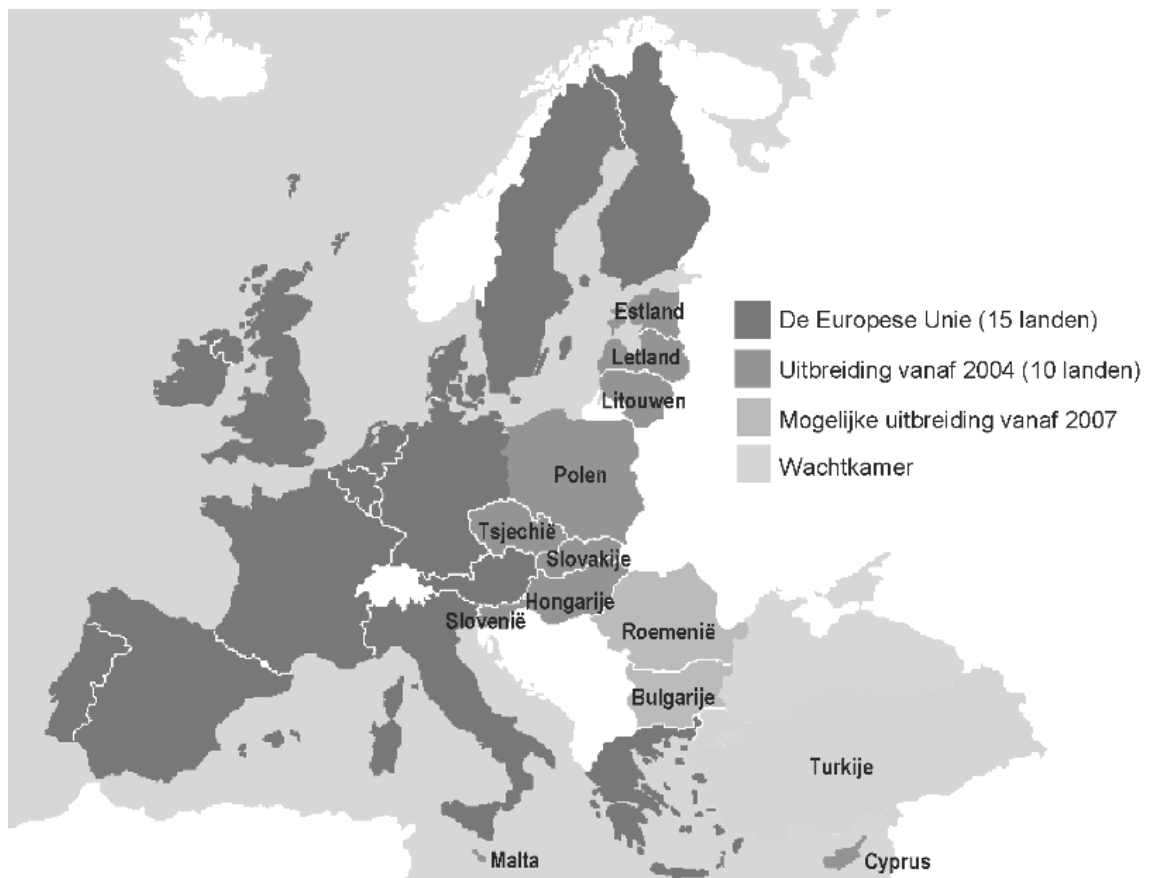
¹⁷ Ook bekend onder de naam Euratom.

¹⁸ Voor de EGKS was dit een Hoge Autoriteit.

¹⁹ Dit Hof heeft altijd de samenhang tussen de verschillende verdragen benadrukt en op die manier een éénheid van rechtsorde gerealiseerd.

²⁰ Toen was de EEG al getransformeerd in de EU. Meer uitleg daarover in volgende paragrafen.

²¹ 1 januari 2007 is momenteel de geschatte datum van toetreding

Figuur 1.1: Uitbreiding van de Europese Unie

Bron: Werkgroep didactische middelen: <www.wdm.be/mailling_list/nieuwsbrief/EU%20uitbreiding.html>

2. Belangrijkste verdragen

In vorige paragrafen werden reeds drie belangrijke verdragen in verband met de EU opgesomd, namelijk het EGKS-, het EEG- en het EGA-Verdrag. Daarbij komen nog verschillende andere verdragen, die elk hun eigen rol gespeeld hebben in de verdere integratie van Europa. In wat volgt worden de belangrijkste ervan chronologisch opgesomd.

Volledigheidshalve vermelden we ook dat het EGKS-Verdrag, in tegenstelling tot andere verdragen, een aflooptermijn had. Het werd afgesloten voor een periode van 50 jaar en is bijgevolg op 23 juli 2003 verstreken, aangezien de lidstaten geen reden zagen om dit verdrag te verlengen.

(Dehullu, 2003: 42)

2.1 Verdrag van Maastricht

Het Verdrag van Maastricht werd afgesloten in 1992. Via dit Verdrag werd de Economische en Monetaire Unie (=EMU) ingesteld die gerealiseerd zou worden in drie fasen. Ondertussen is de EMU voltooid, de laatste fase is op 1 januari 1999 ingetreden. Toen is de euro een volwaardige munteenheid geworden en werden de omrekeningskoersen van de nationale munteenheden onherroepelijk vastgelegd.

In Maastricht werd ook het Verdrag betreffende de Europese Unie afgesloten. Dit verdrag creëerde een institutioneel kader voor de Europese integratie. De bedoeling ervan was om een overkoepelende structuur te creëren die de verschillende stappen van integratie samen kon brengen in een juridisch geheel. Wat dit kader eigenlijk inhoudt wordt verder duidelijk gemaakt aan de hand van volgend citaat:

“Deze Europese Unie moet dus begrepen worden als een juridisch kader waarbinnen het geheel van de betrekkingen tussen de lidstaten moet functioneren, d.w.z. de Europese Unie legt een juridisch band rond de gemeenschappen en de aanvullende vormen van beleid en samenwerking.” (Dehullu, 2003: 25)

Ook werden, via het Verdrag betreffende de Europese Unie, de bevoegdheden van de EEG gevoelig uitgebreid. Aangezien veel van de nieuwe bevoegdheden buiten de economische sfeer vielen werd beslist om de term Europese Economische Gemeenschap te vervangen door Europese Gemeenschap. Vanaf dat moment sprak men dus niet meer van de EEG, maar van de EG.

De bevoegdheden die door het Verdrag betreffende de Europese Unie aan de EG werden toegekend zijn te situeren op volgende domeinen:

- het burgerschap van de Unie
- het gemeenschappelijke visumbeleid
- onderwijs
- cultuur
- volksgezondheid
- consumentenbescherming
- trans-Europese netwerken
- industrie
- ontwikkelingssamenwerking
- sociale politiek

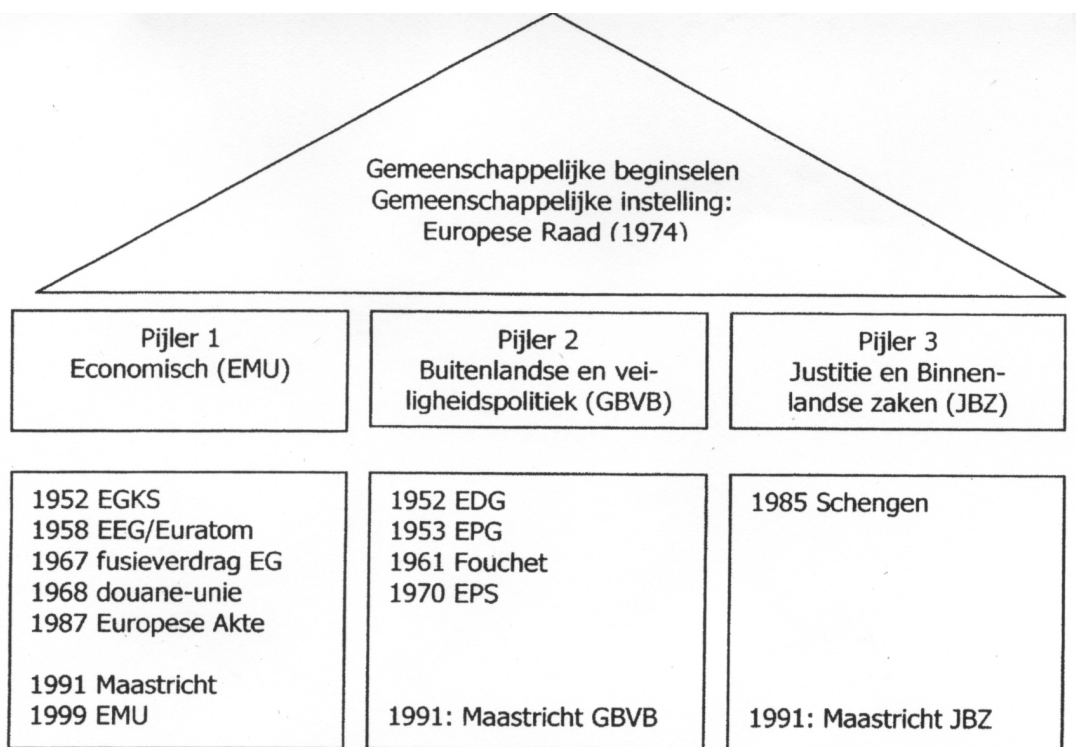
Ook is het sinds het Verdrag van Maastricht de gewoonte geworden om de EU voor te stellen aan de hand van pijlerstructuur bekroond door een driehoekig fronton. Een voorstelling die hoogstwaarschijnlijk geïnspireerd is op de architectuur van de Griekse tempels uit de oudheid. (Dehullu, 2003: 14, 24-28)

De pijlers onderscheiden zich van elkaar door de materies die ze bevatten, de verdragsbepalingen waardoor ze geregeerd worden en het besluitvormingsmechanisme dat van toepassing is. Bovendien is deze structuur verre van stabiel, geregeld vinden tussen de verschillende pijlers nog verschuivingen plaats.

Zoals uit figuur 1.2 ook duidelijk naar voor komt, is de eerste pijler de omvangrijkste. Deze bevat in hoofdzaak de bepalingen in verband met het economische luik van de Unie, met als blikvanger de economische en monetaire unie. Hier vinden we ook de Gemeenschappen²² terug.

De tweede pijler bevat het gemeenschappelijk buitenlands- en veiligheidsbeleid en in de derde pijler vinden we de samenwerking op het gebied van justitie en binnenlandse zaken, ook wel de politionele en justitionele samenwerking genoemd.

Figuur 1.2: Pijlerstructuur van de Europese Unie

Bron: Hermans (1996)

Bron: Naert F en S. Vanden Bussche, 2004: 28

Zoals hierboven reeds vermeld, onderscheiden de pijlers zich onder andere door de manier waarop beslissingen worden genomen. De eerste pijler wordt gekenmerkt door de communautaire besluitvormingsmethode, de tweede en derde pijler zijn intergouvernementeel.

De twee besluitvormingsmethodes hebben de volgende kenmerken:

- Communautair: bij besluitvorming is er een samenspel tussen drie Europese instellingen, namelijk: de Raad, de Commissie en het Europese Parlement. Elke instelling heeft daarbij zijn eigen rol te spelen.

²² EEG-, EGKS- en EGA-Verdrag.

Op die manier wordt geprobeerd om een evenwicht te vinden tussen de verschillende belangen.²³

- Intergouvernementeel: hierbij ligt het initiatiefrecht bij de lidstaten. De rol van de Commissie en het Parlement zijn eerder beperkt. De beslissingen worden bijna uitsluitend unaniem door de Raad genomen.

(Naert F. en S. Vanden Bussche, 2004: 41-44)

2.2 Verdrag van Amsterdam

Dit Verdrag, dat op 1 mei 1999 in werking trad, had twee doelstellingen: het Verdrag van Maastricht bijsturen en de Unie voorbereiden op de uitbreiding die in 2004 zou plaatsvinden.

Een van de grote winstpunten van het Verdrag is de overdracht van onderwerpen van de derde naar de eerste pijler. Op die manier werden deze onderwerpen gecommunautariseerd. Ook nemen de bevoegdheden van het Hof van Justitie in de derde pijler toe. Van enige communautarisering van de tweede pijler is echter geen sprake. In de eerste pijler wordt de communautaire methode nog verbeterd, mede door de verbeterde positie van het Europees Parlement, dat een sterkere positie krijgt binnen de EG.

Bovendien worden nieuwe toetredingsvoorwaarden vastgelegd. Van nieuwe staten die wensen toe te treden wordt uitdrukkelijk geëist dat ze de beginselen van vrijheid, democratie, eerbiediging van de mensenrechten en van de rechtstaat in acht nemen (artikel 6, lid 1 en 49 EU-Verdrag).

Bij het Verdrag van Amsterdam werden aan de Gemeenschap enkele nieuwe bevoegdheidsdomeinen verleend, met name:

- visa
- asiel
- werkgelegenheid
- douanesamenwerking

Op het tweede punt, namelijk het aanpassen van de instellingen met het oog op de komende uitbreidingen, heeft het Verdrag van Amsterdam echter jammerlijk gefaald. Er kon geen overeenstemming bereikt worden over de fundamentele institutionele aanpassingen, dus was een nieuwe verdragswijziging nodig. Die kwam er met het Verdrag van Nice. (Dehullu, 2003: 28-31)

²³ De Commissie zou het Europese belang moeten vooropstellen, de Raad vertegenwoordigt de belangen van de lidstaten en het Parlement staat in voor het belang van de Europese burgers.

2.3 Verdrag van Nice

Dit verdrag werd op 26 februari 2001 ondertekend en regelde de “Amsterdamse left-overs”. Met deze left-overs werden de institutionele aanpassingen bedoeld, die voor de uitbreidingen van 2004 een noodzaak waren. Deze betreffen vooral samenstelling en de werking van het Europees Parlement, de Raad en de Commissie na de toetreding van de nieuwe lidstaten. Zo worden onder meer het aantal commissieleden per lidstaat beperkt tot één²⁴ en wordt ook de stemmenweging aangepast. Dit was vooral bedoeld als compensatie voor de grote landen die hun recht op een tweede commissaris verloren.

In Nice werd ook het “Handvest van de grondrechten van de Europese Unie” afgekondigd. Dit handvest is echter niet opgenomen in het Verdrag van Nice, waardoor het in feite geen juridische waarde heeft. Het heeft echter wel een grote politieke waarde, het is namelijk voor het eerst dat traditionele burgerrechten, politieke rechten en economische en sociale rechten samen in één document worden opgenomen. Bovendien werd het handvest ondertekend door de voorzitters van het Europees Parlement, de Europese Commissie en de Raad van de Europese Unie.

Het doel van het Handvest was: “...de bescherming van de grondrechten in het licht van de ontwikkelingen in de maatschappij, de sociale vooruitgang en de wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen te versterken door die rechten zichtbaarder te maken in een handvest.” (Preambule Handvest)

In het Handvest werden de rechten die voortvloeiden uit eerdere verdragen opgenomen evenals het Europees Sociaal Handvest en het Gemeenschapshandvest van de sociale grondrechten van de werkenden. Ook werd rekening gehouden met de rechtspraak van het Hof van Justitie en het Europees Hof voor de rechten van de Mens. (Dehullu, 2003: 31-35)

2.4 Verklaring van Laken en de Europese Conventie

De Verklaring van Laken, die opgesteld werd tijdens het Belgische voorzitterschap in de tweede helft van 2001, was oorspronkelijk bedoeld als ruwe schets voor een Europese grondwet. Deze doelstelling werd echter niet gehaald. Wel heeft deze verklaring de fundamenteën gelegd voor de Conventie over de Toekomst van Europa. Deze Europese Conventie, met als voorzitter de Franse ex-president Valéry Giscard D’Estaing, presenteerde in juni 2003 een ontwerpgrondwet aan de Europese Raad. (Naert F. en S. Vanden Bussche, 2004: 23)

²⁴ Voorheen hadden de grote lidstaten (Duitsland, Frankrijk, Italië, Verenigd Koninkrijk en Spanje) twee commissarissen. Dit systeem werd bij uitbreiding onhoudbaar. Ook werd in het Verdrag vastgelegd dat op het ogenblik dat de 27^e lidstaat toetreedt, de landen die een commissaris hebben bij toerbeurt zullen worden aangeduid.

2.5 Europese grondwet

In juni 2004 bereikten de Europese regeringsleiders een akkoord over de ontwerpgrondwet. Op 29 oktober 2004 werd de Europese grondwet ondertekend. Die heeft als officiële titel: “Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa”. Of het nu precies om een grondwet of een verdrag gaat, is dus niet echt duidelijk. In het algemeen wordt echter gesproken over de Europese grondwet. De grondwet is echter nog niet officieel van kracht, eerst moeten alle lidstaten deze ratificeren. In verschillende landen wordt daartoe een referendum georganiseerd om de grondwet aan de bevolking voor te leggen.

De Europese Grondwet voegt de reeds bestaande verdragen samen en bevat ook het Europese Handvest van de grondrechten, dat hierdoor wettelijk bindend wordt. Opvallend is ook dat de drie pijlers van de EU samengevoegd worden tot één, hoewel de speciale procedures voor buitenlands beleid, veiligheid en defensie gehandhaafd worden.

Bovendien worden de ook Europese instellingen en besluitvormingsprocedures hervormd en geeft de Grondwet ook een verdeling van de bevoegdheden tussen de EU en de lidstaten.²⁵

In volgende paragraaf wordt nog even kort ingegaan op de samenstelling en de werking van de Europese instellingen.

3 Europese instellingen

Zoals ook uit vorige paragraaf bleek, is de Europese Unie, zoals we ze nu kennen, ontstaan uit een proces van zowel economische als politieke integratie. Door de unieke organisatie, het resultaat van zowel evolutie als revolutie, is het een zeer complex gegeven dat menigeen de wenkbrauwen doet fronsen. Omdat we in deze scriptie enkel een deelaspect²⁶ van de EU belichten, wordt hieronder alleen een overzicht gegeven van de belangrijkste instellingen. Voor verdere informatie verwijzen we naar de vakliteratuur.

Enkele van de instellingen die momenteel vorm geven aan de EU zijn de volgende:

- De Raad van de Europese Unie: deze instelling wordt ook wel de raad van Ministers genoemd en is één van de belangrijkste beslissingsorganen van de EU. Ze wordt gevormd door één vertegenwoordiger van elk land, namelijk de minister die bevoegd is voor de materie die op dat moment aan de orde is. Voor belangrijke beslissingen bestaat de Raad uit de ministers van Buitenlandse Zaken.

²⁵ < www.eu.nl/netherlands/almdeel2abc/abc_e/europese_grondwet.htm#inhoud >

²⁶ Namelijk de kinderopvang als onderdeel van het Europese beleid.

Het voorzitterschap van de Raad verandert om de zes maanden, waarbij de lidstaten elkaar in alfabetische volgorde opvolgen.

- De Europese Raad: dit is geen formele instelling van de EU, maar stippelt wel de grote lijnen van het Europese beleid uit. De Europese Raad bestaat uit de presidenten van Europese republieken, de eerste ministers van andere landen, de ministers van buitenlandse zaken, de voorzitter en de vice-voorzitter van de EG-commissie.
- De Commissie: zoals eerder vermeld, is de Commissie vanaf 2005 samengesteld uit één commissaris per lidstaat. Die Commissarissen zijn onafhankelijk; ze handelen enkel in het belang van de Europese Unie, niet in het belang van de lidstaat die ze vertegenwoordigen. De Commissie heeft slechts beperkte wetgevende bevoegdheden en gedeeltelijke uitvoerende bevoegdheden. Zo houdt ze onder andere toezicht op de naleving van de EU-Verdragen en van de EU-beslissingen in de lidstaten. Bij eventuele geschillen kan ze zich wenden tot het Hof van Justitie.
- Hof van Justitie: het Hof is bevoegd voor de interpretatie, toepassing en ontwikkeling van het EU-recht. Dit betekent onder andere dat ze tussenkomt in geschillen betreffende de EU-regelgeving.
- Het Europees parlement: dit bestaat uit vertegenwoordigers van het volk van de lidstaten en heeft vooral een superviserende en adviserende rol. Geleidelijk aan wint deze instelling toch aan belang.

Zoals gezegd zijn dit slechts enkele van de instellingen. Verder zijn er ook nog: de Rekenkamer, het Economisch en Sociaal Comité, de Europese investeringsbank, het Comité van de Regio's, Europese Centrale Banken, het stelsel van Centrale Banken en een vijftiental agentschappen (waaronder het Europees Milieuagentschap, Europese Autoriteit voor Voedselveiligheid,...).
(Naert F. en S. Vanden Bussche, 2004: 31-38)

4 Kinderopvang binnen Europa

Kinderopvang is op zichzelf geen expliciete bevoegdheid van de EU, maar kadert in de Europese bevoegdheden betreffende werkgelegenheid, gelijkheid en economische ontwikkeling. Om de gestelde doelstellingen op deze gebieden te kunnen verwezenlijken, moeten ook maatregelen genomen worden op het vlak van gezinnen en kinderen. Deze hebben namelijk een grote invloed op o.a. de werkgelegenheidsgraad van vrouwen. Vandaar dat kinderopvang impliciet wel als een Europese bevoegdheid beschouwd kan worden.

Het is trouwens al van 1974 dat de Europese Unie, in het kader van het gelijkheidskansenbeleid voor mannen en vrouwen, interesse toont voor kinderopvang.

In het “First Action Programme on the Promotion of Equal Opportunities for Women” werd namelijk voor het eerst het verband erkend tussen kinderopvang en gelijke kansen.(Vandenbroeck, 2004: 210)

De Europese Unie heeft op gebied van kinderopvang al heel wat initiatief genomen. In wat volgt worden enkele belangrijke verwezenlijkingen op het gebied van kinderopvang even op een rijtje gezet.

4.1 Netwerk Kinderopvang

In 1986 werd door de Europese Commissie het “Netwerk Kinderopvang” opgericht. Dit in het kader van het tweede Actieprogramma voor Gelijke Kansen. De bedoeling van dit Actieprogramma was om de gelijkheid van mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt te bevorderen aan de hand van vier soorten maatregelen:

- de zorg voor een kwaliteitsvolle kinderopvang tijdens de werkuren of de tijd die er aan onderwijs en opleiding wordt besteed
- een verlofregeling voor ouders die instaan voor de zorg en de opvoeding van (jonge) kinderen
- wijzigingen in de structuur en de cultuur van de werkomgeving, zodat kan worden tegemoet gekomen aan de specifieke behoeften van werkende ouders
- een billijke verdeling van gezins- en beroepstaken onder vrouwen en mannen

De taak van het Netwerk bestaat er dan ook hoofdzakelijk in om die doelstellingen te helpen realiseren. Dit vooral aan de hand van uitwisseling van informatie en ervaringen, verrichten van eigen onderzoek, evaluatie van bestaande praktijken en het uitwerken van aanbevelingen.

Het Netwerk maakt deel uit van het 5^e Directoraat-generaal²⁷ “Werkgelegenheid, Industriële betrekkingen en Sociale Zaken” van de Commissie en is samengesteld uit een deskundige per lidstaat van de Europese Unie. Opvallend is dat de meeste deskundigen vrouwen zijn, slechts een klein aandeel zijn mannen.

In 1991 veranderde de naam van het Netwerk Kinderopvang naar “Netwerk Kinderopvang en andere maatregelen om beroeps- en gezinstaken te combineren”. Dit om weer te geven dat er, naast kinderopvang, ook nog andere maatregelen genomen kunnen worden om arbeid en gezin te combineren.
(CBGS, 1996:113-115)

²⁷ Benaming voor de grootste zelfstandige eenheid binnen het ondersteunende apparaat van de Commissie. De directoraten-generaal zijn onderverdeeld in directoraten, die weer zijn onderverdeeld in administratieve eenheden. De secretaris-generaal is het hoofd van de administratie van de Commissie.

4.2 Aanbeveling kinderopvang

De Raad van de Europese Unie keurde in 1992 een “aanbeveling kinderopvang” goed. Deze aanbeveling²⁸ werd voorbereid door het Netwerk Kinderopvang, zij stelden namelijk de ontwerptekst op.

In de tekst werd gesteld:

Artikel 1

Doel: De Lid-Staten wordt aanbevolen initiatieven te lanceren en/of geleidelijk te stimuleren om mannen en vrouwen in staat te stellen hun beroepstaken en hun uit de verzorging van kinderen voortvloeiende gezins- en opvoedingstaken te combineren.

Om dit doel te bereiken werden in artikel 2 verscheidene middelen voorgesteld:

Artikel 2

Initiatievsferen: Te dien einde wordt de Lid-Staten aanbevolen, rekening houdend met de respectieve taken van de centrale, regionale en lokale autoriteiten, de sociale partners, andere relevante instanties en particulieren en/of in samenwerking met de centrale, regionale en lokale autoriteiten, de sociale partners, andere relevante instanties en particulieren, initiatieven te lanceren en/of te stimuleren op de onderstaande vier gebieden:

1. Kinderopvangvoorzieningen voor ouders die:
 - werken,
 - onderwijs of een opleiding volgen met het oog op het vinden van een baan, of op zoek zijn naar werk of naar onderwijs- of opleidingsmogelijkheden, met het oog op het vinden van een baan.
2. Speciaal verlof voor werkende ouders die kinderen moeten verzorgen en opvoeden;
3. Werkomgeving, structuur en organisatie van het werk om tegemoet te komen aan de behoeften van werkenden met kinderen;
4. De verdeling van de beroepstaken en de uit de verzorging van kinderen voortvloeiende gezins- en opvoedingstaken tussen man en vrouw.

Kinderopvangvoorzieningen worden in deze aanbeveling als volgt gedefinieerd:

1. Iedere openbare of particuliere, individuele of collectieve vorm van kinderopvang;
2. Speciaal verlof voor werkende ouders die kinderen moeten verzorgen en opvoeden;
3. werkomgeving, structuur en organisatie van het werk om tegemoet te komen aan de behoeften van werkenden met kinderen;
4. de verdeling van de beroepstaken en de uit de verzorging van kinderen voortvloeiende gezins- en opvoedingstaken tussen man en vrouw.

In de artikels die volgen worden daarna verschillende voorwaarden gesteld waaraan de verschillende geboden opties zouden moeten voldoen. Zo wordt er voor kinderopvang gesteld dat die betaalbaar moet zijn, toegankelijk, flexibel, Verder gaat er ook aandacht naar de opleiding van de begeleid(sters) en de rol van de overheid.

²⁸ Een aanbeveling is een vorm van Europese regelgeving. Aanbevelingen zijn niet bindend, maar geven wel aan wat de Europese Unie van de lidstaten verwacht.

In verband met de verlofregelingen wordt aangedrongen op een regelgeving die zowel mannen en vrouwen moet toelaten om hun beroeps- en gezinstaken op een doeltreffende wijze te vervullen. Hierbij wordt ook gewezen op de noodzaak van een zekere soepelheid in de wetgeving.

Bij het voorlaatste punt wordt aandacht gevraagd voor de opwaardering van degene die zich met kinderopvang bezighouden. Een kwestie die, vooral in Vlaanderen, de laatste jaren toch zeer actueel is.

Om te controleren of de aanbeveling ook effectief opgevolgd wordt, wordt gevraagd aan de lidstaten om binnen de drie jaar een rapport op te stellen dat de vorderingen op de verschillende gebieden weergeeft.

4.3 Richtlijn in verband met ouderschapsverlof

In 1983 deed de Commissie een eerste voorstel voor een richtlijn in verband met ouderschapsverlof en verlof om gezinsredenen²⁹. Na heel wat discussie hierover keurden 11 lidstaten³⁰ in 1993 uiteindelijk een compromisvoorstel goed. Om toch wat meer steun te werven voor het voorstel werd een raadplegingsronde gehouden met de sociale partners.

Daarbij was het standpunt van de Commissie dat het combineren van gezins- en beroepsleven niet alleen gunstig zou kunnen zijn voor gelijke kansen van vrouwen en mannen, maar ook voor de werkgelegenheid, het opleidingsniveau en het effectiever functioneren van de arbeidsmarkt. Uit de raadplegingsronde bleek dat zowel werkgevers als werknemers de bevordering van gelijke kansen steunden.

Na een tweede raadplegingsronde tekenden drie werkgevers- en werknemersorganisaties (UNICE, het CEEP en het EVV)³¹ een raamakkoord in verband met ouderschapsverlof. In juni 1996 werd de omzetting van deze collectieve raamovereenkomst in een richtlijn³² goedgekeurd.³³

Om ervoor te zorgen dat de richtlijn kon aangepast worden aan het gezinsbeleid in elke lidstaat, mochten de voorwaarden en wijze van toepassing door de lidstaten zelf bepaald worden.

Voor de meeste lidstaten betekende deze richtlijn een ingrijpende wijziging in het sociale systeem. De deadline voor het aanpassen van de wetgeving werd vastgelegd op 3 juni 1998.

²⁹ Zie bijlage 21

³⁰ België, Denemarken, Duitsland, Griekenland, Spanje, Frankrijk, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland en Portugal

³¹ UNICE= Union des Industries de la Communauté européenne, CEEP= Centre Européen des Entreprises, EVV= Europees Vakverbond

³² Een richtlijn is een vorm van Europese regelgeving. Richtlijnen zijn bindend, niet-naleving ervan kan door het Hof van Justitie bestraft worden.

³³ <www.eu.nl/netherlands/almdeel2abc/abc_o/ouderschapsverlof.htm>

De richtlijn bepaalde als volgt:

Clausule 2: ouderschapsverlof

1. Krachtens deze overeenkomst wordt onder voorbehoud van clausule 2.2 aan werknemers, zowel mannen als vrouwen, bij geboorte of adoptie van een kind een individueel recht op ouderschapsverlof toegekend om hen in staat te stellen gedurende ten minste drie maanden tot een door de Lid-Staten en/of de sociale partners vast te stellen leeftijd van maximaal acht jaar voor hun kind te zorgen.
2. Om gelijke kansen en de gelijke behandeling van mannen en vrouwen te bevorderen, zijn de partijen bij deze overeenkomst van mening dat het in clausule 2.1 bedoelde recht op ouderschapsverlof in beginsel niet overdraagbaar is.

Algemeen kan wel gesteld worden dat deze richtlijn een zeer belangrijke stap was. Het blijft namelijk één van de meest opvallende prestaties van de Europese Unie op het gebied van kinderopvang.

4.4 Lissabondoelstellingen

Tijdens de Europese Raad van Lissabon (maart 2000) werd door de Europese Unie een nieuw strategisch doel gesteld voor het komende decennium. Dit doel is om de meest concurrerende en dynamische kenniseconomie in de wereld te worden. Daarbij moet de Europese Unie ook streven naar duurzame economische groei, meer en betere banen en een hechtere sociale samenhang. Om dit te verwezenlijken werd door de Europese Raad een driesporenstrategie uitgewerkt. Deze omvat:

- Bevordering van de overgang naar een kenniseconomie en een informatie-maatschappij voor iedereen.
- Modernisering van het Europese model, investering in mensen en bevordering van solidariteit.
- Het handhaven van een gezond economisch perspectief en gunstige vooruitzichten voor groei.

De toepassing van deze strategie wordt ook wel “het Proces van Lissabon” genoemd. Concrete voorbeelden daarvan zijn: de ondersteuning van regionaal beleid dat gericht is op innovatie, eEurope en de Sociale Agenda tot 2005 (deze vestigt de aandacht op het belang van een goed werkgelegenheids- en sociaal beleid bij de overgang naar een kenniseconomie).³⁴

Bij de bespreking van de Lissabondoelstellingen is het vooral de Sociale Agenda die van belang is. Zoals eerder gezegd is de aandacht van Europa voor kinderopvang terug te voeren op de invloed ervan voor het werkgelegenheidsbeleid.

Om de Lissabondoelstellingen te kunnen halen, is het belangrijk om een optimale werking van de arbeidsmarkt na te streven. De Europese Raad heeft als doel gesteld om de participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt, die op dat moment 51% bedroeg, voor 2010 te verhogen tot méér dan 60%.

³⁴ <www.eu.nl/netherlands/almdeel2abc/abc_l/lissabon_proces.htm>

Ook is het de bedoeling van de Raad om te evolueren naar een samenleving die beter weet in te spelen op de persoonlijke keuzes van vrouwen en mannen. Daarbij denken we meteen aan de combinatie gezin-arbeid.

In de Sociale Agenda wordt ook uitdrukkelijk naar de kinderopvang verwezen als middel om een betere combinatie van het beroeps- en gezinsleven mogelijk te maken.

Een andere verwezenlijking van de top in Lissabon, was de toepassing van de “Open Method of Co-ordination” (=OMC) bij het sociale beleid. Deze methode werd eerder ook al toegepast bij het werkgelegenheidsbeleid.

De Open Method of Co-ordination werkt als volgt: eerst worden gemeenschappelijke richtlijnen en streefcijfers vastgelegd. Uit de gemeenschappelijke richtlijnen volgen nationale en regionale wetgeving. Een laatste stap bestaat uit het opvolgen en evalueren van de verschillende lidstaten door middel van peer review. Deze methode is voor wat betreft het werkgelegenheidsbeleid zeer efficiënt gebleken. Door het zetten van targets worden lidstaten gestimuleerd om bepaalde hervormingen door te voeren. Bovendien is het op die manier zeer duidelijk wat er verwacht wordt. (Sociaal Platform, 2002: 4)

4.5 Barcelona targets

De Lissabondoelstellingen, met oog voor sociale coherentie, gaven de eerste aanzet tot de ontwikkeling van de Barcelona targets.

In 2002 werd tijdens een Europese top in Barcelona nagegaan hoever de Unie gevorderd was voor wat betreft het halen van de Lissabondoelstellingen. Daar was het de eerste maal dat de drie dimensies (sociaal, economisch en milieu) samen besproken werden.

De link tussen de sociale en economische dimensie is zeer eenvoudig te leggen. Wil de EU de doelstellingen op vlak van vrouwelijke werkgelegenheid halen, dan moet ze ervoor zorgen dat de combinatie van arbeid en gezin een haalbare optie wordt. Bovendien kadert de verdere uitbouw van de kinderopvang ook in het beleid betreffende “gender equality”. Om de gelijkheid tussen mannen en vrouwen te realiseren is het van cruciaal belang dat vrouwen de vrijheid krijgen om voluit te kiezen voor hun carrière. Het mannelijke kostwinnersmodel wordt daarbij verwezen naar de geschiedenisboeken.

Op deze top werden targets vastgelegd voor het kinderopvangaanbod. Deze luiden als volgt:

“Member States should remove disincentives to female labour force participation and strive, taking into account the demand for childcare facilities and in line with national patterns of provision, to provide childcare by 2010 to at least 90% of children between 3 years old and the mandatory school age and at least 33% of children under 3 years of age”³⁵

³⁵<http://europa.eu.int/comm/employment_social/employment_strategy/report_2003/jer20034_en.pdf>

Opvallend is hier dat de Eu de diversiteit tussen de verschillende lidstaten wil behouden. Er wordt namelijk uitdrukkelijk verwezen naar de grote verschillen in de lidstaten betreffende de vraag en de organisatie van de kinderopvang. Maar hier komen we verder nog op terug.

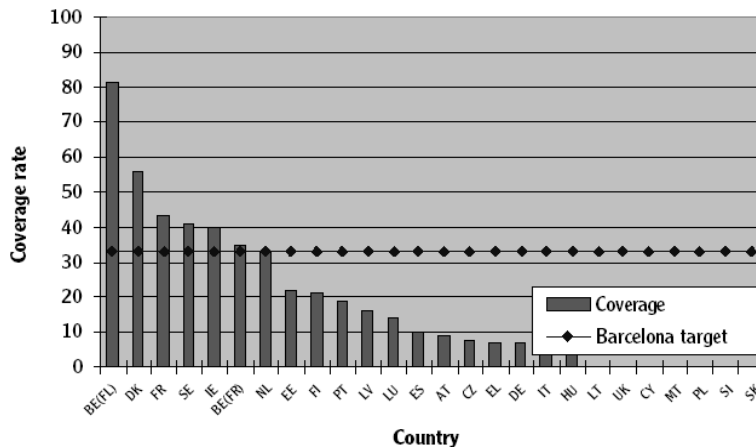
Er zijn twee redenen aangehaald³⁶ waarom de EU targets in verband met het kinderopvangaanbod vastgelegd heeft. Een eerste is dat het zetten van targets op dat vlak een positieve invloed heeft op de gelijkheid tussen man en vrouw aangezien op die manier ook het belang van dit onderwerp duidelijk naar voor geschoven wordt. Zoals eerder gesteld, is kinderopvang namelijk een belangrijke schakel in het Europese beleid op gebied van “gender equality”. Ten tweede zorgt het stellen van doelstellingen ervoor dat de te bereiken resultaten duidelijk omlijnd zijn zodat op een efficiënte manier een beleid op kan uitgestippeld worden, op maat van elke lidstaat.

Targets kunnen echter alleen effectief zijn indien ze afdoend worden nagestreefd en indien er ook voldoende tijd wordt gegeven om ze naar behoren uit te voeren. Het is dan ook van groot belang dat de prestaties van de lidstaten nauw opgevolgd en geëvalueerd worden. Bovendien is het, volgens Luisella Pavan-Woolfe, essentieel dat de politieke leiders het belang van deze targets blijven inzien en er zich aanhoudend toe verbinden om de vastgelegde doelstellingen ook effectief te halen.

Als we de targets van wat dichterbij bekijken stellen we vast dat de vooropgestelde doelstellingen, qua grootte in getallen, mijlenver uit elkaar liggen (90% voor kinderen van 3 jaar tot de verplichte schoolleeftijd en 33% voor kinderen jonger dan 3 jaar). De reden voor deze kloof is echter te vinden bij de startpositie van de lidstaten. De meeste hebben namelijk slechts een heel beperkt kinderopvangaanbod voor kinderen jonger dan 3 jaar. (zie figuur 1.3) Het aanbod voor de iets oudere kinderen (zie figuur 1.4) is echter in het merendeel van de lidstaten wel goed uitgebouwd. Bij het stellen van de targets heeft men zich dus duidelijk ook gebaseerd op de realiteit.

Figuur 1.3: Totale dekkinggraad³⁷ voor kinderen jonger dan 3 jaar voor 2004 (herberekende en min of meer vergelijkbare gegevens)

³⁶ <www.childcareinachangingworld.nl/downloads/speech_pavan_woolfe.pdf, p7-8>

Bron: Plantenga e.a., 2004, *Position paper 'childcare in a changing world'*: 14

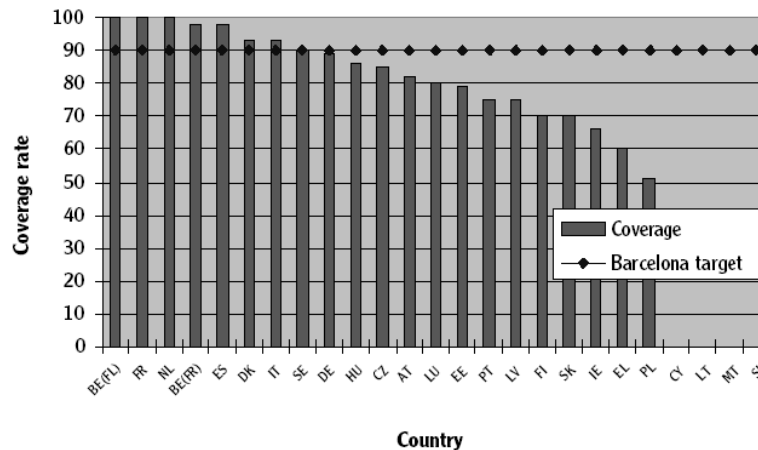
Uit figuur 1.3 kan afgeleid worden dat 6 landen inmiddels de Barcelona-target vooropgesteld voor kinderen onder de 3 jaar hebben bereikt. Deze landen zijn: België, Denemarken, Frankrijk, Zweden, Ierland en Nederland.

Er moet echter vermeld worden dat er voor 7 landen geen gegevens beschikbaar zijn (Litouwen, Verenigd Koninkrijk, Cyprus, Malta, Polen, Slovenië en Slowakije). Ook dient te worden opgemerkt dat het hier hoofdzakelijk over kinderopvangvoorzieningen gaat. Hierbij moet ook nog eens rekening worden gehouden met het feit dat kinderen in sommige lidstaten (zoals in België, Duitsland, Spanje, Frankrijk, Ierland en Italië) al vanaf 2 à 2,5 jaar naar de peuterschool gaan. In deze lidstaten wordt de peuterschool ook ingecalculeerd bij het aanbod van kinderopvangvoorzieningen. Als laatste kan opgemerkt worden dat in de nieuwe lidstaten het onderscheid tussen de kinderopvangvoorzieningen en voorschoolse activiteiten niet altijd zo duidelijk is.

Voor kinderen ouder dan drie jaar is de situatie iets positiever. Deze gegevens worden voorgesteld in figuur 1.4.

Figuur 1.4: Totale dekkingsgraad voor kinderen ouder dan 3 jaar voor 2004 (herberekende en min of meer vergelijkbare gegevens)

³⁷ De dekkingsgraad is de indicator voor de beschikbare kinderopvang en wordt berekend door het aandeel van de opgevangen kinderen per voorziening op te tellen.

Bron: Plantenga e.a., 2004, *Position paper 'childcare in a changing world'*: 18

Het vooropgestelde doel, namelijk het behalen van een dekkinggraad van 90% voor kinderen ouder dan 3 jaar, werd tot nu toe reeds gerealiseerd in 8 verschillende lidstaten: België, Frankrijk, Nederland, Spanje, Denemarken, Italië, Zweden en Duitsland. Wel dient men rekening te houden met het feit dat de gegevens beïnvloed zijn door allerlei voorschoolse activiteiten.

5. Conclusie

Kinderopvang in de Europese Unie, een niet alledaags onderwerp. En toch is het belang ervan onmiskenbaar, vooral in het kader van de Europese werkgelegenheidsstrategie en het beleid op het vlak van "gender equality". Momenteel ziet de Europese Unie kinderopvang vooral als een arbeidsmarktinstrument, en als een middel om de Lissabondoelstellingen te bereiken.

Dat echter ook de sociale dimensie van kinderopvang en bijhorende regelingen (o.a. ouderschapsverlof) erkend wordt, is af te leiden uit de richtlijn en aanbevelingen die in het verleden zijn uitgevaardigd. Door het feit dat de sociale kwesties nog steeds tot de bevoegdheid van de lidstaten behoren kan de Europese Unie echter slechts in beperkte mate optreden op het gebied van kinderopvang.

Hoofdstuk 2: Kinderopvang binnen de Europese Unie

In dit tweede hoofdstuk gaan we wat dieper in op de rol die kinderopvang speelt binnen de Europese Unie. Daarbij hebben we eerst aandacht voor de sociale dimensie van de EU in het algemeen, waarna kinderopvang gesitueerd wordt binnen het beleid op vlak van “gender equality” en werkgelegenheid.

Hoe hebben we de informatie verworven die we zullen hanteren?

Vorig jaar, toen we op zoek waren naar een onderwerp voor onze scriptie hebben we, zoals besproken in het inleidende hoofdstuk, een heuse zoekactie ondernomen. We kregen daarbij de mogelijkheid om een stage te doen voor de Utrecht School of Economics. Deze onder leiding van Professor Plantenga die tevens medeverantwoordelijk zou zijn voor de organisatie van het internationale congres: “childcare in a changing world”. De stage bestond erin om deel uit te maken van het projectteam dat de conferentie moest voorbereiden door het opzoeken en analyseren van diverse vormen van informatie.

Deze stage zou plaatsvinden tijdens de zomermaanden. Natuurlijk hebben we deze kans met beide handen gegrepen. Voor de zomer hebben we al gewerkt aan deze opdracht door het opzoeken van allerlei informatie. Tijdens de zomermaanden hebben we, aan de hand van de eerder opgezochte gegevens, papers geschreven (die later als basis zouden kunnen dienen voor de verdere uitwerking van onze scriptie) en samen met de rest van het projectteam informatie opgezocht in verband met de organisatie van kinderopvang in de verschillende lidstaten. Deze informatie werd naderhand verwerkt in tabellen die terug te vinden zijn in het naslagwerk van “childcare in a changing world”³⁸.

Dit internationale congres³⁹ was natuurlijk dé informatiebron bij uitstek. Iedereen die er zijn/haar land kwam vertegenwoordigen was zeer bereid om informatie uit te wisselen alsook informatie in te winnen. Zo kregen we de kans om deel te nemen aan gesprekken waarbij de structuren van kinderopvang van verschillende landen werden vergeleken. Op deze manier hebben we ook veel informatie kunnen vergaren op een toch wel zeer spontane en leuke manier. Onze contactpersonen hebben ons toen ook verzekerd dat we hen mochten contacteren indien we verdere informatie nodig hadden.

Dit hebben we dan ook gedaan, aan de hand van een brief⁴⁰ opgesteld in vier verschillende talen⁴¹, zodat de lezers zelf konden kiezen welke taal hun het beste lag. Op die brief hebben we heel wat respons gekregen en zo beschikten we dus ook over informatie uit de eerste hand. Daarnaast hebben we ook het Internet afgespeurd

³⁸ < www.childcareinachangingworld.nl>

³⁹ Zie bijlagen 10-13

⁴⁰ Zie bijlage nr. 14

⁴¹ Nederlands, Engels, Frans en Duits

naar nuttige informatiebronnen en hebben we verschillende bibliotheken bezocht.

De Europese Unie zoals we die vandaag kennen bestaat uit 25 lidstaten.⁴² Dit was natuurlijk niet altijd zo, bijgevolg heeft elke lidstaat zijn eigen voorgeschiedenis en dus ook zijn eigen evolutie in kinderopvang.

1 Europa: sociale dimensie

Vooraleer we verdergaan met het in kaart brengen van de kinderopvang in Europa is het belangrijk het geheel van “care work” (waartoe ook kinderopvang behoort) binnen de Europese Unie te schetsen en te definiëren wat nu juist begrepen kan worden onder de term “kinderopvang”. In deze paragraaf zullen we daarom eerst een afbakening van het werkteerrein maken.

Op het internationale congres te Groningen hebben we kennisgemaakt met Dr. M. Korintus. Zij heeft op dit congres ook de uiteenzetting gegeven in verband met de organisatie van kinderopvang in de nieuwe lidstaten en heeft al meer dan 20 jaar ervaring op het gebied van kinderopvangfaciliteiten voor kinderen jonger dan 3 jaar. Zoals al eerder weergegeven, hebben we ook haar om hulp gevraagd en via e-mail hebben we een verwijzing gekregen naar een zeer interessante site die ons goed geholpen heeft bij de definiëring van “care work” in het algemeen.

Het concept “care work” is moeilijk te omschrijven, dit mede door het feit dat het niet vanzelfsprekend is en, in sommige opzichten, zelfs controversieel. Zo kan de vraag gesteld worden of er een apart domein voor care work bestaat? Of is care work onlosmakelijk verbonden met andere domeinen? Misschien maakt dit begrip deel uit van een groter geheel? Of kan care work omschreven worden als het zuiver aanbieden van huishoudelijke diensten (zoals koken, kuisen, het zorgen voor) van het private tot publiek domein? Indien deze omschrijving gehanteerd zou worden, kan de vraag gesteld worden of betaald werk verricht door niet-familieleden professioneler is dan hetzelfde werk verricht door familieleden?

In het onderzoek: “Care Work in Europe⁴³: Current Understandings and Future Directions”, dat werd uitgevoerd in het kader van het Fifth Framework Programme⁴⁴ in juni 2002 heeft men het “zorgdomein” specifiek omschreven.

42

Deze zijn: België, Nederland, Frankrijk, Duitsland, Luxemburg, Italië, Denemarken, Ierland, Verenigd Koninkrijk, Griekenland, Portugal, Spanje, Oostenrijk, Zweden, Finland, Estland, Letland, Litouwen, Polen, Tsjechische Republiek, Slowakije, Slovenië, Malta, Cyprus en Hongarije.

⁴³ “Care Work in Europe: current understandings and future directions: surveying Demand, supply and use of care: consolidated report”

< 144.82.31.4/carework/reports/finalconsolidatedreportwp4.pdf >

⁴⁴ “The Fifth Framework Programme” vloeide voort uit het Verdrag van Amsterdam en is te situeren in de periode 1998-2002. Het is tot leven geroepen om te kunnen inspelen op grote socio-economische uitdagingen binnen Europa. Om de impact te maximaliseren concentreerde het zich op een beperkt aantal onderzoeksgebieden gecombineerd met technologische, industriële, economische, sociale en culturele aspecten.

Volgens dit onderzoek omvat het zorgdomein 3 werkvelden, waarbij men enkel rekening houdt met de betaalde uitvoerende werkers.

Deze drie werkvelden zijn:

- kinderopvang en buitenschoolse opvang
- residentiële jeugdzorg en pleegzorg
- zorg voor mensen met een handicap en kwetsbare ouderen

Hoewel deze definitie redelijk beperkt is (slechts drie werkvelden en enkel betaalde arbeid), omvat ze toch de meest voorkomende vormen van zorg zoals wij ze kennen. Bovendien is een definiëring tegelijkertijd onvermijdelijk ook een beperking.

Voor deze scriptie is, logischerwijze, enkel het eerste werkveld van belang: namelijk de kinderopvang en buitenschoolse opvang. Maar in tegenstelling tot bovenstaande definiëring zullen we wel rekening houden met het informele netwerk. Voor een specifieke definiëring van het werkveld kinderopvang baseren we ons dan ook op een definitie aangewend door Eurostat⁴⁵. Deze luidt als volgt:

"Childcare services are defined as an arrangement facilitating the combination of work and care."

We gaan er dus van uit dat kinderopvang een instrument is dat het beroeps- en gezinsleven beter op elkaar afstemt. Kinderopvang als arbeidsmarktinstrument biedt aan ouders meer mogelijkheden en het kan ook een middel zijn om de gelijkheid van man en vrouw te handhaven en zelfs te versterken. Dit door het feit dat zowel man als vrouw zich, zelfs met de geboorte van een kind, voluit kunnen ontplooiën op de arbeidsmarkt.

2 Belang van kinderopvang binnen de EU

In deze paragraaf wordt het belang van kinderopvang binnen het Europese kader wat meer uitgediept. Dit doen we aan de hand van een korte situering van kinderopvang in Europa, gevolgd door een overzicht van enkele kerncijfers in verband met de Europese arbeidsmarkt. Daarbij hebben we vooral aandacht voor de vrouwelijke werkgelegenheidsgraad. In een volgende paragraaf wordt dan de invloed van ouderschap (en onrechtstreeks ook kinderopvang) op diezelfde arbeidsmarkt aangetoond.

2.1 Situering

Zoals de Sociale Agenda stelt is kinderopvang een instrument dat kan worden gebruikt om het evenwicht tussen beroeps- en gezinsleven na te streven. Deze visie wordt ook gedeeld door Luisella Pavan-Woolfe.

⁴⁵ <http://europa.eu.int/comm/employment_social/equ_opp/reconcil/childcare_study_2003_en.pdf>

Op het internationale congres te Groningen in oktober 2004 definieerde zij het belang van kinderopvang binnen de EU als volgt:

"Childcare is fundamental for the reconciliation of work and family life for both men and women, and therefore for gender equality policies."

Hierbij wordt dus vooral de nadruk gelegd op het beleid betreffende gelijkheid. Hoe past het beleid om een evenwicht te brengen tussen werk- en gezinsleven, meer specifiek met betrekking tot kinderopvang, in onze steeds evoluerende maatschappij? We kunnen stellen dat het verzoeningsbeleid een antwoord biedt op veel uitdagingen waar de EU nu voor staat. De doelstellingen op het gebied van werkgelegenheid (bereiken van een volledige tewerkstelling in Europa, het realiseren van meer en betere banen,...) hangen af van de evoluties op het vlak van de combinatie van gezin en arbeid. Ook de manier waarop de taken tussen beide partners verdeeld worden speelt hierbij een grote rol. Het is daarom ook van belang om de klassieke rollenpatronen te doorbreken en te streven naar een evenwichtige verdeling van werk- en gezinstaken.

We hebben in het eerste hoofdstuk gesproken over de Lissabondoelstellingen. Het nastreven van een optimale werking van de arbeidsmarkt is een belangrijke doelstelling van de Europese Werkgelegenheidsstrategie. Hierbij werd door de Europese Raad als doel gesteld om de tewerkstellingsgraad binnen de EU te verhogen van gemiddeld 61% (op dat moment) tot een benadering van 70% tegen 2010. Als tweede doel stelde men om de vrouwenparticipatie op de arbeidsmarkt, die toen 51% bedroeg, voor 2010 te verhogen tot méér dan 60%. Daarnaast is het ook de bedoeling van de Raad om te evolueren naar een samenleving die beter weet in te spelen op de persoonlijke keuzes van vrouwen en mannen. Daarbij denken we onmiddellijk aan de combinatie van gezin en arbeid.

Volgens het Joint Employment Report 2003/2004⁴⁶ zijn lidstaten volop bezig met het ontwikkelen van methodes om de werkgelegenheid te verhogen. Inspanningen op vlak van beleid worden merkbaar door de positieve trend in de tewerkstellingsgraad zowel voor oudere arbeidskrachten als voor vrouwen. Wel is al gebleken dat de vooropgestelde tussentijdse doelstelling voor 2005 niet zal worden bereikt. Het rapport benadrukt ook dat indien de vooropgestelde doelstellingen bereikt willen worden, dit niet alleen zal lukken op basis van de economische groei, maar dat ook sociale en economische hervormingen nodig zijn.

Zoals eerder vermeld, wordt in wat volgt eerst een algemeen beeld geschetst van de werkgelegenheidsgraad binnen de EU (met 25 lidstaten) in 2003 om op die manier kinderopvang te situeren binnen de werkgelegenheidsproblematiek.

⁴⁶< http://europa.eu.int/comm/employment_social/employment_strategy/report_2003/jer20034_nl.pdf>

1.2 Europese arbeidsmarkt en gender mainstreaming

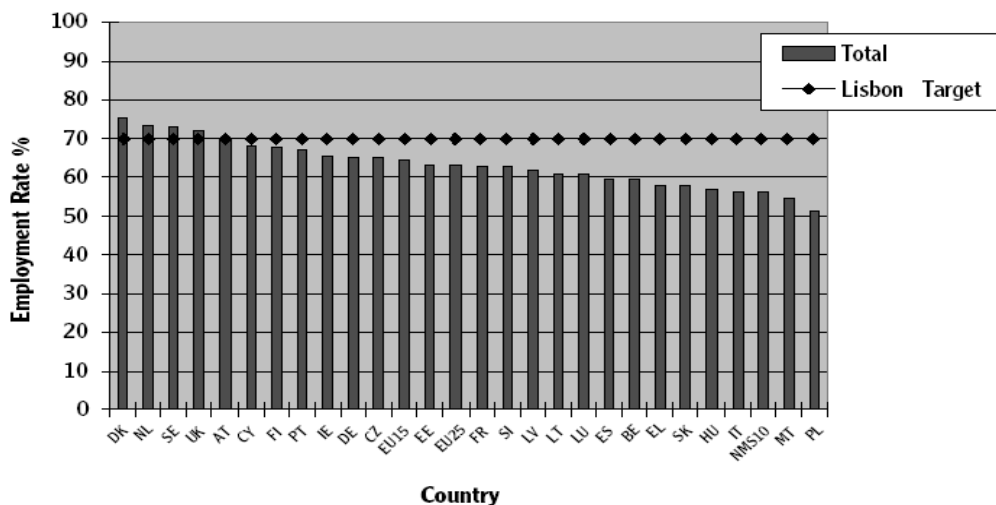
In deze paragraaf vertrekken we vanuit de algemene werkgelegenheidsgraad en gaan daarna over op de werkgelegenheidsgraad voor vrouwen om op die manier de kloof tussen man en vrouw op de arbeidsmarkt aan te tonen.

De totale werkgelegenheidsgraad wordt grafisch weergegeven in figuur 2.1.

Zoals uit figuur 2.1 blijkt, hebben Denemarken, Nederland, Zweden, Verenigd Koninkrijk en Oostenrijk de Lissabondoelstelling op het vlak van de totale werkgelegenheidsgraad al bereikt. Cyprus, Finland en Portugal zijn er niet meer ver af, maar de vier laatste landen: Slowakije, Hongarije, Italië, Malta en Polen hebben nog een hele weg af te leggen.

Het verschil tussen de lidstaat met de hoogste werkgelegenheidsgraad, Denemarken (75%), en de lidstaat met de laagste score Polen (51%) bedraagt bijna 25%. Bemerkt hierbij ook dat het gemiddelde van de nieuwe lidstaten (55.8%) beduidend lager ligt dan het gemiddelde van de vroegere EU-15 (62.9%).

Figuur 2.1: Totale werkgelegenheidsgraad, 2003

Bron: Plantenga e.a., 2004, *Position paper 'childcare in a changing world'* : 2

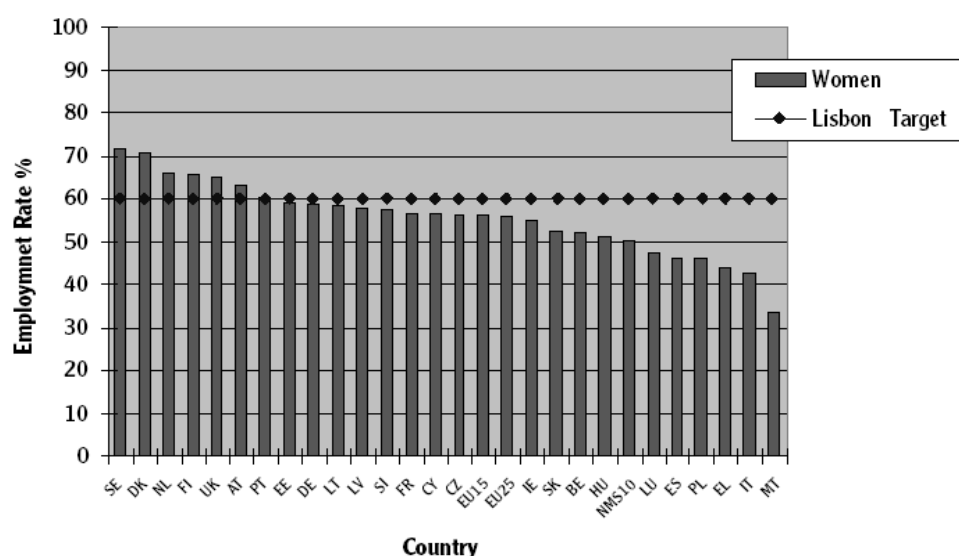
De werkgelegenheidsgraad voor vrouwen wordt weergegeven in figuur 2.2. Hier is de vooropgestelde doelstelling, zoals eerder vermeld, vastgelegd op minstens 60 % tegen 2010.

Zeven lidstaten hebben deze doelstelling al gehaald: Zweden, Denemarken, Nederland, Finland, Verenigd Koninkrijk, Oostenrijk en Portugal. De twee landen die volgen, Estland en Duitsland, staan dicht bij het bereiken van de doelstelling. Luxemburg, Spanje, Polen, Griekenland, Italië en Malta staan momenteel het verst van de doelstelling.

Zoals de grafiek weergeeft, is de vrouwelijke werkgelegenheidsgraad in de verschillende lidstaten nogal uiteenlopend. Zo hebben Zweden en Denemarken een vrouwenparticipatie die boven de 70% ligt en behaalt Malta ongeveer de helft van dat cijfer.

Ook hier is duidelijk dat de nieuwe lidstaten nog een lange weg hebben af te leggen. Een tweede opmerking is dat ook België het op beide vlakken toch niet zo schitterend doet (respectievelijk de 21^e en 20^e plaats).

Figuur 2.2: Werkgelegenheidsgraad voor vrouwen, 2003

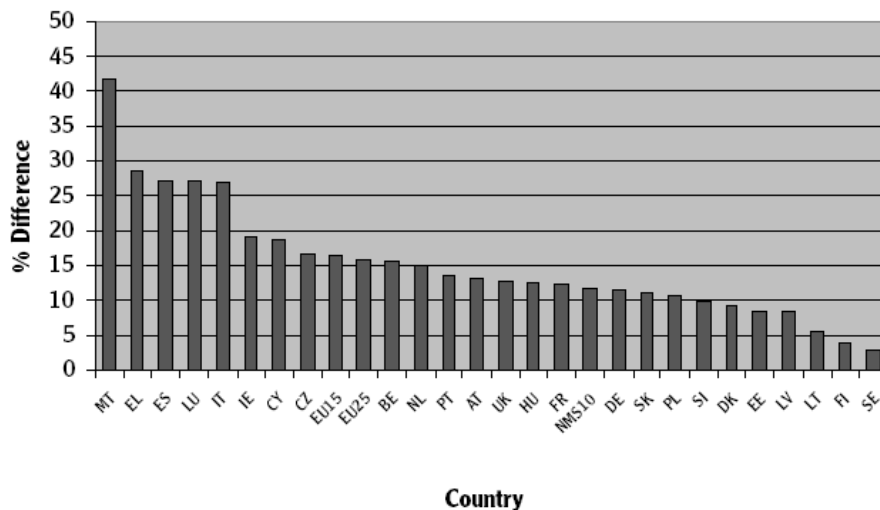

Bron: Plantenga e.a., 2004, *Position paper 'childcare in a changing world'* : 3

Leggen we de grafiek van de totale werkgelegenheidsgraad (figuur 2.1) binnen de EU en de grafiek van de werkgelegenheidsgraad van vrouwen (figuur 2.2) binnen de EU naast elkaar, dan is er toch een duidelijk verschil merkbaar.

Dit verschil komt tot uiting in de werkgelegenheidskloof tussen mannen en vrouwen, zoals weergegeven in figuur 2.3. Daarbij wordt het procentuele verschil weergegeven tussen de werkgelegenheidsgraad van de mannen en deze van de vrouwen.

Duidelijk merkbaar is dat de kloof tussen de man en vrouw groter is in zuidelijke EU lidstaten zoals Griekenland, Spanje, Italië en Malta. Hierbij is Malta het land met de grootste kloof: ongeveer 42%. Luxemburg en Ierland vormen dan weer een uitzondering op deze vaststelling. In Zweden, Finland en Litouwen daarentegen is er nauwelijks sprake van een kloof.

Figuur 2.3: Werkgelegenheidskloof tussen mannen en vrouwen in 2003

Bron: Plantenga e.a., 2004, *Position paper 'childcare in a changing world'* : 4

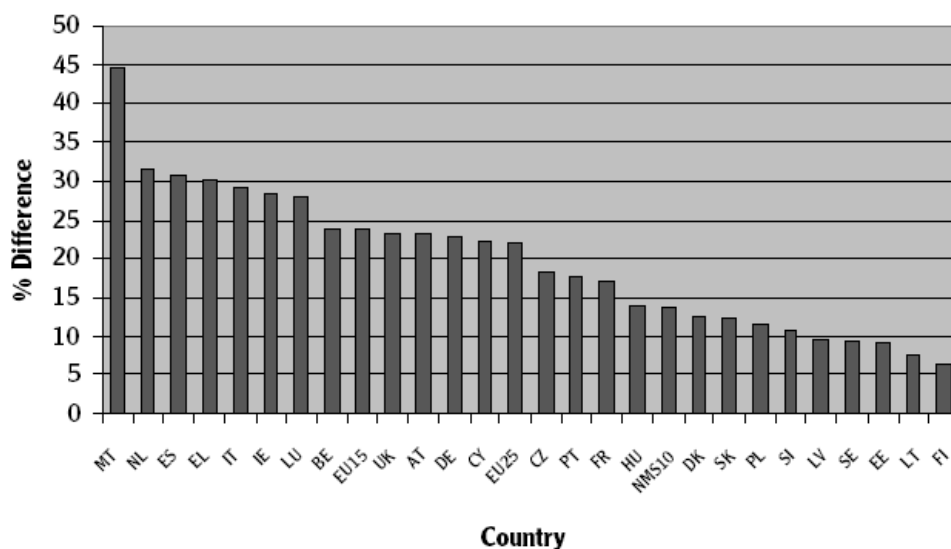
Volgens het Joint Employment Report 2003/2004⁴⁷ zou deze kloof moeten verdwijnen naarmate volledige werkgelegenheid binnen de EU bereikt wordt, de arbeidstevredenheid verhoogt en de sociale betrokkenheid en samenhang worden gepromoot. Om dit te bereiken, zijn zowel een “gender mainstreaming approach” als specifieke beleidsactieplannen nodig. Op die manier kunnen voorwaarden gecreëerd worden voor vrouwen en mannen om tot de arbeidsmarkt toe te treden, terug te keren of om hun plaats op de arbeidsmarkt te bewaren.

Tot hertoe hebben we steeds de werkgelegenheidsgegevens weergegeven op basis van “headcount”⁴⁸. Er werd dus geen rekening gehouden met verschillen in de werkuren. Doordat meer vrouwen dan mannen halftijds werken kan gesteld worden dat de kloof tussen man en vrouw qua werkgelegenheidsgraad onderschat is. Om een meer realistische weergave van de werkelijkheid te geven wordt in figuur 2.4 opnieuw de werkgelegenheidskloof tussen man en vrouw weergegeven, maar dit keer wordt wel rekening gehouden met werkuren. De werkgelegenheidsgraad wordt met andere woorden uitgedrukt in full-time equivalenten.

(Plantenga, 2004: 8)

⁴⁷ <http://europa.eu.int/comm/employment_social/employment_strategy/report_2003/jer20034_en.pdf>

⁴⁸ Deze methode houdt in dat enkel het aantal werknemers geteld wordt en men geen rekening houdt met het aantal gepresteerde uren.

Figuur 2.4: Werkgelegenheidskloof tussen mannen en vrouwen in full-time equivalenten, 2003

Bron: Plantenga e.a., 2004, *Position paper 'childcare in a changing world'* : 5

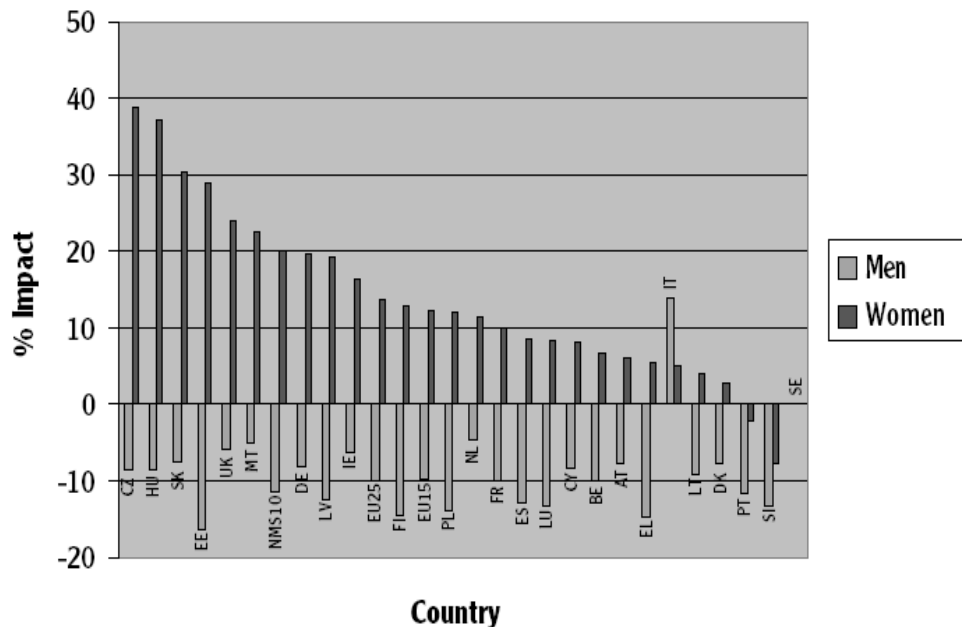
De weergave van hetzelfde gegeven, rekening houdende met de werkuren, heeft een weerslag op alle lidstaten. Zo is er voor de EU-25 een verschil van 6% tussen de berekeningswijze op basis van "headcount" (16%) en de berekeningswijze die rekening houdt met de werkuren (22%).

Ook is er een duidelijk verschil waar te nemen in de rangschikking van de betrokken lidstaten. Malta behoudt echter de eerste plaats. Logischerwijze vertonen landen die een aanzienlijk aantal halftijds werkende vrouwen hebben een grotere kloof in werkgelegenheid tussen man en vrouw op basis van full-time equivalenten dan op basis van "headcount".

2.3 Ouderschap en arbeidsmarkt

Dat ouderschap een invloed heeft op het arbeidsmarktgedrag is een feit. De mate waarin verschilt echter voor man en vrouw. Zo zal een vrouw met kinderen minder kansen hebben op de arbeidsmarkt dan een vrouw zonder kinderen. Een man met kinderen, zal meer kansen hebben op de arbeidsmarkt dan een man zonder kinderen.

In figuur 2.5 wordt de impact van ouderschap op werkgelegenheid weergegeven voor 2003. Daarbij worden de absolute verschillen in werkgelegenheidsgraad van man en vrouw zonder en met kinderen (van 0-6 jaar) met elkaar vergeleken. Het gaat hierbij om een leeftijdscategorie van 20 tot 50-jarigen.

Figuur 2.5: Werkgelegenheidsimpact op ouderschap, 2003

Bron: Plantenga e.a., 2004, *Position paper 'childcare in a changing world'* : 6

Opvallend is dat de invloed van ouderschap voor mannen geen zo'n grote schommelingen vertoont als voor vrouwen. Zo zal de impact voor een vrouw in de Tsjechische Republiek rond de 40% schommelen terwijl dat in Denemarken slechts 3% is. De landen waar de invloed van ouderschap voor vrouwen het grootst is, zijn: de Tsjechische Republiek, Hongarije en Slowakije. Ook kan opgemerkt worden dat ouderschap bij de nieuwe lidstaten momenteel nog een grotere impact heeft op de werkgelegenheid dan in de landen van de vroegere EU-15.

Wat ook opvalt, is dat Italië een uitzondering vormt. In Italië heeft ouderschap voor mannen en vrouwen eenzelfde effect, maar voor mannen is de impact ervan groter. Ook Slovenië en Portugal zijn een uitzondering, maar dan voor wat betreft de impact van het ouderschap op de kansen van de vrouw. Zo zal de vrouw in deze lidstaten een stap voor hebben van zodra ze kinderen heeft. Hier is het hebben van kinderen zowel voor de vrouw als voor de man een positieve troef voor hun kansen op de arbeidsmarkt.

De gegevens voor Zweden zijn in deze grafiek niet weergegeven, dit doordat deze niet beschikbaar waren.

De algemene evolutie is dat de werkgelegenheidsgraad van vrouwen een stijgende trend vertoont. Naar alle verwachtingen zal deze positieve evolutie zich ook

verderzetten naar de toekomst toe. Deze trend is echter niet waarneembaar in de geboortegraad en in de vruchtbaarheidsgraad.

In het verleden verklaarde men de neerwaartse trend in de geboortecijfers en vruchtbaarheidscijfer via het feit dat vrouwen meer participeren in het arbeidsproces. Toen werd gesteld dat het hogere gemiddelde onderwijsniveau van de vrouw en het verlangen een professionele carrière uit te bouwen een negatieve invloed hadden op het aantal geboortes. Dit blijkt nu echter niet te kloppen.

Ook Luisella Pavan-Woolfe stelde op het internationale congres te Groningen⁴⁹ dat de negatieve evolutie in de vruchtbaarheidsgraad haar oorsprong niet vindt in het feit dat de vrouwen, meer dan vroeger, aan het arbeidsproces deelnemen. Vrouwen en mannen willen graag kinderen. Het aantal kinderen dat men graag zou willen verschilt vaak van het aantal kinderen dat men in werkelijkheid heeft. De reden daartoe is het gebrek aan kinderopvangfaciliteiten alsook het gebrek aan mannen die een helpende hand toesteken binnen het huishouden.

“To achieve the Lisbon targets, higher and better labour market participation of women is necessary to tackle the problems of an ageing society. Still women leave the labour market because facilities for childcare are not available, too expensive, not adequate, not accessible or of poor quality. In our ageing society, with declining birth rates all over Europe, improving childcare facilities is one of the policy instruments used and a first but fundamental step.” (Pavan-Woolfe, 2004: 7)

In bovenstaand citaat wordt gesteld dat het voorzien van kinderopvang een eerste, maar fundamentele stap is. De voorziening van betaalbare, kwaliteitsvolle en toegankelijke kinderopvang zal een beduidende stijging betekenen in de mogelijkheden van vrouw en man om te kiezen om wel of niet tot de arbeidsmarkt toe te treden of te blijven. Het verzekeren van kinderopvangvoorzieningen is dus een belangrijk element om gelijkheid in arbeidsmogelijkheden voor man en vrouw te bekrachtigen. Zoals eerder vermeld is het ook om deze reden dat de Barcelonataargets werden vastgelegd.

In figuur 2.6 hieronder wordt de totale vruchtbaarheidsgraad van elke lidstaat in het jaar 2003 weergegeven. Wetende dat de replacement-level fertility (stelt de grens vast van hoeveel kinderen een koppel moet hebben om een nulgroei in de populatie te bereiken) gelijk is aan 2,1, kan vastgesteld worden dat geen enkele lidstaat dit niveau bereikt. De toetreding van de 10 nieuwe lidstaten heeft slechts een kleine daling van het vroegere gemiddelde van de EU15 tot stand gebracht. Wel kunnen we opmerken dat de nieuwe lidstaten hun vruchtbaarheidsgraad overwegend lager ligt dan deze van de oude lidstaten. Dit lagere gehalte in de nieuwe lidstaten kan toegeschreven worden aan het feit dat deze lidstaten de laatste tien jaar onderhevig zijn geweest aan vele veranderingen. Zo zullen de slechter wordende economische condities, de groeiende onzekerheid in verband met de toekomst, de toegang tot anticonceptiva... zeker een rol gespeeld hebben bij de dalende vruchtbaarheid.⁵⁰

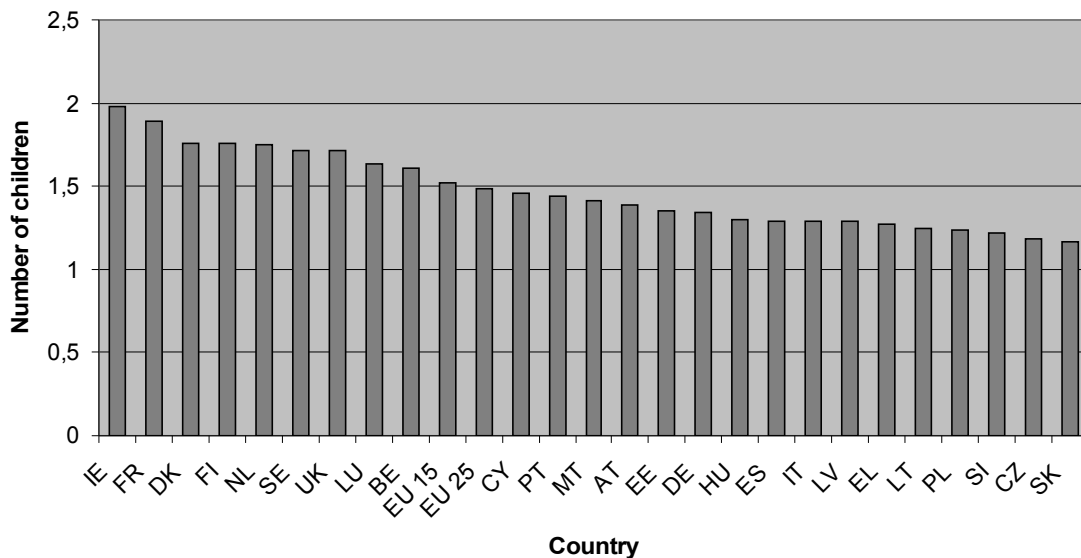
Ierland is bijna in evenwicht met de replacement-level fertility, gevolgd door Frankrijk. Denemarken, Finland en Nederland hebben ongeveer hetzelfde niveau qua

⁴⁹ Childcare in a changing world

⁵⁰ <www.npg.org/glossary.html>

vruchtbaarheidsgraad. België scoort beter dan het gemiddelde van de EU15 en ook beter dan de EU25. De lidstaten die een lage vruchtbaarheidsgraad kennen zijn: Slovenië, Tsjechische Republiek en helemaal aan het staartje vinden we Slowakije.

Figuur 2.6: Totale EU vruchtbaarheidsgraad, 2003

Bron: Eigen verwerking van gegevens, ontleend aan Eurostat:

epp.eurostat.ec.eu.int/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=

Indien figuur 2.6 naast figuur 2.2 geplaatst wordt, kan bevestigd worden wat eerder gesteld werd; namelijk dat een hoge vrouwelijke werkgelegenheidsgraad niet noodzakelijk een lage vruchtbaarheidsgraad met zich meebrengt. Zo hebben Denemarken, Nederland, Zweden en het Verenigd Koninkrijk een hoge vrouwelijke werkgelegenheidsgraad en tevens kennen ze ook een hoge vruchtbaarheidsgraad.

3 Organisatie kinderopvang in de Europese Unie

Kinderopvang wordt in elke lidstaat anders georganiseerd. De aanpak van de EU op vlak van kinderopvang is vooral georiënteerd naar een de-familiarisatie, concreet betekent dit dat men van kinderopvang een "koopwaar" wil maken. Volgens Jane Lewis⁵¹ is deze aanpak niet ideaal :

"... this approach is not possible because the nature of care work is such that it is impossible to turn it into a commodity completely."⁵²

Zij is voorstander van een gecentraliseerde zorgaanpak waarbij de kinderen op de eerste plaats komen.

⁵¹ Jane Lewis was een gastspreker op het internationale congres: "Childcare in a changing world", te Groningen in oktober 2004. Ze is professor sociaal beleid aan de universiteit van Oxford (Verenigd Koninkrijk)

⁵² Deze conclusie is gebaseerd op een workshop met Jane Lewis als gastspreker

Eens er een doelstelling vooropgesteld wordt, is het van fundamenteel belang om de vooruitgang te meten. Dit is echter maar mogelijk wanneer er vergelijkbare gegevens beschikbaar zijn. Op dit vlak is er een probleem. Elke lidstaat heeft een eigen methode om kinderopvang te organiseren.

Zo is elke lidstaat ook vrij om te bepalen vanaf welke leeftijd een kind aan de leerplicht onderhevig is. Andere voorbeelden op dit vlak zijn de verlofregelingen: duur van ouderschaps-, moederschaps- en vaderschapsverlof en of al dan niet voorzien wordt in een vervangingsinkomen, de hoogte van dit eventuele vervangingsinkomen.... Het is om deze reden dat de Commissie heeft besloten om een geharmoniseerd systeem van kinderopvangstatistiek uit te werken. Vanaf 2006 zouden geharmoniseerde statistische gegevens in verband met kinderopvang beschikbaar moeten zijn. Op die manier zou het mogelijk worden om de vooruitgang op gebied van kinderopvang in de verschillende lidstaten te kunnen volgen.

Bovendien kan de EU enkel targets zetten die verband houden met werkgelegenheid. Targets die vertrekken vanuit het welzijn van het kind kunnen op EU niveau niet gerealiseerd worden, aangezien thema's zoals onderwijs en welzijn nog grotendeels tot de nationale bevoegdheden behoren. De EU kan dus slechts op een beperkte manier maatregelen nemen op gebied van kinderopvang.

3.1 Ouderschapsverlof: verschillende regelingen

Zoals eerder reeds vermeld, werd door de Europese Commissie in 1996 een richtlijn⁵³ uitgevaardigd die de lidstaten verplicht om ouderschapsverlof wettelijk te regelen. We herhalen hier nog even enkele deelfragmenten uit de belangrijkste clause ervan.

Clausule 2: ouderschapsverlof

1. Krachtens deze overeenkomst wordt onder voorbehoud van clause 2.2 aan werknemers, zowel mannen als vrouwen, bij geboorte of adoptie van een kind een individueel recht op ouderschapsverlof toegekend om hen in staat te stellen gedurende ten minste drie maanden tot een door de Lid-Staten en/of de sociale partners vast te stellen leeftijd van maximaal acht jaar voor hun kind te zorgen.
2. Om gelijke kansen en de gelijke behandeling van mannen en vrouwen te bevorderen, zijn de partijen bij deze overeenkomst van mening dat het in clause 2.1 bedoelde recht op ouderschapsverlof in beginsel niet overdraagbaar is.

Via deze richtlijn wil de EU ouders de kans te geven om voltijds voor hun kind te zorgen gedurende tenminste drie maanden. Het gaat hier in principe over een individueel, niet overdraagbaar recht. Wel zijn de lidstaten vrij om de regelingen met betrekking tot uitkering, duur en flexibiliteit uit te werken. Bovendien mag het ouderschapsverlof geen invloed hebben op het arbeidscontract, dit om tewerkstelling van de ouder te garanderen. En, aangezien sociale zekerheid geen bevoegdheid is van de EU, mogen de lidstaten zelf beslissen hoe ze de richtlijn inpassen in hun bestaande wetgeving op dat vlak.

Uit tabel 2.1 kunnen we duidelijk afleiden dat de lidstaten de minimumnorm van drie maanden ouderschapsverlof effectief hanteren en dat de meeste lidstaten zelfs een langer ouderschapsverlof hebben. Zo kunnen we stellen dat de duur van het

⁵³ Richtlijn 96/34/EC van 3 juni 1996

ouderschapsverlof varieert van 3 maanden in Cyprus en in het Verenigd Koninkrijk tot een maximum van 180 weken (of 41.86 maanden, gelijk aan bijna 3.5 jaar) in de Tsjechische Republiek.

Op het eerste zicht lijkt het verschil tussen de lidstaten onderling enorm groot te zijn. In praktijk mogen deze cijfers zo niet vergeleken worden. Er moet rekening gehouden worden met het verschil in vergoedingen die worden uitgekeerd. De wettelijke bepalingen geven dus eigenlijk geen realistische weergave van de actuele impact. Om deze reden zal getracht worden om de werkelijke impact weer te geven.

(Plantenga, 2004: 13)

De werkelijke impact weergeven kan pas indien er informatie is over de take-up rate. Deze wordt als volgt gedefinieerd (Plantenga e.a., 2004:13):

"The take-up rate is the actual use of leave facilities."

De take-up rate geeft dus een weergave van het werkelijke gebruik van moeder- en ouderschapsverlof. Daar er weinig gegevens beschikbaar zijn in verband met het werkelijke gebruik ervan vertrekken we van het vergoedingsniveau. Dit wordt gerechtvaardigd door de veronderstelling dat de effectieve opname van moederschaps- en ouderschapsverlof zal stijgen indien de daarbij horende vergoeding toeneemt. Om een vergelijking tussen de verschillende lidstaten mogelijk te maken zal ouderschapsverlof als volgt worden berekend (Plantenga e.a., 2004: 49):

$$\text{Effective parental leave} = ((\text{maternity leave in weeks} - 14 \text{ weeks}) * \% \text{ payment benefit}) + (\text{total parental leave in weeks} * \% \text{ payment benefit})$$

Payment Benefit calculated by:

If leave is paid between 0-33% of minimum wage, then payment benefit is 33%.

If leave is paid between 34-66% of minimum wage, then payment benefit is 66%.

If leave is paid between 67-100% of minimum wage, then payment benefit is 100%.

De werkelijke opname van het ouderschapsverlof zal dus worden bekomen door het moederschapsverlof (uitgedrukt in weken) te verminderen met de 14 weken waar een vrouw recht op heeft, na de geboorte, volgens het EU-recht⁵⁴. Dit getal wordt vervolgens vermenigvuldigd met de vergoeding die men ontvangt. Dit voordeel is verschillend voor elke lidstaat aangezien de lidstaten zelf kunnen beslissen hoe ze de vergoedingsregeling organiseren. De vergoedingen worden ingedeeld in drie categorieën, afhankelijk van de grootte van de vergoeding ten opzichte van het minimumloon. Dit geheel gaat men vervolgens samentellen met de totale som van ouderschapsverlof (uitgedrukt in weken) vermenigvuldigd met de vergoeding.

De resultaten van deze berekeningen worden weergegeven in tabel 2.1.

Daarbij:

1 child care leave until the child is 3 years old is an option after the parental leave;

2 pregnancy leave; leave after the birth of the child is part of the parental leave period

i=individual right, f=family right

⁵⁴ <europa.eu.int/infonet/library/f/9634ce/en.htm >

Tabel 2.1: Gedetailleerd overzicht van de regelingen in verband met ouderschapsverlof

	Leave regulations		Parental leave (right)	Total parental leave	Payment	Effective parental leave (weighted by level of payment)
	Maternity leave	Payment				
Belgium	15 weeks	30 days: 82% remaining; 75% 69% of income	3 months (f)	6 months (26 weeks)	Flat rate: +/- 495 euros per month	18 weeks
Czech Republic	28 weeks		180 weeks (f)	180 weeks	113 euros per month	73 weeks
Denmark	18 weeks	100% of wage with max. € 419 per week	32 weeks (f)	32 weeks	90% of wage with max. +/- € 406 per week	36 weeks
Germany	14 weeks	100%	36 months (including maternity leave)	36 months	1 year: €460/ month or 2 years: €307/month Additional 3rd year: unpaid	64 weeks
Estonia	126 days normal (18 weeks)	100% of salary	239days (f)	239days (34 weeks)	100% with min and max unpaid	38 weeks
Greece	17 weeks	100% with max. of €38.25 per day (no dependents) or €53.55 per day (4 dependents)	3 months (f)	6 months	0	12 weeks
Spain	16 weeks	100%	36 months (f) (including maternity leave)	36 months	0	48weeks
France	16 weeks	100% with max. € 61.11 per day	36 months (f) (including maternity leave)	36 months	0 (€460 /month for second or later child)	48 weeks
Ireland	18 weeks	14 weeks paid 70% with max of €232.40 per week and 4 weeks unpaid	14 weeks (f)	28 weeks	0	11 weeks
Italy	22 weeks	Min 80%	10 months until child is 8 (f)	11 months (when father takes 3 months)	30%	24 weeks
Cyprus	16 weeks	75% of earnings	13 weeks (f)	13 weeks	0	6 weeks
Latvia	16 weeks	100% of earnings can be extended to 1.5 years with no pay	62 weeks (f)	62 weeks	0	22 weeks
Lithuania	18 weeks	100%				

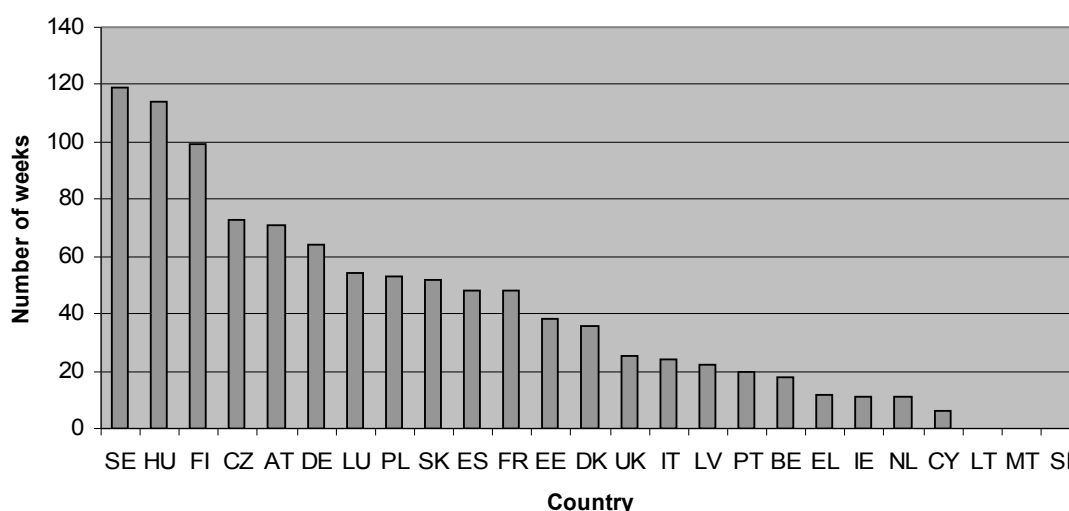
Luxembourg	16 weeks	100%	26 weeks (i)	52 weeks	54 weeks
Hungary	24 weeks	70% of income for insured women	Track 2: Childcare fee: 2 years (f)	Track 2: Childcare fee: 2 years	€1692.66/month for 6 months (or 12 months part-time leave) with re-employment guarantee or €461.65/month for 22 months with no re-employment guarantee Track 2: Childcare fee: 70% of wage
Malta	14 weeks	13 weeks 100% of earning and 14 th week unpaid			
Netherlands	16 weeks	100% with max of €165 per day	13 weeks (i)	26 weeks	11 weeks
Austria	16 weeks	100%	24 months (f)	18 months for mother 24 when father takes 6 months	71 weeks
Poland	16 weeks for first birth and 18 for each subsequent birth	100% of earnings	36 months (f)	36 months	53 weeks
Portugal	17 weeks	100%	6 months (i)	12 months	20 weeks
Slovenia	105 days	100% normal min: 55% max: 250%			
Slovakia	28 weeks	55% or earnings with max.	128 weeks	Until child is 3 years of age (= 128 weeks)	52 weeks
Finland	17,5 weeks	43%-82% of earnings (66% average)	26 weeks (f)	145 weeks (f) (including child care leave)	99 weeks
Sweden	12 weeks ²	80%	18 months (i)	36 months	119 weeks
UK	26 weeks for all women and 26 weeks if employed for 26 weeks with same employer	6 weeks: flat rate £102.80 per week; 26 weeks unpaid maternity leave who work at least 1 year at the same employer	13 weeks (i)	26 weeks	25 weeks

* under EU law Women must receive 14 weeks of maternity leave and parent are entitled to 3 months unpaid parental leave. (Parental leave Directive 96/34, and Pregnant Workers Directive 92/85) ** Paternity leave not include int table

Bron: Plantenga e.a., 2004, *Position paper 'childcare in a changing world'* : 37

Uit de gegevens in tabel 2.1 kan geconcludeerd worden dat, hoewel de wettelijke voorschriften per land een zeer uiteenlopend resultaat opleveren voor de duur van ouderschapsverlof, dit niet overeenstemt met de werkelijkheid. Een realistischer beeld wordt gegeven na correctie op basis van de vergoeding. De werkelijke opname van ouderschapsverlof wordt zo beter in kaart gebracht. Aan de hand van figuur 2.7 wordt dit nog eens verduidelijkt. Bemerkt wel dat de gegevens voor Litouwen, Malta en Slovenië ontbreken.

Figuur 2.7: Effectieve ouderschapsverlof (na correctie)

Bron: Plantenga e.a., 2004, *Position paper 'childcare in a changing world'* : 10

Uit figuur 2.7 komt naar voor dat Zweden de lidstaat is waar het meeste aantal weken (119 weken) effectief worden opgenomen gedurende het ouderschapsverlof. Hongarije volgt met een 114 weken durend ouderschapsverlof. Alhoewel alle lidstaten aan de formele vereisten voldoen en een minimumduur van 3 maanden ouderschapsverlof kennen, zal het effectieve ouderschapsverlof in sommige landen uiteindelijk minder bedragen. Zo zal van de 13 wettelijke weken, in Griekenland in praktijk effectief 12 weken ouderschapsverlof worden opgenomen, in Ierland en Nederland 11 weken en zal er in Cyprus slechts 6 weken effectief worden opgenomen.⁵⁵

3.2 Kinderopvang en het onderwijssysteem

De regeling van ouderschapsverlof heeft een invloed op de behoefte naar kinderopvang. Dit klinkt logisch. Wat echter vaak over het hoofd gezien wordt, is het feit dat ook het onderwijssysteem een invloed heeft op de behoefte naar kinderopvang. Vanaf het moment dat een kind naar school gaat, moet namelijk tijdens de schooluren geen opvang meer voorzien worden.

Pre-primary education⁵⁶ en compulsory education⁵⁷ kunnen dus gezien worden als vormen van kinderopvang die geïntegreerd zijn in het onderwijssysteem.

In tabel 2.2 wordt weergegeven op welke leeftijd kinderen in de EU toegang hebben tot "pre-primary education" en de leeftijd waarop de kinderen onderhevig zijn aan de leerplicht.

Tabel 2.2: Leeftijd waarop kinderen toegang krijgen "tot pre-primary education" en de leeftijd waarop ze onderhevig worden aan de leerplicht

⁵⁵ Effectief: na correctie waarbij rekening werd gehouden met de vergoedingen.

⁵⁶ Algemene term voor schoolsystemen vergelijkbaar met het Belgische kleuteronderwijs.

⁵⁷ Term waarmee het onderwijs bedoelt wordt dat door de kinderen gevolgd wordt wanneer ze onderhevig zijn aan de leerplicht.

	Admission age to pre-primary education	Admission age to compulsory education
Belgium	2.5	6
Czech Republic	3	6
Denmark	3	7
Germany	2.5 ^{**}	6
Estonia	4	7
Greece	4	6
Spain	2	6
France	2	6
Ireland	2.5	6
Italy	2.5	5.5
Cyprus	3	6
Latvia	1	7 [*]
Lithuania	4	7 ^{**}
Luxembourg	3	6 [*]
Hungary	3	6 [*]
Malta	3	5
Netherlands	4	5
Austria	3	6
Poland	3	7 [*]
Portugal	3	6
Slovenia	1	6
Slovakia	3	7 [*]
Finland	3	7
Sweden	3	7
UK	3	5

* Some countries have mandatory or obligatory pre-school for certain age groups before compulsory school age.

** Compulsory school begins between the ages of 6 and 7 and in some special cases 8.

***Most children start at 3.

Bron: Plantenga e.a., 2004, *Position paper 'childcare in a changing world'*: 54

De minimumleeftijd om toegang te krijgen tot pre-primary education varieert van 1 jaar in Letland en Slovenië tot 4 jaar in Litouwen, Estland, Griekenland en Nederland. Bemerk dat in Duitsland de meeste kinderen vanaf 3 jaar naar pre-primary school gaan.

Ook de leerplicht, waaraan kinderen onderhevig zijn, verschilt van lidstaat tot lidstaat. Zo is een kind in het Verenigd Koninkrijk, Malta of Nederland leerplichtig vanaf 5 jaar en zal een kind in Denemarken, Estland, Finland of Zweden slechts vanaf 7 jaar onderworpen zijn aan de leerplicht. In Letland, Polen en Slowakije zijn kinderen ook vanaf 7 jaar leerplichtig maar in deze landen is er voor sommige leeftijdsgroepen wel een verplichting om pre-school te volgen. Voor Litouwen geldt het volgende: de kinderen zijn onderworpen aan leerplicht vanaf het jaar dat ze 7 worden (mits uitzonderingen vanaf 8 jaar).

3.3 Behoeftte aan kinderopvang

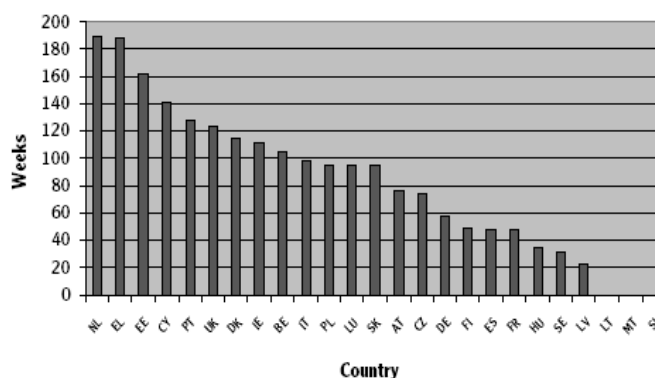
In vorige paragrafen werden de “leave arrangements” en de minimumleeftijd waarop kinderen toegang kunnen krijgen tot pre-primary school en de leeftijd vanaf wanneer ze leerplichtig zijn, in de verschillende lidstaten op een rijtje gezet. In deze paragraaf wordt wat dieper ingegaan op de algemene behoefte aan kinderopvang.

Zoals eerder vermeld, bestaat er een algemene richtlijn die een minimumnorm heeft vastgelegd qua ouderschapsverlof. De lidstaten zijn op die manier verplicht om minimum 3 maanden ouderschapsverlof toe te staan. De meeste lidstaten overtreffen deze minimumnorm, maar in praktijk blijkt de werkelijke opname van ouderschapsverlof (zoals eerder weergegeven) te verschillen met waar men wettelijk recht op heeft.

Bovendien is gebleken dat ook de verschillende schoolsystemen een invloed hebben op de behoefte aan kinderopvang.

De manier waarop de periode van de geboorte tot de minimumleeftijd waarop het kind toelating krijgt tot pre-primary education overbrugd kan worden, bepaalt de behoefte aan kinderopvang. De lidstaten waar het ouderschapsverlof werkelijk wordt opgenomen tot het kind deze leeftijd heeft bereikt, hebben geen (of in beperkte mate) behoefte aan kinderopvang. Daar waar dit niet het geval is zal men wel alternatieven moeten voorzien om het kind te kunnen opvangen.

Figuur 2.8: Weergave van de periode tussen het einde van ouderschapsverlof en de kinderopvang geïntegreerd in het onderwijssysteem

Bron: Plantenga e.a., 2004, *Position paper 'childcare in a changing world'* : 11

Als figuur 2.7 en tabel 2.2 naast elkaar gelegd worden, kunnen we stellen dat er in Nederland en Griekenland een grote behoefte is naar kinderopvang. In deze landen moet namelijk een periode van ongeveer 3,5 jaar overbrugd worden. Er moet dus kinderopvang voorzien worden om de ouders in de gelegenheid te stellen hun beroepsactiviteiten verder te zetten. In Letland daarentegen wordt een kleine behoefte aan kinderopvang waargenomen. Dit doordat 22 weken ouderschapsverlof werkelijk worden opgenomen en de kinderen vanaf 1 jaar al naar de pre-primary school kunnen

gaan. Dit betekent dat ouders hier iets meer dan 20 weken moeten overbruggen. Voor deze korte periode zal er bij hen wel een behoefte zijn aan kinderopvang

3.4 **Kinderopvangvoorzieningen**

Elke lidstaat heeft een eigen gamma aan mogelijkheden om de periode die ouders moeten overbruggen in te vullen. Het aanbod van kinderopvangvoorzieningen is dus in elke lidstaat anders. Ook de definiëringen van de faciliteiten zijn zeer uiteenlopend, daar elke lidstaat er een eigen invulling aan geeft. Dit zal ook tot gevolg hebben dat er verschillende autoriteiten bevoegd zijn naargelang de definitie.

Tabel 2.3 geeft enkele mogelijkheden voor kinderopvang in een aantal lidstaten⁵⁸ zodat meteen duidelijk wordt dat een algemene benaming en definiëring niet vanzelfsprekend zijn. Dit maakt een vergelijking tussen de verschillende lidstaten heel moeilijk. Daarbij komt nog dat in België een onderscheid gemaakt wordt tussen Vlaanderen en Wallonië, zodat de mix van verschillende termen alleen maar groter wordt.

⁵⁸ Enkel de lidstaten waarvan wij de nationale taal beheersen werden opgenomen.

Tabel 2.3: Kinderopvangvoorzieningen in verschillende lidstaten.

Country	Name of provision	Setting	Ages served	Opening hours	National administrative auspices
<i>BE (Fl)</i>					
	Crèches	Centre	0-3	min 220 days a year; minimum 11 hours between 6.30 and 18.30	Welfare
	Peutertuinen (in french: préguardiennat; no English equivalent)	Centre	1.5-3	min 220 days a year; minimum 11 hours between 6.30 and 18.30	Welfare
	Minicrèches	Centre	0-12	all year; mostly full day	Welfare
	Zelfstandige kinderdagverblijven (independent crèches)	Centre	0-12	all year; full day	Welfare
	Opvanggezinnen aangesloten bij een dienst voor opvanggezinnen (child minders affiliated to a service)	Home	0-12	all year; full day	Welfare
	Zelfstandige opvanggezinnen (independent child minders)	Home	0-12	all year; full day	Welfare
	Initiatieven voor buitenschoolse opvang (Initiatives for outside school care)	Centre	2.5-12	outside school hours, on wednesday afternoon and on school holidays	Welfare
	Buitenschoolse opvanginitiatieven in kinderdagverblijven in aparte lokalen (Out of school care initiatives in crèches)	Centre	2.5 - 12	outside school hours, on wednesday afternoon and on school holidays	Welfare
	Kleuterschool (kindergarten)	Centre	2.5-6	school hours	Education
	Buitenschoolse opvang in en door de school (Out of school care in school organised by the school)	Centre	2.5-12	outside school hours and sometimes also on Wednesday afternoon and on school holidays	Education

<i>BE (Fr)</i>	Crèches	Centre	0-3	10h/day, 5days/week, 220 days/year	Welfare
	Prégardiennat	Centre	18m to 3y	10h/day, 5days/week, 220 days/year	Welfare
	Accueil d'urgence	In existing services	0-3		Welfare
	Accueil flexible	In existing services	0-3; 2.5-12	outside (pre)school hours	Welfare
	Ecole maternelle	School	2.5-5	08.30 to 15.30 Half-day on Wednesday	Education
	Accueil extra-scolaire	Schools, associations	2.5-12	Before/After school, during school holiday	Welfare
	Maison communale d'accueil de l'enfance	Centre	0-6	10h/day, 5days/week, 220 days/year	Welfare
	Gardiennes encadrées	Home	0-6	10h/day, 5days/week, 220 days/year	Welfare
	Gardiennes indépendantes	Home	0-6	Variable	Welfare
	Maisons d'enfants	Centre	0-6	Variable	Welfare
	Centres de vacances	Centre	6-12	Full-day for "Plaines"	Welfare

Vervolgens kijken we naar de kinderopvangvoorzieningen in Duitsland. Meteen is zichtbaar dat er in Duitsland veel minder verschillende soorten voorzieningen zijn.

<i>DE</i>	Day-care centers (<i>Krippe</i>)	Centre	0-3	depend on the law of the 16 Länder (eastern Germany: mostly whole-day, western Germany mostly half-day)	Welfare
	Day-care centers for pre-school children (<i>Kindergarten</i>)	Centre	2.5-6	depend on the law of the 16 Länder (eastern Germany: mostly whole-day, western Germany mostly half-day)	Welfare
	Day-care centers for school-going children (<i>Hort</i>)	Centre	6-10		Welfare/Education
	Pre-school (<i>Vorklassen</i>)	Centre	5		Education
	School kindergarten (<i>Schulkindergärten</i>) – for children not ready to attend primary school	Centre	6		Education

Kijken we nu naar Nederland, dan kunnen we stellen dat hier slechts 4 mogelijke vormen van kinderopvang worden aangeboden.

<i>NL</i>	Day care centres	Centre	0-3		
	Pre-school playgroups	Centre	2 and 3		
	Outside school care, for children between 4 up until 12 years old;	Centre	4-12		
	Family day care	Home	0-12		

Luxemburg: hier moet worden opgemerkt dat de pre-school reeds verplicht is vanaf 4 jaar.

<i>LU</i>	Crèches	Centre	0-3/4	Full-time, all year round	Welfare
	Family day care (<i>Tagesmutter</i>)	Centre/ Home	0-3 and school-age	Full-time for 0-3s; outside school hours for school-going children	Welfare
	<i>Jardins d'enfants</i>	Centre	2-4	At least four hours a day, all year round	Welfare
	<i>Garderies</i>	Centre	2-10	Occasional care	Welfare
	<i>Foyer de jour</i>	Centre	4-12	Outside school hours and holidays	Welfare
	<i>Foyer de jour porte ouverte</i>	Centre	6-12	Outside school hours and holidays	Welfare
	Pre-school ⁵ – <i>Enseignement pré-scolaire</i>	Centre	3-6	8h00 to 16h00, usually closed on Tuesday and Thursday afternoons	Education

Frankrijk kent een redelijk uitgebreid gamma aan mogelijkheden voor kinderopvang.

<i>FR</i>	Crèches traditionnelles	Centre/Home	0-36 months	Full-day, all-year	Welfare
	Crèches parentales	Centre	0-36 months	Full-day, all-year	Welfare
	Crèches familiales	Home	0-36 months		Welfare
	Assistantes maternelles indépendantes	Home	0-6	Variable	Welfare
	Employés à domicile	Home	0-6	Variable	Welfare
	Halte-garderie	Centre	0-6	Variable (according to local needs)	Welfare
	Jardin d'enfants	Centre	2-6	Full-day, all-year	Welfare
	Ecole maternelle	School	2-6	08.30 to 16.30, open on Saturday morning, closed on Wednesday, term time	Education
	Garderie périscolaire	Centre	2-6	Outside school hours (7.30 to 08.30 and 16.00 to 18.30), not during school holiday	Welfare/Education
	Centres de Loisirs sans Hébergement	Centre	Under/over 6 years	Outside school hours, on Wednesday and school holiday. From 8.00 to 18/19.00	Welfare/Education

Het land⁵⁹ met het grootste aantal soorten kinderopvangvoorzieningen, en dus het land dat de grootste keuze biedt aan ouders, is het Verenigd Koninkrijk.

⁵⁹ Hierbij worden Vlaanderen en Wallonië ook afzonderlijk beschouwd..

UK	Nursery	Centre	Under 5	Open all-day (8.30 to 18.00), all-year except during holiday. Part time sessions available (either in the morning or the afternoon)	Welfare
	Nursery class	School	3-4	9.00 to 15.30, part-time places available (session of 2½ hours), closed during school holiday	Education
	Nursery school	School	Under 5	9.00 to 15.30, part-time places available (session of 2½ hours), closed during school holiday	Education
	Childminder	Home	Under 8	Generally from 8.00 to 18.00, flexible hours	Welfare
	Pre-school/Playgroups	Centre	2-5	Sessions of 3 hours, during term time. Sometimes, 2 sessions a day, 5 days a week and sometimes only once or twice a week	Education
	Breakfast clubs	Centre	Generally 5-11	In the morning, before school	Welfare
	After school clubs	Centre	Generally 5-11	In the afternoon, from 15.30 to 18.00	Welfare
	Family centres	Centre	Under 5	All-year except public holiday	Welfare
	Holiday playschemes	Centre	Generally 5-11	Open during school holiday, from 08.30 to 18.00	Welfare
	Special school	Centre	3-18	9.00 to 15.30, 39 weeks in the year	Education
	General hospital schools	Hospital	All year	Flexible	Education
	Non maintained schools	Centre			Education

Bron: Europese Commissie, 2004, *Development of a methodology for the collection of harmonised statistics on childcare*: 34-40

Tabel 2.3 heeft een overzicht gegeven van de mogelijkheden aan kinderopvang die worden aangeboden in onze buurlanden (Frankrijk, Duitsland, Nederland, Luxemburg, Verenigd Koninkrijk), maar ook van de voorzieningen die we in België (Vlaanderen en Wallonië) terugvinden. Zoals eerder gezegd, is een blik op deze tabel voldoende om te begrijpen waarom het maken van een vergelijking enorm veel moeilijkheden met zich meebrengt.

Het volgende punt behandelt de mogelijkheid van harmonisatie op het gebied van kinderopvang in Europa.

4. Harmonisatie op gebied van kinderopvang in Europa

Bij de bespreking van de harmonisatie op gebied van kinderopvang wordt uitgegaan van twee vragen:

- Is harmonisatie op gebied van kinderopvang wenselijk?
- Is harmonisatie op gebied van kinderopvang mogelijk?

Op deze vragen wordt in dit deel een antwoord gezocht. Daarna wordt afgesloten met een algemene conclusie in verband met Europa.

De antwoorden op beide vragen zullen worden gestaafd aan de hand van informatie verkregen op het internationale congres te Groningen. Ook wordt gebruik gemaakt van eigen conclusies in verband met de items die in vorige delen aan bod zijn gekomen.

0.1 Harmonisatie voor kinderopvang binnen EU?

In dit deel wordt dus besproken of harmonisatie wenselijk en/of haalbaar is op vlak van kinderopvang.

Algemeen kan gesteld worden dat het antwoord op beide vragen neen is. De verklaring/argumentatie hiervoor wordt gegeven in de volgende alinea's.

Zoals eerder besproken heeft elke lidstaat een eigen evolutie doorgemaakt op het gebied van kinderopvang. Bovendien is kinderopvang nooit een expliciete bevoegdheid geweest van de Europese Unie. Kinderopvang is voor de EU enkel een instrument dat gebruikt wordt om een betere afstemming te verkrijgen tussen het gezins- en beroepsleven.

Ook is er, bij het nemen van beslissingen op gebied van kinderopvang, vooral gebruik gemaakt van richtlijnen en aanbevelingen. Er werden algemene doelstellingen vooropgesteld die de lidstaten moesten nastreven. De manier waarop deze doelstellingen moesten worden bereikt werd echter niet voorgeschreven. Het stond de lidstaten vrij om de beste methode te bepalen. Dit heeft als gevolg dat de methodes die gebruikt worden om de vooropgestelde richtlijnen te bereiken verschillend zijn in de diverse lidstaten. De lidstaten zijn zich wel bewust van de grote verschillen in het Europese kinderopvanglandschap. Toch is er, vanuit de Europese Unie, geen vraag naar harmonisatie.

Dit wordt ook bevestigd door de Europese Commissie:

"The future development of the Union needs to build on the richness of its diversity, which adds to the quality of life and to the vigour of socioeconomic systems in the face of new and unforeseen challenges. This diversity means that total harmonization of social policies is not an objective of the Union. However, the convergence of goals and policies over a period of time by fixing common objectives is vital, since it will permit the coexistence of different national systems and enable them to progress in harmony towards the fundamental objectives of the Union." (Moss e.a., 1999: 294)

Hier wordt dus gesteld dat de toekomstige ontwikkelingen van de Europese Unie zouden moeten steunen op de overvloedige diversiteit. Daarmee wordt, indirect, bedoeld dat de volledige harmonisatie van het sociale beleid geen doelstelling is van de EU. Het blijft echter wel noodzakelijk om doelstellingen te stellen aangezien dit de lidstaten verplicht om in dezelfde richting te evolueren.

Er is dus geen vraag naar harmonisatie in het Europese kinderopvanglandschap. Wel, stellen de lidstaten, zou er een vraag zijn naar harmonisatie van gegevens in verband met kinderopvang. De harmonisatie van gegevens zou de mogelijkheid bieden om vergelijkingen te maken. Deze algemene vraag wordt ook bevestigd door Luisella Pavan Woolfe:

"The National Action Plans on employment show that, despite the improvements made in recent years, data on childcare remains scarce in Member States and not comparable between countries... For this reason, the Commission has started intense work on childcare statistics. This has led to concrete positive results and as from 2006 we will have data on childcare in order to monitor Member States' progress towards the Barcelona targets." (Pavan-Woolfe, 2004: 9)

We kunnen dus stellen dat harmonisatie in het kinderopvanglandschap niet gewenst is maar dat harmonisatie van de gegevens van kinderopvang wel wenselijk is daar het de mogelijkheid biedt om de verschillende lidstaten te vergelijken.

Indien het wenselijk was geweest om harmonisatie na te streven in het Europese kinderopvanglandschap dan was dit zo goed als onmogelijk geweest. Er zijn zoveel verschillen tussen de lidstaten dat het een eeuwigdurend proces zou zijn om een gelijkgeschakelde, geharmoniseerde regeling te bekomen op het vlak van de organisatie van kinderopvang. Eén van de verschillen is de definiëring van de kinderopvangvoorzieningen in elke lidstaat. Bovendien is de bevoegde instantie ook niet overal dezelfde. Verder zal de ene lidstaat veel meer nood hebben aan kinderopvangvoorzieningen dan de andere vanwege bijvoorbeeld de duur van het ouderschaps- en moederschapsverlof. Ook mentaliteit en cultuur spelen een grote rol in de diversiteit op het gebied van kinderopvang. En dit zijn nog maar enkele voorbeelden van moeilijkheden die men zou moeten kunnen overwinnen om tot harmonisatie te komen.

Harmonisatie is dus niet gewenst en zou ook niet haalbaar zijn indien het wel gewenst was. Wel tracht men geharmoniseerde gegevens te bekomen.

Deze gegevens zullen niet enkel de mogelijkheid bieden om te kunnen vergelijken, ook zal het de mogelijkheid bieden om controle uit te oefenen. Het zal makkelijker zijn om naderhand te controleren welke lidstaten wel of niet voldoen aan de vooropgestelde doelstellingen.

Een ideale situatie voor het kinderopvanglandschap was een situatie geweest waar de lidstaten allemaal hetzelfde vertrekpunt zouden gehad hebben. Op die manier zouden er geen verschillen en dus geen moeilijkheden zijn om harmonisatie te bereiken. Dit is echter niet meer dan een utopie.

4.2 Geen harmonisatie voor kinderopvang binnen EU

Binnen Europa zijn er grote verschillen in het kinderopvanglandschap. Elke lidstaat heeft een eigen regeling uitgewerkt voor het ouderschapsverlof en moederschapsverlof. Ook kennen de lidstaten een verschillend onderwijssysteem. Maar naast deze regelingen heeft elke lidstaat ook een eigen aanbod aan kinderopvangvoorzieningen. De definiëringen van deze voorzieningen zijn niet conform. Een vergelijking maken tussen de verschillende lidstaten is dus een zware taak. Daardoor is er een vraag naar een geharmoniseerd systeem van gegevens van kinderopvang. Deze vraag werd aanhoord en er zouden geharmoniseerde gegevens beschikbaar moeten zijn tegen 2006.

Harmonisatie wordt niet gewenst voor het hele kinderopvanglandschap. Echter is het wel nog steeds noodzakelijk om doelstellingen voorop te stellen daar dit de richting aangeeft van waar de Europese Unie naartoe wenst te gaan. Het stellen van doelstellingen zorgt er dus voor dat de lidstaten in dezelfde richting evolueren.

5. Conclusie

In dit tweede hoofdstuk werd aan de hand van cijfergegevens het belang van kinderopvang voor de vrouwelijke werkgelegenheid aangetoond. Bovendien werd duidelijk gemaakt dat diverse factoren, waaronder de belangrijkste verlofregelingen en onderwijssystemen zijn, een rol spelen bij de behoefte aan kinderopvang. Voor de Europese Unie is de belangrijkste rol van kinderopvang echter die van een arbeidsmarktinstrument. Aan de hand van de uitbouw van de kinderopvang kan de Unie immers de Lissabondoelstellingen halen, waarover ook al gesproken werd in hoofdstuk 1. Wij hebben ervoor gekozen om, naast de bespreking van de arbeidsmarkt, ook de invloed van de verlofregelingen en het onderwijssysteem weer te geven. Dit om een zo volledig mogelijk beeld te geven van de kinderopvang in de Europese Unie.

Voor wat betreft de harmonisatie, de onmogelijkheid ervan is een evidentie, maar het belang van de geharmoniseerde gegevens in verband met kinderopvang kan niet ontkend worden. Het is dan ook zeker een goede zaak dat die er, als alles volgens plan verloopt, tegen 2006 ook effectief zullen zijn.

Hoofdstuk 3: Algemeen besluit

Kinderopvang in de Europese Unie, een niet alledaags onderwerp. Door de meeste mensen wordt de EU vooral geassocieerd met haar economische doelstellingen, de andere verwezenlijkingen blijven soms, onterecht, in de schaduw. Vanuit de geschiedenis van de Europese Unie kan echter aangetoond worden dat het meer is dan een vat vol economische objectieven.

In dit deel is aangetoond dat, hoewel er zeker nog een lange weg te gaan is, de Europese Unie ook op vlak van kinderopvang een rol kan spelen. Een eerste grote stap daarbij is de harmonisatie van gegevens. Niet alleen in het kader van de Barcelona targets, maar ook omdat de landen via dit geharmoniseerd systeem gemakkelijker informatie zullen kunnen uitwisselen. Wat de samenwerking tussen de lidstaten alleen maar kan bevorderen. De toekomst zal echter moeten uitwijzen welke gevolgen deze harmonisatie in praktijk echt zal hebben.

Vlaanderen

Inleiding

Het eerste deel heeft een overzicht gegeven van het Europese aspect van kinderopvang. In dit tweede deel gaan we over van het supranationale⁶⁰ naar het nationale niveau en bekijken we de kinderopvang in Belgisch perspectief. Aangezien kinderkwesties in 1986 een bevoegdheid van de Gemeenschappen werd, behandelen we voornamelijk⁶¹ het Vlaamse niveau. Het wordt dus een schets van de Vlaamse kinderopvang, met vooral aandacht voor de buitenschoolse opvang en meer bepaald de Initiatieven voor Buitenschoolse Opvang, de zogenaamde IBO's.

We hebben in dit deel voornamelijk bestaande gegevens (verslagen, rapporten, boeken) geanalyseerd en gesynthetiseerd. Naast deze klassieke informatiebronnen hebben we ook zelf contact opgenomen met mensen uit de sector⁶² die ons verder zouden kunnen helpen. Zo hebben we toegang gekregen tot informatie (uit het werkveld) die anders niet voor ons toegankelijk was. Daarbij hebben we mogen rekenen op de medewerking van: Mevr Karolien Boonen (stichting Welzijnszorg provincie Antwerpen), Dr. Vandenbroeck, Dhr Luc Lenaerts (FCUD), Mevr Myriam Lanens (IBO Nijlen),

In hoofdstuk 1 wordt eerst de historische evolutie van de Belgische kinderopvang uit de doeken gedaan. Daarbij wordt nagegaan van waaruit de kinderopvang oorspronkelijk is gegroeid en via welke wegen het uiteindelijk geëvolueerd is naar de situatie van vandaag. Vervolgens wordt de ruwe context geschetst van kinderopvang specifiek in Vlaanderen. In deze beschrijving wordt vooral aandacht besteed aan de voornaamste instellingen die in het Vlaamse opvanglandschap een rol spelen. Ook wordt kort even ingegaan op de versnipperde bevoegdheidsverdeling.

Hoofdstuk 2 heeft als thema de buitenschoolse kinderopvang die met tal van problemen te kampen heeft en het onderwerp is van verscheidene discussies. Daarbij wordt vooral de nadruk gelegd op de IBO's. Het hoofdstuk vangt aan met een beschrijving van het ontstaan en de evolutie ervan. Daarna volgt een beschrijving van de organisatie, financieringsstromen en knelpunten.

Het volgende hoofdstuk geeft een cijfermatig overzicht van Vlaanderen en de provincie Antwerpen op het gebied van kinderopvang. Daarbij wordt ook één IBO als voorbeeld genomen om zo vanuit de praktijk een beeld van de organisatie en de financiering ervan weer te geven.

In hoofdstuk 4 wordt een synthese gemaakt van al het voorgaande, met een kritische reflectie over het onderwerp zoals het behandeld werd. Bovendien wordt hierbij ook de link gelegd naar de toekomst, om zo nogmaals het belang van het thema (voor zover dat nog niet helemaal duidelijk was) voor alle betrokkenen aan te tonen.

⁶⁰ Met het supranationale niveau bedoelen we het niveau van Europa waarbij de Europese regelgeving de Belgische domineert.

⁶¹ Sommige zaken, zoals bijvoorbeeld de fiscale kwesties die verband houden met kinderopvang (de fiscale aftrekbaarheid) zijn nog steeds een federale bevoegdheid.

⁶² Zie bijlagen 15-19

Hoofdstuk 1: algemeen kader

In het Belgische kinderopvanglandschap spelen verschillende instellingen een grote rol. Om het geheel wat overzichtelijker te maken, splitsen we dit hoofdstuk op in een federaal en een Vlaams gedeelte. De instellingen, op federaal niveau te situeren, zijn de volgende: het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, het Tewerkstellingsfonds en het Fonds voor Collectieve Uitrusting en Diensten (= FCUD). De belangrijkste instelling op Vlaams niveau is Kind en Gezin, de opvolger van het “Nationaal Werk der Kindsheid”.⁶³

1. Kinderopvang in België: historische evolutie

Deze paragraaf behandelt de federale instellingen die een rol spelen (of gespeeld hebben) bij kinderopvang en de evolutie die we kunnen waarnemen in het Belgische opvanglandschap in het algemeen.

1.1 Nationaal Werk voor Kinderwelzijn

Op het einde van de 19^e eeuw was er in België een hoge zuigelingen -en kindersterfte. Dit was vooral het gevolg van een slechte hygiëne en de bestaande situatie op medisch en sociaal vlak. Om dit probleem tegen te gaan organiseerden enkele rijke burgervrouwen en adellijke dames zich om in hun vrije tijd de handen uit de mouwen te steken. Zo werden rond de eeuwwisseling de eerste zuigelingenconsultaties opgericht.

Rond die periode groeide ook de idee om kinderbescherming systematisch te organiseren. Na het 13 Internationale Hygiënecongres, dat in 1903 plaatsvond in Brussel, werd in 1904 “de Nationale Belgische liga voor de Bescherming der eerste Kindsheid”⁶⁴ opgericht. Dit was een particulier initiatief, opgericht onder leiding van Dr. Lust die er secretaris-generaal was tot aan de Eerste Wereldoorlog. De liga werkte samen met de afdeling Openbare Gezondheid van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en stond onder toezicht van de “Société Royale de Médecine publique de Belgique”. Desondanks bleef het een neutrale instelling, zonder politieke kleur of overtuiging.

De belangrijkste doelstelling van de liga was de kindersterfte tegen te gaan. Dit gebeurde aan de hand van voordrachten, verspreiding van pamfletten en ondersteuning en financiële aanmoediging van lokale initiatieven. Zo droeg de liga ook bij tot de oprichting van talrijke raadplegingen voor zuigelingen.

Het was echter pas in 1908 dat de overheid het belang van dergelijke initiatieven erkende en een eerste stap werd gezet naar financiële tegemoetkoming.

⁶³ Deze instelling wordt ook wel het “Nationaal Werk voor Kinderwelzijn” genoemd.

⁶⁴ Ligue Nationale Belge pour la protection de l'enfance du premier âge.

Zo kreeg de Liga in 1914 van de Belgische regering een tegemoetkoming van 25 000 Belgische frank. Ook sommige gemeenten en provincies gaven geldelijke steun. De omvang van die steun bleef echter beperkt.

Hierbij dienen we op te merken dat de coördinatie van de verschillende initiatieven toch vaak te wensen overliet. Dit is te verklaren door het feit dat zowel particulieren als gemeenten acties ondernamen in het kader van het welzijn van kinderen. Bijgevolg werden deze acties niet gecoördineerd en werd er geen gebruik gemaakt van gemeenschappelijke methoden of middelen.

Het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog zorgde voor een kentering in de organisatie van de initiatieven rond kindervelzijn.

De “Nationale Belgische liga voor de Bescherming der eerste Kindsheid” staakte haar activiteiten en in 1915 werd het Nationaal Hulp- en Voedingscomité ingesteld. Deze instelling werd opgericht om de Belgische bevolking, die zelf steeds moeilijker aan basisvoedsel geraakt, van levensmiddelen te voorzien. De situatie in België was op dat moment immers erg moeilijk voor de bevolking. Door de oorlog waren de meeste arbeiders werkloos geworden en zij waren dan ook amper in staat om hun gezin van voedsel te voorzien. In de steden was het probleem veel groter dan op het platteland, aangezien de boerenfamilies nog konden putten uit hun voorraden en hun eigen oogst. Om ervoor te zorgen dat baby's konden gevoed worden door de moeders, moesten de moeders op specifieke wijze ondersteund worden. Om misbruiken te voorkomen werd geen geldelijke steun verstrekt, maar werden moeders voorzien van voedingsmiddelen die op dat moment voor particulieren moeilijk of helemaal niet te verkrijgen waren.

Aangezien de zuigelingen en jonge kinderen een specifieke opvolging vereisten, werden talrijke onderafdelingen opgericht zoals een commissie voor kindervoeding, kantines voor aanstaande moeders en bewaarplaatsen voor zuigelingen.

In juni 1916 werd binnen het Nationaal Hulp- en Voedingscomité een afzonderlijke afdeling “Hulp en Bescherming aan de Werken voor Kinderwelzijn”⁶⁵ opgericht. Op die manier werden alle activiteiten rond kinder- en moederzorg samengebracht en werden hun activiteiten gecoördineerd⁶⁶. De secretaris-generaal van deze organisatie was Henri Velge. Het voornaamste doel bestond uit het waken over de hygiëne en de voeding van de kinderen om zo de zuigelingen- en kindersterfte tegen te gaan. Om dit te bereiken was het noodzakelijk dat de bestaande diensten hun werk verder konden zetten, ondanks de oorlog. Er werden dus veel inspanningen geleverd om ervoor te zorgen dat deze diensten hun deuren niet zouden moeten sluiten. Vanaf 1915 slaagde de Sectie er zelfs in om een maandelijks subsidie uit te betalen aan de crèches en zuigelingenraadplegingen.⁶⁷

⁶⁵ Comité National de Secours et d’Alimentation en de Section Aide et Protection aux Oeuvres de l’Enfance

⁶⁶ De coördinatie gebeurde via provinciale hulp- en voedingscomités.

⁶⁷ A. Jackowicz, (2002), *Met de moedermelk ingezogen of met de papepel ingegeven, een onderzoek naar de houding tegenover borstvoeding in België tijdens de eerste helft van de twintigste eeuw*, Universiteit Gent, (ongepubliceerd eindwerk faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Licentiaat in de Geschiedenis).

Beide instellingen⁶⁸ werden aanvankelijk gefinancierd door Belgische industriëlen, toen dit niet meer volstond kon men beroep doen op massale giften uit het buitenland.

Vanuit ondermeer Spanje, Engeland, de Verenigde Staten en Zweden komt zowel financiële als materiële hulp. Deze giften werden mogelijk door de toezegging van de Duitse bezetter om er geen beslag op te leggen. (Vandenbroeck, 2004: 67)

Zowel het Nationaal Hulp- en Voedingscomité als de afdeling Hulp en Bescherming aan de Werken voor Kinderwelzijn werkten op een gedecentraliseerde manier. Dit betekent dat de verantwoordelijkheden zoveel mogelijk werden doorgeschoven naar lagere niveau's. Het was pas indien de lagere echelons bepaalde materies niet konden oplossen dat ze doorgeschoven werden naar een hoger echelon. Door een dergelijke organisatie was het mogelijk om maatregelen die aan de top genomen werden vlug te implementeren op het werkkterrein.

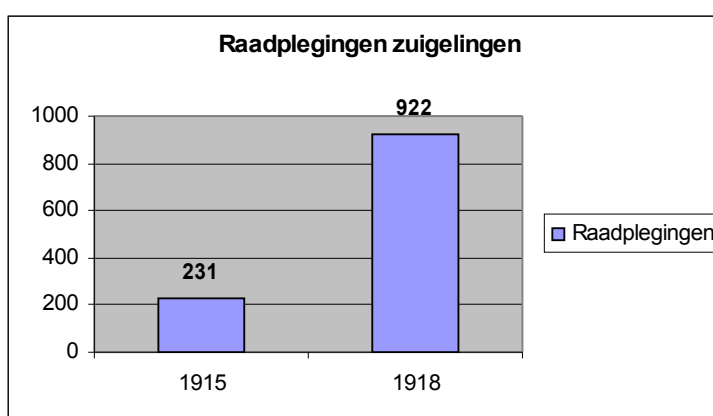
Mede dankzij die structuur en de talrijke vrijwilligers werden spectaculaire resultaten neergezet. Deze goede resultaten zorgden ervoor dat de nationale comiteit zoveel mogelijk zuigelingenraadplegingen wou oprichten, verspreid over de verschillende provincies, met als uiteindelijke doel alle kinderen te bereiken.⁶⁹

Naast deze raadplegingen voor zuigelingen werden ook moederkeukens opgericht, waar aanstaande en jonge moeders gratis maaltijden konden verkrijgen en waar voor zwakke kinderen versterkende maaltijden bereid werden. Ook werden voor kinderen tot 14 jaar schoolmaaltijden georganiseerd. (Lambrechts e.a., 1980: 9)

Het succes van deze verschillende initiatieven blijkt duidelijk uit de volgende gegevens:

Zoals weergegeven in figuur 1.1, steeg het aantal raadplegingen voor zuigelingen van 231 in 1915 naar 922 in 1918. Dit is bijna een verviervoudiging. Deze cijfers geven duidelijk het succes van de raadplegingen weer.

Figuur 1.1: Grafische evolutie van de raadplegingen voor zuigelingen, 1915-1918.

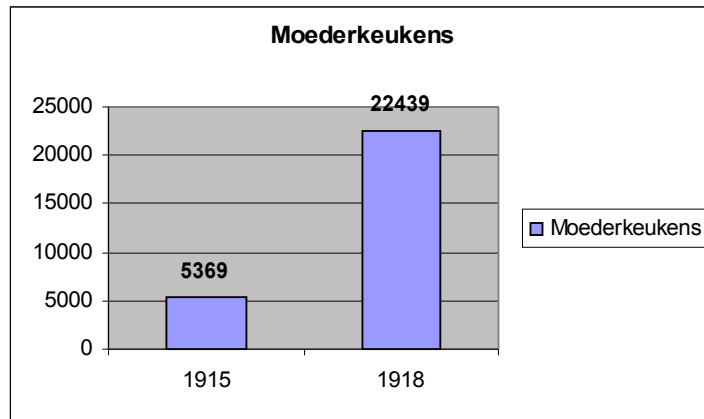
Bron: Eigen verwerking van gegevens, ontleend aan Lambrechts e.a., 1980, *Het nationaal werk voor kindewelzijn: een overzicht van de ontwikkeling sinds 1957*: 10

⁶⁸ Het "Nationaal Hulp- en Voedingscomité" en "Hulp en Bescherming aan de Werken voor Kinderwelzijn".

⁶⁹ A. Jackowicz, (2002), *Met de moedermelk ingezogen of met de paplepel ingegeven, een onderzoek naar de houding tegenover borstvoeding in België tijdens de eerste helft van de twintigste eeuw*, Universiteit Gent, (ongepubliceerd eindwerk faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Licentiaat in de Geschiedenis).

Voor wat betreft het aantal moederkeukens, hun aantal steeg van 5 369 in 1915 naar 22 439 in 1918. Dit is een stijging met ongeveer 300%. Op figuur 1.2 is deze opvallende stijging heel duidelijk waar te nemen.

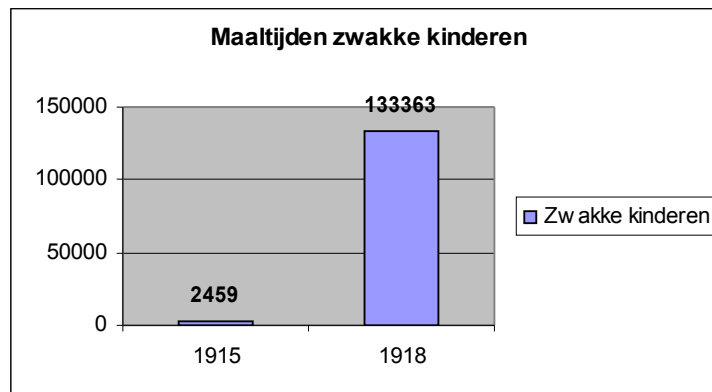
Figuur 1.2: Grafische evolutie van het aantal moederkeukens, 1915-1918.

Bron: Eigen verwerking van gegevens, ontleend aan Lambrechts e.a., 1980, *Het nationaal werk voor kinderopvang: een overzicht van de ontwikkeling sinds 1957*: 10

Uit figuur 1.3 blijkt dat het aantal verstrekte maaltijden voor zwakke kinderen steeg van 2 459 in 1915 naar 133 363 in 1918. Dit is hoogstwaarschijnlijk gedeeltelijk te verklaren door het feit dat er, naarmate de oorlog vorderde, meer nood was aan versterkende maaltijden door het aanhoudende voedseltekort.

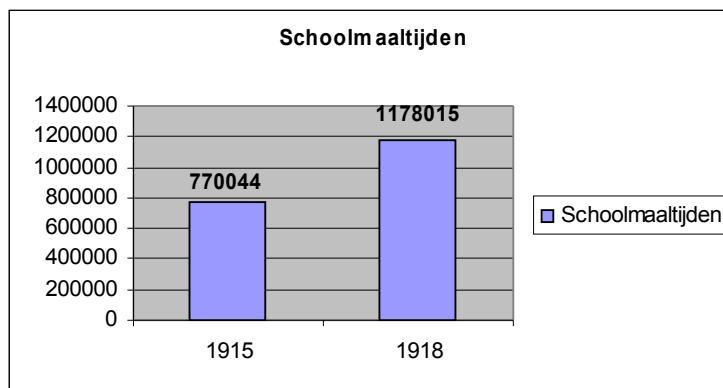
Figuur 1.3: Grafische evolutie van maaltijden aan zwakke kinderen, 1915-1918

Bron: Eigen verwerking van gegevens, ontleend aan Lambrechts e.a., 1980, *Het nationaal werk voor kinderopvang: een overzicht van de ontwikkeling sinds 1957*: 10

De volgende figuur, figuur 1.4, geeft de grafische evolutie weer van het aantal verstrekte schoolmaaltijden. Deze stegen van 770 044 in 1915 naar 1 178 015 in 1918. Dit is duidelijk een minder spectaculaire stijging dan bij de andere diensten.

Figuur 1.4: Evolutie van het aantal verstrekte schoolmaaltijden, 1915-1918

Bron: Eigen verwerking van gegevens, ontleend aan Lambrechts e.a., 1980, *Het nationaal werk voor kinderverzorging: een overzicht van de ontwikkeling sinds 1957*: 10

Door de activiteiten van de afdeling Hulp en Bescherming aan de Werken voor Kinderwelzijn werd duidelijk dat er wel degelijk nood was aan een overheidsinstantie die de plaatselijke initiatieven betreffende kinderverzorging zou stimuleren, coördineren en bijstaan.

Na de eerste wereldoorlog werd ook ingezien dat dergelijke inspanningen zeker voortgezet moesten worden⁷⁰. De toenmalige Minister van Economische Zaken, H. Jaspar⁷¹, drong aan op een wettelijk statuut voor de instellingen voor kinderverzorging. In de memorie van toelichting bij het wetsontwerp dat hij daartoe indiende, schreef hij⁷²:

“De ervaring van het nationaal comité heeft uitgewezen dat het mogelijk is, zelfs onder abnormale omstandigheden zoals den oorlog, de hygiëne op doelmatige wijze te bevorderen. Die beslissende constataties duiden natuurlijk een nieuwe richting aan en stellen het de publieke overheden tot plicht de beschermingsmaatregelen door te drijven die onder den oorlog werden ingezet.”

Het “Nationaal Werk der Kindsheid” (= NWK)⁷³ kreeg via de wet van 5 september 1919 (die van kracht werd op 1 januari 1920) een wettelijk statuut. Via die wet werd, naast de bevoegdheden, ook de organisatie vastgelegd. (Lambrechts e.a., 1980: 10-11)

De bevoegdheid van het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn werd beschreven in artikel 2 van de wet van 5/9/1919. Het Nationaal Werk kreeg als taak om alle vormen van kinderverzorging aan te moedigen en uit te bouwen. Meer specifiek betekent dit dat het NWK de leiding had over alle instellingen die voor en tijdens de oorlog opgericht waren.

⁷⁰ Het Hulp- en Voedingscomité zette zijn werkzaamheden verder tot eind december 1919, daarna werd het opgeheven en vervangen door het NWK.

⁷¹ Henri Jaspar werd later de voorzitter van het NWK.

⁷² Kamer, parlementaire bescheiden, 1918-1919, 64

⁷³ Deze instelling wordt ook wel het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn genoemd.

Wettelijk werden de bevoegdheden als volgt omschreven:

- 1) de verspreiding en toepassing bevorderen van de voorschriften en wetenschappelijke methoden van kinderhygiëne in de gezinnen en in de openbare of privé-instellingen voor opvoeding, bijstand en bescherming;
- 2) de instellingen die zich met kinderhygiëne bezighouden aanmoedigen en financieel of op een andere wijze ondersteunen;
- 3) bestuurlijk en geneeskundig toezicht houden op de beschermde werken.

Ter uitvoering van die opdracht kreeg het Nationaal Werk jaarlijks een toelage uit de openbare schatkist, binnen de grenzen van de kredieten die daarvoor op de begroting werden uitgetrokken. Het toezicht op het gebruik van die toelagen werd bij koninklijk besluit geregeld. (Artikel 3 van de wet van 5/9/1919)

Bovendien werd ook vastgelegd dat elke gemeente verplicht was om een raadpleging voor zuigelingen en huisbezoeken te organiseren. Als gemeenten hun plicht verzaakten en dit niet binnen het jaar deden, dan richtte het NWK deze raadplegingen zelf in. Logischerwijze werden de kosten van een dergelijke actie doorgerekend aan de betreffende gemeente. De algemene financiering van de raadplegingen werd gedragen door het NWK, de gemeente en de provincie.

Algemeen werden de kosten van elke raadpleging als volgt verdeeld:

- 50% voor het NWK
- 25% voor de gemeente
- 25% voor de provincie

In bijzondere omstandigheden kon het aandeel van het NWK echter wel opgetrokken worden. Wat deze bijzondere omstandigheden inhouden wordt echter niet vermeld.⁷⁴

De dienstenstructuur die met medewerking en onder toezicht van het Werk werd uitgebouwd is natuurlijk niet op één dag tot stand gekomen. Ze is het resultaat van een geleidelijke evolutie waarbij zowel maatschappelijke als politieke ontwikkelingen ervoor gezorgd hebben dat nieuwe diensten opgericht werden.

Hieronder geven we een beknopt overzicht van de diensten die door het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn uitgebouwd werden (Lambrechts e.a., 1980: 18-19):

- zuigelingenconsultatie: deze dienst bestond al bij de oprichting van het Nationaal Werk
- raadpleging voor en na de geboorte
- raadpleging voor kleuters (kinderen 3-6): opgestart in de jaren '30
- zuigelingentoezicht ten huize
- crèches en kleintjesoorden

⁷⁴ A. Jackowicz, (2002), *Met de moedermelk ingezogen of met de papepel ingegeven, een onderzoek naar de houding tegenover borstvoeding in België tijdens de eerste helft van de twintigste eeuw*, Universiteit Gent, (ongepubliceerd eindwerk faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Licentiaat in de Geschiedenis).

- peuterspeelzalen en opvangmoeders

In het kader van deze scriptie zijn echter voornamelijk de opvangvoorzieningen van belang zodat enkel deze wat uitvoeriger besproken worden.

1.1.1 De crèches

Samen met de peuterspeelzalen, de kleintjesoorden⁷⁵, de opvangmoeders en de kindertehuizen vormen de crèches een belangrijk onderdeel van “de collectieve diensten en voorzieningen ten behoeve van gezinnen met jonge kinderen”.

Crèches (of kinderkribben, zoals ze vroeger genoemd werden) worden gedefinieerd als opvangvoorzieningen waar opvang geboden wordt voor kinderen tussen 0 en 3 jaar waarvan de moeder uit werken gaat. Het concept op zich bestaat al heel lang, de eerste crèche dateert van 1845, maar het is pas vanaf de jaren '70 dat de crèches echt ingeburgerd zijn in de samenleving.

Voor die tijd beschouwde men de crèches als een noodzakelijk kwaad; ze stelden de moeder in staat buitenshuis te gaan werken terwijl haar plaats eigenlijk aan de haard was. Ook het NWK deelde deze overtuiging. De instelling verdedigde het principe dat een kind in de eerste plaats binnen het gezin grootgebracht moest worden.

Een uittreksel uit een activiteitenverslag over de jaren 1915-1940 van H Velge⁷⁶ geeft deze stelling duidelijk weer. Hij schrijft namelijk:

“De kribbe is slechts een actuele noodzakelijkheid. Veel huismoeders werken buitenshuis, maar we mogen hopen dat die toestand zal verbeteren en een toekomst tegemoet zien waarin ze haar huiselijke haard niet meer zal moeten verlaten.” (Lambrechts e.a., 1980: 37-38)

Via allerlei wegen probeerde het NWK dan ook een mentaliteitswijziging te bewerkstelligen bij buitenshuis werkende moeders. Door de economische situatie echter, waarbij één loon vaak niet voldoende was, was het uitbesteden van kinderen voor velen geen keuze maar een noodzaak.

In de jaren '20 was er een grote discussie tussen voor- en tegenstanders van de kinderkribben. Voorstanders vonden het een prachtig initiatief aangezien arme gezinnen erdoor geholpen werden. Voor hen was het immers levensnoodzakelijk dat de moeder uit werken ging en dankzij de kribben kregen de kinderen in dergelijke gezinnen toch een goede opvang en een degelijke opvoeding. Dit vooral als gevolg van het feit dat de kribben onder toezicht stonden van het NWK, dat op regelmatige basis inspectie uitvoerde. Bovendien was het personeel dat er werkzaam was degelijk opgeleid en werd de werking van de kribben zoveel mogelijk afgestemd op de wetenschappelijke kennis waarover men in die tijd reeds beschikte.

⁷⁵ Opvanghuis met een internaat- en semi-internaatfunctie voor kinderen tot 6 jaar (uitzonderlijk 12 jaar) wier ouders tijdelijk niet zelf voor de opvang kunnen instaan.

⁷⁶ Henri Velge was secretaris-generaal van de sectie Hulp en Bescherming aan de Werken voor Kinderwelzijn en van het NWK (van 1919 tot 1948). Hij was een belangrijke woordvoerder van het officiële discours over de zorg voor jonge kinderen tijdens de eerste helft van de 20e eeuw. Bovendien was hij verscheidene keren kabinetschef en oprichter van de Raad van State. (Vandenbroeck, 2004: 57-58)

Voor de tegenstanders ervan, waren de kribben echter de bron van alle kwaad. Zij waren ervan overtuigd dat het door de kribben was dat moeders aangemoedigd werden om buitenshuis te werken en zo hun moederlijke plichten te verzuimen. De kribben waren volgens hen dus geen oplossing maar in tegendeel de oorzaak van wat zij noemden: “de ondergang van het gezin”.

Een derde groep maakte een afweging tussen de argumenten van de vorige partijen. Deze tussenstroming was van mening dat de kribben wel degelijk een oplossing boden voor een bestaand probleem, maar dat dit niet de juiste oplossing was. Naar hun mening moest de fabrieksarbeid voor moeders afgeschaft worden, zodat het probleem van buitenshuis werkende moeders vanzelf opgelost werd. Want, zoals F. Daels in 1920 stelde:

“De eerste rijkdom van een land is de rijkdom aan kinderen, en het fabriekswerk van der moeders kan voor den staat enkel van economisch voordeel zijn...”⁷⁷

Bij dit alles dient wel opgemerkt te worden dat niet alle kinderen van buitenshuis werkende moeders opgevangen werden in de kribben. Er werd ook veel gebruik gemaakt van het zogenaamde informele netwerk: burens, familie en andere kanalen die kinderopvang aanboden.

De omstandigheden waarin deze opvang plaatsvond, waren echter niet altijd even bevorderlijk voor de gezondheid en opvoeding van het kind.

Zoals eerder in deze tekst al werd aangehaald, kwam er vanaf de jaren '70 een ommezwaai in de visie betreffende de crèches. Dit was, naast de impuls vanuit de politiek, het gevolg van een grote mentaliteitswijziging ten opzichte van verzorging en opvang van kleine kinderen. De crèche werd stilaan gezien als een aanvulling en vervollediging van de opvoeding, bijvoorbeeld door de spelactiviteiten en sociale contacten van het kind.

Een tweede reden voor de toenemende populariteit van de crèches was eerder van economisch-politieke aard. Bij de bespreking hiervan is het belangrijk om te weten dat er een duidelijk verband bestaat tussen de economische conjunctuur en de tewerkstellingsgraad van vrouwen.

De algemene tendens daarbij is dat in periodes van hoogconjunctuur de tewerkstelling van vrouwen wordt aangemoedigd aangezien men op dat moment over te weinig arbeidskrachten beschikt. Opvallend is dat bij dergelijke situaties het principe: “vrouwen aan de haard” zeer gemakkelijk wordt opzijgeschoven. In een periode van laagconjunctuur daarentegen ziet men het tegenovergestelde gebeuren. Dan wordt geprobeerd om de vrouwen thuis te houden zodat de mannelijke helft van de bevolking hun baan en hun trots zou kunnen behouden. Ook in de Vlaamse economische geschiedenis is dit verband duidelijk terug te vinden.

⁷⁷ A. Jackowicz, (2002), *Met de moedermelk ingezogen of met de paplepel ingegeven, een onderzoek naar de houding tegenover borstvoeding in België tijdens de eerste helft van de twintigste eeuw*, Universiteit Gent, (ongepubliceerd eindwerk faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Licentiaat in de Geschiedenis).

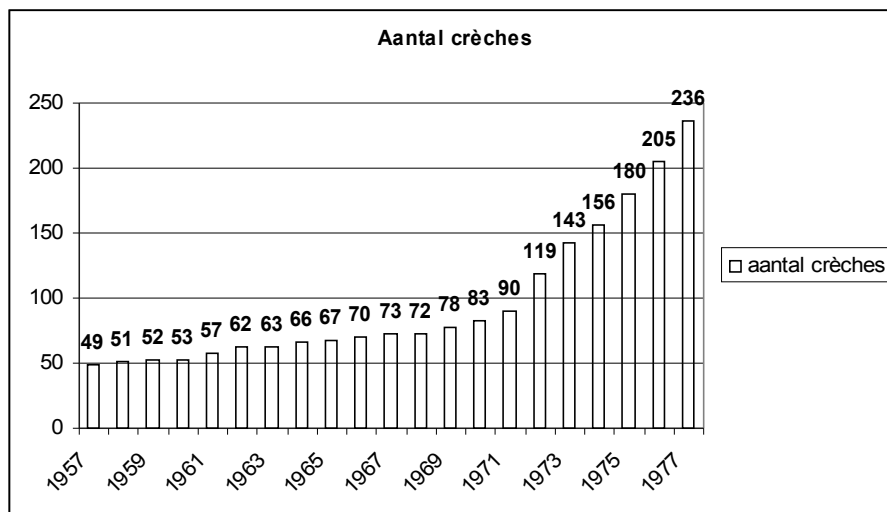
Door de economische hoogconjunctuur in het midden van de jaren '60 ontstond in Vlaanderen een krapte op de arbeidsmarkt, die (gedeeltelijk) opgelost kon worden via een toevloed van vrouwelijke arbeidskrachten. Om dit te realiseren achtte de toenmalige regering een uitbouw van de collectieve voorzieningen noodzakelijk.⁷⁸

Via het Koninklijk Besluit van 3/3/1965 kreeg de Minister van Volksgezondheid en van het Gezin de bevoegdheid om subsidies te verlenen aan ondergeschikte besturen, aan instellingen van openbaar nut en aan vzw's, voor het bouwen, verbouwen of uitrusten van crèches en bewaarplaatsen. Het bedrag van de subsidies werd vastgelegd op 60% van de kostprijs van de werken, leveringen en prestaties.

In 1970 werd besloten om werkingsubsidies te verlenen ten belope van 40% van de bezoldigingen van het gekwalificeerd personeel in de kinderdagverblijven. In 1971 werd die subsidie opgetrokken naar 100%. In datzelfde jaar werd ook het Fonds voor Collectieve Uitrusting en Diensten (=FCUD) opgericht. Daarover wordt in een volgend deel meer uitleg gegeven. (Lambrechts e.a., 1980: 37-39)

Het effect van het beleid betreffende de uitbouw van de collectieve diensten op de crèches is in de cijfergegevens in figuur 1.5 duidelijk waar te nemen.

Figuur 1.5: Cijfergegevens ivm crèches, periode 1957-1977.

Bron: Eigen verwerking van gegevens ontleend aan Lambrechts e.a., 1980, *Het nationaal werk voor kinderopvang: een overzicht van de ontwikkeling sinds 1957*: bijlagen

⁷⁸ Ibidem

Van 1957 tot 1972 is het aantal crèches meer dan verdubbeld, en van 1972 tot 1977 verdubbelde het aantal op vijf jaar tijd. Een duidelijk signaal dat het beleid zijn vruchten afgeworpen heeft.

1.1.2 Peutertuinen

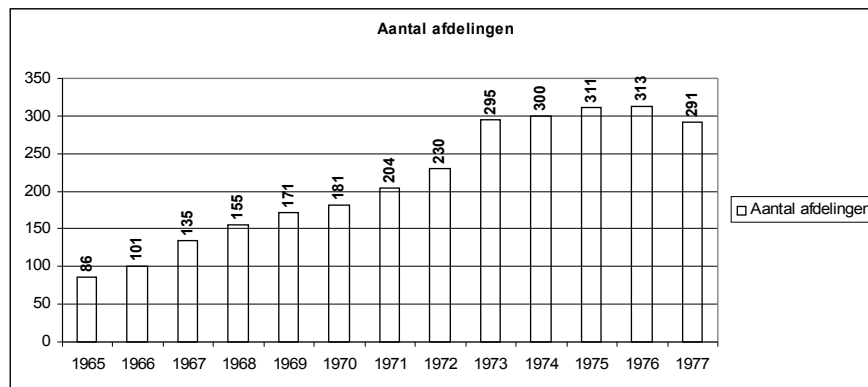
In tegenstelling tot de crèches, bestaan peutersuinen nog niet zo lang. Het is pas in 1962 dat voor het eerst over peutersuinen gesproken wordt, onder de naam “voorschoolse kleutersuinen”. Ze bieden opvang voor kinderen van 18 maanden tot 3 jaar.

Het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn hielp de peutersuinen in een beginfase financieel bij het inrichten van medisch-sociaal toezicht op de hun toevertrouwde kinderen.

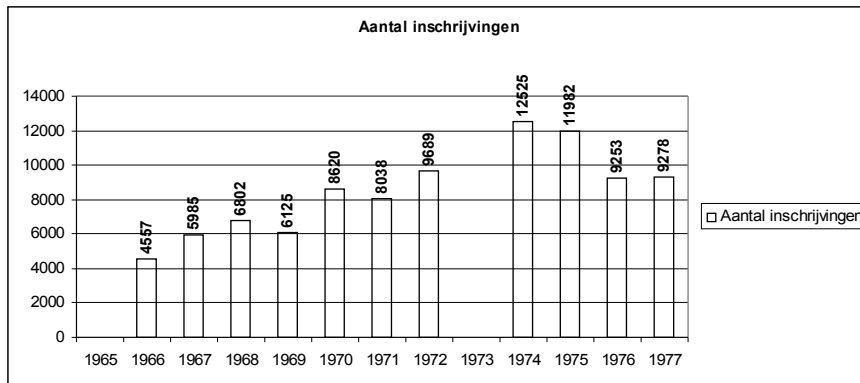
Daarna werd ook het aanwerven van geschoold personeel gesubsidieerd, indien aan bepaalde voorwaarden in verband met lokalen, materieel en personeel werd voldaan. (Lambrechts e.a., 1980: 43)

De gegevens in figuur 1.6 tonen duidelijk aan dat het aantal afdelingen kinderopvang⁷⁹ tussen 1965 en 1976 beduidend is toegenomen. Zoals bij de bespreking van de crèches al werd vermeld, is dit vooral het gevolg van het beleid dat op het gebied van kinderopvang gevoerd werd.

Figuur 1.6: Cijfergegevens ivm peutersuinen in België, periode 1965-1977.

⁷⁹ Een afdeling kinderopvang bestaat uit ongeveer 20 bedden. Een peutersuin kan uit verschillende afdelingen bestaan.

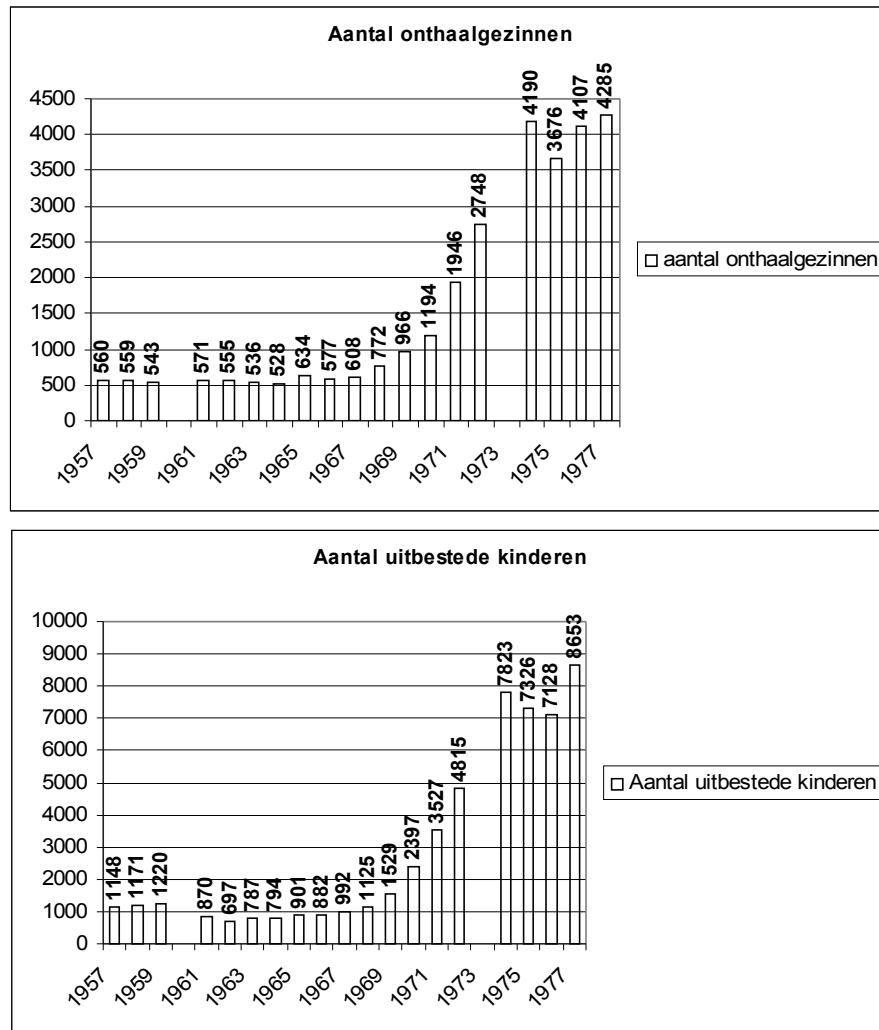
Bron: Eigen verwerking van gegevens ontleend aan Lambrechts e.a., 1980, *Het nationaal werk voor kinderopvang: een overzicht van de ontwikkeling sinds 1957*: bijlagen

1.1.3 Privé bewaaksters en opvangmoeders

Privé bewaaksters is de term die gebruikt wordt om de kinderopvang aan te duiden die bij privé gezinnen gebeurt. Net zoals de crèches bestond deze vorm al bij het oprichten van het Werk voor Kinderwelzijn en maakt ze deel uit van de collectieve voorzieningen. Tot 1974 waren de privé bewaaksters de enige vorm van kinderopvang in gezinsverband. Met het koninklijk besluit van 18/2/1974 werd die toestand gewijzigd. Dat besluit kende werkingsmiddelen toe aan door het Werk erkende kinderdagverblijven voor de oprichting van “diensten voor onthaalmoeders”. In 1975 werd een nieuw besluit uitgevaardigd dat ondergeschikte besturen, instellingen van openbaar nut en vzw's de kans gaf werkingstoelagen te ontvangen voor de dienst voor onthaalmoeders die zij oprichtten en waarover zij het toezicht uitoefenden. (Lambrechts e.a., 1980: 47-48)

In figuur 1.7 is de evolutie weergegeven van het aantal onthaalgezinnen en de uitbestede kinderen. Over de gehele periode van 20 jaar (1957-1977) zijn beide aantallen verzevenvoudigd.

Figuur 1.7: Evolutie van het aantal onthaalgezinnen en de uitbestede kinderen, periode 1957-1977

Bron: Eigen verwerking van gegevens ontleend aan Lambrechts e.a., 1980, *Het nationaal werk voor kinderopvang: een overzicht van de ontwikkeling sinds 1957*: bijlagen

Na de overgang van de bevoegdheden betreffende kinderopvang van federaal niveau naar het niveau van de Gemeenschappen werd het NWK in Vlaanderen vervangen door Kind en Gezin. Deze instelling wordt verder nog besproken.

Door deze overgang werd het federale niveau echter niet volledig gebannen uit het beleid betreffende kinderopvang. Sommige materies zijn nog steeds federaal, hierbij denken we dan in het bijzonder aan het sociale statuut van de onthaalmoeders en de fiscale aftrekbaarheid van kinderopvang. Ook voor wat betreft de financiering speelt het federale niveau nog steeds een rol. Dit onder de vorm van het Fonds voor Collectieve Uitrusting en Diensten. Het is echter af te wachten welke rol het Fonds in de toekomst zal kunnen vervullen.

In de volgende paragraaf wordt wat dieper ingegaan op de geschiedenis, de opdracht en de problematiek van het Fonds voor Collectieve Uitrusting en Diensten, kortweg FCUD.

2.2 Fonds voor Collectieve Uitrusting en Diensten (= FCUD)

Het FCUD is een orgaan dat op federaal niveau opereert en betrokken is bij de financiering van de kinderopvang. In wat volgt wordt een beeld gegeven van het ontstaan en de evolutie van deze instelling.

Door de economische bloei in de jaren '50 en '60 kreeg de overheid de mogelijkheid om de welvaartsstaat uit te bouwen. Dit had als gevolg dat midden de jaren '50 gezondheidszorg en sociale zekerheid voor iedereen bereikbaar werden. Die sociale zekerheid, en dan vooral de kinderbijslag, werd evenwel het ideale middel om de vrouwelijke arbeid te ontmoedigen en het geboortecijfer te laten stijgen.

Eind jaren '50 echter waren de fondsen voor die kinderbijslag uitgeput. Deze uitkeringen werden gefinancierd door de werkgevers maar in een periode van hoogconjunctuur is het niet vanzelfsprekend om arbeidskrachten thuis te houden. Er was namelijk een arbeidstekort en werkgevers waren er niet bij gebaat om vrouwen niet te laten participeren. Deze waren dus niet langer voorstander van het systeem.

In 1969 heeft de staat opnieuw geld vrij voor kinderbijslag. Dit mede door een daling in het geboortecijfer en door de toegenomen arbeidsparticipatie van de vrouwen die door het werken ook belastingplichtige zijn. Er is echter geen éénsgezindheid over de wijze van besteding van het overheidsoverschot. Er ontstaat een hevige discussie tussen de liberale, katholieke en socialistische partij. De liberalen en katholieken verkiezen een stijging van de kinderbijslag terwijl de socialistische partij ijvert om de middelen in collectieve voorzieningen te investeren. (Vandenbroeck, 2004: 90-91)

Deze discussie heeft 2 jaar geduurd, maar uiteindelijk mogen de socialisten zich de winnaar noemen. Op 20 juli 1971 wordt het Fonds voor Collectieve Uitrustingen en Diensten opgericht (= het FCUD) als een deelorganisatie van de Rijksdienst. De bedoeling ervan was: de toegang tot sommige diensten van kinderopvang te vergemakkelijken voor kinderbijslag gerechtigde werknemersgezinnen. De basisopdracht van het FCUD was dan ook het toekennen van werkingssubsidies voor kinderdagverblijven⁸⁰ en diensten voor gezins- en bejaardenhulp⁸¹. Daarnaast werd, vanaf 1991, ook een tussenkomst voorzien voor opvang van zieke kinderen en de flexibele opvang.

Om die taken te realiseren diende geput te worden uit het Reservefonds van de Rijksdienst. Vanaf 1 januari 1994 echter werd een patronale bijdrage van 0,05% voor de kinderopvang toegewezen aan het FCUD.

Via die bijdrage konden projecten gefinancierd worden die opvang aanboden aan kinderen tussen 2,5 tot 12 jaar en aan sommige projecten voor de opvang van 0 tot 3 jaar.

De patronale bijdrage werd tot 1997 geregeld via interprofessionele akkoorden. Daarna werd de inning ervan bij koninklijk besluit vastgelegd.

⁸⁰ KB van 25 september 1974

⁸¹ KB van 20 mei 1974

Door de programmawet van 22 februari 1998 werd de patronale bijdrage structureel gemaakt. Dit betekent dat die bijdrage vanaf dat moment gelijkgesteld werd met een socialezekerheidsbijdrage die, zonder uitzonderingsmogelijkheid, toegepast moest worden op het loon van alle werknemers. Ook werden de taken van het FCUD geherdefinieerd.

Vanaf 1 januari 1998 kan het Fonds voor Collectieve Uitrustingen en Diensten nog enkel tussenkomen in de financiering van de loon- en werkingskosten van projecten die volgende activiteiten organiseren:

- de buitenschoolse opvang van werknemerskinderen van 2,5 tot 12 jaar, gedurende de schoolvakanties, voor en na de school en op woensdagnamiddag;
- de opvang van werknemerskinderen van 0 tot 12 jaar die te ziek zijn om naar hun gebruikelijke opvang te gaan;
- flexibele opvang van werknemerskinderen van 0 tot 12 jaar, buiten de normale openingstijden van de instelling (voor 7 's morgens of na 18u 's avonds);
- de urgentieopvang van werknemerskinderen van 0 tot 3 jaar. Dat is de opvang in specifieke omstandigheden waarbij de ouders een werkaanbieding hebben, een beroepsopleiding volgen bij een externe instelling of hun herintrede doen in het beroepsleven (voor een periode van maximaal 6 maanden).

(FCUD, 2003: 4-5)

Wat hierbij vooral opvalt, is de term “werknemerskinderen”. Aangezien het FCUD gefinancierd wordt met werkgeversbijdragen, is het theoretisch gezien nogal logisch dat dit geld enkel gespendeerd wordt aan kinderen van werknemers. In de praktijk zorgt dit echter nogal eens voor problemen.

Veel begeleiders zien het nut van deze regel niet in, aangezien kinderopvang eigenlijk een basisrecht is van elk kind. Zo zijn er initiatieven die pluralistisch willen zijn en ook de kinderen van de melkboer en de bakker willen opvangen, maar voor deze kinderen ontvangen ze geen subsidies. Een situatie die op termijn onhoudbaar blijkt. Volgens sommige begeleiders is het FCUD dan ook een instelling die kinderen niet op gelijke voet behandelt maar de kinderen van zelfstandigen discrimineert. Een aanpassing van deze regelgeving is dan ook misschien opportuun.

Het FCUD, dat opereert in de schoot van de federale Rijksdienst voor Kinderbijslag aan Werknemers (RKW) financiert Vlaamse kinderopvangprojecten.

Deze wijze van financiering is in strijd met de bevoegdheidsregels van België⁸² en werd dan ook door de Raad van State ongrondwettelijk verklaard.

Om aan de opmerkingen van de Raad van State tegemoet te komen werd door de federale regering in de programmawet van 24 december 2002 bepaald dat de FCUD-subsidie wordt geïndividualiseerd. Concreet betekent dit dat loon- of werkingskosten

⁸² Zoals eerder vermeld werd kinderopvang in de jaren '80 een Vlaamse bevoegdheid.

van een kinderopvangvoorziening niet langer worden gesubsidieerd, maar dat de subsidie bepaald wordt op basis van het aantal werknemerskinderen in de voorziening in kwestie. Zo zou het FCUD tussenkomen in de opvangkosten van elk rechtgevend kind in de buitenschoolse opvang, de flexibele opvang, de urgentieopvang en de opvang van zieke kinderen.⁸³ Wel werd de mogelijkheid behouden om de subsidies te storten aan de opvanginstellingen en niet aan de rechthebbenden. Dit gebeurde aan de hand van een Ministerieel Besluit.

De Raad van State besliste echter dat ook na deze wijzigingen de bevoegdheidsregels niet gerespecteerd worden en de bepalingen dus als gevolg nog steeds ongrondwettelijk zijn.

De Vlaamse regering diende daarop, op voorstel van Minister van Welzijn Mieke Vogels, een verzoek tot vernietiging in bij het Arbitragehof van de artikelen 83 en 84⁸⁴ van de Programmawet.

Het standpunt van Minister Vogels hierbij was dat het optreden van het FCUD wettelijk correct dient te gebeuren, de middelen tussen de Gemeenschappen op grond van objectieve parameters moeten worden verdeeld en dat de Gemeenschappen ten volle hun bevoegdheid met betrekking tot kinderopvang moeten kunnen waarmaken. (Vlaamse regering, 2003: 1)

De inhoud van het vonnis zal bepalend zijn voor de richting waarin het FCUD zal evolueren. Als het Hof beslist dat een subsidiëring per prestatie toegelaten wordt, dan is de toekomst van het FCUD verzekerd. Anders is het zeer twijfelachtig of het huidige systeem van subsidiëring van de kinderopvang via het FCUD nog lang kan blijven bestaan. (FCUD, 2003: 6-7)

2. Kinderopvang in Vlaanderen

Na de vorige paragrafen heeft de lezer een algemeen beeld van de kinderopvang in België. In deze paragraaf wordt een beeld geschetst van kinderopvang op Vlaams niveau. Daarbij starten we met een overzicht van de bevoegdheden en bespreken daarna de belangrijkste instellingen.

1.1 Bevoegdheden

De bevoegdheid voor culturele en persoonsgebonden materies werd met de wet van 8 augustus 1980⁸⁵ overgedragen naar de Gemeenschappen, dit in het kader van de Belgische staatshervorming. Concreet betekent dit dat ook de bevoegdheden voor het NWK verschuiven van het federale naar het Vlaamse niveau. Deze verschuiving neemt echter heel wat tijd in beslag. Het is pas in 1983 dat het Franstalige Office de la Naissance et de l'Enfance (=ONE) wordt opgericht. Daarna duurt het nog een jaar voor ook de Nederlandstalige instelling Kind en Gezin een feit is. Het is echter pas met het

⁸³ Programmawet van 24 december 2002

⁸⁴ Deze artikels hebben betrekking op het FCUD. De overige artikels behandelen andere onderwerpen.

⁸⁵ Wet op de hervormingen van de instellingen.

Koninklijk Besluit van 28 januari 1987 dat alle “taken, goederen, rechten en verplichtingen” van het NWK overgedragen zijn naar het niveau van de Gemeenschappen. In 1988 worden dan uiteindelijk ook de middelen vastgelegd voor de Duitstalige Gemeenschap. (Vandenbroeck, 2004: 210, 231)

Het spreekt voor zich dat de werking van zowel Kind en Gezin als van het ONE ernstig wordt bemoeilijkt door de lange tijd tussen de principiële beslissing tot scheiding in 1980 en de uiteindelijke uitvoering ervan in 1987.

De dag van vandaag is de kinderopvang op zich op Vlaams niveau een bevoegdheid van het Vlaams Ministerie van Welzijn. Daarbij is Kind en Gezin het coördinerende, controlerende en subsidiërende orgaan.

Wat betreft de buitenschoolse opvang echter is de situatie niet zo eenvoudig. Daar is er een fragmentatie van bevoegdheden waar te nemen. Dit is het gevolg van het feit dat verschillende instanties bij de organisatie en financiering van de buitenschoolse kinderopvang betrokken zijn. Zo zijn er onder andere de opvang in scholen (bevoegdheid van Ministerie van Onderwijs) en de jeugdwerking (Ministerie van Cultuur), die ook gezien worden als een deel van de buitenschoolse opvang. Bovendien vallen IBO's ook onder de bevoegdheid van het Ministerie van Tewerkstelling. Maar daar wordt in een volgend hoofdstuk dieper op ingegaan.

2.3 Instellingen

De bedoeling van deze paragraaf is om een overzicht te geven van de belangrijkste instellingen op gebied van kinderopvang die in Vlaanderen werkzaam zijn. Aangezien er talrijke organisaties actief zijn, was het onmogelijk om ze allemaal op te noemen, vandaar dat we ons gedwongen zagen om enkel de belangrijkste te selecteren.

2.1 Kind en Gezin

In het begin van de jaren '80 heerste er een grote onduidelijkheid op gebied van kinderopvang, door de langzame overgang van het nationale NWK naar het Vlaamse Kind en Gezin.

Bovendien wordt in het begin van de jaren '80 de administratie van het NWK nog steeds federaal gefinancierd, hoewel deze al opgesplitst is naar de Gemeenschappen. De subsidiëring van het NWK wordt wel gefinancierd via Gemeenschapsmiddelen.

Op 29 mei 1984 werd Kind en Gezin bij decreet opgericht, als een voortzetting van het NWK op het niveau van de Vlaamse Gemeenschap. Dit decreet trad echter pas in werking op 29 november 1986. Zoals eerder vermeld, duurde het dan nog eens tot in 1987 eer alle bevoegdheden van het NWK overgedragen waren naar de Gemeenschappen. (Vandenbroeck, 2004: 230-231)

De Vlaamse Minister van Gezondheid, Welzijn, Gelijke Kansen en Ontwikkelingssamenwerking is de voogdijminister van Kind en Gezin, dat het beleidsplan dat door deze minister opgesteld wordt uitvoert.

Op 21 april 2004 werd een nieuw decreet goedgekeurd tot de oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap⁸⁶ met rechtspersoonlijkheid Kind en Gezin, waarbij het decreet van 1984 opgeheven werd. Dit nieuwe decreet kadert in de oprichting van intern en extern verzelfstandigde agentschappen om de “primaat van de politiek te herstellen”⁸⁷. Voor Kind en Gezin betekent dit dat haar raad van bestuur verdwijnt en dat ze onder de rechtstreekse hiërarchie van een minister valt, hoogstwaarschijnlijk de Minister van Welzijn. Het decreet treedt in werking op een datum die door het Vlaamse Parlement nog nader bepaald moet worden.

In dit nieuwe decreet werden de geactualiseerde taken en bevoegdheden van Kind en Gezin vastgelegd:

Artikel 5

De kerntaak van het agentschap omvat de regie van de kinderopvang en de organisatie van de preventieve gezinsondersteuning.

Artikel 6

De taak inzake de regie van kinderopvang omvat in elk geval:

1. de registratie van elk opvanginitiatief;
2. het onder al zijn vormen stimuleren en toelaten van opvanginitiatieven;
3. de bevordering van kwaliteit van opvanginitiatieven;
4. de programmatie op operationeel niveau, op lokaal en regionaal vlak en op het vlak van de Vlaamse Gemeenschap;
5. de informatie aan ouders en toekomstige ouders.

Het agentschap beoogt inzake kinderopvang een zo goed mogelijk antwoord te bieden aan de behoeften van gezinnen, vooral in het kader van de afstemming gezin-arbeid, met bijzondere aandacht voor gezinnen met bijzondere opvangbehoeften.

Artikel 7

De taak van het agentschap inzake de organisatie van de preventieve gezinsondersteuning omvat in elk geval:

1. het informeren en adviseren van gezinnen en toekomstige ouders voor gezondheid, ontwikkeling, opvoeding, voeding, en veiligheid van kinderen;
2. het opvolgen, detecteren en signaleren van risico's inzake gezondheid, ontwikkeling en opvoeding van kinderen, waaronder de detectie van kindermishandeling en het screenen van gehoor en zicht;
3. de preventieve gezondheidszorg met betrekking tot het jonge kind, in het bijzonder het promoten, toedienen en opvolgen van vaccinaties
4. de ondersteuning van gezinnen en toekomstige ouders met specifieke behoeften inzake gezondheid, ontwikkeling en opvoeding, waaronder huilen, slapen, eten en interactie ouders-kinderen.

Het agentschap beoogt met de preventieve gezinsondersteuning een zo groot mogelijk bereik bij kinderen en gezinnen, maar richt zich tegelijkertijd intensief naar gezinnen met specifieke behoeften.

⁸⁶ Een intern verzelfstandigd agentschap (=IVA) is puur een beleidsuitvoerende instelling. Dit in tegenstelling tot een extern verzelfstandigd agentschap dat ook het beleid van een minister uitvoert, maar een grotere autonomie heeft.

⁸⁷ Iets eenvoudiger gesteld betekent dit dat het overheidsbeleid bepaald moet worden door politiek verantwoordelijken.

Onder gezinnen met specifieke behoeften wordt onder meer verstaan: kansarme gezinnen, vluchtelinggezinnen, gezinnen met kinderen met een handicap, éénoudergezinnen en gezinnen met een meerling.

Het agentschap kan zijn dienstverlening inzake preventieve gezinsondersteuning eveneens richten naar de opvanginitiatieven, als bedoeld in artikel 6.

Artikel 8

Naast de kerntaken, vermeld in artikel 5, neemt het agentschap ook taken op inzake crisisopvang van jonge kinderen, inzake verstoorde opvoedingssituaties en inzake hulpverlening bij kindermishandeling. Het agentschap stemt deze taken af op het beleid inzake integrale jeugdzorg.

Binnen het kader van de missie en de taken van het agentschap kan de Vlaamse regering specifieke opdrachten aan het agentschap toewijzen.

Artikel 11

(...) Inzake kinderopvang werkt het agentschap voor de lokale programmatie op structurele wijze samen met lokale actoren, waaronder lokale besturen. (...)

Opvallend hierbij is de verwijzing naar de combinatie van gezin en arbeid in artikel 6. Als we het oprichtingsdecreet van Kind en Gezin van 1984 erbij nemen, stellen we vast dat deze combinatie daar helemaal niet vernoemd wordt.

Art.3

§1. De instelling heeft tot taak de levenskansen, het welzijn en de gezondheid van het kind te behartigen en de ouders of diegenen die, alhoewel ze geen ouder zijn, in rechte of in feite de taak van ouder vervullen, te ondersteunen met betrekking tot de zorg voor het kind. (...)

§2. De instelling neemt bij het uitoefenen van haar taak de ontplooiing van het kind in functie van zijn eigenheid, en de verantwoordelijkheid en eigen mogelijkheden van de ouders als uitgangspunt. Alle door de instelling gestimuleerde of georganiseerde hulpverlening moet prioritair het eigen functioneren van het gezinsmilieu bevorderen, en zoveel mogelijk aansluiten bij de woon- en leefomgeving.

Als we beide decreten naast elkaar lezen, is het duidelijk dat het decreet van 1984 uitgaat van de noden van het kind, terwijl dat van 2004 vertrekt vanuit de behoeften van het volledige gezin. Men zou kunnen stellen dat het kind niet meer centraal wordt geplaatst.

Dit kan verklaard worden door de veranderende taak van kinderopvang binnen de samenleving. Waar kinderopvang vroeger vooral een pedagogisch en sociaal gegeven was, is het de laatste jaren eerder geëvolueerd naar een arbeidsmarktinstrument.

Als we echter de missie van Kind en Gezin bekijken, vertelt dit een heel ander verhaal. Deze wordt namelijk als volgt geformuleerd:

“Kind en Gezin wil, samen met haar partners, voor elk kind, waar en hoe het ook geboren is of opgroeit, zoveel mogelijk kansen creëren.”

Dit betekent concreet dat Kind en Gezin het kind centraal zet en alle kinderen zoveel mogelijk kansen wil geven. Dit op vlak van gezondheid, welzijn en ontplooiing.

(Kind en Gezin, 2001: 4)

We kunnen dus samenvattend stellen dat, hoewel kinderopvang maatschappelijk vooral gezien wordt als een arbeidsmarktinstrument, de invulling ervan nog altijd gebeurt vanuit de behoeften en noden van het kind.

De registratie van alle opvanginitiatieven, waarvan sprake in artikel 6, wordt vandaag de dag mogelijk gemaakt door de meldingsplicht. Concreet betekent deze meldingsplicht dat iedereen die kinderen opvangt die geen familie zijn, verplicht is om dit te melden aan de provinciale afdeling van Kind en Gezin. Deze regel geldt ook voor de scholen die opvang voor en na schooltijd organiseren. Bepaalde vormen van kinderopvang vallen echter niet onder de bevoegdheid van Kind en Gezin en moeten dan ook niet gemeld worden.

Dit is vooral het geval bij zeer occasionele vormen van kinderopvang of opvang door het informele circuit. Ook de opvangvormen die niet onder de bevoegdheid vallen van het Ministerie van Welzijn moeten niet gemeld worden. In de volgende alinea wordt een specifieke opsomming gegeven van deze vormen van opvang.

Opvang zonder verplichte melding aan Kind en Gezin:

- opvang door familie (ouders en verwanten tot in de vierde graad), babysit, au-pair of huispersoneel
- thuisopvang van zieke kinderen door ziekenfondsen of verzekeringsmaatschappijen
- niet-bestendige opvang (vb kinderopvang tijdens een personeelsfeest)
- speelpleinwerking, jeugdwerk, taal- en sportkampen, jeugdbewegingen

(Kind en Gezin, 2003a: 2)

Vanaf het moment dat een initiatief gemeld is, kan Kind en Gezin de kinderopvang bezoeken en controleren of er aan de minimale eisen⁸⁸ voldaan is. In de praktijk gebeurt dit echter enkel wanneer er een klacht is over de desbetreffende voorziening. Opvangvoorzieningen kunnen ook een attest van toezicht aanvragen. Dit houdt in dat Kind en Gezin de voorziening wel op regelmatige basis controleert.

Aangezien een dergelijk attest van toezicht talrijke voordelen biedt (o.a. de mogelijkheid om fiscale attesten uit te reiken aan de ouders⁸⁹ en terugbetaling van inschrijvingsgeld voor bepaalde opleidingen), vraagt het merendeel van de voorzieningen een dergelijk attest aan. (Kind en Gezin, 2003b: 4)

Een andere taak van Kind en Gezin is de erkenning van initiatieven voor kinderopvang. Hierbij worden strengere voorwaarden gesteld dan bij toezicht. Zelfstandige initiatieven komen hier echter niet voor in aanmerking, zij kunnen enkel een attest van toezicht aanvragen.

⁸⁸ Deze minimale eisen situeren zich op het vlak van opvoeding, begeleiding, ouderdeelname, ruimte en inrichting en veiligheid en gezondheid.

⁸⁹ Kosten voor kinderopvang zijn vanaf 2005 aftrekbaar voor kinderen tot 12 jaar, vroeger was dit tot 3 jaar.

In het nieuwe decreet van 2004 worden bij de meldingsplicht enkel de ouders en de verwanten tot en met de vierde graad vermeld als uitzonderingsmaatregel op de meldingsplicht.

Het is hier wel belangrijk te vermelden, zoals ook duidelijk uit het decreet en voorgaande uitleg blijkt, dat Kind en Gezin zelf geen kinderopvang organiseert, ze zorgen enkel voor de regie en in bepaalde gevallen voor de subsidiëring. Daarover blijken in de praktijk veel misverstanden te bestaan. Het agentschap is wel het informatierichtpunt voor zowel ouders als kinderopvanginitiatieven.

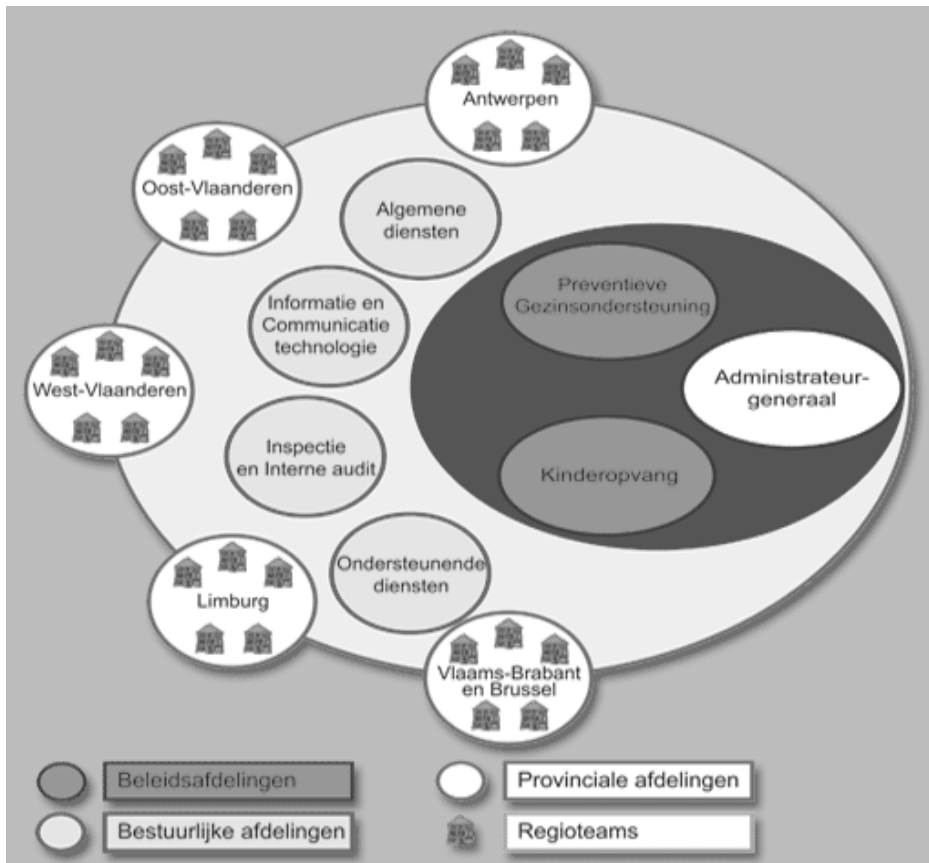
In het organigram van Kind en Gezin, dat hieronder weergegeven wordt, is duidelijk de opsplitsing naar provincie en regio's waar te nemen.

De regioteams staan in voor de praktische implementatie op het terrein, terwijl het algemene beleid uitgestippeld wordt op het niveau van de Gemeenschap. Ook de bestuurlijke afdelingen bevinden zich op het niveau van de Gemeenschap.

Voor wat betreft de Raad van Bestuur van Kind en Gezin, die bestaat uit een voorzitter en 20 leden die benoemd worden door de Vlaamse regering voor een periode van 6 jaar. Daarvan worden tien leden gekozen uit personen die actief zijn in verenigingen, diensten of instellingen die werkzaam zijn op het vlak van de taken van Kind en Gezin. Vijf leden worden gekozen uit verenigingen en/of personen die de gezinnen vertegenwoordigen en vijf leden worden gekozen uit personen die op het vlak van de taken van Kind en Gezin een bijzondere deskundigheid bezitten. Onder deze leden benoemt de Vlaamse regering, op voorstel van de Raad van Bestuur, twee ondervoorzitters. (site Kind en Gezin: www.kindengezin.be)

Samenvattend kunnen we toch wel stellen dat Kind en Gezin in Vlaanderen de belangrijkste organisatie is in verband met kinderopvang. Vooral ook omdat deze instelling instaat voor de implementatie van het Vlaamse kinderopvangbeleid in de praktijk. Ze vormt als het ware een brug tussen de regering en het werkveld.

Figuur 1.8: Organigram Kind en Gezin

Bron: Kind en Gezin, <www.kindengezin.be/KG/Algemeen/Over_Kind_En_Gezin/Organogram/default.jsp>

In het kader van de buitenschoolse opvang is het ook belangrijk om te vermelden dat de bevoegdheid van Kind en Gezin in 1997 uitgebreid werd naar alle kinderen tot 12 jaar. Daarvoor was dit slechts tot 3 jaar. Door de uitbreiding van de meldingsplicht kreeg Kind en Gezin zicht op alle opvanginitiatieven voor buitenschoolse opvang in Vlaanderen.

Zoals eerder vermeld, zijn er naast Kind en Gezin nog diverse andere organisaties die zich, weliswaar in een verschillende context, met kinderopvang bezighouden. In de volgende alinea's wordt meer uitleg verschaft over twee daarvan, namelijk de Gezins- en Welzijnsraad en het Centrum voor Bevolkings- en gezinsstudies.

2.2 Gezins- en Welzijnsraad

De Gezins- en Welzijnsraad werd opgericht in 1997. De voornaamste doelstellingen ervan zijn:

“ De Raad heeft als opdracht het gezins- en welzijnsbeleid en de ontwikkelingen inzake gezin en welzijn op te volgen en te toetsen aan de gezins- en welzijnsnoden in de samenleving, het aanbod van gezins- en welzijnsvoorzieningen te evalueren en voorstellen te formuleren voor de verdere ontwikkeling ervan, evenals (het parlement en) de regering advies te verstrekken omtrent gezins- en welzijnsaangelegenheden. “

(art 4 van het oprichtingsdecreet van 15 juli 1997)

Deze Gezins- en Welzijnsraad bestaat uit 27 leden⁹⁰, die benoemd worden door de Vlaamse regering voor een éénmaal hernieuwbare termijn van vijf jaar. Alle leden zijn deskundigen op het gebied van gezins- en welzijnsaangelegenheden en ze komen minstens viermaal per jaar bijeen.

De Raad telt vier vaste commissies: de commissie Gezinsbeleid, de commissie Ouderenbeleid, de commissie Zorg en de commissie Ontwikkeling en Emancipatie. Werkingskosten, presentiegelden en andere vergoedingen vallen ten laste van de Vlaamse begroting.

2.3 Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudies

Het Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudies (=CBGS) is een Vlaamse Wetenschappelijke Instelling die tot opdracht heeft: “beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek te verrichten op het gebied van bevolkings- en gezinsproblemen met het oog op het te voeren bevolkings- en gezinsbeleid.” (CBGS, 2004: bijlage)

Bovendien staat deze instelling zelf in voor de verspreiding van de onderzoeksresultaten. Het CBGS werkt onder de bevoegdheid van de Vlaamse Minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen.

Het CBGS verstrekt ook aan de Gezins- en Welzijnsraad het nodige cijfermateriaal en zorgt op die manier voor de wetenschappelijke ondersteuning van de adviezen die door de Raad geformuleerd worden.

Bovendien werkte het Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudies ook mee aan het Europees Netwerk Kinderopvang, waarvan sprake in vorig scriptiedeel. Het is dus een interessante actor in zowel het Vlaamse als het Europese kinderopvanglandschap.

3.3 Opvangvormen

Om een volledig beeld te kunnen schetsen van wat kinderopvang in ons land eigenlijk betekent, worden de voornaamste formele⁹¹ opvangvormen even op een rijtje gezet:

- Kinderdagverblijven: dit is een vorm van opvang in groepsverband die erkend, gecontroleerd en gesubsidieerd wordt door Kind en Gezin. De subsidiëring van Kind en Gezin hangt af van het aantal gesubsidieerde plaatsen. De ouders betalen een bijdrage volgens hun inkomen.
- Diensten voor opvanggezinnen: hierbij gaat het om opvang in gezinsverband waarbij verschillende (minimum 14) onthaalouders gegroepeerd worden door een dienst.

⁹⁰ Waarbij er één voorzitter is en twee ondervoorzitters.

⁹¹ Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen formele en informele opvang. Informele opvang is de opvang door grootouders, familie, vrienden of kennissen en de opvang die plaatsvindt in het thuismilieu van het kind.

Ook deze worden erkend, gecontroleerd en gesubsidieerd door Kind en Gezin. De bijdrage van de ouders wordt bepaald volgens de inkomensschaal waartoe ze behoren. Wel is er een minimum- en maximumbijdrage vastgelegd.

- Minicrèches en zelfstandige kinderdagverblijven: ook hier gaat het, net zoals bij de bovengenoemde kinderdagverblijven, om opvang in groepsverband. Het verschil tussen beide vormen zit in de capaciteit die ze hebben; zelfstandige kinderdagverblijven hebben een grotere capaciteit dan minicrèches. Bovendien kunnen enkel de zelfstandige kinderdagverblijven die uitsluitend buitenschoolse opvang aanbieden in aanmerking komen voor een financiële ondersteuning⁹² door Kind en Gezin. De anderen krijgen geen subsidie van de overheid. Wat betreft de minicrèches: deze kunnen ook een kostenvergoeding ontvangen van Kind en Gezin, voor hetzelfde bedrag als de zelfstandige kinderdagverblijven. Beide vormen van kinderopvang bepalen zelf hun dagprijs.
- Zelfstandige onthaalouders: dit is ook een vorm van opvang in gezinsverband, waarbij maximum 7 kinderen gelijktijdig opgevangen mogen worden. Hier wordt geen subsidie door Kind en Gezin voorzien en mag de dagprijs vrij bepaald worden.
- Initiatieven voor buitenschoolse opvang (=IBO's): deze initiatieven zijn enkel gericht op de buitenschoolse opvang van kinderen uit de basisschool. Ze worden erkend en soms ook gesubsidieerd door Kind en Gezin. De IBO's komen in een volgend hoofdstuk nog uitgebreid aan bod.

(Kind en Gezin, 2003 a: 3-4 en Thirion, 1996: 25-27)

Al de zelfstandige voorzieningen moeten gemeld worden bij Kind en Gezin, maar de meeste van hen vragen daarbovenop ook een attest van toezicht aan, dit omwille van de eerder vernoemde voordelen die eraan vasthangen.

3.Conclusie

In dit eerste hoofdstuk werd achtereenvolgens een beeld geschetst van de algemene kinderopvang in België en in Vlaanderen. Daarbij zijn de verschillende instellingen, elk op hun eigen niveau, aan bod gekomen en werd een beeld geschetst van de bevoegdheidsverdeling in Vlaanderen en de verschillende opvangvormen die het Vlaamse opvanglandschap kleuren.

Dit hoofdstuk vormde met andere woorden de context waarin de buitenschoolse opvang moet gesitueerd worden.

⁹² Deze bestaat uit: 399 euro per plaats, per jaar.

Hoofdstuk 2: Buitenschoolse kinderopvang: algemene context

Het vorige hoofdstuk behandelde de kinderopvang in zijn algemene vorm. In dit hoofdstuk spitsen we ons specifiek toe op de buitenschoolse opvang. Daarbij wordt eerst een overzicht gegeven van de belangrijkste beslissingen die genomen werden op het gebied van buitenschoolse kinderopvang om zo een algemeen beeld te geven van het beleid betreffende die materie. Daarbij wordt ook ingegaan op de gevolgen van dit beleid voor de sector. Een tweede deel behandelt de verschillende vormen van buitenschoolse opvang die in het Vlaamse opvanglandschap voorkomen.

1. Wetgeving buitenschoolse kinderopvang: historisch kader

De interesse van de overheid op het gebied van buitenschoolse opvang is er gekomen dankzij verschillende studies⁹³ die duidelijk aantoonde dat er een serieus tekort was in de sector van de kinderopvang, in het bijzonder op het gebied van de buitenschoolse opvang. Bovendien was de sector van de buitenschoolse opvang, in tegenstelling tot de dagopvang, niet wettelijk gereguleerd. Om deze lacune weg te werken werden verschillende overheidsinitiatieven genomen. Daarbij spelen twee ministeries een belangrijke rol: de Vlaamse Ministeries van Welzijn en Gezin en van Tewerkstelling en Arbeid.

In wat volgt worden, per ministerie, de belangrijkste initiatieven die geleid hebben tot de bestaande wetgeving kort beschreven.

1.1 Ministerie van Welzijn en Gezin

Zoals eerder vermeld, is het Ministerie van Welzijn⁹⁴ de bevoegde instantie voor wat betreft de algemene kinderopvang. Voor de buitenschoolse opvang moet ze die bevoegdheid echter delen met andere ministeries. (Thirion, 1996: 11-19)

1.1.1 Rondetafelconferentie Buitenschoolse Opvang

Een eerste stap naar regelgeving werd gezet op 29 mei 1991 met de installatie van de Rondetafelconferentie over buitenschoolse opvang door de toenmalige minister voor Welzijn en Gezin, Jan Lenssens. Daarbij werden mensen uit verschillende sectoren en enkele deskundigen van de Universiteiten Gent, Leuven en Brussel verzameld. Voorzitter was de heer L. Vandenbergh, administrateur-generaal van Kind en Gezin.

⁹³ Onder andere uitgevoerd door het Limburgs Instituut voor de Samenlevingsopbouw en het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid.

⁹⁴ Huidig Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

De opdracht van de Ronde Tafel werd door de Minister als volgt omschreven:

- het opmaken van een inventaris van de bestaande initiatieven en het opstellen van een eerste evaluatie terzake;
- via een enquête trachten na te gaan wat de precieze vraag en wens is van de ouders;
- het aangeven van een organisatorisch kader, waarbinnen de pedagogische kwaliteit voldoende gewaarborgd kan worden alsook het aanreiken van praktische samenwerkingsmodellen, op basis waarvan de beleidsverantwoordelijken in de toekomst een meer coherent beleid zouden kunnen uitstippelen;
- beleidsvoorstellen formuleren die rekening houden met de budgettaire context en het uitwerken van financieringsvoorstellen

(Demeester-De Meyer, 1992: 1)

Het tussentijdse rapport van de Conferentie werd in december 1991 afgewerkt en in juli 1992 werd het definitieve eindrapport aan de Minister voorgelegd. Dit rapport is het eerste globale beleidsdocument voor de buitenschoolse opvang en het is nog steeds actueel: de problematiek van versnippering in organisatievormen, subsidiëringssystemen, regelgevende kaders en bevoegdheidsverdelingen die toen beschreven werd is nog steeds van toepassing op de huidige situatie.

In het rapport wordt uitgegaan van twee belangrijke stellingen: ten eerste moet de structuur van de buitenschoolse kinderopvang gebaseerd zijn op de noden en de belangen van alle betrokken partijen⁹⁵ en ten tweede moet elke vorm van buitenschoolse kinderopvang kwaliteitsvol zijn. Wel wordt hierbij ook vermeld dat buitenschoolse opvang enkel een aanvullend aanbod is en dus geen zware structuren of zware financiering nodig heeft. Het belang ervan wordt dus tegelijkertijd erkend en toch ietwat geminimaliseerd.

De begripsomschrijving “buitenschoolse kinderopvang”, zoals we ze nu kennen, is gestoeld op de definitie die toen op de Conferentie gehanteerd werd:

“Buitenschoolse opvang betreft de opvang van leerlingen van het gewoon en buitengewoon kleuter- en lageronderwijs buiten de schooltijden.”

Daaruit is af te leiden dat buitenschoolse kinderopvang betrekking heeft op:

- de opvang voor en na schooltijd
- de opvang op woensdagnamiddag
- de opvang tijdens de zogenaamde “snipperdagen”
- de opvang tijdens korte vakanties
- de opvang tijdens de kerst-, paas- en zomervakantie

⁹⁵ Met betrokken partijen bedoelt men in de eerste plaats de kinderen en gezinnen en in de tweede plaats de initiatiefnemers en de overheid.

De term buitenschoolse kinderopvang wordt gehanteerd als een neutrale term; hij zegt namelijk niets over de plaats en de aard van de opvang. Buitenschoolse opvang is dan ook een ruim begrip dat op verscheidene manieren ingevuld kan worden.

Voor de uitbouw van de buitenschoolse opvang gaat het rapport uit van twee mogelijke wegen.

Een eerste mogelijkheid bestaat erin om via de bestaande voorzieningen (zoals kinderdagverblijven, jeugdwerk en beperkte opvang op school) beter in te spelen op de nood aan kinderopvang. Dit kan door die reeds bestaande voorzieningen beter te coördineren en op elkaar af te stemmen via erkenning van hun wederzijdse sterke punten en een duidelijke begrenzing van de mogelijkheden van de respectievelijke opvangvormen. Opmerkelijk is dat hier gepleit werd voor een belangrijke rol van de scholen, vooral wat betreft de kortstondige opvang.

Een tweede mogelijkheid ligt bij het oprichten van nieuwe initiatieven voor buitenschoolse opvang. Daarbij werd het oprichten van de IBO's vooropgesteld, waarbij de reglementering ervan onder de bevoegdheid van de Minister van Welzijn en Gezin zou moeten vallen. Kind en Gezin zou op zijn beurt instaan voor de erkenning, subsidiëring en controle van dergelijke initiatieven. Die subsidiëring heeft betrekking op de personeels⁹⁶- en werkingskosten⁹⁷.

Aangezien buitenschoolse opvang raakpunten heeft met veel verschillende beleidsdomeinen en de verwezenlijking ervan gebeurt in verscheidene organisatorische vormen, werd gesteld dat degelijk overleg en coördinatie onmisbaar zijn, dit zowel op Vlaams als op gemeentelijk niveau. Voor wat betreft het gemeentelijke niveau stelde de RTC dat de rol van de gemeente erin zou bestaan om samenwerking en overleg te organiseren tussen de betrokkenen en de gezinnen te informeren over de bestaande opvangmogelijkheden. We kunnen stellen dat dit gemeentelijke overleg de dag van vandaag inderdaad plaatsvindt, en dit via het lokaal overleg. Voor het Vlaamse niveau was het voorstel om een coördinatiecommissie Buitenschoolse opvang op te richten, bestaande uit ambtenaren van de departementen Cultuur, Onderwijs en van Kind en Gezin. Van dit voorstel is in de praktijk echter geen spoor meer terug te vinden. Ons inziens is dit heel jammer, aangezien overleg toch een belangrijk instrument kan zijn om informatie te verspreiden en bij eventuele problemen tot overeenstemming te komen.

Voor wat betreft de financiering, werden vier belangrijke uitgangspunten vastgesteld:

- de voorstellen moeten gefaseerd worden uitgevoerd
- de financiële inspanningen zijn op dit ogenblik (1992) moeilijk berekenbaar
- de financiering dient gezamenlijk gedragen te worden door overheid, ouders en initiatiefnemers.
- de financiering kan, wat de overheid betreft, worden aangevuld door coördinatie en integratie van de bestaande financieringskanalen (zoals vb Weerwerk)

⁹⁶ Voor de begeleiders en coördinatoren.

⁹⁷ Verzamelterm voor de kosten die voortvloeien uit de dagelijkse werking van een initiatief.

Aanvullend werden deze vier punten ook nog verder geconcretiseerd.

Voor wat de ouderbijdrage betreft, wordt gesteld dat deze een reële bijdrage moet zijn, wel rekening houdend met diverse sociale factoren zoals onder andere de kinderlast. Op die manier zou het systeem voor iedereen betaalbaar blijven. Verder moet die ouderbijdrage bij alle initiatieven op dezelfde manier bepaald worden, zodat ze over heel Vlaanderen zoveel mogelijk gelijkvormig is.

Voor de overheid wordt gesteld dat de kostprijs van de buitenschoolse opvang kan berekend worden aan de hand van vijf kostencomponenten: uitbreiding van de bestaande initiatieven, oprichting van de IBO's, verdere ondersteuning van het jeugdwerk, vergoedingen voor de BO georganiseerd in scholen en de omkaderingskosten op overheidsniveau.

Verder wordt aan de initiatiefnemers gevraagd om op het vlak van infrastructuur zelf een inspanning te doen. Daarbij wordt vooral de nadruk gelegd op het beter aanwenden van bestaande en beschikbare infrastructuren voor de organisatie van buitenschoolse opvang.

Op het vlak van beleid wordt gesteld: "Het zo goed mogelijk verzoenen van de diverse rechten, belangen en eisen is de uitdaging voor het beleid in het algemeen en voor een beleid dat arbeidstijd, gezinstijd en sociale tijd op elkaar moet afstemmen in het bijzonder."

Om de verschillende rechten, belangen en eisen op elkaar af te stemmen is overleg noodzakelijk. Ook hier wordt dus het belang ervan, zij het onrechtstreeks, nog eens aangehaald.

Zoals eerder gesteld, is de kwaliteit van de buitenschoolse opvang één van de belangrijkste uitgangspunten. Op de Rondetafelconferentie werden dan ook algemene kwaliteitscriteria vooropgesteld, die werden geformuleerd vanuit de beleving en de rechten van het kind. De eisen die opgesteld werden om een initiatief als buitenschoolse opvang te kunnen erkennen waren de volgende:

- een maximale duur van de opvang van het kind
- aangepaste binneninfrastructuur om te spelen en te verblijven
- aangepaste buiteninfrastructuur om te spelen
- kwaliteitsvolle begeleiding, maximaal ter beschikking van de kinderen
- het onderhouden van contact met de ouders
- maximale bereikbaarheid van de opvang in tijd in ruimte
- maximale continuïteit tussen diverse voorzieningen

Bovendien moeten de initiatieven specifiek pedagogische doelstellingen ontwikkelen met betrekking tot spelaanbod, animatie en eigen initiatief van het kind.

Hierbij is het toch wel belangrijk op te merken dat er een tegenstrijdigheid verscholen zit in de opstelling en uitwerking van de kwaliteitscriteria. Deze zit in het feit dat de criteria geformuleerd worden vanuit de behoeften van het kind, maar de praktische invulling ervan toch wordt overgelaten aan de organiserende instanties. Daarbij wordt geen enkele garantie geboden dat de rechten van het kind effectief gevrijwaard zullen

blijven. Bovendien zijn zowel het begrip buitenschoolse kinderopvang als de kwaliteitscriteria heel vaag opgesteld zodat beide concepten behoorlijk ruim opgevat kunnen worden.

Na het overhandigen van het eindrapport aan de Minister van Gezin en Welzijn, werd een gemengde⁹⁸ werkgroep opgericht om tot een éénduidig beleidsstandpunt te komen in verband met de organisatie van de buitenschoolse opvang. Deze werkgroep raakte het echter niet eens en ook een volgende werkgroep kon geen definitief akkoord bereiken. Er kon dus geen gemeenschappelijk beleidsstandpunt aan de Vlaamse regering worden voorgelegd.

1.1.2 Beleidsnota Buitenschoolse Opvang

De volgende stap in het dossier buitenschoolse opvang kwam er in maart 1994, met het beleidsplan van Wivina Demeester, toenmalig Vlaams Minister van Welzijn en Gezin. Het beleidsplan was sterk gebaseerd op het eindrapport van de Rondetafelconferentie. De doelstelling van het beleidsplan was vooral de coherente uitbouw van het aanbod aan buitenschoolse opvang mogelijk maken. Bovendien gaat het beleidsplan ervan uit dat de uitbouw van een volwaardig net aan buitenschoolse kinderopvanginitiatieven voldoet aan een bestaande behoefte bij de gebruikers.

Het beleidsplan zelf omvat drie grote delen: het eerste gedeelte beschrijft het bestaande opvanglandschap, het tweede deel schetst de beleidscontouren en het basisconcept waarop het plan gebaseerd is en het derde deel uiteindelijk stelt het eigenlijke beleidsplan voor.

Hieronder geven we, in vogelvlucht, een overzicht van het concept van het beleidsplan:

“ De finaliteit van initiatieven inzake buitenschoolse opvang bestaat in de eerste plaats in het mogelijk maken van de combinatie gezin en arbeid. Dit is de hoofddoelstelling. De overheid moet hiertoe de nodige condities scheppen, maar mag geen gezinsvervangende rol spelen.

Van de ouders mag een bijdrage verwacht worden. De diverse initiatieven moeten evenwel zoveel mogelijk betaalbaar blijven, ook voor de overheid.

Het creëren van tewerkstelling in de projecten voor buitenschoolse opvang mag slechts een afgeleide doelstelling zijn.

De opvang mag geen te schools karakter hebben en moet ingevuld worden als actieve vrijetijdsbesteding vanuit een welomschreven pedagogisch concept, vanuit een kindvriendelijke aanpak, in een kindvriendelijke omgeving. De buitenschoolse opvang is slechts aanvaardbaar indien zij kwaliteitsvol is.

Bij de uitbouw van het aanbod moet worden ingespeeld op de lokale noden en er moet voorafgaandelijk overleg met alle betrokkenen georganiseerd worden. Eerst dient het bestaande aanbod geëvalueerd en dient nagegaan of via uitbreiding van bestaande voorzieningen de behoeften kunnen worden gedekt. Zoniet kunnen specifieke initiatieven voor buitenschoolse opvang de leemte opvullen.” (Demeester, 1994: 6-7)

⁹⁸ In de werkgroep zetelden vertegenwoordigers van de Vlaamse Ministers van Cultuur, Onderwijs, Tewerkstellingen en bevoegde Inspecteurs van Financiën. Het voorzitterschap werd waargenomen door de Vlaamse Minister van Welzijn en Gezin.

Hier zijn duidelijk enkele punten uit het eindrapport van de Rondetafelconferentie terug te vinden: de rol van het lokaal overleg, de aandacht voor kwaliteit en het feit dat men moet vertrekken vanuit de bestaande initiatieven.

Deze punten zijn ook allemaal terug te vinden in het beleidsplan zelf, dat onderverdeeld is in 8 onderwerpen:

- kwaliteitscriteria
- kwaliteitscontrole
- lokaal overleg
- initiatiefnemers
- statuut van de begeleiders
- procedure
- financiering
- beleidsverantwoordelijkheid

Voor de opstelling van de kwaliteitscriteria wordt de oprichting voorzien van een Kwaliteitscommissie. Deze zou worden samengesteld uit deskundigen aangeduid door de betrokken Vlaamse en federale ministers⁹⁹ en een aantal deskundigen, die reeds langer in de buitenschoolse opvang actief waren¹⁰⁰. De taak van de commissie zou er in eerste instantie uit bestaan een pedagogisch concept en minimale kwaliteitsnormen betreffende de buitenschoolse opvang uit te werken. Daarna zouden de kwaliteitsnormen uitgevaardigd worden door de Vlaamse regering en zou de Kwaliteitscommissie advies dienen uit te brengen over aanvragen van initiatiefnemers. Dat advies zou uiteindelijk voorgelegd worden aan Kind en Gezin.

Ook moesten minimale toetredingsnormen en omkaderingsnormen voor begeleiders vastgelegd worden. Dit om een kwaliteitsvolle opvang te realiseren en ervoor te zorgen dat de tewerkstellingsobjectieven van het Tewerkstellingsfonds¹⁰¹ bereikt worden. Bovendien was het de bedoeling om deze kwaliteitscriteria ook aan te wenden als bijkomende voorwaarden voor subsidiëring vanuit het Tewerkstellingsfonds.

Een tweede punt betreft de controle van de kwaliteit. Indien een nieuw opgericht initiatief aan alle normen voldoet, kan het erkend worden als IBO. Dan is het onderhevig aan de kwaliteitscontrole van Kind en Gezin. De reeds bestaande projecten op het gebied van buitenschoolse opvang, kunnen ook als IBO erkend worden, maar de kwaliteitscontrole van die initiatieven blijft de bevoegdheid van de Minister die er ook vroeger voor gemachtigd was¹⁰².

Analoog met het eindrapport van de Rondetafelconferentie werd in het beleidsplan Kind en Gezin dus aangeduid als de erkennende en subsidiërende overheidsinstantie op het gebied van de initiatieven voor buitenschoolse opvang.

⁹⁹ Ministers van Welzijn, Cultuur, Onderwijs en Tewerkstelling.

¹⁰⁰ Leden van het VCOJK, het NDO en Kind en Gezin.

¹⁰¹ Het Tewerkstellingsfonds werd omstreeks 1989-1990 in het leven geroepen om projecten te financieren die als doel hadden om risicogroepen terug in te schakelen op de arbeidsmarkt. Het fonds werd gefinancierd door de sociale partners.

¹⁰² Dit kan de Minister van Welzijn, Cultuur of Onderwijs zijn, afhankelijk van het soort initiatief (school, jeugdvereniging,...) en de subsidie die het initiatief geniet.

Aangezien het hoofddoel van de buitenschoolse opvang erin bestaat om de combinatie van arbeid en gezin te combineren, is de bestaande behoefte het uitgangspunt bij de organisatie ervan. Om de afstemming tussen vraag en aanbod zo goed mogelijk te laten verlopen wordt voorzien in een verplicht gemeentelijk overleg (het lokaal overleg). Hierbij is het uitgangspunt dat de beleidskeuzes die lokaal genomen worden, efficiënter zullen zijn dan wanneer ze door een centraal bepaalde structuur opgelegd zouden worden.

In het onderdeel betreffende de initiatiefnemers worden verschillende partijen (scholen, jeugdwerk, kinderdagverblijven,...) kort besproken.

Bij het statuut van de begeleiders wordt gesteld: “Er moet gestreefd worden naar een aangepast statuut voor de begeleiders dat hen enig perspectief biedt op langere termijn, met name een normale arbeidsovereenkomst voor onbepaalde duur.” (Demeester, 1994: 11) Een opmerkelijke uitspraak, zeker als we bedenken dat er de dag van vandaag nog steeds problemen rijzen in verband met de regularisering van de Weer- Werk gesco’s.

Een volgend punt behandelt de te volgen procedures. Deze zijn hierboven echter reeds beschreven waardoor ze hier niet meer besproken worden.

Op het gebied van financiering werd gesteld dat zowel de ouders als de overheid hun bijdrage moesten leveren. De ouderbijdragen zouden aangewend worden ter vergoeding van vervoerskosten en een deel van de werkingskosten. De financiële bijdrage van de overheid was afkomstig van de Tewerkstellingsprogramma’s van de Vlaamse Minister van Tewerkstelling en van het Tewerkstellingsfonds op federaal niveau. Als de Vlaamse Gemeenschap op de middelen van dit fonds aanspraak wil maken moet ze aan het Tewerkstellingsfonds wel de waarborg geven dat de Vlaamse initiatieven genoeg tewerkstelling zullen opleveren. Ook moet voldaan worden aan de criteria die door de Nationale Arbeidsraad¹⁰³ werden opgesteld. Met andere woorden: de Vlaamse Gemeenschap is voor de financiële middelen gedeeltelijk afhankelijk van de federale overheid. In het beleidsplan worden ook bijkomende middelen vastgelegd. Er wordt namelijk bepaald dat in de Vlaamse uitgavenbegroting elk jaar een gegeven bedrag voorzien wordt voor buitenschoolse opvang. Deze middelen zullen via de Tewerkstellingsprogramma’s van de Vlaamse Minister van Tewerkstelling verstrekt worden.

De bevoegdheid voor de uitvoering van het beleidsplan werd toegewezen aan de Vlaamse minister van Gezin en Welzijn.
(Demeester, 1994: 6-13)

1.1.3 Advies van de Vlaamse Raad

Op 30 maart 1994 werd door de werkgroep “Vrouwen” van de Vlaamse Raad¹⁰⁴ een advies uitgebracht over kinderopvang. Daarin worden de standpunten van de verschillende politieke fracties beschreven. De klemtoon lag vooral op het feit dat

¹⁰³ De Nationale Arbeidsraad is een overlegorgaan waarin de sociale partners zetelen.

¹⁰⁴ Vlaamse Raad: instelling van de Vlaamse Gemeenschap

buitenschoolse opvang georganiseerd moet worden via netwerkoverschrijdende¹⁰⁵ initiatieven.

Ook wordt gesteld dat de buitenschoolse opvang bij voorkeur buiten de school moet gebeuren, door pedagogisch geschoold personeel, in een kindvriendelijke omgeving met een aangepaste structuur. Wat daar concreet mee bedoeld wordt, wordt echter niet vermeld. Verder wordt de Vlaamse regering aangespoord om werk te maken van een beleidskader en een regelgeving voor buitenschoolse kinderopvang. Ook wordt gesteld dat de continuïteit van de buitenschoolse opvang gegarandeerd moet zijn. (De Vlaamse Raad, 1994)

1.1.4 Kwaliteitscommissie Buitenschoolse Opvang

Zoals eerder reeds vermeld, werd een Kwaliteitscommissie buitenschoolse opvang opgericht, onder leiding van Prof. Dr. Bea Cantillon. De opdracht van de commissie was het uitwerken van kwaliteitscriteria en het voorbereiden van een erkenningsprocedure vertrekkende vanuit het lokaal overleg. In mei 1995 overhandigde zij het voorstel tot regelgeving aan de Minister van Welzijn en Gezin. Daaruit lichten we enkele belangrijke punten toe:

- Bij de bespreking van de regelgeving werd de commissie geconfronteerd met een spanningsveld tussen de belangen van het kind enerzijds en de belangen van de ouders anderzijds. Na ernstige overwegingen werd beslist om toch geen maximale opvangduur per kind vast te leggen. In plaats daarvan werd gesteld (Kwaliteitscommissie, 1995:3): "het initiatief moet erop toezien dat de opvangtijd per dag de draagkracht van het kind niet overschrijdt en aldus pedagogisch verantwoord blijft". Op die manier werd een maximale soepelheid gecreëerd, terwijl het belang van het welzijn van het kind toch benadrukt wordt.
- De commissie is van mening dat een kwaliteitsvolle opvang te verenigen is met tewerkstellingsobjectieven voor langdurig werkloos laaggeschoolde vrouwen. Voorwaarde daarvoor is wel dat er voldoende geïnvesteerd wordt in opleiding en begeleiding, dat de groepsgrootte van de kinderen beperkt wordt gehouden en dat er een goede selectie is van de kandidaten, voornamelijk gebaseerd op motivationele aspecten.
- Betreffende de personeelsomkadering werden volgende normen vooropgesteld: per erkende capaciteit van 7 plaatsen minstens een halftijdse begeleider, per veertien minstens één voltijdse begeleider. Voor de leidinggevende functies werd dit: tot een erkenning van 41 plaatsen minimum een halftijdse leidinggevende functie, tot 62 plaatsen een drierde functie en vanaf 63 een voltijdse leidinggevende functie. De kwalificatiecriteria voor het personeel werden ruim omschreven, met als bedoeling de tewerkstelling van langdurig werklozen ook in de toekomst te bevorderen. Wel werd een twee jaar durende opleiding kinderopvang voorgesteld. Ook werd bepaald dat, na een overgangperiode, 50% van de begeleid(st)ers over een hoger diploma moet

¹⁰⁵ Hiermee bedoelen we het feit dat de buitenschoolse opvang toegankelijk moet zijn voor de kinderen van alle schoolnetten.

beschikken. Deze nieuwe bepaling had als doel de laaggeschoolden te stimuleren een diploma te halen en zo hun kansen op de arbeidsmarkt te vergroten. Dit kan ook de kwaliteit van de kinderopvang verhogen.

- De commissie benadrukte ook het belang van het lokaal overleg. Dit werd gezien als een onontbeerlijk instrument om vraag en aanbod van kinderopvang op elkaar af te stemmen. Daarom werd een dergelijk permanent overleg structureel ingebouwd in de erkenningsprocedure.
- In het rapport werd ook voorgesteld om de afhandeling van de dossiers aan Kind en Gezin toe te vertrouwen en niet aan de Kwaliteitscommissie. Dit in tegenstelling tot wat er in de beleidsbrief van maart 1994 vooropgesteld werd.

(Kwaliteitscommissie, 1995: 2-6)

Opvallend in dit besluit zijn dus de sleutelfunctie die toegekend wordt aan Kind en Gezin en het toch niet concreet invullen van de maximale verblijfsduur per kind.

Komen we echter even terug op de personeelsomkadering voor de buitenschoolse opvang. In de huidige wetgeving is het namelijk inderdaad zo dat tegen 2010 de helft van de begeleid(st)ers een hoger diploma moet hebben. In het rapport van de Kwaliteitscommissie worden alleen de voordelen van een dergelijke regeling opgesomd. Er is echter ook een keerzijde aan de medaille. Door een dergelijke regeling is het personeelsverloop in de IBO's veel hoger, het is immers makkelijker geworden om ergens anders aan de slag te gaan. Bovendien is een diploma nog geen garantie voor kwaliteit. Dit om aan te tonen dat regelgeving, die door de beleidsmakers als positief bedoeld was, ook een onbedoeld tegengesteld effect kan teweeg brengen. Periodiek overleg met de sector zou ook in dergelijke gevallen misschien een uitkomst kunnen bieden.

1.1.5 Advies van de Sociaal Economische Raad van Vlaanderen

De Sociaal Economische Raad van Vlaanderen (=SERV) werd op 16 maart 1995 door de Minister van Welzijn en Gezin om advies gevraagd met betrekking tot buitenschoolse opvang. De SERV kon over dit onderwerp echter geen consensus bereiken. In wat volgt worden kort de standpunten van werknemers- en werkgeversorganisaties uiteengezet.

(Sociaal Economische Raad van Vlaanderen, 1995: 1-7)

- Werknemersorganisaties (ABVV, ACV en ACLVB)¹⁰⁶: initiatieven voor buitenschoolse opvang beantwoorden aan een "duidelijk erkende collectieve behoefte". Zij pleitten voor een regularisering van de Weer- Werkgesco's die als begeleid(st)er werken in de gemeentelijke initiatieven voor kinderopvang.

¹⁰⁶ ABVV= Algemeen Belgisch Vakverbond, ACV= Algemeen Christelijk Vakverbond, ACLVB= Algemene Centrale der Liberale Vakbonden van België en VEV=Vlaams Economisch Verbond, NCMV= voorganger van Unizo (Unie van Zelfstandige Ondernemers), BB= Boerenbond

- Werkgeversorganisaties (VEV, NCMV en BB): er moet een langetermijnvisie ontwikkeld worden over het statuut en de werking van de IBO's. Ook moet er aandacht geschonken worden aan de problematiek van de financiering van deze sector. Een permanent systeem van buitenschoolse opvang kan, volgens hen, niet blijvend gefinancierd worden met tijdelijke middelen, namelijk deze uit de Interprofessionele akkoorden.

Zij pleitten voor een financiering die gebaseerd is op een wezenlijke bijdrage van de ouders en een kwalitatief aanbod tegen de laagst mogelijke prijs.

1.1.6 Beleidsbrief Buitenschoolse Opvang

Op 25 maart 1996 diende Luc Martens, Vlaams Minister van Cultuur, Gezin en Welzijn, een beleidsbrief "buitenschoolse opvang" in bij de Commissie voor Welzijn, Gezondheid en Gezin van het Vlaams Parlement. Na enige bijsturing werd deze beleidsbrief in mei 1996 goedgekeurd.

In deze beleidsbrief vertrekt de Minister van een aantal elementen die in de geschiedenis van de buitenschoolse opvang steeds aanwezig zijn geweest:

- buitenschoolse opvang werd van in het begin gezien als een functie die door verschillende voorzieningen (scholen, kinderdagverblijven, diensten voor opvanggezinnen, particuliere opvanggezinnen, IBO's) kan voorzien worden;
- bij de uitbouw van de regelgeving moet het concept kwaliteit centraal staan;
- buitenschoolse opvang moet steunen op lokaal overleg;
- er is een budgettaire en beleidsmatige versnippering;
- IBO's zijn gegroeid vanuit een tewerkstellingsproject.

(Martens, 1996: 14-15)

In de beleidsbrief zelf was er vooral aandacht voor volgende punten (Martens, 1996: 20-22):

- Meersporenbeleid: de aanpak van de problematiek van de buitenschoolse opvang moet ingebed zijn in en verband houden met de andere, bestaande projecten zoals speelpleinen, sportkampen, kinderdagverblijven, scholen,
- Kwaliteit: de Minister kiest niet voor harde kwaliteitscriteria, maar wil in plaats daarvan werken met een kwaliteitscharter. Dit bevat een aantal criteria in verband met de pedagogische werking, veiligheid en gezondheid en ouderparticipatie. Daarbij is het belangrijk dat de lokale overheid en de initiatieven zelf zoveel mogelijk geresponsabiliseerd worden.
- Lokaal overleg: in de uitbouw van de buitenschoolse opvang moet het lokaal overleg centraal staan. De gemeente is initiatiefnemer van dit lokaal overleg dat moet leiden tot een lokaal beleidsplan voor buitenschoolse opvang dat ter goedkeuring aan de gemeenteraad moet worden voorgelegd. Het is in het lokaal overleg dat bepaald wordt of, en op welke manier het bestaande opvangaanbod in

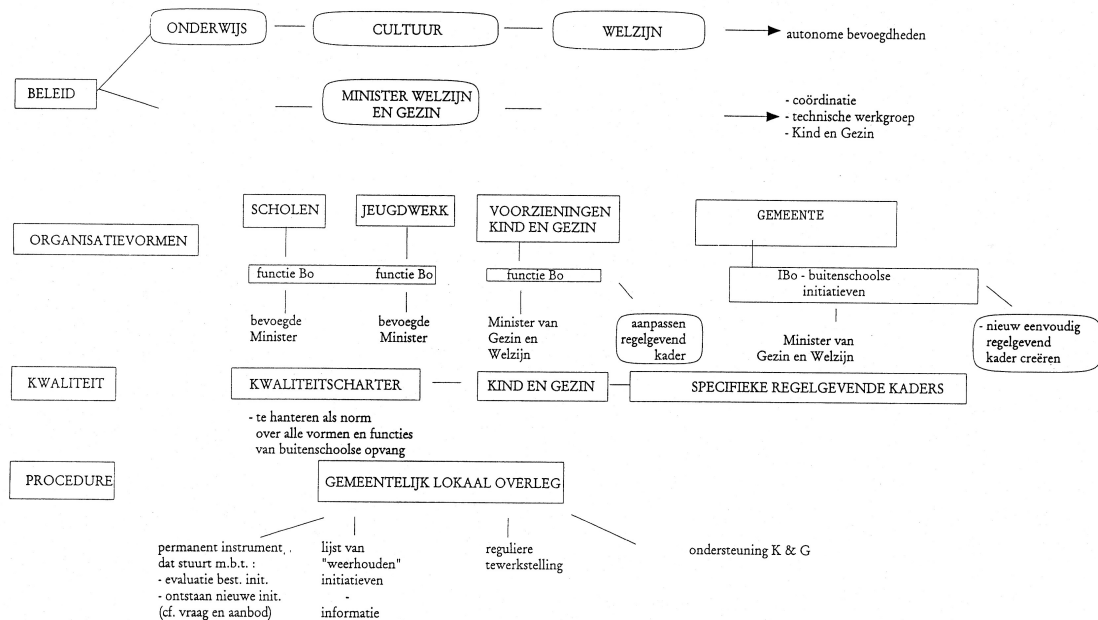
een gemeente best wordt uitgebreid. Bovendien is het lokaal overleg noodzakelijk om inefficiëntie en versnippering van middelen tegen te gaan.

- Kind en Gezin: deze instelling wordt de coördinerende instantie voor de uitbouw van de buitenschoolse opvang. Hiertoe zal de leeftijdsgrens waarvoor Kind en Gezin bevoegd is opgetrokken worden tot 12 jaar. Ook wordt hiermee de mogelijkheid gerealiseerd dat de door Kind en Gezin erkende opvangdiensten en opvanggezinnen buitenschoolse opvang kunnen aanbieden.

De voornaamste taken van Kind en Gezin bestaan uit het bevorderen en bewaken van de kwaliteit en in het voeren van een erkenningsbeleid van de initiatieven die voor subsidie in aanmerking komen.

De samenhang tussen deze verschillende onderdelen werd uitgetekend in figuur 2.1.

Figuur 2.1: Organisatorisch concept van de buitenschoolse kinderopvang

Bron: Martens, 1996, *Beleidsbrief buitenschoolse opvang*: bijlage1

Op het vlak van beleid wordt de coördinerende functie toegewezen aan de Minister van Welzijn en Gezin. Deze waakt over de efficiëntie en consistentie op inhoudelijk, kwalitatief en regelgevend vlak. Daarbij worden de bevoegdheden en de autonomie van de ander betrokken partijen bij de buitenschoolse opvang (onderwijs en cultuur) wel gerespecteerd. Bovendien fungeert de Minister van Welzijn en Gezin ook als voogdijminister van Kind en Gezin.

Aangezien de Vlaamse regering op vlak van buitenschoolse opvang een meersporenbeleid voert, maken verschillende organisaties deel uit van het geheel van de buitenschoolse opvang. De verschillende organisatievormen en de bevoegde Ministers worden ook in het schema weergegeven.

Daaronder bevindt zich de noemer kwaliteit, die gestalte krijgt via het kwaliteitscharter en permanent bewaakt en bevorderd wordt door Kind en Gezin.

De rol van het lokaal overleg wordt onderaan weergegeven. Dit lokaal overleg wordt permanent ondersteund door Kind en Gezin. Daarbij beslist elke gemeente zelf bij welke dienst de structuur van het lokaal overleg organisatorisch wordt ingepast. Zoals uit het schema ook blijkt, stelde de Minister in zijn beleidsbrief ook voor om zich te laten bijstaan door een technische werkgroep, om het invoeren en realiseren van een globale visie op kinderopvang te vergemakkelijken. Concreet zou de taak van deze werkgroep bestaan uit:

- definitief vastleggen van een kwaliteitscharter;
- procedureel invullen en vastleggen van de opdrachten van het lokaal overleg;
- vastleggen van de werkings-, subsidiërings- en ouderbijdrageregels voor het realiseren van een buitenschoolse opvangfunctie tot 12 jaar in kinderdagverblijven, diensten voor opvanggezinnen en particuliere opvangvoorzieningen;
- vastleggen van de werkings-, subsidiërings- en ouderbijdrageregels voor IBO's (met inbegrip van bepaling van de mogelijke rol en functie van huidige lokale en arrondissementele coördinatoren)
- vastleggen van een administratieve erkenningsprocedure voor de IBO's

(Martens, 1996: 20-22, 29-30)

Afsluitend wordt gepleit voor politiek overleg in verband met de rol van het onderwijs en het jeugdwerk in de buitenschoolse opvang. Verder wordt ook de noodzaak van dringend politiek handelen nadrukkelijk vermeld. Op het vlak van financiering wordt in het laatste hoofdstuk gesteld dat er op het gebied van de buitenschoolse opvang sprake is van een tweeledige geldstroom. Enerzijds is er de financiële stroom die voortvloeit uit de bevoegdheden en het regelgevende kader. Anderzijds zijn er de extra middelen die gegenereerd worden, zoals het weerwerk-pakket en de middelen uit Interprofessionele Akkoorden (Tewerkstellingsfonds en FCUD).

1.1.7 Vlaamse regelgeving

Als vervolg op de beleidsbrief van Luc Martens werden in december 1996 een aantal reglementaire teksten ter goedkeuring voorgelegd aan de Vlaamse regering die tot doel hadden het geheel van de buitenschoolse opvang te structureren. In wat volgt wordt een korte opsomming en beschrijving gegeven van de inhoud van deze teksten. (Gutermann, 1997: 25-30)

Ontwerpdecreet verruiming meldingsplicht en toezichtsprocedure

Een van de eerste documenten die voorgelegd werden, was een ontwerpdecreet dat als doel had de huidige meldingsplicht en toezichtsprocedure voor kinderopvang die via decreet vastgelegd werd, aan te passen aan de leeftijdsgroep van buitenschools opgevangen kinderen. De leeftijdsgrens wordt zo opgetrokken van 6 tot 12 jaar. Dit

decreet werd goedgekeurd op 24 juni 1997. Het legde de basisregels voor de meldingsplicht vast die eerder besproken werden bij de bespreking van Kind en Gezin.

Besluit ivm algemene voorwaarden voor de organisatie van buitenschoolse opvang

Verder werd er ook een besluit voorgelegd dat de algemene voorwaarden vastlegt voor iedereen die buitenschoolse opvang verleent of organiseert. Via dit besluit¹⁰⁷, dat op 24 juni 1997 goedgekeurd werd door de Vlaamse regering, werd de buitenschoolse opvang officieel verankerd in het Vlaamse opvanglandschap. Het concept buitenschoolse opvang werd daarin als volgt gedefinieerd:

Artikel 2 §1

“Als buitenschoolse opvang wordt beschouwd, de opvang voor en na de school, de woensdagnamiddag en op vakantiedagen, van kinderen uit het basisonderwijs, die georganiseerd wordt door één van volgende voorzieningen:

1. diensten voor opvanggezinnen;
2. kinderdagverblijven;
3. particuliere opvanggezinnen;
4. particuliere opvanginstellingen;
5. initiatieven voor buitenschoolse opvang
6. opvangaanbod binnen het kader van de school: alle mogelijke specifieke vormen van opvang die binnen het kader van de school worden genomen door het organiserend bestuur van de school, het oudercomité of enig andere instantie, buiten het kortstondig en schoolgebonden opvangaanbod voor en na de schooltijd.”
(Vlaamse regering, 1997: artikel 2)

Opmerkelijk hierbij is toch wel deze laatste bepaling, die stelt dat buitenschoolse opvang ook door scholen georganiseerd kan worden. In de praktijk boden de meeste scholen trouwens al langer een vorm van buitenschoolse opvang aan.

Aangezien dit echter voor de socialistische partij heel moeilijk te verteren was, is er een bijkomende bepaling opgesteld. Daarin werden bijkomende voorwaarden gesteld voor een dergelijke organisatie van buitenschoolse opvang.

Deze luiden als volgt:

§2 Het opvangaanbod zoals in artikel 2,§1,6 omschreven, kan slechts in aanmerking genomen worden, mits een bijkomende motivering wordt verstrekt door het lokaal overleg, uitgaande van het feit dat buitenschoolse opvang niet tot de kerntaak behoort van de school en dat het om organisatorische redenen verkieslijk is de buitenschoolse opvang door de school te laten organiseren.

In dit besluit komen ook het kwaliteitscharter en het lokaal overleg uitgebreid aan bod. Het kwaliteitscharter omvat de volgende deeldomeinen:

- bepalingen inzake de pedagogische werking
- bepalingen inzake begeleiding

¹⁰⁷ Zie bijlage 20

- bepalingen inzake ouderparticipatie
- bepalingen inzake infrastructuur
- bepalingen inzake veiligheid en gezondheid

Opvallend is dat de vage bepaling die door de Kwaliteitscommissie gehanteerd werd ivm de pedagogische voorwaarden, ook terug te vinden is in dit Vlaamse besluit.

In artikel 7 lezen we namelijk: “De voorziening ziet erop toe dat de buitenschoolse opvang optimale kansen biedt aan elk kind en de draagkracht van het kind niet overschrijdt.”

Alle initiatiefnemers van buitenschoolse kinderopvang moeten aan het kwaliteitscharter voldoen, willen ze een kwaliteitslabel ontvangen. Het lokaal overleg is verantwoordelijk voor de toekenning van een dergelijk kwaliteitslabel. De controle in verband met de toepassing van het charter en de toekenning van het label gebeurt door Kind en Gezin.

Wat het lokaal overleg betreft, dat wordt als een noodzakelijke voorwaarde gezien om als IBO erkenning en subsidiëring te krijgen.

De taken van dit lokaal overleg worden als volgt geformuleerd:

Artikel 31

1° de ontwikkeling van een lokaal beleidsplan zoals bepaald in artikel 4;

2° advies verlenen over de oprichting van initiatieven in de gemeente; de keuze voor de uitbouw van één of meerdere voorzieningen moet in het beleidsplan gedefinieerd worden; als men afwijkt van de initieel omschreven rollen moet dit ook gemotiveerd worden in het beleidsplan;

3° een jaarlijkse verslaggeving over en evaluatie van de lokale opvangsituatie en van het beleidsplan ten behoeve van de gemeenteraad en Kind en Gezin;

4° het toekennen van een kwaliteitslabel aan voorzieningen zoals bepaald in artikel 5;

5° het informeren van de ouders over het kwantitatieve en kwalitatieve opvangaanbod in de gemeente.

Het beleidsplan waarvan sprake, wordt in artikel 4,§2 als volgt gedefinieerd:

“Onder lokaal beleidsplan wordt verstaan een plan dat voor een welbepaalde gemeente, voor een periode van 3 jaar, een analyse maakt van het bestaande kwantitatieve en kwalitatieve aanbod, een inschatting doet van de totale behoeften aan buitenschoolse opvang en de visie, voorstellen en maatregelen formuleert om op korte en langere termijn kwantitatief en kwalitatief in de totale behoeften te voorzien. Daarbij wordt de rol die elke voorziening vervult, en zoals ze omschreven is in haar specifieke regelgeving of in artikel 2 van dit besluit, gerespecteerd en gevaloriseerd.”

Als we de 5 opdrachten van het lokaal overleg nog eens van dichterbij bekijken, dan kunnen we deze clusteren in 3 verschillende modules. Een eerste module bevat onder andere de ontwikkeling van een lokaal beleidsplan. Dit is de centrale opdracht van het lokaal overleg. De advisering in verband met nieuwe initiatieven en het realiseren van een permanente overlegstructuur via jaarlijkse verslaggeving en evaluatie zijn onlosmakelijk met dit beleidsplan verbonden. Deze drie aspecten vormen dan ook de eerste module.

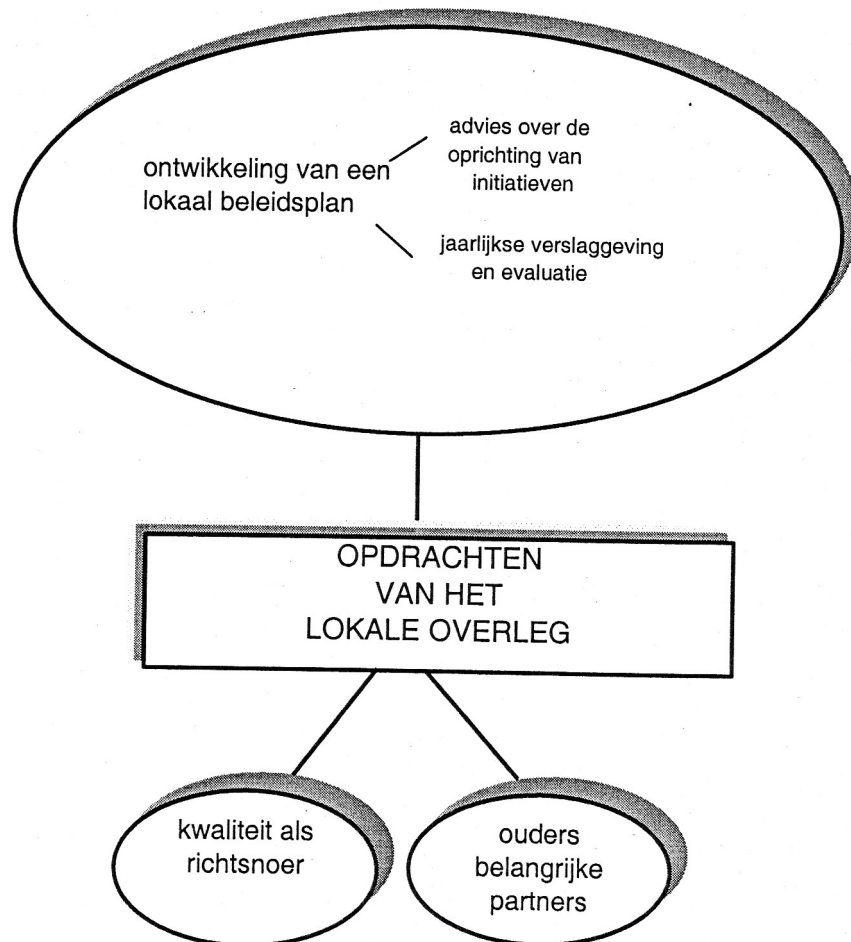
De tweede module bestaat uit het toekennen van een kwaliteitslabel aan voorzieningen. Op die manier wordt het algemene kwaliteitscharter toegepast op individuele voorzieningen en zo geconcretiseerd.

Het informeren van de ouders in verband met het kwantitatieve en kwalitatieve aanbod in een bepaalde gemeente vormt de derde en laatste module. Het is echter zeker niet de minste belangrijke, want ouders zijn zeer belangrijke partners in verband met de buitenschoolse opvang, aangezien zij de vragende partij zijn en aan het overleg een duidelijke meerwaarde kunnen bieden. Bovendien hebben ze recht op duidelijke en objectieve informatie.

Het simpele feit dat ouders voldoende op de hoogte zijn van het bestaande opvangaanbod binnen de gemeente is een belangrijke voorwaarde voor de efficiëntie van de buitenschoolse opvang. Ook kunnen ouders betrokken worden bij bepaalde activiteiten in een opvangvoorziening.

De opdrachten van het lokaal overleg worden schematisch weergegeven in figuur 2.2:

Figuur 2.2: Schematische weergave van het opdrachtenpatroon van het lokaal overleg

Bron: Bedert, 2001, *Buitenschoolse kinderopvang*: 17

Het is het gemeentebestuur dat het initiatief moet nemen tot oprichting van een lokaal overleg. Dit kan gebeuren na een expliciete of impliciete vraag van één van de betrokken actoren. Als de gemeente het lokale overleg niet opstart, kan Kind en Gezin

zelf een lokaal overleg opstarten. Dit is natuurlijk niet de meest ideale situatie en komt dan ook eerder in uitzonderlijke gevallen voor.

Het is ook het gemeentebestuur dat een voorzitter voor het lokaal overleg voordraagt. Dit is bij voorkeur iemand die geen enkele band heeft met een belanghebbende organisatie. De voorzitter wordt verkozen bij enkelvoudige meerderheid binnen het lokaal overleg.

Om ervoor te zorgen dat een lokaal overleg zinvol is, moeten alle betrokkenen hun inbreng hebben. Daarom werd in het besluit van de Vlaamse regering vastgelegd dat bepaalde partijen in elk geval aanwezig moeten zijn. De benaming “in elk geval” duidt aan dat ook nog andere leden aanvaard kunnen worden.

De betrokken partijen die in elk geval aanwezig moeten zijn, zijn de volgende:

- een afgevaardigde van het organiserend bestuur van elke dienst voor opvanggezinnen en elk kinderdagverblijf werkzaam in de gemeente
- een afgevaardigde van de particuliere opvanggezinnen
- een afgevaardigde van de particuliere opvanginstellingen
- een afgevaardigde van het gemeentebestuur
- een afgevaardigde van het OCMW-bestuur
- een afgevaardigde van het plaatselijk jeugdwerk
- een afgevaardigde van het organiserend bestuur van elke IBO
- een afgevaardigde van de gemeentelijke jeugddienst
- een afgevaardigde van het organiserend bestuur of de directie van elke basisschool in de gemeente
- een vertegenwoordiging, ten belope van maximum 1/3 van de leden, van de ouders via de Bond van Grote en Jonge Gezinnen, de gemeentelijke gezinsraad, de oudervereniging(en) van de scho(o)l(en)

Om de efficiëntie van de werkzaamheden van het lokaal overleg te verzekeren, moet er van bij het begin ondersteuning worden voorzien. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren onder de vorm van een secretaris, die de administratieve opvolging van het overleg waarneemt. (Bedert, 2001: 15-17) In de praktijk gebeurt het heel veel dat de plaatselijke coördinator buitenschoolse kinderopvang deze taak toegeschoven krijgt.

Belangrijk is ook dat elk lokaal overleg vooral aandacht moet schenken aan de plaatselijke situatie om zo de noden te kunnen inschatten. In de praktijk gebeurt dit echter nog veel te weinig. Er wordt nog te vaak impulsief een IBO opgericht terwijl er in realiteit geen behoefte aan is en ook een voldoende groot opvangaanbod zou kunnen uitgebouwd worden via de bestaande voorzieningen.

Dit kunnen we ook onrechtstreeks afleiden uit de gegevens in tabel 2.1. Hieruit blijkt namelijk dat 77,6% van de gemeenten waar een lokaal overleg aanwezig is, minstens één IBO hebben.

Tabel 2.1: Het lokaal overleg en de aanwezigheid van een IBO, in aantallen en %

			Aanwezigheid Lokaal Overleg	
			ja	
Aanwezigheid initiatief buitenschoolse opvang	ja	N	201	
		%	77,6	
	nee	N	58	
		%	22,4	
Totaal		N	259	
		%	100,0	

Bron: Kind en Gezin, 2004, *Kinderopvang en vrijetijdsactiviteiten, bespreking van de resultaten van de bevraging bij de lokale besturen*: 29

In tabel 2.2 wordt de stand van zaken weergegeven in verband met het lokaal overleg voor de jaren 2002 en 2003. Daaruit is af te leiden dat het lokaal overleg algemeen bekeken toch al goed ingeburgerd is in de verschillende gemeenten en provincies.

Tabel 2.2: Stand van zaken van het lokaal overleg in de verschillende provincies

LOKAAL OVERLEG												
	Antwerpen		Vlaams-Brabant (1)		Oost-Vlaanderen		West-Vlaanderen		Limburg		Totaal	
	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003
Totaal aantal gemeenten	70	70	65	65	65	65	64	64	44	44	308	308
Lokaal Overleg opgestart	67	67	47	48	54	54	58	59	42	42	268	269
Goedgekeurd beleidsplan	62	65	38	44	41	43	49	52	38	38	228	241
Geldig beleidsplan	59	63	34	43	30	38	47	45	31	37	201	226

(1) Inclusief Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron: Kind en gezin, 2003, *Kinderopvang in Vlaanderen*: 40

Uit de gegevens is af te leiden dat, in totaal, in 87% van de gemeenten een lokaal overleg is opgestart. In Antwerpen en Limburg is dit zelfs 95%, dus in deze provincies is niet veel groei meer te verwachten. Ook in West-Vlaanderen is in 92% van de gemeenten reeds een lokaal overleg opgestart. In Vlaams-Brabant en Oost-Vlaanderen is dit respectievelijk 74% en 83%.

In totaal hadden 90% van de lokale overleggroepen een beleidsplan dat werd goedgekeurd door Kind en Gezin. In 2003 hadden 94% van de gemeenten een goedgekeurd beleidsplan dat nog geldig was, dit betekent dat op dat moment de termijn van drie jaar nog niet verstreken was.

Besluit in verband met erkennings- en subsidiëringsvoorwaarden

De vorige twee teksten die behandeld werden, schetsten een algemeen kader voor de buitenschoolse opvang, inclusief de IBO's. De volgende tekst echter is specifiek gericht op de Initiatieven voor Buitenschoolse Opvang. Deze is getiteld: "Besluit van de Vlaamse regering houdende erkennings- en subsidiëringsvoorwaarden van initiatieven voor buitenschoolse opvang". Dit besluit, dat dateert van 24 juni 1997, werd gewijzigd op 30 maart 1999. Uiteindelijk werd het volledig opgeheven door een nieuw Vlaams besluit van 23 februari 2001. In wat volgt wordt dit nieuwe besluit besproken.

Zoals de titel al aangeeft, worden in deze tekst de erkennings- en subsidiëringsvoorwaarden voor IBO's vastgelegd. Daarnaast wordt in dit besluit ook vastgelegd wie voor een erkenning door Kind en Gezin in aanmerking kan komen.

Art.1

...

§ 2. De lagere openbare besturen, verenigingen van die besturen, de instellingen van openbaar nut, de gesubsidieerde universitaire instellingen en verenigingen zonder winstoogmerk kunnen voor initiatieven voor buitenschoolse opvang worden erkend en binnen de perken van de begroting worden gesubsidieerd door K&G volgens de bepalingen van dit besluit.

Ook wordt in het besluit herhaald dat een erkenning van een IBO slechts mogelijk is na een gunstig advies van het lokaal overleg. Logisch, aangezien het lokaal overleg duidelijk een sleutelrol vervult in het geheel van de buitenschoolse opvang.

Art. 21, &2. Noch het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap noch enig andere Vlaamse overheidsinstelling dan Kind en Gezin kan rechtstreeks of onrechtstreeks subsidies verlenen aan niet door Kind en Gezin erkende initiatieven.

Dit artikel toont het belang aan van de erkenning door Kind en Gezin. Er komt duidelijk naar voor dat Kind en Gezin de enige erkennende instantie is wat betreft de Initiatieven voor Buitenschoolse Opvang en dat een dergelijk erkenning de enige manier is om eventuele subsidies te verkrijgen van de Vlaamse overheid. Daar komt nog bij, wat hier niet expliciet vermeld wordt, dat ook voor subsidiëring door Kind en Gezin een erkenning door datzelfde Kind en Gezin vereist is. Erkenning door Kind en Gezin is dus dé basisvoorwaarde om financiële tegemoetkoming te verkrijgen.

(Vlaamse regering, 2001: artikel 1 en 21)

Bovendien is dit besluit op een aantal punten voor de sector zeer vernieuwend:

- het introduceert en integreert de bepalingen van het kwaliteitsdecreet in de regelgeving;
- het maakt voor het eerst een onderscheid tussen een basisaanbod¹⁰⁸ en een verruimd aanbod¹⁰⁹

¹⁰⁸ Buitenschoolse opvang tussen 7 uur en 18 uur

¹⁰⁹ Flexibele opvang ('s morgens vroeg, 's avonds laat en in het weekend), occasionele opvang en urgentieopvang, de inclusieve opvang van kinderen met een specifieke zorgbehoefte en de opvang van zieke kinderen bij hen thuis.

Dit Vlaamse besluit vormt echter alleen maar het regelgevende kader. De uitwerking van dit kader gebeurt via ministeriële besluiten waarin de regelgeving meer concreet wordt vastgelegd. (Vlaamse regering, 2004)

In volgend schema wordt een overzicht gegeven van de verschillende regelgevingen die voor de buitenschoolse opvang van groot belang zijn. Merk op dat dit schema omvangrijker is dan de opsomming die hierboven reeds gemaakt werd. Dit door het feit dat enkel de, naar onze mening, meest relevante regelgevingen nog wat verder werden uitgediept.

Figuur 2.3: Schematisch overzicht van wetgeving op vlak van buitenschoolse opvang

Decreet tot wijziging van het oprichtingsdecreet van Kind en Gezin

- Meldingsplicht
- Sanctie
- Toegangsrecht

→ Besluit van de Vlaamse regering m.b.t. de inwerkingtreding van het decreet

→ Besluit van de Vlaamse regering houdende regeling van de melding aan de instelling Kind en Gezin van de opvang op bestendige wijze van kinderen

→ Besluit van de Vlaamse regering houdende de algemene voorwaarden inzake het organiseren van buitenschoolse opvang

→ Ministerieel Besluit: Inhoud van het lokale beleidsplan buitenschoolse kinderopvang en van de wijze waarop het kwaliteitslabel door het lokale overleg wordt toegekend.

→ Besluit van de Vlaamse regering houdende erkennings- en subsidiërvoorwaarden van initiatieven voor buitenschoolse opvang

→ Ministerieel Besluit: Erkenningsprocedure voor IBO's

→ Besluit van de Vlaamse regering houdende de voorwaarden inzake erkenning en subsidiëring van kinderdagverblijven en diensten voor opvanggezinnen

Protocol
Kelchtermans-Martens

KB- Bijzonder reglement
FCUD

Bron: Bedert, 2001, *Buitenschoolse kinderopvang*: 9

1.1.8 Blauwdruk voor een toekomstgerichte uitbouw van het kinderopvanglandschap in Vlaanderen

In het Vlaamse regeerakkoord van 1999 werd vastgelegd dat een beleidsplan opgesteld moest worden in verband met kinderopvang. Dit plan zou een volledige voorstelling moeten geven van de behoeften en verantwoordelijkheden betreffende de materie. Aan de hand van dit beleidsplan zou het kinderopvanglandschap geëvalueerd en geheroriënteerd worden.

In het beleidsplan wordt eerst de stand van zaken in het Vlaamse opvanglandschap in kaart gebracht. Daarna wordt wat dieper ingegaan op de uitdagingen die zich stellen naar de toekomst toe. Verder worden tien concrete bouwstenen geformuleerd op basis waarvan het toekomstige beleid kan ontwikkeld worden.

In wat volgt bespreken we kort dit Vlaamse beleidsplan. Daarbij volgen we de structuur van deze tekst en lichten we de belangrijkste punten nog wat verder toe.

In het eerste hoofdstuk wordt kinderopvang als geheel gesitueerd binnen de Vlaamse regeerverklaring. Daarbij wordt kinderopvang zowel gezien als een aspect van het welzijnsbeleid als van het werkgelegenheidsbeleid. Bij dit laatste wordt vooral de nadruk gelegd op de kinderopvang als arbeidsmarktinstrument. Zowel bij de combinatie gezin-arbeid, als bij het opheffen van de werkloosheidsval voor sommige doelgroepen kan kinderopvang een rol spelen.

Voor wat betreft het welzijnsaspect van de kinderopvang worden in dit regeerakkoord zes stellingen geformuleerd. We sommen ze kort even op:

- "Er moet binnen 9 maanden een totaal beleidsplan kinderopvang opgesteld worden met een volledige voorstelling van de behoeften en de verantwoordelijkheden." Het is duidelijk dat het opstellen van het beleidsplan kadert in deze opdracht.
- "Het systeem voor kinderopvang moet hervormd en uitgebreid worden, waarbij erkenning en betoelaging van de voorzieningen gescheiden worden." De term uitbreiding slaat duidelijk op een kwantitatieve groei. Het "hervormen" kan echter diverse gedaantes aannemen. Zeker is dat nadruk gelegd wordt op de scheiding tussen erkenning en subsidiëring. Bovendien kan uit deze stelling ook afgeleid worden dat er ruimte komt voor de zogenaamde nieuwe opvangnaden, daarmee bedoelen we dan de flexibele opvang en de opvang van zieke kinderen.
- "De overheid zal normerend en controlerend optreden en de betoelaging bestemmen voor de gebruiker eerder dan voor de instellingen." Deze stelling staat voor het feit dat de aanbodgestuurde benadering aangevuld moet worden met vraaggestuurde beleidsacties. In deze context moet de regering beleidsinstrumenten vinden die de opvangvraag als uitgangspunt van het beleid maken. Om het bestaande opvangaanbod niet in gevaar te brengen, gebeurt dit best via een verdere uitbouw van het lokaal overleg. Ook de ouderbijdrage kan hier een belangrijke rol spelen.

Het “normerend en controlerend optreden” slaat dan weer op de uitbouw van een kwalitatief kader waarbinnen de verschillende opvangvormen zelfstandig kunnen opereren.

- “Er wordt naar gestreefd dat kinderopvang een basisvoorziening wordt. Daarvoor moet het aanbod drastisch verhoogd worden en de ouderbijdrage voor de gezinnen met lage inkomens verminderd worden.”

Kinderopvang als basisvoorziening, een stelling die in deze context vaak terugkomt. Wat daar concreet mee bedoeld wordt, is echter niet heel duidelijk.

Zeker is wel dat het hierbij gaat om een kwantitatieve uitbreiding van het aantal opvangplaatsen. Bovendien worden de ouderbijdragen aangepast om zo gezinnen met lage inkomens ook de kans te geven om een beroep te doen op kinderopvang. Door deze maatregelen wordt in ieder geval de toegankelijkheid van de kinderopvang verhoogd. Hierbij is het ook belangrijk op te merken dat de term “basisvoorziening” niet noodzakelijk inhoudt dat kinderopvang een vanzelfsprekend recht voor alle kinderen is. Er moet ook rekening gehouden worden met de keuzevrijheid van de ouders. Als die beslissen om hun kind(eren) zelf op te voeden, of om enkel gebruik te maken van informele opvang, dan is dat hun volste recht. Om de uitbouw van “kinderopvang als basisvoorziening” wat concreter in te vullen, worden vier invalshoeken geformuleerd. Deze zijn: kwaliteit, kwantiteit, tijd en toegankelijkheid. De eerste twee termen lijken ons redelijk evident, de laatste behoeven misschien toch wat meer uitleg. Met de term “tijd” wordt aangegeven dat de opvanginitiatieven meer en meer moeten inspelen op de trend van flexibilisering. Ouders hebben een stijgende behoefte aan flexibele opvang en daarmee moet dus ook rekening gehouden worden.

Met “toegankelijkheid” verwijst men naar het feit dat kinderopvang niet alleen betaalbaar moet zijn, ze moet ook een lage drempel hebben zodat ook specifieke doelgroepen de weg naar de opvang vinden.

- “Om een snelle instap in de arbeidsmarkt of uitzendwerk mogelijk te maken moet extra aandacht gaan naar een flexibeler kinderopvang. Ook kinderen van ouders met onregelmatige arbeidstijden moeten gebruik kunnen maken van soepele en kwaliteitsvolle opvang.”

Deze stelling sluit nauw aan bij de vorige en legt specifiek de nadruk op de nood aan flexibele opvang. Flexibele opvang omvat de opvang ‘s morgens vroeg en ‘s avonds laat, ‘s nachts en in het weekend. Maar ook de urgentie- en occasionele opvang maken deel uit van dit aspect van opvang. Om economische redenen en vanuit het oogpunt van efficiëntie wordt ervoor gekozen om deze flexibele opvang te ontwikkelen vanuit de bestaande structuren.

- “De buitenschoolse opvang moet verder uitgebouwd worden, in de mate van het mogelijke buiten de schoolmuren. Er komt een decreet buitenschoolse kinderopvang, waarin de netoverschrijdende samenwerking op buurtniveau, in samenwerking met alle lokale actoren, wordt vastgelegd.”

De regelgeving in verband met de Vlaamse kinderopvang, ligt vast in een aantal verschillende regelgevingen. Hier wordt voorgesteld om alle bestaande regelgevingen op vlak van buitenschoolse opvang vast te leggen in een

decreet. Een opmerking hierbij is dat het wellicht nuttiger zou zijn om een decreet uit te werken voor de totale opvangsector, in plaats van enkel een deelaspect ervan.

(Vogels, 2000: 3-10)

Verder wordt in het beleidsplan ook een beeld geschetst van het Vlaamse opvanglandschap. Omdat een volledige bespreking van deze analyse ons te ver zou leiden, behandelen we enkel de aspecten die in de context van de buitenschoolse opvang en onze bespreking ervan, van belang kunnen zijn.

De meest in het oog springende punten zijn deze op vlak van financiering, lokaal overleg en regelgeving. In het beleidsplan wordt meermaals herhaald dat de financiering van de IBO's op een totaal onoverzichtelijke manier gebeurt. Er wordt dan ook gepleit voor een grondige studie en analyse van de bestaande financieringsstromen. Bovendien moeten naar de toekomst toe nieuwe middelen vrijgemaakt worden voor de uitbouw van het kinderopvanglandschap volgens het regeerakkoord en moet de onderlinge verhouding van de geldbronnen consequent aangepast en transparanter gemaakt worden.

Bovendien wordt vastgesteld dat het steeds moeilijker wordt om opvangvoorzieningen in een specifiek kader te plaatsen door de verscheidenheid aan activiteiten die ze aanbieden. De reden hiervoor wordt onder andere gezocht bij het meersporenbeleid en het lokaal overleg. Bovendien groeien er steeds meer samenwerkingsverbanden¹¹⁰, wat zorgt voor een verdere diversificatie van de kinderopvangvoorzieningen.

Een volgend punt behandelt de regelgeving. De belangrijkste vaststelling hierbij is het onduidelijke kader waarbinnen velen moeten werken als gevolg van de versnipperde bevoegdheden. Om het belang van een "structureel regelgevend ingrijpen" in de sector van de kinderopvang duidelijk te maken, beklemtoont Minister Vogels het feit dat ze vanuit de sector zelf verschillende signalen in die richting ontvangen heeft.

De tien bouwstenen die geformuleerd worden als richtsnoeren om het beleidsplan uit te voeren behandelen diverse aspecten van het kinderopvangbeleid. Wij staan echter enkel even stil bij de bouwsteen betreffende de buitenschoolse opvang. Daarin wordt onder andere de nadruk gelegd op de verscheidenheid van de buitenschoolse opvang, vooral het gevolg van de verschillende actoren die er een rol spelen. Het is ook om deze reden dat het zo lang geduurd heeft¹¹¹ vooraleer er een wettelijk kader was voor deze deelsector.

De regelgeving die er dan uiteindelijk toch gekomen is, steunt op drie pijlers: het meersporenbeleid, het lokale overleg en de specifieke aandacht voor opvangkwaliteit.

Voor wat betreft het lokale overleg worden toch ook enkele knelpunten aangehaald. Zo is het vaak heel moeilijk om de verschillende belanghebbenden te verzoenen en om ervoor te zorgen dat een lokaal overleg dat opgestart wordt, ook wordt gecontinueerd. Opvallend is ook dat er soms te vlug wordt overgegaan tot het erkennen of opstarten van een IBO in situaties waarin een combinatie van de bestaande opvangvoorzieningen even doeltreffend zou kunnen zijn. Op die manier gaat het

¹¹⁰ Bijvoorbeeld tussen het onderwijs en de kinderopvang en het jeugdwerk en de kinderopvang.

¹¹¹ Het is pas op 24 juni 1997 dat er een wettelijk kader vastgelegd werd.

breder perspectief van het meersporenbeleid verloren. Een ander probleem is het feit dat de subsidiëring van de IBO's strenger gereguleerd is dan de erkenning ervan. Zo ontstaan er situaties waarbij een initiatief wel erkend wordt, maar op geen enkele subsidie aanspraak kan maken.

Waarbij de kosten dan meestal op de schouders van de gemeente terechtkomen. Om dit te vermijden is de uitwerking van een nieuwe subsidieregeling nodig.

Ook voor de opvang in de scholen is een plaats weggelegd. In de beleidsbrief wordt aangedrongen op een formalisatie van die korte opvangmomenten. Daartoe zou het bestaande kwaliteitscharter vertaald moeten worden naar die schoolse situatie zodat objectieve kwaliteitscriteria vastgelegd kunnen worden. Op die manier is er controle mogelijk door Kind en Gezin, waarbij aan de scholen die aan de vastgestelde criteria voldoen, een kwaliteitscharter uitgereikt kan worden.

Voor wat betreft de financiering wordt gepleit voor een meer rechtstreekse steun vanuit Welzijn en het losmaken van de IBO's uit de tewerkstellingsfeer en het FCUD. Een logische stap, aangezien de IBO's de laatste jaren zo geëvolueerd zijn en het tewerkstellingsproject, van waaruit ze oorspronkelijk gestart zijn, ontgroeid zijn.

Het lijkt erop dat dit in de nabije toekomst gerealiseerd zal worden. De Vlaamse regering heeft het plan opgevat om tegen 2006 alle bevoegdheden voor wat betreft buitenschoolse kinderopvang over te hevelen naar het departement Welzijn. Het is echter nog niet duidelijk hoe dit in de praktijk gerealiseerd zal worden en wat dit concreet betekent voor de financiering van de IBO's.

Samengevat zijn er ivm de buitenschoolse opvang volgende beleidsacties en aandachtspunten:

- het bewaken van de continuïteit van het lokale overleg en het gericht benaderen van die gemeenten die nog geen overleg opstartten
- werk maken van een specifiek op scholen toegespitst kwaliteitslabel
- middelen voorzien voor specifieke initiatieven voor buitenschoolse opvang die nu wel kunnen worden erkend maar niet subsidieerbaar zijn
- het uitwerken van een stappenplan dat IBO's minder bindend afhankelijk maakt van tewerkstellingsprogramma's en FCUD- middelen, zodat ze volwaardig worden opgenomen in het kinderopvanglandschap dat door Welzijn wordt gestuurd
- opvolgen hoe de tieneropvangprojecten in Nederland evolueren

Misschien is het toch wel belangrijk om nog even dit laatste punt wat verder toe te lichten. Hierbij gaat het namelijk om de groep van de kinderen ouder dan 12, die buiten de bevoegdheid van Welzijn vallen, maar thuishoren in het jeugdbeleid. In het kader daarvan wordt de situatie in Nederland nauwlettend gevolgd, aangezien daar verschillende projecten lopen betreffende tieneropvang.

1.1.9 Vlaamse beleidsbrief Mieke Vogels

In april 2002 stelde Mieke Vogels, toenmalig Minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen haar beleidsbrief buitenschoolse kinderopvang voor. Daarin wordt onder andere ook verwezen naar het beleidsplan “Blauwdruk voor de toekomstgerichte uitbouw van het opvanglandschap in Vlaanderen”, dat in de vorige paragraaf besproken werd.

In verband met de buitenschoolse opvang wordt eerst en vooral aandacht geschonken aan het meersporenbeleid dat door de Vlaamse regering gevoerd wordt. Daarbij wordt (terecht) gesteld dat dit meersporenbeleid zeer dynamisch ingevuld moet worden. Anders gezegd: “...de verschillende sporen en actoren moeten maximaal kansen krijgen, met respect voor hun eigenheid, maar zonder dat ze zich opsluiten in de eigen regelgevende en organisatorische kaders (statisch meersporenbeleid).” (Vogels, 2002: 9) Als voorbeeld wordt daarbij verwezen naar de zogenaamde Brede Scholen (of vensterscholen, zoals ze ook nog genoemd worden) in Nederland. In dergelijke scholen worden allerlei voorzieningen aangeboden binnen het domein van de school. Zo worden deze voorzieningen gecentraliseerd, wat het leven van zowel ouders als opvangpersoneel een stuk gemakkelijker maakt.

Hieronder wordt wat meer uitleg gegeven in verband met dit concept. In het laatste hoofdstuk, betreffende de conclusies en mogelijke oplossingen naar de toekomst toe, wordt er nog wat verder op ingegaan.

Tijdens het Europese Congres in Groningen¹¹² “Childcare in a changing world” hebben we het genoeg gehad een dergelijke vensterschool te mogen bezoeken. Het dient gezegd dat we beiden erg onder de indruk waren van de efficiëntie en de mogelijkheden van het systeem. De vensterschool in Groningen had zelfs een strijkdienst, waar ouders hun te strijken wasgoed konden afgeven en samen met de kinderen terug ophalen. Gebruiksgemak troef!

In de volgende alinea's volgt een korte uiteenzetting in verband met het concept van de Brede School.

Een Brede School is een combinatie van ten minste één school met diverse andere organisaties zoals: bibliotheek, sportvereniging, muziekschool, opvangvoorziening, sociale dienst, Onder het motto “het geheel is groter dan de som van de delen”, worden de inspanningen van de verschillende organisaties gebundeld. Op die manier wordt een groot aanbod gecreëerd, al dan niet éézelfde gebouw. Bovendien ontstaan er op die manier ook nieuwe mogelijkheden. Er kunnen op een eenvoudige manier klassikale sportactiviteiten georganiseerd worden, de organisatie van opvang wordt een pak minder ingewikkeld en de diverse voorzieningen (zoals de bibliotheek) worden een stuk makkelijker bereikbaar.

De voornaamste doelstelling van een Brede School is de opvang voor kinderen zo aangenaam en voor de ouders zo eenvoudig als mogelijk maken. Hierbij wordt vooropgesteld dat elke school minstens open is van 8u 's morgens tot 6 uur 's avonds.

¹¹² Zie bijlage 11 en 12

Dit is echter niet in alle initiatieven het geval, zodat ouders vaak toch nog aangewezen zijn op externe opvang.

Een Brede School is echter meer dan alleen een school met wat “randanimatie”. Het is tevens een ontmoetingsplaats voor ouders en andere omwonenden.

In vele scholen is een apart lokaal waar ouders na het brengen van hun kinderen bij een kop koffie nog wat kunnen praten met andere ouders. Zo worden contacten gelegd en netwerken gesmeed, wat het sociale leven in de buurt natuurlijk ten goede komt.

Hierbij aansluitend kunnen we dan ook opmerken dat daar toch ook een minpunt van het hele concept te vinden is. Brede Scholen worden namelijk door sommige gemeentebesturen vooral gezien als een middel om achtergestelde buurten terug op te waarderen, terwijl dat toch niet de directe bedoeling ervan is.

In Vlaanderen is in de regio Brussel ook een concept opgestart dat kan vergeleken worden met een Brede School. Hierbij gaat het over het XYZ-project, opgestart in opdracht van de Vlaamse Gemeenschapscommissie en het Centrum voor Sociale Stadsontwikkeling in drie pilootregio's: Brussel-Centrum, Kuregem en Koekelberg. Dit pilootproject werd uitgevoerd door het VBJK, met Dr. Vandenbroeck als coördinator. Bij dit project worden de inspanningen van de verschillende organisaties die in de buurt actief zijn gekoppeld om zo een zeer divers aanbod aan buitenschoolse opvang te verzekeren. Daarbij staan de behoeften van de kinderen centraal. In 2003 werd dit project beloond met een prijs voor “geïntegreerd lokaal project kinderopvang”. (Kind en Gezin, 2003e: 45-47)

In Vlaanderen zijn een aantal dergelijke projecten te vinden, maar aangezien ze veelal nog in de experimentele fase verkeren, kan nog niet met zekerheid iets gezegd worden over het succes ervan.

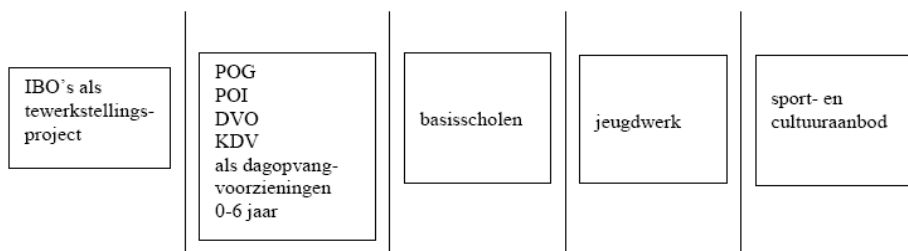
Ook is er een onderzoek geweest naar de vensterscholen in Vlaanderen, uitgevoerd door de KU Leuven. Daar was de conclusie ook, dat er nog te weinig actief zijn om een algemene conclusie te kunnen trekken.

Het meersporenbeleid van de Vlaamse regering kan echter ook gezien worden als een aanzet tot het creëren van een gelijkaardig systeem als de Brede School, zij het dan in een iets andere context.

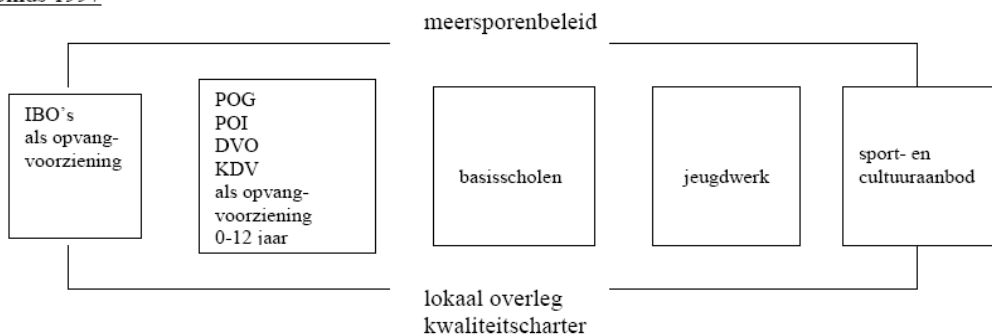
In figuur 2.4 wordt dit meersporenbeleid schematisch weergegeven. Deze figuur staat voor de gedachte dat kinderen zich in de toekomst zullen bewegen in een ruimte van vrije tijd die gevormd wordt door verschillende actoren en op maat gemaakt is van de plaatselijke situatie. Met andere woorden: het ideale toekomstbeeld dankzij het meersporenbeleid. (Vogels, 2002: 10-11)

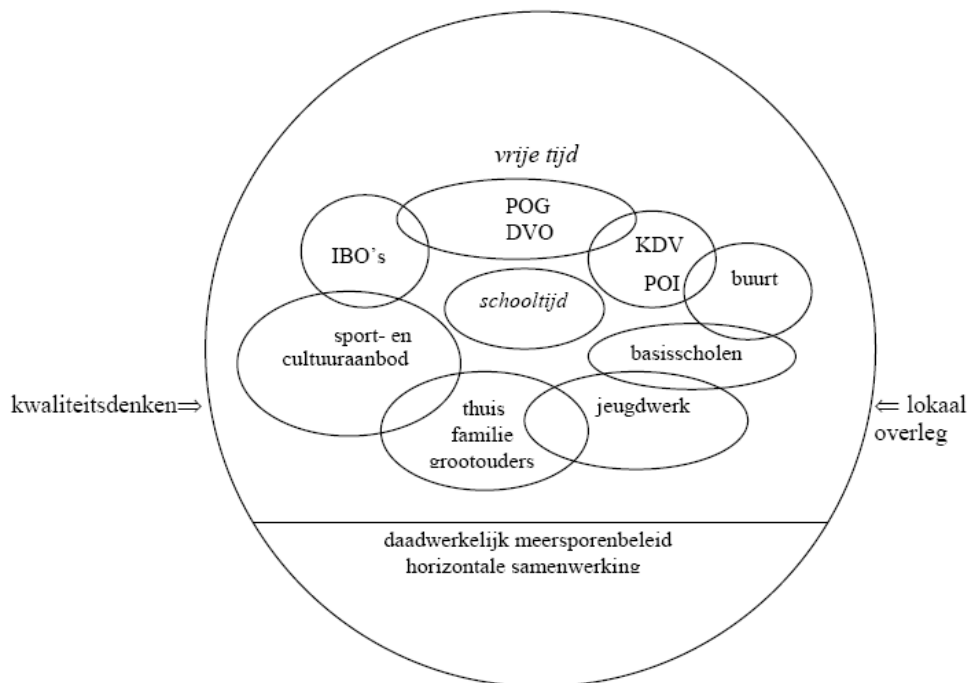
Figuur 2.4: Schematische voorstelling van de evolutie van het meersporenbeleid.

Vóór 1997

Sinds 1997

Toekomstperspectief

Bron: Vogels, 2002, *Beleidsbrief buitenschoolse kinderopvang*: 10-11

Om de uitbouw van het meersporenbeleid te verzekeren wordt vooral gerekend op het lokaal overleg. Dit is zeer logisch, aangezien het lokaal overleg alle plaatselijke actoren samenbrengt en het opvangaanbod aanpast aan de lokale situatie. Of, zoals het Vlaamse regeerakkoord het stelt: “De Vlaamse overheid is, net als en nevensgeschikt aan het federale bestuursniveau, een sturingsniveau met een essentieel beleidsbepalende en beleidsuitvoerende opdracht. Waar ze in die beleidsuitvoering een samenwerkingsverband aangaat met de lokale besturen, beperkt ze zich tot de afbakening van de algemene lijnen van het beleid en de beoogde resultaten, terwijl de lokale besturen de verantwoordelijkheid opnemen voor de concrete vertaling en invulling, rekening houdend met de lokale omstandigheden.”

Met andere woorden: de krijtlijnen worden uitgezet door de Vlaamse overheid en die worden dan door de lokale besturen ingekleurd.

Met betrekking tot de uitbouw van de buitenschoolse opvang via het lokaal overleg worden een tiental specifieke punten aangehaald.

Deze zijn:

- Het proces van het lokaal overleg versterken: het lokaal overleg is en blijft een cyclisch proces¹¹³ en dit moet ook als zodanig erkend worden. Bovendien is het nodig om de taken en activiteiten van dit lokaal overleg te actualiseren en te bekijken hoe deze passen binnen de gemeentestructuur.

¹¹³ Bij het opstarten van nieuwe projecten is de dynamiek van het lokaal overleg groter dan wanneer er maanden of jaren geen nieuwe plannen worden gesmeed.

- Specifieke ondersteuning van het lokale overleg in steden: in grote steden is het niet evident om de organisatie van het lokaal overleg in goede banen te leiden, dit vanwege de vele deelactoren. Het is om die reden dat het overleg vaak opgesplitst wordt in deeloverleggen. De coördinatie daarvan verdient nog extra aandacht.
- Naar een consistente lokale beleidsplanning: in gemeenten worden, naast dat van buitenschoolse opvang, nog verschillende andere beleidsplannen opgesteld. Daarbij overlappen de verschillende gegevens en plannen elkaar soms. Om te voorkomen dat dubbel werk gedaan wordt, is het wenselijk dat de verschillende plannen optimaal op elkaar worden afgestemd zodat de verschillende gegevens kunnen worden uitgewisseld en eventueel aangevuld. Een gemeentelijke database kan hier een hulp zijn.
- Specifieke inbreng van elke actor valoriseren: bij het uitwerken van een beleidsplan richt het lokaal overleg zich soms nog te veel enkel naar de IBO's, waarbij de andere alternatieven uit het oog verloren worden. Lokaal overleg moet echter oog hebben voor het specifieke aanbod van elke actor en deze op elkaar afstemmen bij het creëren van het totale opvangaanbod. Enkel zo kunnen personele en infrastructurele middelen efficiënt aangewend worden.
- Het goede voorbeeld als bron van inspiratie: elke gemeente bouwt het lokaal overleg uit op een eigen manier. Het samenbrengen en toelichten van de "best-practices" kan andere gemeenten wat meer duidelijkheid geven in verband met de manier waarop een lokaal overleg uitgebouwd kan worden.
- Particuliere opvanginstellingen als specifieke buitenschoolse opvangvorm: in het kader van het meersporenbeleid en het uitbouwen van een buitenschools kinderopvangnetwerk, kunnen ook particuliere opvanginstellingen in aanmerking komen voor subsidiëring als ze buitenschoolse opvang aanbieden. Dit gebeurt wel enkel onder bepaalde voorwaarden.
- Kwaliteitsinstrument voor de buitenschoolse opvang in scholen: om de buitenschoolse opvang in scholen sterker te kunnen inbedden in het opvanglandschap is het noodzakelijk om een aantal kwaliteitscriteria op te stellen. Zo wordt het mogelijk om het opvangaanbod in scholen objectief te evalueren.
- Daadwerkelijk verankeren in het buitenschoolse opvanglandschap van de basisschool: als scholen een kwalitatief hoogstaand opvangaanbod hebben (ontwikkeling van een kwaliteitslabel), moet het ook mogelijk worden om hen een ondersteuning te geven en hen zo daadwerkelijk te verankeren in het buitenschoolse opvanglandschap.
- Kinder- en ouderparticipatie: om te verzekeren dat de buitenschoolse opvang aangepast is aan de noden van zowel kinderen als ouders, is het belangrijk ook naar hun mening te luisteren. Om dit te kunnen moet een instrument ontwikkeld

worden om op een systematische manier de participatie van kinderen en hun ouders te bewerkstelligen.

- Permanente opvolging en evaluatie: bij de buitenschoolse opvang zijn verschillende bevoegdheidsdomeinen betrokken. Om ervoor te zorgen dat de verschillende acties die ondernomen worden, op een structurele manier worden opgevolgd, moeten ook op het niveau van de Gemeenschap de verschillende bevoegdheden samengebracht worden. Om dit te bewerkstelligen wordt gevraagd aan Kind en Gezin om een netwerkstructuur te ontwikkelen die bestaat uit relevante gesprekspartners op het gebied van administratie, beleid en vanuit het werkveld.

Belangrijk is ook dat in de beleidsbrief erkend wordt dat, door de administratieve en budgettaire versnipperingen, IBO's te maken krijgen met diverse problemen. In een apart hoofdstuk worden daarom aandachtspunten geformuleerd met betrekking tot de Initiatieven voor Buitenschoolse Opvang.

Een eerste punt vestigt de aandacht op het feit dat er nood is aan een programmatorische aanpak betreffende de groei van de IBO's. Dit betekent dat op voorhand een IBO- groeicijfer vastgelegd wordt. Op die manier wordt er een duidelijker communicatie gevoerd naar de eventuele initiatiefnemers en ligt het budget al op voorhand vast. Bovendien krijgt het lokaal overleg zo een extra stimulans om creatiever te zijn in de uitbouw van de buitenschoolse kinderopvang, wat dan weer het meersparenbeleid ten goede komt.

Ten tweede wordt de aandacht gevestigd op enkele specifieke knelpunten binnen de IBO-sector. Daarbij gaat het dan vooral om de knelpunten in verband met het personeel. Deze worden verder nog gedetailleerd besproken.

Wel vermelden we hier even dat het dan vooral gaat over het statuut en de opleidingsvereisten van de begeleiders.

Een derde en laatste punt behandelt de regularisatie van de Weerwerkers. Om dit te kunnen realiseren is echter een voorafgaande analyse nodig om zo alle consequenties te kunnen inschatten. Deze analyse zou opgestart worden van zodra er duidelijkheid is over de mogelijkheid van regularisering.

Tot slot stelt Mieke Vogels: "Een buitenschools opvangbeleid voeren vereist een permanente evenwichtsoefening. Diverse actoren koesteren en bewaken immers verschillende verwachtingen en belangen." (Vogels, 2002: 26)

Naar onze mening is dit citaat treffend voor de huidige situatie in de buitenschoolse opvangsector.

Als we even vooruitlopen en de beleidsbrief van Minister Vogels vergelijken met die van huidig Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin Inge Vervotte, kunnen we wel stellen dat er een zeer groot verschil is betreffende de aandacht die aan de kinderopvang besteed wordt. Minister Mieke Vogels stelt een volledig beleidsplan op,

enkel gewijd aan deze materie, terwijl Minister Inge Vervotte (voorlopig nog) geen specifieke beleidsbrief voor dit thema heeft opgesteld. Maar dit wordt verder nog besproken.

1.1.10 Dienstencheques

Op 7 mei 2004 werd een decreet goedgekeurd dat de invoering van dienstencheques voor kinderopvang vastlegde. De datum waarop dit decreet in werking treedt, moet door de Vlaamse regering nog nader bepaald worden.

Het uiteindelijke doel van de dienstencheques was: "... de uitbreiding van het aanbod van kinderopvang, en dan vooral de opvang thuis, en het financieel steunen van ouders in de kosten voor kinderopvang." (Vlaamse regering, 2004: artikel 3)

Het systeem is eenvoudig: ouders die opvang wensen contacteren een uitzendkantoor dat iemand naar hen toestuurt. Die persoon wordt dan betaald in dienstencheques: die kosten voor de ouders 6,5 euro per cheque, de regering legt daar nog eens 19 euro bovenop. Dit brengt de totale opbrengst van een dienstencheque voor de oppasser op 25,5 euro. De kwaliteitscontrole wordt toevertrouwd aan Kind en Gezin.

Vanuit verschillende hoeken kwam heel wat protest tegen de invoering van dit systeem. In wat volgt worden de verschillende argumenten even op een rijtje gezet. Daarbij wordt eerst een overzicht gegeven van de (mogelijke) nadelen ervan¹¹⁴ voor de verschillende betrokken partijen.

Voor de belastingbetaler is de invoering ervan geen goede zaak, aangezien het de Vlaamse regering veel geld zal kosten. Bovendien is het ook nog eens weinig efficiënt. Per huis zouden immers gemiddeld 1,5 kinderen opgevangen worden. Een begeleider in een kinderdagverblijf zorgt gemiddeld voor 5,5 kinderen, wat eigenlijk neerkomt op een betere aanwending van de beschikbare middelen.

Ook voor de ouders is het systeem verre van ideaal, al lijkt het dat op het eerste zicht misschien wel. Ook voor hen is het namelijk duurder dan de bestaande opvangsystemen, ondanks de hoge overheidssteun. Bovendien is de kwaliteit van de opvang niet gegarandeerd. Kind en Gezin beschikt niet over de mankracht om de talloze verspreide opvangplaatsen te gaan controleren. Overigens leert de ervaring in Frankrijk¹¹⁵ dat de kwaliteitscontrole praktisch bijna niet te regelen valt. De controle van de infrastructuur botst met het recht op privacy van de ouders.¹¹⁶

¹¹⁴ Zoals ze gezien worden door de tegenstanders van de invoering van de dienstencheques.

¹¹⁵ In Frankrijk is het systeem van dienstencheques voor de kinderopvang al langer in gebruik.

¹¹⁶ Conclusie zoals weergegeven in artikel geschreven door: Caroline Andries, Ingrid Ponjaert (*vakgroep ontwikkelings- en levenslooppsychologie, Vrije Universiteit Brussel*), Remi Baekelmans, (hoogleraar emeritus Vrije Universiteit Brussel en Universiteit Gent), Maria Bouverne-De Bie (*vakgroep Sociale Agogiek, Universiteit Gent*), Hilde Colpin (centrum voor schoolpsychologie, Katholieke Universiteit Leuven), Hans Van Crombrugge (*vakgroep pedagogiek, Universiteit Gent*), Lieve Vandemeulebroecke (centrum voor gezinspedagogiek, Katholieke Universiteit Leuven)

Voor de kinderen zelf betekent de invoering van een dergelijk systeem dat het sociale contact met andere kinderen grotendeels wegvalt. Dit kan een grote weerslag hebben op hun sociale ontwikkeling. Bovendien is er in de reguliere opvanginitiatieven een veel groter aanbod aan activiteiten.

Daarbij komt nog dat ook aan uitzendkantoren de mogelijkheid zal gegeven worden om kinderopvang te organiseren. Voor de sector is dit onbegrijpelijk. Op die manier vloeit een deel van de overheidssteun naar de winstmarge van de uitzendkantoren. Bovendien zet dit de deur open voor de commercialisering van de kinderopvang, wat grote gevolgen kan hebben voor de kwaliteit ervan. (De Standaard, 12 maart 2004)

Natuurlijk zijn er ook voordelen aan een dergelijk systeem verbonden. Zo kan een dergelijke kinderopvang thuis voor de ouders heel wat stress voorkomen. Ze hoeven namelijk de verplaatsing van en naar de opvanginstelling niet meer te maken. Bovendien kan de invoering van de dienstencheques de buitenschoolse opvang ontlasten, zodat die deelsector wat meer ademruimte krijgt. (De Standaard, 9 oktober 2004)

Om tegemoet te komen aan de belangrijkste verzuchtingen, werden enkele aspecten van het systeem van de dienstencheques voor kinderopvang aangepast. De volgende alinea vormt een overzicht van de belangrijkste wijzigingen.

- De crèches en IBO's kunnen ook mensen uitzenden om opvang thuis te verzekeren. Zij worden daarbij niet onderworpen aan de voorwaarden van de uitzendkantoren.
- Er worden kwaliteitsgaranties vastgelegd die ook van toepassing zijn op de ouders. De uitzender van de opvang moet daarbij controleren of de woning voldoende hygiënisch en veilig is.
- Degene die de kinderen opvangt moet over een attest van goed gedrag en zeden beschikken. De uitzender van de opvang zorgt voor een verzekering en opleiding en vorming.
- De kinderopvang(st)er moet een opleiding kinderopvang gevolgd hebben die erkend is door Kind en Gezin.

(De Standaard, 10 maart 2004)

Door het systeem van de dienstencheques op bepaalde punten ernstig bij te sturen, trachtte de Vlaamse regering het systeem voor de tegenstanders meer aanvaardbaar te maken. Op dit moment is de datum van invoering van het systeem via dienstencheques nog steeds niet vastgelegd, dit wegens een tekort aan middelen voor de financiering ervan.

1.1.11 Beleidsnota 2004-2009

De huidige Vlaamse Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Inge Vervotte, heeft haar algemene beleidsnota vrijgegeven voor de periode 2004-2009. Er is geen aparte beleidsnota voor kinderopvang, de kinderopvang wordt besproken als onderdeel

van het gezinsbeleid. De specifieke beleidsnota voor kinderopvang wordt dit najaar verwacht. In de beleidsnota staat te lezen:

“...een gezin moet in zijn directe omgeving een beroep kunnen doen op een kwaliteitsvolle, toegankelijke en veilige kinderopvang. Kinderopvang is immers niet alleen een economische hefboom, maar voor kinderen ook een unieke sociale en pedagogische opportuniteit. Het professioneel werken in de kinderopvang wordt daarom versterkt, ondermeer door na te gaan welke de noodzakelijke competenties zijn en het verwerven ervan te ondersteunen. Ten aanzien van de kinderopvang zal een meersporenbeleid gevoerd worden. In het kader van de Barcelonanorm zal ik 5000 bijkomende plaatsen in de kinderopvang realiseren. Voor het beschikbaar stellen van de voorziene middelen zal ik overleg plegen met de Minister bevoegd voor sociale economie. Het aanbod in de buitenschoolse opvang wordt verder kwalitatief en kwantitatief uitgebreid. Ik onderzoek hoe specifieke opvangbehoeften buiten dit basisaanbod, met name flexibele en occasionele opvang, meer structureel georganiseerd kunnen worden. Dit gebeurt binnen een duidelijk afgebakend kwaliteitskader, als antwoord op specifieke noden en met behoud van kostenefficiëntie. De dienstencheques kunnen hierbij als instrument gebruikt worden. Het regelgevend kader zal gestroomlijnd worden tot een coherent geheel, met aandacht voor gebruiksvriendelijkheid, kwaliteit, betaalbaarheid en administratieve eenvoud. Deze regelgeving moet het initiatief nemen en het beantwoorden aan nieuwe opvangbehoeften faciliteren. De fundamentele kwaliteitstoets voor de kinderopvang kan als volgt worden samengevat: wat goed is voor de ouders, moet beter zijn voor het kind.” (Vervotte, 2004: 23)

Het is heel opvallend dat de beleidsbrief op alle punten heel vaag blijft en geen specifieke maatregelen vooropstelt. Zo wordt onder andere aangehaald dat 5000 bijkomende plaatsen gerealiseerd zullen worden. De wijze van aanpak wordt echter niet verder gespecificeerd. Zo ook voor wat betreft de stroomlijning van het regelgevende kader. Een gevoelig punt in de sector en ook een aspect dat al heel vaak aan bod is gekomen, maar waar tot nu toe echter weinig concrete actie is tegenover geplaatst.

Verder is het frappant hoe weinig aandacht aan kinderopvang besteed wordt. In dat opzicht is de beleidsbrief van Inge Vervotte een rechtstreekse weergave van de relevante bepalingen uit het regeerakkoord van 2004-2009. Dit kan misschien verklaard worden door het feit dat er nog een specifieke beleidsnota opgesteld moet worden en Minister Vervotte het niet nodig achtte om in de algemene beleidsnota al specifiek in te gaan op de kinderopvang.

Ook dienen we hierbij op te merken dat de regering Letermé relatief nog maar aan het begin van haar regeringsperiode staat. Er is dus nog tijd om op het vlak van kinderopvang grootse daden te verrichten.

1.2 Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid

Zoals eerder aangehaald, had ook het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid een aandeel in de totstandkoming van de buitenschoolse kinderopvang. In volgende paragrafen wordt even stilgestaan bij de verschillende acties en instellingen die daarbij een rol hebben gespeeld. (Thirion, 1996: 20-23)

1.2.1 Weerwerkgesco's

Vanaf 1992 werden door de Vlaamse Minister van Tewerkstelling en Sociale Zaken Weerwerkgesco's¹¹⁷ ter beschikking gesteld van gemeenten die een centrum voor buitenschoolse opvang wilden oprichten. Daarbij werd voor de Weerwerkgesco's 100% loonsubsidie toegekend. Verder werd ook voorzien in de nodige middelen voor de opleiding van werklozen die in de kinderopvang aan de slag willen. Een belangrijk punt hierbij is dat de Weerwerkgesco's uitsluitend voorbehouden zijn aan gemeenten als initiatiefnemers. Bovendien zijn aan de toekenning ervan ook strenge voorwaarden verbonden. In de praktijk blijkt echter dat de toepassing van deze regels allesbehalve evident is.

Ook gaan de laatste jaren meer en meer stemmen op (zowel vanuit de sector als vanuit de politiek) om de gesco's te regulariseren. Want in de praktijk wordt dit toch ervaren als een nepstatuut en het is moeilijk om op die manier mensen aan te trekken.

Die regularisering zou echter een grote hap nemen uit de Vlaamse begroting en het is wellicht om deze reden dat verschillende Vlaamse regeringen deze kwestie alsmaar voor zich hebben uitgeschoven.

De regels waarvan sprake zijn de volgende:

- aantonen dat op lokaal niveau overleg is gepleegd met alle betrokken organisaties en verenigingen;
- een gedecentraliseerde spreiding van opvang nastreven;
- een werking hebben voor en na de schooluren, op woensdagnamiddag, op schoolvrije dagen en tijdens de schoolvakanties
- netoverschrijdend werken: d.w.z. openstaan voor alle schoolgaande kinderen van het kleuter- en lager onderwijs
- opvang bieden buiten de schoollokalen; indien er vanuit het overleg duidelijke indicaties zijn, kan de opvang uitzonderlijk gebeuren in de schoollokalen maar wel in een ruimer organisatieverband en functioneel losstaand van een onderwijsinstelling;
- een educatief verantwoorde vrijetijdsbesteding aanbieden in een aangepaste omgeving met een aangepaste infrastructuur
- zich melden bij en toezicht vragen aan kind en gezin
- voorzien in een ouderparticipatie en een ouderbijdrage vragen

(Martens, 1996: 10)

1.2.2 Tewerkstellingsfonds en FCUD

Het Tewerkstellingsfonds is een orgaan dat parallel werkt met de Weer-Werk-Gesco's, maar het bevindt zich op federaal niveau. Verder zit het verschil ook in de manier waarop de financiering aangewend wordt. Weer-Werk-Gesco's worden ingeschakeld

¹¹⁷ Gesco's = gesubsidieerde contractuelen

voor de begeleiding van de kinderen. De subsidies van het Tewerkstellingsfonds (nu FCUD) worden gebruikt voor de financiering van de werkingskosten en de personeelskosten van de coördinatoren. Het Tewerkstellingsfonds was een onderdeel van het Ministerie van tewerkstelling en Arbeid en het werd beheerd door de sociale partners. De bevoegdheden van het fonds werden vastgelegd via sociale akkoorden. In wat volgt geven we een korte chronologie van de opeenvolgende sociale akkoorden en het effect ervan op het Tewerkstellingsfonds, te beginnen vanaf 1989.

- Sociaal akkoord voor 1989-1990: in dit akkoord werd overeengekomen om een specifieke patronale bijdrage in te stellen. Die zou dan gebruikt worden voor de financiering van projecten voor vorming en tewerkstelling van risicogroepen op de arbeidsmarkt. Voor het beheer van deze middelen werd door de Vlaamse regering een Tewerkstellingsfonds opgericht.
- In een volgend sociaal akkoord, dat van 1991-1992, wordt deze bijdrage verhoogd. Ook wordt een nieuwe risicogroep toegevoegd: de vrouwen. Om deze risicogroep te ondersteunen subsidieerde het Tewerkstellingsfonds kinderopvanginitiatieven. Zo kregen zowel de werkende vrouwen als de werkloze vrouwen in opleiding een extra duwtje in de rug. De subsidiëring bestond uit het financieren van de werkingskosten en de personeelskosten van de regionale en lokale coördinatoren.
- In het sociaal akkoord voor 1993-1994 voorziet men meer financiële middelen voor de opleiding en tewerkstelling van risicogroepen. Bovendien wordt beslist om deze middelen uitsluitend nog te gebruiken voor kinderopvanginitiatieven en in het bijzonder voor buitenschoolse kinderopvanginitiatieven.
- Het sociaal akkoord van 1993-1994 werd verlengd voor 1994-1995, bovendien werd vanaf 1 januari 1994 een speciale werkgeversbijdrage ingevoerd. Deze bijdrage bedroeg 0,05% van het brutoloon en zou gebruikt worden voor de verdere financiering van kinderopvanginitiatieven. Het beheer van die bijdragen werd echter toegewezen aan het Fonds voor Collectieve Uitrusting en Diensten. Zoals eerder uitgelegd, werd dit fonds in 1971 opgericht met de reserves van de Federale Rijksdienst voor Kinderbijslag voor Werknemers.

(Thirion, 1996: 20-22)

Nog in 1994 werd besloten om de kinderopvangdossiers van het Tewerkstellingsfonds volledig over te dragen naar het FCUD. Om dit soepel te laten verlopen, werd tussen de bevoegde federale ministers De Galan en Smet en de sociale partners een akkoord afgesloten. Daarbij werd afgesproken dat het Tewerkstellingsfonds de reeds bestaande projecten en de in 1993 ingediende projecten, alsook de verlengingen daarvan, zou afwerken. De projecten die in 1994 ingediend werden zouden volledig naar het FCUD doorverwezen worden. (Martens, 1996: 11)

De 0,05% bijdrage werd ook voor de periode 1995-1996 vastgelegd in een interprofessioneel akkoord. Voor 1997-1998 werd echter geen interprofessioneel akkoord gesloten. Daarop legde de regering de inning van de patronale bijdrage vast in het KB van 27 januari 1997. De bestemming van de inkomsten die zo gegenereerd

werden, werden vastgelegd via het KB van 19 augustus 1997 en het bijzonder reglement van 2 september 1997. (FCUD, 2003: 6)

De subsidies van het FCUD zorgen in de praktijk voor heel wat problemen. Daar wordt in hoofdstuk 5 wat dieper op ingegaan aan de hand van een praktijkvoorbeeld en enkele cijfers.

1.2.3 Plaatselijke Werkgelegenheidsagentschappen

De Plaatselijke Werkgelegenheidsagentschappen, of PWA's, werden in 1987 opgericht door de toenmalige Minister voor Tewerkstelling en Arbeid. Het doel ervan was enerzijds de creatie van activiteiten die niet in het normale arbeidscircuit worden uitgevoerd en anderzijds de reïntegratie van langdurig werklozen op de arbeidsmarkt bevorderen. Een van de activiteiten die in het kader van een Plaatselijk Werkgelegenheidsagentschap verricht kunnen worden, is de bewaking en/of begeleiding van kinderen of zieken. Vandaar het belang van deze regelgeving voor de sector van de kinderopvang. Vooral in scholen worden PWA'ers tewerkgesteld om de opvang van de kinderen te verzekeren. (Thirion, 1996: 22-23)

2. Soorten buitenschoolse opvanginitiatieven in Vlaanderen: een overzicht

In een vorige paragraaf werd al een overzicht gegeven van de formele kinderopvanginitiatieven in het algemeen. In wat volgt wordt een overzicht gegeven van de verschillende vormen van formele buitenschoolse opvang die in Vlaanderen voorkomen. (Thirion, 1996: 24-28)

Volledigheidshalve is het hier ook belangrijk te vermelden dat er daarenboven nog een grijs circuit bestaat van buitenschoolse opvang, dit vooral in scholen.

Deze opvang is nergens gemeld en is dus ook niet onderworpen aan enige kwaliteitscontrole. Hierbij kunnen dan ook geen fiscale attesten uitgereikt worden aan de ouders.

2.1 Buitenschoolse opvang in de onderwijssector

De meest klassieke vorm van buitenschoolse opvang is de opvang die in de scholen voorzien wordt. Hier gaat het dan vooral om korte opvang, voor en na de schooluren en op woensdagnamiddag. Deze opvang is oorspronkelijk gegroeid vanuit de begeleiding van kinderen met leerproblemen. Gaandeweg werd dit echter meer en meer een opvang voor kinderen van werkende ouders.

Ook moet rekening gehouden worden met de wettelijk verplichte kwartiertjes, dit is de verplichte opvang een kwartier voor en na de schooltijd.

De opvang die in de scholen georganiseerd wordt valt onder de bevoegdheid van de Minister van Onderwijs. Wat betreft de financiering, dit gebeurt hoofdzakelijk via

onderwijsmiddelen en gemeentelijke subsidies. Deze worden aangevuld met financiële steun van oudercomités en via de ouderbijdragen.

2.2 Buitenschoolse opvang in de culturele sector

Deze vorm van opvang omvat de speelpleinwerking, vakantie- en sportkampen en grabbelpaswerking. Hoewel kinderopvang niet het hoofddoel van deze activiteiten is, vervullen deze werkingen, vooral tijdens de vakantieperiode, toch een belangrijke opvangfunctie. De bevoegdheid van deze initiatieven ligt bij de Minister van Cultuur. Ook wat betreft de financiering vallen deze initiatieven onder dit Ministerie. Net zoals voor de opvang in scholen, wordt ook hier voor aanvullende financiering een beroep gedaan op gemeentelijke subsidies en ouderbijdragen.

2.3 Buitenschoolse opvang in de welzijnssector

Onder deze noemer worden de organisaties geplaatst die niet specifiek gericht zijn op buitenschoolse kinderopvang, maar het wel aanbieden in kader van hun normale activiteiten. Daarbij kunnen vier verschillende vormen onderscheiden worden: de kinderdagverblijven, de diensten voor opvanggezinnen, de particuliere opvanggezinnen en de particuliere opvanginstellingen. Aangezien deze reeds eerder werden besproken, geven we hier slechts een korte beschrijving van hun activiteiten in verband met buitenschoolse opvang.

Zowel kinderdagverblijven als diensten voor opvanggezinnen bieden buitenschoolse kinderopvang aan voor kinderen tot 6 jaar. De particuliere opvanggezinnen mogen maximaal 5 kinderen jonger dan 6 jaar opnemen, de particuliere opvanginstellingen mogen aan meer dan 5 kinderen opvang bieden.

2.4 Initiatieven voor Buitenschoolse Opvang

Zoals de naam het zegt, richten de IBO's zich exclusief op de organisatie van buitenschoolse kinderopvang. Deze wordt georganiseerd voor en na schooltijd, op woensdagnamiddag, op schoolvrije dagen en vakantieperioden. In het algemeen zijn de IBO's geopend van 07.00u tot 19.00u¹¹⁸. De kinderen worden door de begeleid(st)ers van en naar school gebracht.

Wat betreft de begeleiding doen de meeste IBO's beroep op Weer-Werkgesco's. De opleiding van deze begeleid(st)ers wordt geregeld door het Vlaams Comité voor de Opvoeding van het Jonge Kind (VCJK) en de Vlaamse Dienst voor Kinderopvang (VDKO). Daarvoor werden ook samenwerkingsakkoorden afgesloten met de VDAB.

¹¹⁸ Wettelijk moeten ze open zijn vanaf 7u tot minstens 18.00u.

Naast de begeleid(st)ers werken er bij de IBO's ook lokale en regionale coördinatoren¹¹⁹. Hun loon wordt gesubsidieerd door het Tewerkstellingsfonds.

Algemeen hebben de IBO's af te rekenen met een versnipperde financieringsstroom, ze halen namelijk hun middelen uit volgende bronnen:

- Weerwerkgeden
- FCUD
- Gemeentelijke toelagen
- Ouderbijdragen (beperkt en niet analoog binnen de sector)
- Subsidies Kind en Gezin

Zoals eerder gezegd, wordt in het volgende hoofdstuk dieper ingegaan op die versnippering van financiering.

Wat betreft de ouderbijdragen, daarover mogen de IBO's vrij beschikken, maar de hoogte ervan hangt wel af van verschillende factoren, soms zijn er aangepaste tarieven naargelang de gezinssamenstelling en het gezinsinkomen. Er bestaan ook grote verschillen tussen de gemeenten en regio's onderling, afhankelijk van het beleid betreffende kinderopvang. Ook moet natuurlijk steeds rekening gehouden worden met de specifieke situatie in een bepaalde gemeente of regio.

Voor de IBO's werd in 1994 een overkoepelend orgaan opgericht, namelijk het Vlaams Overleg Buitenschoolse Kinderopvang. Deze organisatie verenigt alle IBO's in Vlaanderen, uitgezonderd die in Limburg¹²⁰.

Het Vlaams Overleg heeft de volgende doelstellingen:

- overleg tussen de verschillende IBO's mogelijk maken
- werken aan een duidelijke visie op buitenschoolse opvang
- gesprekspartner zijn voor de overheid

(Thirion, 1996: 27-28)

In 2003 waren er in Vlaanderen 215 Initiatieven voor Buitenschoolse Opvang die erkend zijn door Kind en Gezin. Zij bieden in totaal 20 735 opvangplaatsen aan. (Kind en Gezin, 2003b: 7-14)

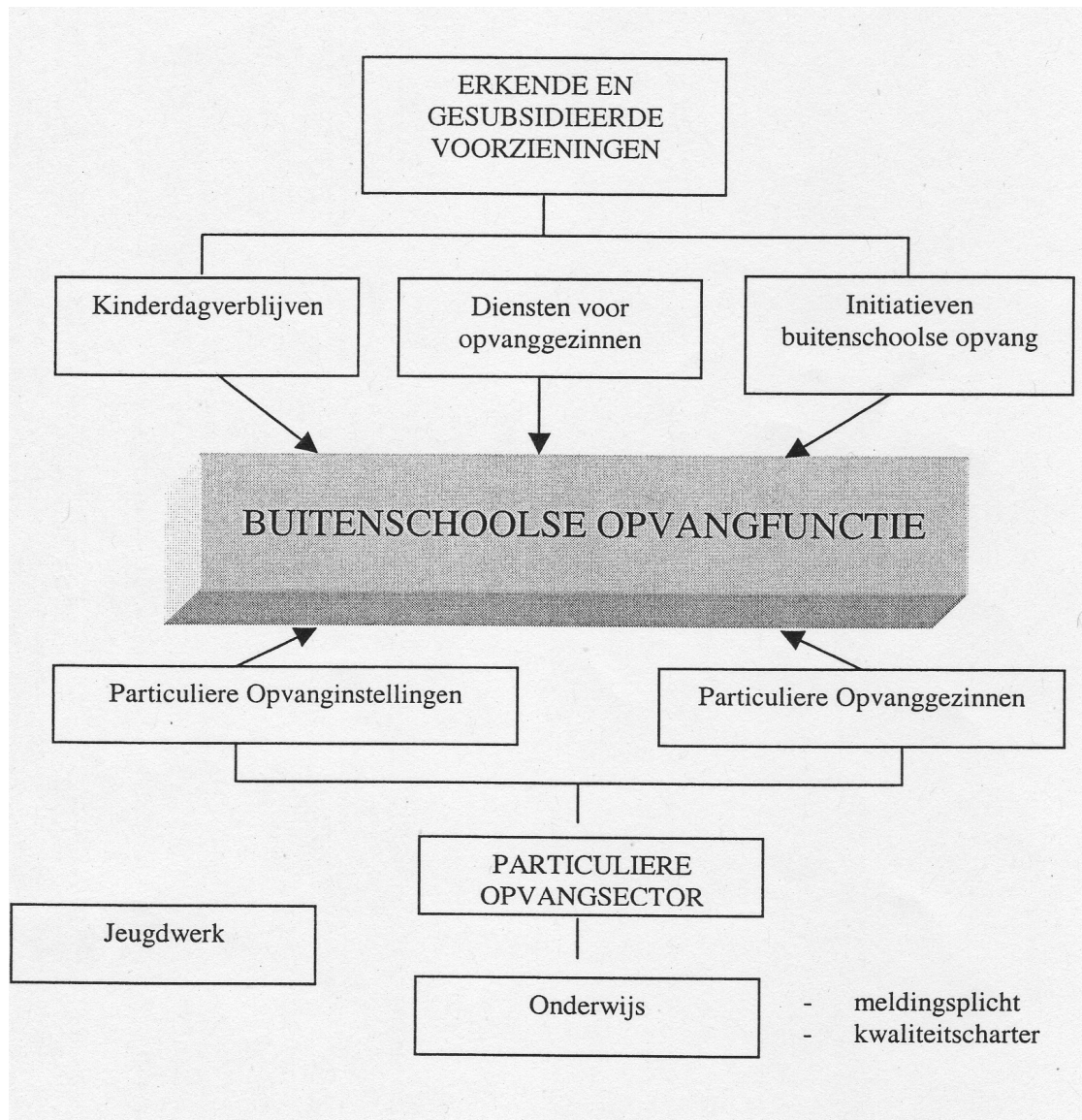
Belangrijk om te vermelden is dat er ook projecten bestaan die buitenschoolse opvang aanbieden buiten de Weerwerkcontext. Zij bestaan naast de gemeentelijke IBO's. Zo zijn er bijvoorbeeld de Petteflet en Stekelbees.

De verschillende vormen van buitenschoolse opvang, zoals ze hierboven worden beschreven, worden samengevat in figuur 2.5. Op die manier wordt een overzicht gecreëerd van wat buitenschoolse opvang, in zijn geheel, nu eigenlijk inhoudt. In het schema wordt een onderscheid gemaakt tussen de erkende en gesubsidieerde voorzieningen en de particuliere of zelfstandige opvangsector.

¹¹⁹ Dit is een onderscheid dat ingevoerd werd door het FCUD op basis van het aantal opvangplaatsen.

¹²⁰ Voor de provincie Limburg is er de Provinciale Commissie voor Buitenschoolse Opvang.

Figuur 2.5: Verband tussen de verschillende actoren bij buitenschoolse kinderopvang

Bron: Bedert, 2001, *Buitenschoolse kinderopvang*: 13

3. Conclusie

Het is pas vanaf 1997 dat de buitenschoolse opvang wettelijk verankerd is in het Vlaamse opvanglandschap. Daarna hebben de verschillende Rondetafelconferenties, adviezen, beleidsbrieven, besluiten en decreten elkaar opgevolgd in een poging om er wat meer structuur in te brengen en de lacunes in de wetgeving op te vullen.

Dit is grotendeels gelukt, maar er resten ook nog heel wat onopgeloste materies, zoals het statuut van de Weerwerkgesco's, de versnippering aan bevoegdheden en financiering,...

Misschien worden deze materies verder uitgediept in de beleidsbrief van Inge Vervotte, die in het najaar van 2005 verwacht wordt. Het blijft dus afwachten ...

Hoofdstuk 3: De problematiek van de IBO's

Zoals in vorige hoofdstukken al werd aangehaald, hebben de IBO's de dag van vandaag met heel wat problemen te kampen. Aangezien het niet mogelijk is om een algemene probleemstelling te formuleren, wordt in dit hoofdstuk een algemeen overzicht gegeven van de verschillende knelpunten. Aanvullend wordt een aanzet gegeven naar mogelijke oplossingen.

1 Knelpunten: rondetafelconferentie 19 december 2003

Naar aanleiding van ons schrijven aan Dhr Helsen, Voorzitter van de Commissie Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen, werden we uitgenodigd op deze Rondetafelconferentie, die plaatsvond in het Vlaamse Parlement. Een kans die we natuurlijk met beide handen gegrepen hebben.

Op deze rondetafelconferentie werden de verschillende knelpunten besproken zoals ze door de sector naar voor geschoven werden. Dat deze punten soms zeer gevoelig lagen was te merken aan de soms heel verhitte getuigenissen en discussies. Bij het plenaire debat achteraf was zelfs goed te merken dat buitenschoolse opvang ook bij sommige politici toch wel zeer gevoelig ligt.

Voor de bespreking van deze Rondetafelconferentie hebben we ons gebaseerd op de documentatiemap (die we naar aanleiding daarvan ontvangen hebben) en onze eigen verslagen.

Zoals in het inleidende hoofdstuk al aangehaald werd, zijn de knelpunten te situeren op 3 grote domeinen:

- personeel
- subsidiëring
- regelgeving en organisatie

(Vlaams Platform Buitenschoolse Opvang, 2003: 1-15)

Om deze knelpunten zo begrijpelijk mogelijk weer te kunnen geven, worden ze per domein uitgelegd en samengevat. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat deze knelpunten geformuleerd werden door de sector zelf. Wij hebben dan ook geprobeerd om ze zo objectief mogelijk weer te geven.

1.1 Knelpunten op gebied van personeel

In een besluit van de Vlaamse regering van 23 februari 2001 werd het personeelskader van een IBO vastgelegd. Dit besluit legde slechts twee personeelscategorieën vast, namelijk de begeleid(st)ers en een leidinggevende (coördinator). Hun taken en verantwoordelijkheden werden in het besluit als volgt omschreven:

- Begeleider: een begeleider staat in voor het opvangen van kinderen, het uitwerken van de activiteiten en het opvolgen van de dagelijkse oudercontacten
- Leidinggevende: een leidinggevende moet een efficiënte coördinatie van de opvangactiviteiten verzekeren, instaan voor het opvolgen van de begeleiders, teamoverleg en ouder- en kindparticipatie organiseren, contacten met externen onderhouden en de dagdagelijkse werking van het initiatief plannen en bewaken

Het personeel van de IBO's wordt dus als het ware ingedeeld in twee groepen. De dag van vandaag echter, is er een grote nood aan een opsplitsing in meer dan twee personeelsgroepen. Daarom wordt gepleit voor een ruimer en meer gediversifieerd personeelsbestand. Dit kan gerealiseerd worden door de opsplitsing van de twee bestaande functies in meer gespecialiseerde functies.

Bovendien is het belangrijk dat het organiserende bestuur, op basis van de eigen situatie, zelf kan beslissen op welke manier het personeelsbestand aangepast zou moeten worden. Dit kan echter alleen gebeuren als de Vlaamse overheid deze functiediversificatie zowel organisatorisch als financieel mogelijk maakt.

Naast de diversificatie van het personeelsbestand is ook een uitbreiding van het aantal begeleiders meer dan gewenst. Momenteel ligt de norm¹²¹ op minimum 1 begeleider voor 14 kinderen. De subsidies die de IBO's ontvangen worden aan de hand van deze norm berekend.

Deze minimumnorm houdt echter geen rekening met piekmomenten¹²² en vakantieperiodes. Bovendien worden in een IBO kinderen opgevangen van verschillende leeftijden, zijn er soms verschillende vestigingsplaatsen en moet rekening gehouden worden met de wettelijk opgelegde ruimtelijke indelingen (binnen- en buitenruimte). Verder hebben de begeleiders ook nog andere taken te vervullen dan enkel de zorg voor de kinderen. Zo zijn er ook nog het dagelijks onderhoud van lokalen en speelgoed, de begeleiding bij maaltijden, het bijwonen van teamvergaderingen... . Het is dus zeker geen sinecure om alle activiteiten op een doeltreffende manier op elkaar af te stemmen.

¹²¹ Norm van Kind en Gezin, het FCUD hanteert de norm van 1 begeleider per 8 kinderen.

¹²² Bepaalde dagen en uren waarop het in een IBO het drukst is.

Een mogelijke oplossing voor dit probleem is de aanpassing van de manier waarop het aantal begeleiders bepaald wordt. Hierbij zou dan rekening kunnen gehouden worden met een scala aan factoren waaronder bijvoorbeeld het aantal vestigingsplaatsen.

Een derde probleem op het gebied van personeel situeert zich op het vlak van de opleidingsvereisten. De oprichting van de IBO's kaderde in een Weer-Werkactie, waarbij ook een opleidingsluik voorzien was. Dit betekende concreet dat elke begeleider geslaagd moest zijn voor de VDAB-opleiding "begeleider buitenschoolse opvang". Ook voor de coördinatoren werd een gelijkaardige opleiding georganiseerd. Bovendien werden regelmatig bijscholingen en bijkomende opleidingen aangeboden.

De meeste begeleiders en coördinatoren die vandaag de dag in de IBO's actief zijn, hebben 5 tot 10 jaar ervaring en volgen af en toe ook bijkomende opleidingen. Nu worden ze echter geconfronteerd met bijkomende opleidingsvereisten die daarmee geen rekening houden. Bovendien zijn de diploma's die nu door Kind en Gezin vooropgesteld worden geen garantie voor een kwaliteitsvolle opvang en wordt geen rekening gehouden met factoren zoals: motivatie, creativiteit en enthousiasme in het omgaan met kinderen. Dit zijn evenwel eigenschappen die in de praktijk doorslaggevend zijn wil men een goede kinderopvang organiseren.

Om deze problematiek aan te pakken vraagt het Vlaams Platform Buitenschoolse Opvang meer middelen voor opleiding en scholing en een éénmalige regularisatie wat betreft diplomaverenisten voor zowel begeleiders als coördinatoren die minimum 5 jaar werkervaring hebben en positief geëvalueerd worden door hun werkgever. Op die manier kunnen de IBO's hun beste krachten houden.

Ten vierde is er nood aan een degelijk statuut voor de begeleiders. Omwille van de historiek van de IBO's, zijn de meeste begeleiders nog steeds tewerkgesteld in een weerwerkgesco-statuut. Het is evident dat dit gevolgen heeft voor de hoogte van het loon. Bovendien kleeft aan dit statuut nog altijd het etiket van "laaggeschoold", wat toch wel een negatieve bijklank heeft.

Het is om deze redenen dat het Vlaams Platform de volgende voorstellen lanceert:

- regularisatie van het weerwerkgesco-statuut in de buitenschoolse opvang
- vastlegging van een minimumloon voor de begeleiders in een IBO
- subsidieherberekening, gekoppeld aan de betere verloning van het personeel, om zo de leefbaarheid van de IBO's te verzekeren

Een laatste punt in verband met personeel is de vraag naar betere werkomstandigheden. Van de begeleiding wordt namelijk veel flexibiliteit verwacht. Onregelmatige uurroosters, onderbroken dienstitijden¹²³ en werkuren die overeenkomen met de piekuren van het eigen gezin kunnen zwaar doorwegen. Ook moet in de meeste gevallen nog veel werk gedaan worden buiten de werkuren (vb de voorbereiding van activiteiten). Bovendien zijn de meeste functies enkel deeltijds. Werken in een IBO is dus verre van evident. Het is om deze reden dat door de IBO's gevraagd wordt om een systeem uit te werken waarbij voltijdse functies kunnen gecreëerd worden. Ook worden bijkomende middelen gevraagd voor het in dienst nemen van extra personeelsleden.

¹²³ 's Morgens voor de schooluren en 's avonds na de schooluren.

Samengevat zijn de voornaamste problemen ivm personeel de volgende:

- er is nood aan een ruimer en meer gediversifieerd personeelsbestand
- er is nood aan een ruimer aantal personeelsleden
- IBO's worden geconfronteerd met stijgende opleidingsvereisten
- er is nood aan een degelijk statuut voor begeleiders
- er is nood aan meer ruimte voor betere werkomstandigheden

(Vlaams Platform Buitenschoolse Opvang, 2003: 1-6)

In de volgende paragraaf worden de problemen in verband met de financiering aangekaart.

1.2 Knelpunten op gebied van subsidiëring

Een eerste probleem op het gebied van subsidiëring betreft de verscheidenheid aan subsidies en subsidieregels. Dit zorgt ervoor dat IBO's die op een gelijkaardige manier georganiseerd zijn (zelfde aantal opvangplaatsen, zelfde kwaliteit) niet altijd dezelfde financiële middelen krijgen. Veel hangt af van de datum waarop een subsidiedossier ingediend wordt.

Zo kunnen de IBO's die voor 30 juni 2000¹²⁴ een dossier hebben ingediend en goedkeuring hebben gekregen subsidies krijgen van het FCUD voor hun loon- en werkingskosten. Deze financiering wordt berekend op basis van het aantal aanwezigheidsdagen van werknemerskinderen van 2,5 tot 12 jaar. Vanaf de dag dat een kind 12 jaar wordt, kan het niet meer meegerekend worden. Zoals hiervoor reeds werd opgemerkt, kan er ook geen subsidiëring worden bekomen voor de opvang van kinderen van zelfstandigen.

De IBO's die na die datum hun dossier hebben ingediend, kunnen echter geen aanspraak meer maken op subsidies van het FCUD. Zij werden vanaf 2001 gesubsidieerd door Kind en Gezin, die deze taak gedeeltelijk overnam van het FCUD, via een enveloppenfinanciering. Die kan per opvangplaats aangewend worden naar eigen goeddunken. Er zijn echter ook een aantal erkende IBO's die op geen enkele vorm van financiering aanspraak kunnen maken. Dit als gevolg van het te vroeg of te laat indienen van een dossier, namelijk op een moment dat men overschakelde op een andere vorm van financiering.

Om dit probleem aan te pakken vraagt het Vlaams Platform een gelijke subsidiëring voor alle IBO's. Daarbij is het ook belangrijk dat men genoeg ruimte krijgt om een eigen lokaal beleid uit te stippelen.

¹²⁴ Vanaf die datum werd een subsidiestop doorgevoerd in een poging om de begroting van het FCUD weer op de rails te krijgen.

Een tweede punt behandelt de behoefte aan formele buitenschoolse opvang. De uitbreiding van het aanbod is noodzakelijk, aangezien kinderopvang een basisvoorziening is en ouders het recht hebben om een opvang te kiezen op maat van hun gezin. Uitbreiding kost echter geld, daarom zijn subsidiegaranties een noodzakelijk gegeven om IBO's aan te sporen uit te breiden.

De voorstellen van het Vlaams Platform Buitenschoolse Opvang zijn dan ook om meer gesubsidieerde opvangplaatsen te voorzien en om de subsidiëring ervan dan ook te garanderen.

Daarnaast is er nood aan meer middelen voor infrastructuurinvesteringen. De kosten voor het aankopen, uitbreiden of vernieuwen van de infrastructuur voor buitenschoolse opvang zijn hoog en momenteel worden door de Vlaamse overheid daarvoor aan IBO's geen subsidies gegeven. Daarbij komt nog dat bij ministerieel besluit vastgelegd is dat de lokalen voor buitenschoolse opvang brandvrij gemaakt moeten worden, wat ook een dure aangelegenheid is.

Er worden dan ook bijkomende middelen gevraagd onder de vorm van infrastructuursubsidies. Bovendien moet de Vlaamse regering een budget vrijmaken teneinde het brandveilig maken van de IBO's te helpen financieren.

Een laatste punt voor wat betreft subsidiëring behandelt de versnippering van de subsidiestromen. Het is een steeds terugkerende bemerking: de verschillende instanties die bevoegd zijn voor de IBO's zorgen voor heel wat problemen. Aangezien zowel het FCUD, Kind en Gezin als de Vlaamse Administratie Werkgelegenheid subsidies verlenen, is het niet eenvoudig om de verschillende regelgevingen te kennen. Daarbij komt nog dat ook de provincie of het Europees Fonds in sommige gevallen financiële tegemoetkoming verlenen aan de IBO's.

Aangezien al deze instellingen hun eigen bevoegdheden en agenda hebben, hebben ze ook afwijkende regels in verband met het aanvragen van subsidies. Voor IBO's die van verschillende instanties afhangen voor hun subsidies, brengt dit een serieuze administratieve rompslomp met zich mee. Ze moeten namelijk voor elke instantie een afzonderlijk dossier opstellen met verschillende gegevens. Het bijhouden van die gegevens is allesbehalve evident. Vooral omdat de enkele computerprogramma's die in dit geval nuttig zouden kunnen zijn, voor de meeste IBO's onbetaalbaar blijken.

De oprichting van één coördinerend loket voor subsidies en dossierbeheer lijkt hier de ideale oplossing. Zo hebben de IBO's één aanspreekpunt en moeten ze zelf niet meer instaan voor de berekening en de rapportering van de verschillende gegevens.

Samengevat: de knelpunten op gebied van subsidiëring zijn:

- de ongelijke subsidie en subsidieregels
- nood aan meer plaatsen en aan subsidiegarantie
- nood aan middelen voor infrastructuurinvesteringen
- geconfronteerd met een diversiteit aan subsidiestromen

(Vlaams Platform Buitenschoolse Opvang, 2003: 7-10)

In het volgende hoofdstuk wordt de financiële problematiek in verband met de IBO's nog wat verder toegelicht aan de hand van cijfermateriaal. Op die manier hopen we een duidelijk beeld te kunnen geven van de verschillende financieringsstromen.

1.3 Knelpunten op gebied van regelgeving en organisatie

In het inleidende hoofdstuk werd dit knelpunt al uitvoerig besproken. Volledigheidshalve, en om het geheugen wat op te frissen, wordt hier nog een korte samenvatting gegeven.

De verschillende regelgevingen en overheden zorgen ook hier weer voor problemen. Dit werd echter bij de vorige knelpunten al uitvoerig besproken zodat we het hier verder niet behandelen.

Ook bij dit punt kan een centrale beleidsvisie op lange termijn een oplossing bieden. De grote vraag die hierbij gesteld wordt, is: welke rol heeft de buitenschoolse kinderopvang in onze huidige maatschappij en hoe kan men deze rol vrijwaren? Doordat men in het verleden steeds ad hoc beslissingen heeft genomen in functie van de beschikbare financiële middelen kent men nu structurele problemen. Om herhaling daarvan in de toekomst te voorkomen, wordt gevraagd aan de Vlaamse regering om een langetermijnvisie- en planning op te stellen betreffende de buitenschoolse opvang. Bovendien moet op een gestructureerde manier overlegd worden met het werkveld.

Een derde probleem is de onduidelijkheid over de rol van het lokaal overleg. Het lokaal overleg is het middel bij uitstek om de voorzieningen van kinderopvang aan te passen aan de plaatselijke situatie. Het is verantwoordelijk voor het opmaken van lokale beleidsplannen i.v.m. BKO, het verspreiden van informatie naar ouders toe en het formuleren van adviezen aan Kind en Gezin i.v.m. bepaalde opvanginitiatieven.

In de praktijk zijn er echter diverse factoren die de optimale werking van het overleg belemmeren. Zo is de beoordeling van een collega subjectief en soms zelfs onmogelijk. Bovendien wordt het lokaal overleg niet altijd gehoord. Het is om deze reden dat het Vlaams Platform vraagt dat er meer rekening gehouden wordt met de adviezen en opmerkingen van het lokaal overleg.

Daarnaast zijn er ook nog de stijgende verplichtingen en administratieve taken. Lokale zelfstandigheid en autonomie van de voorzieningen worden steeds belangrijker in onze huidige samenleving. Er worden steeds hogere eisen gesteld en er worden steeds meer reguleringen doorgevoerd die de BKO in haar organisatie en beheer beperken. Ook zijn de IBO's verplicht deze wijzigingen en reguleringen door te voeren waardoor ze worden belast met extra werk en bijkomende kosten.

De IBO's vragen dan ook een vereenvoudiging van de regelgeving en het stopzetten van de steeds bijkomende regels en wijzigingen van regels en wetgeving.

Een laatste punt is de nood aan ruimte voor experimenteren en voor andere opvangvormen, want ondanks het feit dat de overheid het meersporenbeleid¹²⁵ prijst, blijven de IBO's het enige gesubsidieerde initiatief binnen het welzijnsdepartement. Voor het experimenteren i.v.m nieuwe alternatieven voor BKO zijn er weinig financiële middelen beschikbaar. Het is om die reden dat er weinig tot geen initiatieven genomen worden op zelfstandige basis aangezien men vreest achteraf de dupe te zijn van de gedane investeringen.

Mogelijke oplossingen hiervoor zijn: een soepele reglementering voor mengvormen van kinderopvang gekoppeld aan een soepele subsidiëring en een specifiek vergoedingssysteem voor een verruimd opvangaanbod.

Samenvattend: er zijn vijf grote problemen te onderscheiden op het gebied van regelgeving en organisatie. Deze zijn:

- de verschillende regelgevingen en overheden
- de nood aan een centrale beleidsvisie op lange termijn
- onduidelijkheid over de rol van het lokaal overleg
- stijgende verplichtingen en administratieve taken
- de nood aan ruimte voor experimenteren en voor andere opvangvormen

(Vlaams Platform Buitenschoolse Opvang, 2003: 11-15)

De knelpunten en aanbevelingen vormen dus een hele lijst. In een volgende paragraaf worden de knelpunten van nu getoetst aan die van 10 jaar geleden.

Daarna proberen we aan de hand van een rapport van Kind en Gezin na te gaan in welke mate zij deze punten al behandeld hebben.

2.Knelpunten: Nota van 22 februari 1994

In de vorige paragraaf werden de knelpunten opgesomd zoals ze vandaag de dag ervaren worden door de mensen die in de sector werkzaam zijn. Als we deze punten vergelijken met een knelpuntennota die in 1994 opgesteld werd kunnen we wel stellen dat er een analogie bestaat tussen de knelpunten van toen en die van nu.

In de tekst worden volgende punten aangehaald:

- Er zijn garanties nodig voor de continuïteit van het aanbod. Als men geen zekerheid heeft dat de bestaande subsidiëring zal blijven gelden is het bijzonder moeilijk om mensen te motiveren een initiatief op te starten. Ook moeten problemen bij de overgang van het ene subsidiesysteem naar het andere zoveel mogelijk vermeden worden.

¹²⁵ Met meersporenbeleid wordt bedoeld: de samenwerking tussen verschillende organisaties en instellingen inzake kinderopvang. Het betreft dus in praktijk de samenwerking tussen jeugdbewegingen, scholen, sportbewegingen, initiatieven voor buitenschoolse kinderopvang...

- Er is nood aan een vereenvoudiging van de projectstructuur. De regelgeving ivm de Weer-Werk-Gesco's moet versoepeld worden zodat het eenvoudiger wordt om een initiatief op te starten.
- Problemen ivm administratie moeten zo snel mogelijk opgelost worden. De onduidelijke en wispelturige richtlijnen die de subsidiëring van het Tewerkstellingsfonds regelen moeten doorzichtiger worden.
- De beleidsdaden van alle politieke verantwoordelijken moeten op elkaar afgestemd worden. Werken met verschillende beleids- en subsidiekaders die naast elkaar bestaan, is geen evidentie.
- Alle regionale organisaties die ervaring hebben met de buitenschoolse opvang projecten moeten betrokken worden bij het uittekenen van het beleid. Dit geldt in het bijzonder voor het vastleggen van kwaliteitscriteria.

(de Smet, 1994: 1-2)

Zoals gesteld, is het heel duidelijk dat enkele punten die toen ervaren werden als knelpunten ook vandaag de dag nog steeds als knelpunten gezien worden.

3. Kind en Gezin: rapport van de vernieuwingsgroep

In 2003 werd door Kind en Gezin een vernieuwingsgroep samengesteld die voorstellen moest formuleren om de kinderopvang in Vlaanderen te verbeteren. Logischerwijze komt ook de buitenschoolse opvang daarbij aan bod. In mei 2003 werden die voorstellen gegroepeerd in een rapport. Uit dit rapport blijkt duidelijk dat men zich bewust is van bepaalde knelpunten die door het Vlaams Platform Buitenschoolse Opvang werden aangehaald. (Kind en Gezin, 2003c: 8-33)

We geven een beknopte synthese van de onderwerpen die in dit rapport aan bod komen, daarbij concentreren we ons voornamelijk op de punten die in het kader van de buitenschoolse opvang van belang zijn.

Het eerste grote deel draagt de naam: faciliteren van de uitbreiding van het aanbod/instandhouding van het bestaande aanbod. Daarmee wordt bedoeld dat de bestaande opvanginitiatieven zeker behouden moeten worden, maar dat er ook maatregelen moeten genomen worden om de uitbreiding van het aanbod te vergemakkelijken. Onder een eerste punt daarbij wordt gesteld dat een up-to-date inzicht in de financieringsstromen zeker aangewezen is, aangezien die te weinig gekend zijn. Bovendien moet ook nagegaan worden welke maatregelen kunnen genomen worden om de financiële leefbaarheid en het voortbestaan van sommige plaatsen te garanderen. Daarnaast stelt de Vernieuwingsgroep ook voor om de uitbreiding van de kinderopvang te koppelen aan een meerjarenplanning, zodat voor de komende jaren toch een vorm van zekerheid kan gegeven worden. Om dit te kunnen realiseren is er echter een budgettair engagement nodig van de Vlaamse regering.

Het volgende punt staat in verband met het verkrijgen van subsidies voor infrastructuurwerken.

IBO's en initiatieven die georganiseerd worden door de gemeente kunnen geen aanspraak maken op VIPA¹²⁶-middelen. De reden daarvan is dat zij vroeger terecht konden bij het gemeentelijk investeringsfonds. Dit is echter vanaf 1 januari 2003 opgeheven. De Vernieuwingsgroep vraagt dat IBO's ook gebruik zouden kunnen maken van de VIPA-middelen en dat de procedures die aan een aanvraag vasthangen vereenvoudigd zouden worden. Want die zijn heel omslachtig.

Zo zouden subsidies voor onder andere werken op het gebied van brandveiligheid op een snelle en eenvoudige manier aangevraagd kunnen worden. Daarnaast vraagt de Vernieuwingsgroep ook een verruiming van het VIPA-budget zodat aan de vraag voldaan kan worden.

Ten derde stelt de Vernieuwingsgroep dat de huidige financieringsbronnen voor kinderopvang te beperkt zijn en dat het aanboren van nieuwe financieringsbronnen onvoldoende wordt aangemoedigd. Zij stellen dan ook voor om het gebruik van deze andere bronnen (daarbij gaat het vb over subsidies afkomstig van de Europese Unie) meer te stimuleren. Bovendien vragen ze aan Kind en Gezin om een overzicht op te stellen van deze "andere" financieringsbronnen.

Een vierde probleem situeert zich op het vlak van de administratieve werkdruk voor de IBO's. Daarbij gaat het vooral om het feit dat elke overheidsinstelling andere regels stelt ivm het indienen van een dossier, wat een grote administratieve last betekent voor de IBO's. Om dit probleem op te lossen wordt voorgesteld om een 1-loketsysteem uit te werken zodat slechts één dossier moet worden overgemaakt. Een bijkomend voorstel op dit vlak is de subsidiëring van een managementfunctie voor IBO's. Dit kan de administratieve druk wat wegnemen en zorgt bovendien voor meer diversiteit in het personeelsbestand, wat ook vanuit de IBO's zelf gevraagd werd¹²⁷.
(Kind en Gezin, 2003c: 8-10)

Een volgend onderwerp behandelt de strikte afbakening van kinderopvangvoorzieningen zoals die in de huidige regelgeving vastgelegd wordt. De Vernieuwingsgroep pleit voor het mogelijk maken van mengvormen zodat meer geëxperimenteerd kan worden en de voorzieningen nog meer op maat van de vraag kunnen georganiseerd worden. Daarbij wordt ook verwezen naar de dienstencheques.
(Kind en Gezin, 2003c: 12-13)

Verder stelt de Vernieuwingsgroep vast dat de buitenschoolse opvang geconfronteerd wordt met piekperiodes. Aangezien de capaciteit van een IBO bepaald wordt op basis van het totaal beschikbaar aantal m² netto-opvangruimte, betekent dit dat IBO's veel extra ruimte nodig hebben om op deze piekmomenten aan de vraag te kunnen voldoen. Een mogelijkheid om dit probleem op te lossen is om de kortstondige opvang voor en na school te organiseren in de school, buiten het IBO. Op die manier blijven de plaatsen in het IBO gereserveerd voor kinderen met een meer langdurige

¹²⁶ VIPA= Vlaams Infrastructuurfonds voor Persoonsgebonden aangelegenheden

¹²⁷ Rondetafelconferentie buitenschoolse opvang, december 2003.

opvangbehoefte. Daarbij moet wel rekening gehouden worden met de rol van het lokaal overleg. (Kind en Gezin, 2003c: 14)

Wat betreft personeel pleit de Vernieuwingsgroep voor meer opleidingen die aangepast zijn aan de ervaring en kennis van degenen die al in de buitenschoolse opvang tewerkgesteld zijn. Ook moet rekening gehouden worden met de resultaten van het project van het Vlaams Instituut voor Vorming en Opleiding (= VIVO): “Erkenning van verworven competenties in de Buitenschoolse kinderopvang” en moet het budget voor vorming uitgebreid worden.

In verband met het imago en het statuut van degenen die tewerkgesteld zijn in de buitenschoolse kinderopvang, vraagt de Vernieuwingsgroep om betere financiële arbeidsvoorwaarden en een om campagne ter verbetering van het imago van het personeel in de kinderopvang. Op die manier zou de sector aantrekkelijker moeten worden voor toekomstige werknemers. (Kind en Gezin, 2003c: 30-32)

Naast deze voorstellen werden nog andere gelanceerd, maar deze vielen buiten de bevoegdheid van de Vernieuwingsgroep. Ze werden echter wel in bijlage opgenomen. Een van deze voorstellen was om op lokaal, regionaal, interlokaal niveau... een regiefunctie betreffende kinderopvang te installeren. Aangezien dit ons een belangrijk voorstel lijkt, hebben we het hier toch vermeld.

Tabel 3.1 geeft een samenvattend overzicht van de belangrijkste knelpunten aangehaald in het rapport van de Vernieuwingsgroep.

Tabel 3.1: Samenvatting knelpunten geformuleerd door de Vernieuwingsgroep.

Aandachtspunt	Voorstel tot verbetering
versnippering en onzekerheid van financieringsstromen	<ul style="list-style-type: none"> • overzicht van financiering • meerjarenplanning.
subsidies voor infrastructuurwerken	<ul style="list-style-type: none"> • toegang tot VIPA-fonds • vereenvoudiging van procedure
onvoldoende stimuleren van nieuwe financieringsbronnen	<ul style="list-style-type: none"> • aanmoedigen van het gebruik van andere financieringsbronnen • overzicht van verschillende vormen nieuwe financieringsbronnen
administratieve werkdruk	<ul style="list-style-type: none"> • 1-loket systeem • bijkomende managementfunctie
strikte afbakening soorten opvang	mogelijkheid tot mengvormen
piekperiodes => extra ruimte	korte opvang op school voorzien
opleiding van personeel	<ul style="list-style-type: none"> • aangepaste opleidingen • groter budget
imago en statuut van personeel	<ul style="list-style-type: none"> • betere financiële voorwaarden • maatregelen ter verbetering van het imago

Bron: Eigen verwerking van gegevens, ontleend aan: Kind en Gezin, 2003, *Vernieuwingsgroep kinderopvang, eindrapport*

4. Conclusie

Na de bespreking van de talloze knelpunten is het wellicht nuttig even een korte reflectie weer te geven in verband met deze stroom aan informatie.

De sector van de buitenschoolse opvang is een sector die geplaagd wordt door vele kwalen. De opvallendste daarbij zijn de problemen in verband met de diverse financiering, knelpunten op vlak van personeel en een verscheidenheid aan regelgeving waar zelfs de oude rotten in het vak kop noch staart aan zien. Als dan daarnaast de verschillende beleidsbrieven/nota's en rapporten gelegd worden kan geconcludeerd worden dat zowel de Vlaamse regering als Kind en Gezin zich wel bewust zijn van de bestaande knelpunten, maar eenvoudigweg niet in staat zijn om er een afdoende oplossing voor te vinden. Dit is af te leiden uit het feit dat dezelfde punten keer na keer herhaald worden, zowel door de sector als de beleidsmakers.

Bovendien zijn de initiatieven die wel genomen worden vaak ontoereikend of helemaal niet bekend. Een voorbeeld van een dergelijke actie is de Financieringscommissie. Die stelde al in 1998 een rapport op in een poging een uitweg te vinden voor de problematiek van de financiering. Dit rapport werd ook aangehaald in het beleidsplan van Mieke Vogels. De opzet ervan faalde echter jammerlijk. Bovendien is zelfs het feit dat een dergelijke commissie heeft bestaan bij velen niet bekend.

Het zou echter te eenvoudig zijn om alle problemen zomaar af te schuiven op de regering. De sector van de buitenschoolse opvang is ontstaan vanuit een tewerkstellingsproject en vooral dat zorgt voor de meeste problemen. Bovendien speelt ook een communautaire kwestie een rol, namelijk de positie van het FCUD. Nog steeds een federale bevoegdheid, en oorzaak van vele financiële beslommingen. Daarbij is de Belgische staatsstructuur de grote boosdoener. Ook het feit dat een democratie als gevolg heeft dat verkozen politici knopen doorhakken en beslissingen nemen op een manier die volgens hen de beste is speelt hier een rol. Het is namelijk onmogelijk om iedereen gunstig te stemmen. Want, ook hier geldt: kiezen is verliezen.

Dit betekent echter niet dat de sector van de buitenschoolse opvang zich zomaar bij de bestaande situatie moet neerleggen. Er zijn inderdaad veranderingen nodig en er moeten bepaalde beslissingen genomen worden. Maar door wie en wanneer, dat blijft (voorlopig) nog een groot vraagteken.

Na het lezen van al deze documenten en het luisteren naar getuigenissen uit de sector, zijn we er ook meer en meer van overtuigd dat er een grote nood is aan overleg. Niet alleen lokaal, maar ook provinciaal en op het niveau van de Gemeenschap. En dit op regelmatige basis. Bovendien moet er ook meer aandacht gaan naar de instellingen die dergelijke overlegmomenten organiseren. Zo zijn er bijvoorbeeld de maandelijkse loco¹²⁸-vergaderingen, georganiseerd door Stichting Welzijnszorg voor de

¹²⁸ Loco: lokale coördinatoren

arrondissementen Antwerpen en Mechelen¹²⁹. Tijdens dergelijke bijeenkomsten wordt relevante informatie uitgewisseld en praktische kennis doorgegeven.

Voor de coördinatoren is het een unieke gelegenheid om hun eigen ervaringen te toetsen aan die van anderen en inlichtingen in te winnen ivm eventuele problemen.

Bovendien is de praktische informatie uit het werkveld zoveel waardevoller dan de beschrijvingen in een handboek. En ook het psychologische effect van dergelijke overlegmomenten is niet te onderschatten. Coördinatoren krijgen op dergelijke momenten een extra duwtje in de rug door het besef dat ze niet alleen staan met hun frustraties. Een vorm van groepstherapie als het ware. En als er vanuit de Vlaamse regering, voldoende informatie gegeven wordt naar het werkveld toe, dan zou ze misschien op wat meer begrip kunnen rekenen.

Maar, zoals dat zo vaak het geval is, moet ook hier rekening gehouden worden met de realiteit. Wat in theorie mogelijk lijkt, is dat in praktijk vaak helemaal niet.

¹²⁹ Zie bijlage 18

Hoofdstuk 4: BKO in cijfers

Zoals vermeld in de inleiding wordt in dit hoofdstuk de buitenschoolse opvang geanalyseerd aan de hand van cijfermateriaal. Daarbij vertrekken we vanuit Vlaanderen in het algemeen, om vervolgens een aantal IBO's in de provincie Antwerpen onder de loep te nemen. Zowel voor Vlaanderen als voor Antwerpen wordt eerst de buitenschoolse opvang in zijn geheel bekeken, daarna worden enkele financiële cijfers ervan onder de loep genomen. Op die manier wordt één van de grootste knelpunten, namelijk de financiering, ook nog wat verder uitgediept.

1 Vlaanderen

In deze paragraaf wordt cijfermatig een beeld geschetst van het buitenschoolse opvanglandschap. Daarbij komen diverse factoren aan bod, zoals: het algemeen gebruik van buitenschoolse opvang, de leeftijd van de kinderen, de intensiteit van de opvang, de verschillende opvangvormen, ...

1.1 Algemeen

Om het belang van de buitenschoolse opvang aan te tonen wordt in tabel 4.1 het gebruik ervan in het Vlaamse Gewest weergegeven.

Tabel 4.1: Gebruik van buitenschoolse opvang door kinderen van 3 tot 12 jaar in het Vlaamse Gewest in 2002 en 2004 (in %)

	2002	2004
3 tot 6 jaar (1)	53,6	55,0
6 tot 12 jaar (2)	40,5	39,8
3 tot 12 jaar (3)	44,7	44,6

Bron: Kind en Gezin, 2004, *Enquête naar het gebruik van buitenschoolse opvang voor kinderen van 3 jaar tot 12 jaar*: 13

De gegevens in tabel 4.1 geven weer dat in het voorjaar van 2004¹³⁰, 44,6% van de kinderen van 3 tot 12 jaar in een gewone schoolweek minstens éénmaal per week opgevangen werd door andere personen of voorzieningen dan hun ouders. Het gaat hier dus zowel om de formele als de informele opvang. De opvangmomenten zijn: voor en/of na school en op woensdagnamiddag.

¹³⁰ Tijdstip waarop de gegevens verzameld werden.

Als de we cijfers van 2002 vergelijken met deze van 2004 is er slechts een miniem verschil waar te nemen; een stijging van 0,1%. Dit verschil is dan eigenlijk ook verwaarloosbaar.

1.1.1 Leeftijd van de kinderen

Uit de vorige tabel, tabel 4.1, blijkt ook duidelijk dat kinderen van 3 tot 6 jaar vaker opgevangen worden dan kinderen van 6 tot 12 jaar. Tabel 4.2 graaft nog wat dieper en geeft het gebruik van buitenschoolse opvang weer per leeftijd.

Tabel 4.2: Gebruik van buitenschoolse opvang in Vlaanderen volgens leeftijd

	2004
3 jaar	55,2
4 jaar	54,7
5 jaar	55,1
6 jaar	50,1
7 jaar	43,3
8 jaar	40,4
9 jaar	42,3
10 jaar	30,3
11 jaar	33,7
Totaal	44,6

Bron: Kind en Gezin, 2004, *Enquête naar het gebruik van buitenschoolse opvang voor kinderen van 3 jaar tot 12 jaar*: 17

Uit de cijfers in tabel 4.2 kan vastgesteld worden dat, hoe ouder kinderen worden, hoe minder vaak ze gebruik maken van de buitenschoolse opvang. Een mogelijke reden hiervoor is het feit dat ze alleen thuis blijven, eventueel met een oudere broer of zus. De grotere zelfstandigheid speelt hier zeker een grote rol.

1.1.2 Intensiteit van de opvang

De volgende factor die van belang is, is de intensiteit van de opvang. In tabel 4.3 wordt de intensiteit van de opvang voor de school tegenover die van na de school geplaatst. Daarbij staat “geen of weinig gebruik” voor 0 of 1 opvangmomenten per week, “matig gebruik” voor 2 tot 3 opvangmomenten en “hoog gebruik” voor 4 tot 5 opvangmomenten.

In deze tabel vinden we negen opvangpatronen.

Hierbij zijn de vier belangrijkste:

- geen of weinig gebruik voor en na de school
- geen of weinig gebruik voor de school en matig gebruik na de school
- geen of weinig gebruik voor de school en hoog gebruik na de school
- hoog gebruik voor en na de school

Deze vier opvangpatronen zijn in de tabel vet gedrukt weergegeven.

Tabel 4.3: Gebruik van buitenschoolse opvang in het Vlaamse Gewest naargelang de intensiteit van de opvang, 2004

		NA DE SCHOOL			
		Geen of weinig gebruik	Matig gebruik	Hoog gebruik	Totaal
VOOR DE SCHOOL	Geen of weinig gebruik	17,0	25,4	21,4	63,9
	Matig gebruik	3,7	6,0	1,3	11,0
	Hoog gebruik	6,8	4,0	14,3	25,0
	Totaal	27,4	35,4	37,1	100,0

Bron: Kind en Gezin, 2004, *Enquête naar het gebruik van buitenschoolse opvang voor kinderen van 3 jaar tot 12 jaar*: 17

Uit tabel 4.3 blijkt ook dat het “hoog gebruik” van buitenschoolse opvang na de schooluren hoger is dan het “hoog gebruik” van buitenschoolse opvang voor de school uren: 37,1% tegenover 25%. Dit valt te verklaren door het feit dat de start van de lessen in veel gevallen vroeger ligt dan de werkuren. 's Avonds liggen de werkuren echter later dan de meeste schooluren.

1.1.3 Gebruikte opvangvormen

De buitenschoolse opvang vertoont veel verscheidene vormen. In tabel 4.4 worden de verschillende opvangvormen weergegeven. Voor de gebruikers die meerdere opvangvormen gebruiken, werd enkel de belangrijkste opgenomen.

Uit de cijfers blijkt dat, zowel in 2002 als in 2004, opvang door de grootouders de belangrijkste opvangvorm was. Het belang ervan gaat wel in dalende lijn: van 43,1% in 2002 naar 35,1% in 2004. Ook het totale aandeel van de informele opvang is gedaald: van 48,1% in 2002 naar 42,3% in 2004. Deze cijfers leunen aan bij de conclusies van het Toekomstrapport, opgesteld in opdracht van Kind en Gezin. Daarin werd namelijk gewaarschuwd voor het feit dat de informele opvang, en dan vooral de opvang door grootouders, jaar na jaar aan belang inboet. Dit vooral door het feit dat grootouders langer werken en ook na hun pensioen nog, meer dan vroeger, actief bezig blijven. Naar de toekomst toe wordt echter verwacht dat de rol van de grootouders terug zal toenemen, dit door de veranderende gezins- en familiale relaties waardoor er meer grootouders zullen zijn voor minder kinderen.

Dit door het feit dat naar de toekomst toe, ook veel grootouders zullen gescheiden en hertrouwd zijn. Ook de vergrijzing speelt hierbij een rol. (Kind en Gezin, 2003d: 13)

Tabel 4.4: Belangrijkste buitenschoolse opvangvormen voor kinderen van 3 tot 12 jaar in het Vlaamse Gewest, 2002 en 2004

BELANGRIJKSTE OPVANGVORM - PERCENTAGES VAN DE GEBRUIKERS		
	2002 N= 2265	2004 N= 2672
Grootouders	43,1	35,1
Ander familielid	2,4	4,9
Buren, kennissen	2,6	2,3
IBO	12,4	11,5
Opvang door en in de school	28,4	34,5
Zelfstandige onthaalouder	2,0	1,9
Opvanggezin van een dienst	1,5	2,2
Erkend kinderdagverblijf	1,1	0,6
Zelfstandig kinderdagverblijf	0,6	0,6
Onthaalouder type onbekend	0,0	0,1
Andere	3,0	3,3
2 of 3 opvangvormen die even belangrijk zijn	2,9	2,9
Totaal	100,0	100,0

Bron: Kind en Gezin, 2004, *Enquête naar het gebruik van buitenschoolse opvang voor kinderen van 3 jaar tot 12 jaar*. 20

De tweede grootste opvangvorm is die door en in de school. Die is trouwens in twee jaar tijd gestegen van 28,4% naar 34,5%. Deze cijfers onderstrepen dus het belang van de opvang in de school, maar geven echter geen weergave van de duur van deze opvang. Als we daarnaast het aandeel van de IBO's bekijken, blijkt dit veel kleiner te zijn. Slechts 11,5% van de gebruikers doet wel eens beroep op de diensten van een IBO.

Deze cijfers tonen, nog maar eens, het belang aan van een goed uitgewerkt buitenschools opvangbeleid, dat rekening houdt met alle mogelijke soorten buitenschoolse opvang en zich niet exclusief focust op de uitbouw van het IBO-aanbod.

1.1.4 Werksituatie van de ouders

Het gebruik van buitenschoolse opvang is natuurlijk ook gekoppeld aan de werksituatie van de ouders. In deze paragraaf bekijken we eerst de invloed van de werksituatie van de moeder op het gebruik van buitenschoolse opvang.

Daarna wordt de invloed van de werksituatie van de vader behandeld. Daarbij worden eventuele verschillen en/of gelijkenissen besproken.

Werksituatie van de moeder

Zoals duidelijk uit tabel 4.5 blijkt, wordt het meeste beroep gedaan op buitenschoolse opvang door moeders die voltijds of deeltijds werken. Opvallend is wel dat ook een groot aandeel (27,1%) van de moeders met een tijdelijke arbeidsonderbreking gebruik maken van buitenschoolse opvang. Ook meer dan een tiende van de werklozen of leefloontrekkenden en 7% van de huisvrouwen maakt gebruik van buitenschoolse opvang. Een mogelijke verklaring hiervoor ligt in het feit dat kinderopvang ook nog andere functies heeft dan alleen maar de opvang van kinderen. Zo zijn er onder andere ook nog de sociale contacten met andere kinderen, die goed zijn voor de sociale ontwikkeling en de verschillende activiteiten die in een buitenschoolse opvang georganiseerd worden waardoor kinderen dingen kunnen doen die ze thuis misschien niet kunnen. Bovendien kan de opvang aan de moeder de gelegenheid geven om eens zonder kind(eren) op stap te gaan.

Tabel 4.5: Gebruik van buitenschoolse opvang naar werksituatie van de moeder, 2004

Werksituatie moeder	Gebruik	Geen gebruik	Totaal
Voltijds bezoldigd werk	52,2	47,8	100,0
Deeltijds bezoldigd werk	53,7	46,3	100,0
Tijdelijke arbeidsonderbreking (1)	27,1	72,9	100,0
Werkloos of leefloontrekkend	15,6	84,4	100,0
Huisvrouw	7,0	93,0	100,0

(1) zwangerschapsverlof, ouderschapsverlof, ziekteverlof of invaliditeit, loopbaanonderbreking, onbezoldigd verlof

Bron: Kind en Gezin, 2004, *Enquête naar het gebruik van buitenschoolse opvang voor kinderen van 3 jaar tot 12 jaar*: 29

In de volgende paragraaf wordt het gebruik van opvang weergegeven naargelang de werksituatie van de vader.

Werksituatie van de vader

In tabel 4.6 wordt het gebruik van buitenschoolse opvang weergegeven naar de werksituatie van de vader. Bij voltijds of deeltijds werk en tijdelijke arbeidsonderbrekingen maken vaders minder gebruik van buitenschoolse opvang dan moeders. Opvallend is hier ook dat zowel moeders als vaders die deeltijds werken meer gebruik maken van opvang dan zij die voltijds werken.

Bij werkloosheid of het trekken van leefloon wordt door vaders echter meer gebruik gemaakt van buitenschoolse opvang.

Erg opvallend is ook het feit dat 33,3% van de huismannen gebruik maakt van buitenschoolse opvang, terwijl dat bij huisvrouwen slechts 7,0% is.

Tabel 4.6: Gebruik van buitenschoolse opvang naar werksituatie van de vader, 2004

	Gebruik	Geen gebruik	Totaal
Voltijds bezoldigd werk	45,4	54,6	100,0
Deeltijds bezoldigd werk	47,4	52,6	100,0
Tijdelijke arbeidsonderbreking (1)	24,7	75,3	100,0
Werkloos of leefloontrekkend	17,3	82,7	100,0
Huisman	33,3	66,7	100,0

(1) *ouderschapsverlof, ziekteverlof of invaliditeit, loopbaanonderbreking, onbezoldigd verlof*

Bron: Kind en Gezin, *Enquête naar het gebruik van buitenschoolse opvang voor kinderen van 3 jaar tot 12 jaar*. 30

Ook in tabel 4.7, die het gebruik van buitenschoolse opvang weergeeft volgens de gezins- en werksituatie van de ouders, is een dergelijke trend waar te nemen.

Uit deze tabel blijkt namelijk dat bij de gezinnen waarvan één van de partners niet beroepsactief is, het gebruik van kinderopvang hoger ligt als de vader niet beroepsactief is (30,4%), dan als de moeder niet beroepsactief (15,2%) is.

Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat het aantal respondenten voor niet beroepsactieve vaders lager ligt dan voor niet beroepsactieve moeders (respectievelijk 135 en 1112). Logischerwijze ligt het gebruik van opvang het laagst in de gezinnen waar zowel de vader als de moeder niet beroepsactief zijn.

Tabel 4.7: Gebruik van buitenschoolse opvang naar gezinssituatie en werksituatie van de ouders, 2004

Gezins- en werksituatie van de ouders	Gebruik	Geen gebruik	Totaal
Alleenstaande beroepsactief (N=307)	55,5	45,5	100,0
Alleenstaande niet beroepsactief (N=86)	13,6	86,4	100,0
<i>Samenwonend of gehuwd:</i>			
moeder en vader beroepsactief (N=4215)	53,5	46,5	100,0
<i>Samenwonend of gehuwd:</i>			
moeder en vader niet beroepsactief (N=69)	2,9	97,1	100,0
<i>Samenwonend of gehuwd:</i>			
moeder niet beroepsactief en vader beroepsactief (N=1112)	15,2	84,8	100,0
<i>Samenwonend of gehuwd:</i>			
moeder beroepsactief en vader niet beroepsactief (N=135)	30,4	69,9	100,0

Bron: Kind en Gezin, 2004, *Enquête naar het gebruik van buitenschoolse opvang voor kinderen van 3 jaar tot 12 jaar*: 30

1.2 Financieel

In deze paragraaf wordt de buitenschoolse kinderopvang van de financiële kant bekeken. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen de initiatieven die door een gemeente zelf georganiseerd worden en deze die niet door de gemeente georganiseerd worden, maar die wel een bepaalde vorm van steun ontvangen van het lokale bestuur.

1.1 Niet georganiseerd door de gemeente

In tabel 4.8 worden cijfers weergegeven voor initiatieven die niet door de gemeente georganiseerd worden, maar die door de gemeente wel gesteund worden. Deze steun kan zowel financieel (subsidies) als materieel (vb voorzien van lokalen) zijn.

Tabel 4.8: Aantal gemeenten waar het lokaal bestuur kinderopvanginitiatieven financieel en materieel ondersteunt, in aantallen en %, cijfers van eind 2003

		Ondersteuning van kinderopvanginitiatieven			
		Financiële ondersteuning		Materiële ondersteuning	
		N	%	N	%
Totaal	N = 306	149	48,7	169	55,2

Bron: Kind en Gezin2004, *Kinderopvang en vrijetijdsactiviteiten, bespreking van de resultaten van de bevraging bij de lokale besturen:15*

Uit de tabel blijkt dat de lokale besturen vooral materiële ondersteuning geven: 55,2% tegenover 48,7% financiële steun.

In tabellen 4.9, 4.10 en 4.11 wordt weergegeven welke voorzieningen financiële steun ontvangen, waarvoor deze steun dient en welke vormen van materiële ondersteuning er gegeven worden.

Tabel 4.9: Aantal gemeenten waar het lokaal bestuur kinderopvanginitiatieven financieel ondersteunt, in aantallen en %, naar voorziening, cijfers van eind 2003

	Aantal gemeenten waar het lokaal bestuur een initiatief financieel ondersteunt (a) N = 306	
	N	%(1)
Totaal	149	48,7
Kinderopvanginitiatief		
Kinderdagverblijf	35	11,4
Buitenschoolse opvang in aparte lokalen van een kinderdagverblijf	9	2,9
Dienst voor opvanggezinnen	60	19,6
Initiatief buitenschoolse opvang	57	18,6
Mini-crèche	17	5,6
Zelfstandig kinderdagverblijf	17	5,6
Zelfstandige onthaalouders	23	7,5
Opvang binnen de schoolmuren	53	17,3

Nevenstaande tabel geeft een beeld van de verschillende kinderopvanginitiatieven weer en de mate waarin ze door het lokale bestuur financieel ondersteund worden. Daaruit is af te leiden dat de diensten voor opvanggezinnen, de IBO's en de opvang binnen de schoolmuren het meeste gesteund worden. De buitenschoolse opvang in aparte lokalen van een kinderdagverblijf worden slechts in 2,9% van de gevallen ondersteund.

Ook de mini-crèches en zelfstandige kinderdagverblijven krijgen slechts van 5,6% van de gemeenten financiële steun.

Bron: Kind en Gezin2004, *Kinderopvang en vrijetijdsactiviteiten, bespreking van de resultaten van de bevraging bij de lokale besturen*:16

Tabel 4.10 geeft weer waar de financiële steun die verstrekt wordt naartoe gaat. Uit deze tabel is af te leiden dat de meeste subsidies gaan naar: voor- en naschoolse opvang in scholen, werkingskosten en infrastructuurkosten. Opvallend hierbij is dat slechts 3,9% van de gemeenten subsidies verstrekt voor vorming en 6,5% financiële middelen vrijmaakt voor kwaliteitsverbetering, terwijl kwaliteit toch één van de pijlers is van het buitenschoolse opvangbeleid.

Tabel 4.10: Aantal gemeenten waar het lokaal bestuur kinderopvanginitiatieven die het niet zelf organiseert, financieel ondersteunt, in aantallen en %, naar specifieke doeleinden

	Voor welke doeleinden zijn deze financiële middelen? N = 306	
	Aantal gemeenten	%
Subsidies voor vorming	12	3,9
Subsidies voor kwaliteitsverbetering	20	6,5
Subsidies voor- en naschoolse opvang in scholen	46	15,0
Subsidies voor opvang specifieke zorg	16	5,2
Tussenkost voor ouders t.a.v. vakantieactiviteit	4	1,3
Personeelskosten	25	8,2
Werkingskosten	43	14,1
Infrastructuurkosten	36	11,8

Bron: Kind en Gezin2004, *Kinderopvang en vrijetijdsactiviteiten, bespreking van de resultaten van de bevraging bij de lokale besturen:17*

Tabel 4.11 geeft weer waaruit de materiële steun bestaat. Daaruit blijkt dat deze materiële steun vooral bestaat uit infrastructuur, dit maakt namelijk 42,5% uit van de totale materiële ondersteuning. Hier vinden we ook een verklaring voor het feit dat er weinig financiële middelen voorzien worden voor vorming. Deze vorming wordt namelijk door 26,1% van de gemeenten aangeboden onder materiële vorm.

Tabel 4.11: Aantal gemeenten waar het lokaal bestuur kinderopvangvoorzieningen die het niet zelf organiseert, materieel ondersteunt, in aantallen en %, naar middelen

	Materiële ondersteuning van andere kinderopvangvoorzieningen N = 306	
	Aantal gemeenten	%
Totaal	169	55,2
Middelen		
Infrastructuur	130	42,5
Materiaal	76	24,8
Organiseren van vorming	80	26,1
Gemeentepersoneel	46	15,0
PWA'ers	36	11,8

Bron: Kind en Gezin2004, *Kinderopvang en vrijetijdsactiviteiten, bespreking van de resultaten van de bevraging bij de lokale besturen:18*

In een volgende paragraaf worden gegevens geanalyseerd in verband met kinderopvanginitiatieven die wel georganiseerd worden door de gemeente.

1.2 Wel georganiseerd door de gemeente

In tabel 4.12 wordt weergegeven in hoeveel gemeenten het lokaal bestuur bijdraagt in de personeels-, werkings- en infrastructuurkosten van de voorzieningen, georganiseerd door de gemeente.

Uit de gegevens blijkt dat voor de minicrèches, alle gemeenten bijdragen op alle drie de vlakken, voor de zelfstandige kinderdagverblijven is dit 6 op 7 gemeenten. Voor de kinderdagverblijven en IBO's wordt door de gemeente het meest bijgedragen op het vlak van werkingskosten: respectievelijk 97,7% en 92%.

Tabel 4.12: Aantal gemeenten waar het lokaal bestuur bijdraagt tot de personeels-, werkings- en infrastructuurkosten van de kinderopvangvoorzieningen die het zelf organiseert, in aantallen en %, naar voorziening, cijfers van eind 2003

		Personeelskosten		Werkingskosten		Infrastructuurkosten	
		N	%	N	%	N	%
Formele kinderopvangvoorzieningen							
Kinderdagverblijf	N = 44	42	95,5	43	97,7	41	93,2
Dienst voor opvanggezinnen	N = 72	62	86,1	59	81,9	61	84,7
Initiatief buitenschoolse opvang	N = 150	137	91,3	138	92,0	134	89,3
Mini-crèche	N = 9	9	100,0	9	100,0	9	100,0
Zelfstandig kinderdagverblijf	N = 7	6	85,7	6	85,7	6	85,7
Opvang binnen de schoolmuren	N = 104	90	86,5	82	78,8	/	

Bron: Kind en Gezin2004, *Kinderopvang en vrijetijdsactiviteiten, bespreking van de resultaten van de bevraging bij de lokale besturen*:14

Tabel 4.13 geeft dan weer een overzicht van de verschillende subsidiekanalen die door de gemeenten aangesproken worden voor de financiering van kinderopvanginitiatieven die het zelf organiseert. Daaruit blijkt dat voor buitenschoolse opvang in aparte lokalen van een kinderdagverblijf en zelfstandige kinderdagverblijven enkel gebruik gemaakt wordt van tewerkstellingsmaatregelen. Voor wat betreft de IBO's, worden alle beschikbare financieringskanalen benut en maken vele gemeenten (22) gebruik van de tewerkstellingsmaatregelen.

Tabel 4.13: Aantal gemeenten waar het lokaal bestuur extra subsidies aantrekt voor de financiering van de kinderopvanginitiatieven die het zelf organiseert, in aantallen, eind 2003

	Subsidiekanalen					
	Gemeente- en stedenfonds	Provinciale middelen	Vlaamse gemeenschap	Federale steun	Europese steun	Tewerkstellingsmaatregelen
	N	N	N	N	N	N
Kinderopvanginitiatief						
Kinderdagverblijf	6	2	2	0	0	6
Buitenschoolse opvang in aparte lokalen van een kinderdagverblijf	0	0	0	0	0	1
Dienst voor opvanggezinnen	1	0	1	0	0	1
Initiatief buitenschoolse opvang	4	14	1	1	7	22
Mini-crèche	2	0	0	0	0	0
Zelfstandig kinderdagverblijf	0	0	0	0	0	1
Opvang binnen de schoolmuren	2	0	0	0	0	2

Bron: Kind en Gezin2004, *Kinderopvang en vrijetijdsactiviteiten, bespreking van de resultaten van de bevraging bij de lokale besturen:21*

Met deze tabel wordt het gedeelte in verband met de financiële kant van de buitenschoolse opvang in Vlaanderen afgesloten. In een volgend hoofdstuk nemen we een specifieke IBO onder de loep om aan de hand daarvan een duidelijker beeld te geven van de financiële stromen specifiek voor een IBO.

2.Provincie Antwerpen

Deze paragraaf geeft een beeld van het buitenschoolse opvanglandschap in de provincie Antwerpen. Daarbij wordt ook hier eerst een algemeen overzicht gegeven, waarna de financiële kant belicht wordt.

2.1 Algemeen

Het initiatief voor het project buitenschoolse opvang werd voor de provincie Antwerpen genomen door de subregionale tewerkstellingscomités (= STC) van Antwerpen en Mechelen.

Dit project werd mogelijk gemaakt door een CAO, afgesloten op 18 maart 1992, waarin werkgevers- en werknemersorganisaties zich engageerden om zich gedurende drie jaar in te zetten voor de tewerkstelling van langdurig, laaggeschoolde werklozen en herintreders op de arbeidsmarkt. Het was ook dankzij deze CAO dat geld vrijgemaakt kon worden uit het Tewerkstellingsfonds.

Met de toenmalige Vlaamse Minister van Tewerkstelling en Sociale Aangelegenheden, Leona Detiège, werd tevens een protocol afgesloten waarin werd afgesproken dat 322 gesco's ter beschikking zouden gesteld worden voor Antwerpen en Mechelen om dit project te kunnen realiseren. Daarbij werd een beroep gedaan op de Stichting Welzijnzorg Provincie Antwerpen vzw om het te promoten en te coördineren in de

arrondissementen Antwerpen en Mechelen. In het arrondissement Turnhout neemt de vzw Kempische Initiatieven voor Kinderopvang (= KIKO) deze taak op zich. (Gutermann, 1997: 33-34)

In de Antwerpse provincie organiseren en/of ondersteunen 95,7% van de gemeenten kinderopvanginitiatieven. Daarmee is deze provincie koploper, samen met Limburg. Tabel 4.14 geeft deze gegevens weer.

Tabel 4.14: Aantal gemeenten waar het lokaal bestuur kinderopvanginitiatieven organiseert/ondersteunt, in aantallen en %, naar provincie en grootte, eind 2003

		Organiseren en/of ondersteunen van kinderopvanginitiatieven	
		Aantal gemeenten	%
Totaal	N = 308	287	93,2
Provincie			
Antwerpen	N = 70	67	95,7
Vlaams-Brabant	N = 65	61	93,8
West-Vlaanderen	N = 64	57	89,1
Oost-Vlaanderen	N = 65	60	92,3
Limburg	N = 44	42	95,5
Grootte			
Kleine gemeenten (1)	N = 145	126	86,9
Middelgrote gemeenten (2)	N = 151	149	98,7
Grote gemeenten (3)	N = 12	12	100,0

(1) kleine gemeenten: minder dan 13.000 inwoners

(2) middelgrote gemeenten: tussen 13.000 en 55.000 inwoners

(3) grote gemeenten: meer dan 55.000 inwoners

Bron: Kind en Gezin2004, *Kinderopvang en vrijetijdsactiviteiten, bespreking van de resultaten van de bevraging bij de lokale besturen:11*

Tabel 4.15 geeft het aantal opvangplaatsen per provincie weer. Daaruit blijkt dat Antwerpen in 2003 het grootste aantal kinderopvangplaatsen had, namelijk 20 892. Op de tweede plaats staat Oost-Vlaanderen, met 19 178 plaatsen. De provincie met het minste aantal opvangplaatsen is Limburg met 10 830 plaatsen. Ook voor wat betreft de IBO's spant de provincie Antwerpen de kroon: 4 933 Initiatieven voor Buitenschoolse

Opvang in 2003. Oost-Vlaanderen volgt met 4 684 IBO's en in Vlaams Brabant vinden we de minste IBO's terug: 3 060.

Tabel 4.15: Opvangplaatsen per provincie in 2002 en 2003

OPVANGPLAATSEN PER PROVINCIE												
	Antwerpen		Vlaams- Brabant		Brussels Gewest		West- Vlaanderen		Oost- Vlaanderen		Limburg	
	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003
<i>Erkend (en gesubsidieerd) door Kind en Gezin</i>												
Kinderdagverblijven	3393	3425	3164	3191	1890	1892	1697	1719	2710	2751	1153	1176
Diensten voor opvanggezinnen	8708	8764	4256	4256	40	40	5208	5180	6916	6944	4536	4536
<i>Buitenschoolse opvang in aparte</i>												
lokalen van kinderdagverblijven	30	53	146	146	0	0	291	291	250	250	283	283
<i>Initiatieven voor buiten-</i>												
schoolse opvang	4824	4933	2942	3060	204	204	3800	3691	4500	4684	3858	4163
<i>Totaal erkend (en gesubsidieerd) door</i>												
<i>Kind en Gezin</i>	16 955	17 175	10 508	10 653	2134	2136	10 996	10 881	14 376	14 629	9830	10 158
<i>Met attest van toezicht van Kind en Gezin</i>												
Mini-crèches	2012	2197	1555	1767	1084	1209	2192	2369	2292	2283	390	398
Zelfstandige kinderdagverblijven	737	627	590	684	2084	2203	123	158	561	566	93	93
Zelfstandige onthaalouders	851	893	1209	1198	171	155	3139	2992	1676	1700	192	181
<i>Totaal met attest van toezicht</i>												
<i>van Kind en Gezin</i>	3600	3717	3354	3649	3339	3567	5454	5519	4529	4549	675	672
Algemeen totaal	20 555	20 892	13 862	14 302	5473	5703	16 450	16 400	18 905	19 178	10 505	10 830

Bron: Kind en Gezin, 2003, *Kinderopvang in Vlaanderen:16*

Voor wat betreft het gebruik van de buitenschoolse opvang echter, ligt de situatie echter iets anders.

Uit tabel 4.16 blijkt dat Antwerpen qua gebruik van buitenschoolse opvang slechts op de vierde plaats komt, enkel Limburg kent een nog lager gebruik. Ook kan opgemerkt worden dat ook in de Antwerpse provincie kinderen van 3 tot 6 jaar vaker gebruik maken van buitenschoolse opvang dan kinderen van 6 tot 12 jaar. Deze trend was eerder ook al gebleken uit de algemene bespreking van de buitenschoolse kinderopvang in Vlaanderen.

Tabel 4.16: % kinderen van 3 tot 12 jaar dat buitenschoolse opvang gebruikt per provincie in 2004

	3 tot 6 jaar N = 1901	6 tot 12 jaar N = 4097	3 tot 12 jaar N = 5998
Antwerpen	54,4	36,0	41,9
Vlaams-Brabant	57,1	50,2	52,4
West-Vlaanderen	55,2	36,7	42,4
Oost-Vlaanderen	55,5	42,8	46,8
Limburg	52,2	33,7	39,5
Vlaams-Gewest	55,0	39,8	44,6

Bron: Kind en Gezin, 2004, *Enquête naar het gebruik van buitenschoolse opvang voor kinderen van 3 jaar tot 12 jaar*: 14

Voor wat betreft de intensiteit van de opvang, weergegeven in tabel 4.17, is het vooral de combinatie van matig gebruik (2 à 3 opvangmomenten) na de school en geen of weinig gebruik (één of geen opvangmoment) voor de school die voorkomt: 27% van de gebruikers. In het algemeen wordt door de hoge gebruikers vooral gebruik gemaakt van de opvang na de school. Algemeen vertoont de intensiteit van de buitenschoolse opvang voor de provincie Antwerpen hetzelfde patroon als dat van Vlaanderen in het geheel.

Tabel 4.17: Gebruik van buitenschoolse opvang in de provincie Antwerpen naargelang de intensiteit van de opvang, 2004

		NA DE SCHOOL			
		Geen of weinig gebruik	Matig gebruik	Hoog gebruik	Totaal
VOOR DE SCHOOL	Geen of weinig gebruik	19,5	27,0	22,4	68,9
	Matig gebruik	3,3	6,0	0,9	10,2
	Hoog gebruik	5,6	2,7	12,6	20,9
	Totaal	28,4	35,7	35,9	100,0

Bron: Kind en Gezin, 2004, *Enquête naar het gebruik van buitenschoolse opvang voor kinderen van 3 jaar tot 12 jaar*: 18

Tabel 4.18 geeft voor elke provincie het belang weer van de drie belangrijkste opvangvormen, namelijk: de informele opvang, de opvang door en in de school en de IBO's. Daaruit is af te leiden dat de provincie Antwerpen de algemene trend volgt: de informele opvang is de belangrijkste opvangvorm, gevolgd door respectievelijk de opvang door en in de school en de IBO's. Bovendien ligt het aandeel van de informele opvang in Antwerpen hoger dan dat in de andere provincies, dit is namelijk 47,3%. Voor wat betreft de opvang door en in de school en de IBO's, staat Antwerpen telkens op de vierde plaats, met 32,5% en 10,2%.

Tabel 4.18: Relatief aandeel van de drie belangrijkste opvangvormen voor kinderen van 3 tot 12 jaar naargelang de provincie, 2004

	Informele opvang	Opvang door en in de school	IBO
Antwerpen	47,3	32,5	10,2
Vlaams-Brabant	41,4	40,4	9,2
West-Vlaanderen	39,3	34,8	11,7
Oost-Vlaanderen	42,1	36,3	10,8
Limburg	38,7	25,1	18,9
Vlaams Gewest	42,4	34,5	11,4

Bron: Kind en Gezin, 2004, *Enquête naar het gebruik van buitenschoolse opvang voor kinderen van 3 jaar tot 12 jaar*: 22

Als we de gegevens voor de provincie Antwerpen van 2002 en 2004 vergelijken (tabel 4.19), kan vastgesteld worden dat het belang van de informele opvang gedaald is, het belang van de andere twee vormen toegenomen is. De daling van de informele opvang werd ook bij de algemene bespreking van Vlaanderen vastgesteld.

Tabel 4.19: Relatief aandeel van de drie belangrijkste opvangvormen voor kinderen van 3 tot 12 jaar in Antwerpen, 2002 en 2004

		Opvang door de school	IBO	Informeel	Andere vormen	Totaal
Antwerpen	2002	26,3	9,9	50,6	13,2	100,0
	2004	32,5	10,2	47,3	10,1	100,0

Bron: Kind en Gezin, 2004, *Enquête naar het gebruik van buitenschoolse opvang voor kinderen van 3 jaar tot 12 jaar*: 36

In tabel 4.20 wordt het gebruik van buitenschoolse opvang weergegeven per arrondissement. Hieruit blijkt dat in de arrondissementen Antwerpen en Mechelen meer gebruik gemaakt wordt van buitenschoolse opvang dan in het arrondissement Turnhout. Of dit eventueel te wijten is aan het feit dat deze door verschillende organisaties gecoördineerd worden¹³¹ is echter niet duidelijk. Opvallend is ook dat het gebruik van buitenschoolse opvang in de arrondissementen Antwerpen en Turnhout gedaald is in 2004, terwijl het in Mechelen gestegen is.

¹³¹ Arrondissementen Antwerpen en Mechelen worden gecoördineerd door de Stichting Welzijnszorg Provincie Antwerpen vzw, in het arrondissement Turnhout gebeurt dat door vzw KIKO.

Tabel 4.20: % kinderen van 3 tot 12 jaar dat buitenschoolse opvang gebruikt per arrondissement in 2002 en 2004

	2004		2002 N=5065	2004 N=5998
Antwerpen	41,9	Antwerpen	43,2	42,2
		Mechelen	43,4	47,4
		Turnhout	42,1	37,1

Bron: Kind en Gezin, 2004, *Enquête naar het gebruik van buitenschoolse opvang voor kinderen van 3 jaar tot 12 jaar*: 33

In de volgende paragraaf worden enkele financiële gegevens op het gebied van buitenschoolse kinderopvang in Antwerpen weergegeven.

2.1 Financieel

Net zoals bij de bespreking van Vlaanderen, wordt ook bij de bespreking van de provincie Antwerpen iets dieper ingegaan op enkele financiële cijfers. Hier wordt echter niet specifiek de indeling gemaakt aan de hand van het al dan niet zelf organiseren aangezien er te weinig gegevens beschikbaar zijn om dit te doen.

Tabel 4.21: Aantal gemeenten waar het lokaal bestuur kinderopvanginitiatieven financieel en materieel ondersteunt, in aantallen en %, naar provincie, eind 2003

		Ondersteuning van kinderopvanginitiatieven			
		Financiële ondersteuning		Materiële ondersteuning	
		N	%	N	%
Totaal	N = 306	149	48,7	169	55,2
Provincie					
Antwerpen	N = 70	32	45,7	43	61,4
Vlaams-Brabant	N = 65	36	55,4	31	47,7
West-Vlaanderen	N = 63	35	55,6	43	68,3
Oost-Vlaanderen	N = 65	20	30,8	29	44,6
Limburg	N = 43	26	60,5	23	53,5

Bron: Kind en Gezin, 2004, *Kinderopvang en vrijetijdsactiviteiten, bespreking van de resultaten van de bevraging bij de lokale besturen*:15

In tabel 4.21 wordt per provincie weergegeven hoeveel gemeenten kinderopvanginitiatieven ondersteunden die ze niet zelf organiseren. Uit de gegevens kunnen we afleiden dat in de provincie Antwerpen meer materiële steun gegeven wordt dan financiële. Bovendien staat Antwerpen, in vergelijking met de andere provincies, voor wat betreft de materiële steun, procentueel op de tweede plaats.

Het moet enkel West-Vlaanderen laten voorgaan. Voor wat betreft de financiële ondersteuning staat Antwerpen op de voorlaatste plaats.

Een volgende tabel, tabel 4.22, behandelt het gemeentelijke budget in verband met kinderopvang, meer specifiek: het feit of de gemeente al dan niet een apart budget voorziet.

Tabel 4.22: Aantal gemeenten waar het lokaal bestuur een apart budget heeft ter ondersteuning van de kinderopvang, in aantallen en %, naar provincie, eind 2003

		Apart budget ondersteuning van de kinderopvang	
		Aantal gemeenten	%
Totaal	N = 299	217	72,6
Provincie			
Antwerpen	N = 69	44	63,8
Vlaams-Brabant	N = 63	49	77,8
West-Vlaanderen	N = 62	44	71,0
Oost-Vlaanderen	N = 63	47	74,6
Limburg	N = 42	33	78,6

Bron: Kind en Gezin, 2004, *Kinderopvang en vrijetijdsactiviteiten, bespreking van de resultaten van de bevraging bij de lokale besturen: 26*

Uit de cijfers blijkt dat Antwerpen in dit geval op de allerlaatste plaats komt. Het verschil met de voorlaatste provincie, West-Vlaanderen, bedraagt zelfs 7,2%. In Antwerpen wordt namelijk slechts in 44 van de 69 gemeenten een apart budget vastgelegd voor kinderopvang. In de provincie Limburg, koploper, is dit in 78,6% van de gemeenten het geval.

3.Conclusie

In dit hoofdstuk werd een cijfermatig beeld geschetst van Vlaanderen in het algemeen en de provincie Antwerpen in het bijzonder, op het gebied van buitenschoolse kinderopvang.

Uit de gegevens over Vlaanderen was af te leiden dat in het voorjaar van 2004, 45% van de kinderen tussen 3 en 12 jaar gebruik maakte van buitenschoolse opvang. In vergelijking met 2002 is dit percentage nagenoeg gelijk gebleven. Het gebruik van de 3 tot 6-jarigen ligt meer dan 15% hoger dan dat van de 6 tot 12-jarigen, dit sluit aan bij de vaststelling dat het gebruik van buitenschoolse opvang afneemt naarmate het kind ouder wordt.

Qua opvangvormen daalde de opvang door grootouders met 8% en steeg de opvang in en door de school met 6%. Ook algemeen gezien daalde het aandeel van de informele buitenschoolse opvang.

De tabel met de verschillende opvangpatronen (tabel 4.3) geeft aan dat het belangrijkste opvangpatroon bestaat uit geen of weinig gebruik (0 of 1 opvangmomenten) voor school en matig gebruik (2 tot 3 opvangmomenten) na school.

Als we de buitenschoolse opvang bekijken naargelang de werksituatie van de moeder is het duidelijk dat werkende moeders het meeste gebruik maken van buitenschoolse opvang. Voor wat betreft de gezins- en werksituatie ligt de buitenschoolse opvang het hoogst bij alleenstaanden die beroepsactief zijn en het laagst bij gezinnen waarbij vader en moeder niet beroepsactief zijn.

Voor wat betreft de provincie Antwerpen werd vastgesteld dat de algemene trends in Vlaanderen ook gelden in die specifieke provincie.

Aan de hand van financiële cijfers werd een beeld gegeven van hoe de gemeenten in Vlaanderen in het algemeen en in de provincie Antwerpen in het bijzonder omgaan met het onderwerp van de buitenschoolse kinderopvang. Daarbij werden enkel de ruwe cijfers weergegeven, een studie in verband met de parameters die elke gemeente daarbij hanteert zou ons te ver leiden.

Om toch nog iets dieper in te gaan op de materie en het geheel wat overzichtelijker te maken, wordt in het volgende hoofdstuk een concreet voorbeeld gegeven vanuit de praktijk. Daarbij wordt een volledig overzicht gegeven van het ontstaan, de werking en de financiering van een IBO.

Hoofdstuk 5: Praktijkvoorbeeld

In dit hoofdstuk worden diverse cijfers uit de praktijk besproken om zo de versnippering op het gebied van financiering aan te tonen. Daarbij vertrekken we van de IBO in Nijlen, om vervolgens meer algemeen de versnipperde financiering door het FCUD te bespreken.

In de praktijk is er namelijk sprake van een versnippering op twee niveau's. Een eerste versnippering situeert zich op het vlak van de verschillende vormen van financiering en de bijhorende variabelen¹³² die ervoor zorgen dat het geheel totaal onoverzichtelijk wordt. Ten tweede is er echter ook sprake van een versnippering binnen die verschillende vormen van subsidiëring. Dit zorgt ervoor dat niet alle IBO's op een zelfde mate van financiering kunnen rekenen.

1. IBO Nijlen

De IBO van Nijlen is gestart op 8 november 1993, op initiatief van de voorzitter van het OCMW, de huidige burgemeester van Nijlen. Oorspronkelijk was de buitenschoolse opvang een budgettaire nuloperatie, de uitgaven en inkomsten waren in evenwicht. Voor de gemeente was de buitenschoolse opvang dus een extra dienst aan de bevolking die evenwel geen extra kosten met zich meebracht.

In het begin waren er drie verschillende locaties, 10 halftijdse begeleid(st)ers en 1 voltijdse coördinator. Deze 3 locaties worden enkel gesubsidieerd door het FCUD. Onder andere door de aanwezigheid van talrijke scholen in de buurt kende de buitenschoolse kinderopvang een groot succes. De locaties kenden altijd een grote bezetting. In 2003 werd een 4^e locatie uitgebouwd, buiten het centrum, in de buurt van twee scholen die ook in volle expansie waren. Deze nieuwe locatie kan geen subsidie van het FCUD verkrijgen, en kan enkel aanspraak maken op een (beperkte) subsidiëring van Kind en Gezin.

In 2003 is de capaciteit van de opvang in Nijlen uitgebreid. Voor de subsidiëring van dit nieuwe project werd een dossier ingediend bij het FCUD en bij Kind en Gezin. Het FCUD verklaarde echter geen dossier ontvangen te hebben en bij Kind en Gezin werd geen subsidie toegestaan. Door deze uitbreiding zijn er 19 plaatsen bijgekomen, zonder subsidiëring. Er is wel inspectie van Kind en Gezin, om te controleren of voldaan is aan de voorwaarden voor de erkenning, maar dit is zonder subsidiegarantie.

¹³² Aan de hand waarvan de hoogte van de subsidiëring door de verschillende instellingen bepaald wordt.

De subsidiëring, algemeen bekeken, is als volgt samen te vatten:

- Het project is voor 1994 opgestart en heeft recht op 16 halftijdse (of 8 voltijdse) equivalenten. Dit betekent concreet dat ze 16 halftijdse of 8 voltijdse gesco's toegewezen krijgen. De term "equivalenten" slaat op het feit dat dit niet altijd dezelfde personen moeten zijn. Als er iemand afwezig is (bvb. wegens ziekte) wordt de vervangende gesco dus ook erkend. De eerste tien daarvan krijgen geen subsidie van het FCUD, maar wel een Weerwerkpremie. Normaal gezien is voor de Weerwerkers echter wel nog een bijkomende subsidie voorzien door het FCUD, als aanvulling op de Weerwerkpremie. Zo wordt het verschil tussen de gescokosten en de Weerwerkpremie geneutraliseerd. Dit is in Nijlen echter niet het geval, aangezien de buitenschoolse opvang voor 1994¹³³ gestart is, en de begeleid(st)ers dus geen nieuwe tewerkstelling creëerden¹³⁴, aangezien ze al in dienst waren van 1993.
- Bij een eerste uitbreiding (in 1997), kwamen er 2 halftijdse equivalenten bij. Deze kregen een Weerwerkpremie en een opleg van het FCUD, aangezien ze na 1994 in dienst getreden waren.
- Bij de eerste uitbreiding is de opleg van het FCUD weer weggefallen, aangezien op dat moment het budget van het FCUD ontoereikend was en er besparingsmaatregelen genomen werden.

(Gesprek met Myriam Lanens op 24 mei 2005)

Tijdens het gesprek werd ook de "witte vlekkenlijst" vermeld. Deze lijst wordt opgesteld door Kind en Gezin en bevat alle gemeenten per provincie, gerangschikt op basis van tekorten aan buitenschoolse opvangplaatsen. Beleidsmakers baseren zich op deze lijst om de Weerwerkplaatsen, en de bijhorende middelen te verdelen. In praktijk is het echter zo, dat initiatieven die vroeg gestart zijn met buitenschoolse opvang, helemaal achteraan op deze lijst staan, zo ook bij Nijlen. Zij kunnen dus op middellange termijn geen extra middelen ontvangen.

In tabel 5.1 worden enkele financiële cijfers weergegeven van de IBO in Nijlen. Wat vooral opvalt, is het grote negatieve verschil tussen de ontvangsten en de totale uitgaven. Dit bedraagt namelijk 26 653,62 euro, omgerekend is dit ongeveer 1 075 204 Bef. Vergeleken met de beginsituatie, toen uitgaven en inkomsten elkaar in evenwicht hielden, is dit toch wel een groot verschil.

De verschillende financieringsstromen zijn in deze tabel ook duidelijk zichtbaar. De IBO in Nijlen ontvangt subsidies van drie instellingen: het FCUD, Kind en Gezin en de VDAB (Weerwerkpremies). Daarbovenop komen nog de ouderbijdragen, de terugvordering van het personeel (die betalen een deel van hun maaltijdcheques zelf), en andere ontvangsten en terugvorderingen.

¹³³ In 1994 werden de dossiers van het Tewerkstellingsfonds overgedragen naar het FCUD.

¹³⁴ Dit is de voorwaarde waaraan moet voldaan worden om aanvullende subsidies te kunnen verkrijgen.

Uit de uitgavenstaat blijkt dat de grootste kost de lonen voor de gesco's (begeleiders) zijn. Deze bedragen namelijk 156 387,30 euro.

Tabel 5.1: Ontvangsten en uitgaven IBO Nijlen, 2004

A. Ontvangsten		
Ouderbijdragen		71 323,29
Terugvordering v/h personeel (eigen bijdrage MS)		2 497,74
Bijdrage hogere overheid FCUD		62 766,16
Subsidies Kind en Gezin		8 227,58
Premies Gesco's VDAB		85 155,56
Andere ontvangsten en terugvorderingen		167,50
Totaal		230 137,83
B. Uitgaven		
Personeelskosten		
Wedden en lonen vast personeel		26 057,64
Patronale bijdrage vast		9 240,03
Wedden en lonen gesco's		156 387,30
Patronale bijdragen gesco's		8 945,35
Vakantiegeld vast		242,42
Fietsvergoeding		
Vakantiegeld gesco's		13 480,32
Bijdragen a/d geneeskundige dienst		1 661,20
Andere sociale vergoedingen (MS)		6 948,00
Werkingskosten gewone dienst		
Kantoorbehoefte voor rechtstreeks gebruik		877,64
Telefoonkosten		945,98
Beheers- en werkingskosten informatica		773,88
Kosten voor beroepsopleiding van personeel		2 037,12
Kosten aankoop boeken en documentatie		867,34
Andere administratiekosten		440,00
Technische benodigdheden voor rechtstreeks verbruik		23 215,27
Prestaties van derde eigen aan de functie		1 374,37
Verzekeringen		647,20
Benodigdheden voor gebouwen, rechtstreeks gebruik		2 650,39
Totaal Uitgaven		256 791,45

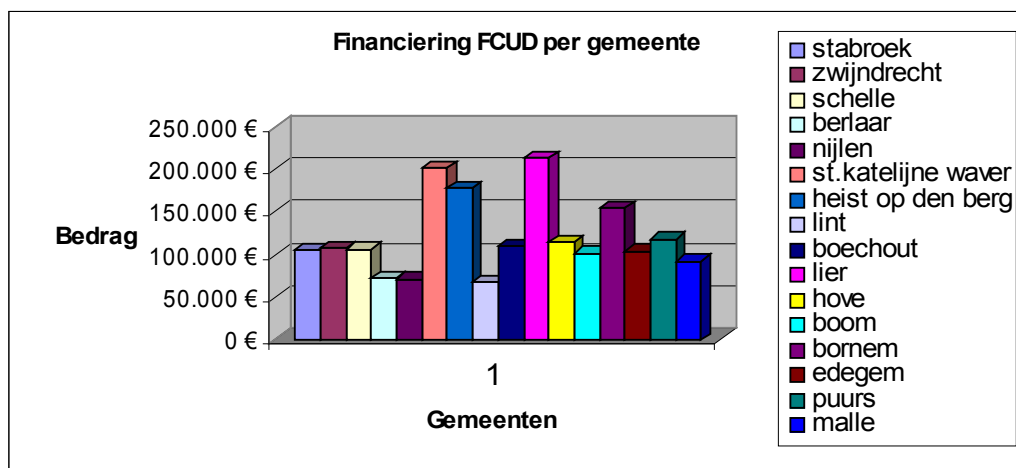
Bron: Eigen verwerking van gegevens ontleend aan IBO Nijlen, *Financieel verslag 2004*, ontvangen van Myriam Lanens.

2. Versnippering bij FCUD

Zoals eerder vermeld, is er ook een tweede niveau van versnippering waar te nemen. In wat volgt wordt deze versnippering aangetoond aan de hand van cijfers die betrekking hebben op het FCUD.

In figuur 5.2 en tabel 5.1 worden de subsidies die door het FCUD verstrekt worden, getoetst aan een aantal kenmerken van de IBO's die de subsidies ontvangen. Wat daarbij direct opvalt, is de grote ongelijkheid tussen de IBO's onderling qua subsidieverdeling. Dit is het gevolg van een mix aan factoren, zoals: het aantal opvangplaatsen, het jaar van opstarten, het aantal tewerkgestelde Weerwerkgesco's, de manier van financieren

Figuur 5.1: Subsidieverdeling FCUD, arrondissement Antwerpen-Mechelen

Bron: Eigen verwerking van gegevens, ontvangen van Karolien Boonen

Als Nijlen bijvoorbeeld vergeleken wordt met Bornem, dan kan vastgesteld worden dat Bornem meer dan het dubbele van de subsidies ontvangt vergeleken met Nijlen. En dit terwijl het aantal opvangplaatsen niet zo erg verschilt: respectievelijk 175 en 172. Ook het aantal tewerkgestelde gesco's ligt in dezelfde lijn. De bepalende factor hier is het tijdstip van oprichten, de IBO van Nijlen werd opgericht in 1993, die van Bornem in 1999.

Soms kan er ook niet direct een verklaring gevonden worden voor de verschillen in subsidiëring. Dit is ondermeer het geval bij Lier en Heist-op-den-Berg. Het aantal gesco's loopt ongeveer gelijk, en beiden maken gebruik van financiering via het FCUD en weerwerkgesco's.

Het aantal opvangplaatsen van Heist-op-den-Berg is echter groter: 210 ten opzichte van 160 in Lier. Toch ontvangt Lier meer subsidies dan Heist-op-den-Berg. De reden hiervoor is echter niet duidelijk.

Tabel 5.2: Kenmerken projecten buitenschoolse opvang

Gemeenten	Opstart	Aantal lokaties	Lokale coördinator	Toegekende gesco's (VTEQ)	Aangeworven gesco's	Capaciteit project	Financiering
Berlaar	1993	2	1 voltijdse		12	86	FCUD+ Weerwerk
Nijlen	1993	4	1 voltijdse	8	16	150	FCUD+ Weerwerk + K en G
St. Katelijne Waver	1994	5	1 voltijdse	10,5	23	172	FCUD+ Weerwerk + K en G
Schelle	1994	1	1 voltijdse	5,5	10	76	FCUD+ Weerwerk
Wijnegem	1995	1	1 drievierde	3	5 (+1 contr.)	27/38	K en G + Weerwerk
Zwijndrecht	1996	2	1 voltijdse	4,5	9 (+3 extra)	101	FCUD+ Weerwerk
Stabroek	1996	2	1 halftijdse	6,5	9	101	FCUD+ Weerwerk
Heist-op-den- Berg	1996	9	1 voltijdse	10	20	210	FCUD+ Weerwerk
Lier	1997	4	1 voltijdse	9	18	160	FCUD+ Weerwerk
Lint	1998	1	1 halftijdse	3	6	45	FCUD+ Weerwerk
Boom	1998	2	1 voltijdse	6,5	12	108	FCUD+ Weerwerk
Bornem	1999	4	1 voltijdse	10	20	175	FCUD+ Weerwerk
Boechout	1999	2	1 voltijdse	5,5	11 (+2 extra)	103	FCUD+ Weerwerk
Malle	2000	2	1 voltijdse	4	7	68	FCUD+ Weerwerk
Puurs	2000	3	1 halftijdse 1 voltijdse	8	13	164	FCUD+ Weerwerk + K en G
Edegem	2000	2	2 drievierde	7	12 (+5 startbanen)	92	FCUD+ Weerwerk
Rumst	2000	2	1 drievierde		4 contr.	44	K en G
Putte		5	1 voltijdse	4,5	9 (+2 contr.)	142	K en G + Weerwerk
Kapellen	2001	5	1 voltijdse	8	15	88	K en G + Weerwerk
Hove	2001	1	1 voltijdse	6	9	84	FCUD+ Weerwerk
Niel	2001	2	1 voltijdse	2,5	5	63	K en G + Weerwerk
Willebroek	2002	1	1 voltijdse	5	7	86	K en G + Weerwerk
Wommelgem	2002	1	1 voltijdse	3,5	6	59	K en G + Weerwerk
Kontich	2002	2	1 voltijdse			42	K en G + Weerwerk
Mortsel	2003	1	1 halftijdse	0		42	
Totaal		63		128	249	2417	

Bron: Eigen verwerking van gegevens, ontleend aan informatie ontvangen van Karolien Boonen

3.Conclusie

In dit hoofdstuk werd een beeld gegeven van hoe de financiering in de praktijk werkt. Om echt een algemeen beeld te geven zouden echter nog meer cijfers naast elkaar moeten kunnen gelegd worden. In deze scriptie hebben we ons echter noodgedwongen moeten beperken tot een beschrijving van de situatie in één enkele IBO. Dit door een gebrek aan beschikbare gegevens.

Uit de gegevens kan geconcludeerd worden dat er een tweeledige versnippering bestaat op het vlak van financiering. Ten eerste zijn er de verschillende instanties en organisaties, elk met hun eigen modaliteiten, ten tweede is er het grote verschil tussen de IBO's onderling. Dit werd aan de hand van figuur 5.1 en tabel 5.2 treffend geïllustreerd.

Hoofdstuk 6: Algemene conclusie

Zoals gesteld in de inleiding, wordt in dit hoofdstuk een visie geformuleerd op de toekomstige evolutie van de buitenschoolse kinderopvang. Daarbij wordt ook teruggeblikt op de vorige 5 hoofdstukken.

1. Buitenschoolse opvang als probleem

Algemeen kunnen we stellen dat de buitenschoolse opvang inderdaad een sector is met talrijke problemen. Deze komen tot uiting in de knelpunten, geformuleerd door verschillende partijen. Daarbij is het duidelijk dat zowel de sector, Kind en Gezin, als de Vlaamse regering deze knelpunten erkennen en streven naar het oplossen ervan. Dit streven wordt echter bemoeilijkt door de aard van het Belgische staatsstelsel en de tegenstrijdige verwachtingen van de betrokken actoren. Ook de talrijke versnipperingen, het gevolg van beslissingen uit het verleden, wegen zwaar op dit dossier.

Om tot afdoende oplossingen te komen zal veel geduld en volharding nodig zijn. Bovendien moet rekening gehouden worden met het simpele feit dat België een democratie is en dat hoogstwaarschijnlijk ook in de toekomst zal blijven. Dat betekent dat politici verkozen worden, een bepaalde materie toegewezen krijgen en binnen hun bevoegdheid beslissingen nemen naar eigen goeddunken.¹³⁵ Dat betekent ook dat bevoegdheden constant doorgeschoven worden naar andere personen, wat niet bevorderlijk is voor de continuïteit van het beleid. Een factor die ook zeker niet onderschat mag worden. Bovendien is buitenschoolse kinderopvang, en kinderopvang in het algemeen, slecht één van de bevoegdheidsdomeinen van de Vlaamse regering. Logisch dus dat er voor deze sector slechts een bepaald budget beschikbaar is.

Rekening houdende met deze overwegingen worden in de volgende paragraaf enkele aanzetten gegeven tot het uitbouwen van een efficiënt buitenschools opvanglandschap in Vlaanderen. Daarbij wordt niet zozeer gefocust op de verschillende knelpunten, hoewel sommige wel aan bod zullen komen, maar wordt de sector vooral in zijn geheel bekeken.

Voor het formuleren van mogelijke oplossingen hebben we ons gedeeltelijk gebaseerd op een interview met Dr. Vandenbroeck, dat plaatsgevonden heeft op dinsdag 10 mei 2005. Dr. Vandenbroeck is medewerker van het VBJK, lid van de vakgroep sociale agogiek van de Universiteit Gent en auteur van het boek "In verzekerde bewaring, honderdvijftig jaar kinderen, ouders en kinderopvang."

¹³⁵ Dit kwam ook aan bod in ons gesprek met Dr. Vandenbroeck.

2.Naar de toekomst toe

In wat volgt wordt de algemene problematiek van de buitenschoolse opvang in kaart gebracht en worden mogelijke voorstellen geformuleerd naar de toekomst toe.

2.1 Opleiding van personeel

Dit punt kwam ook bij de bespreking van de knelpunten al aan bod. Hier wordt er iets dieper op ingegaan.

Zoals eerder vermeld, is de buitenschoolse opvang oorspronkelijk gestart als een tewerkstellingsproject voor laaggeschoolde werkloze vrouwen. Dit heeft echter als gevolg dat de meeste die nu in de sector aan de slag zijn, slechts een zeer beperkte opleiding genoten hebben. In 2002 werd Vlaanderen voor dit gebrek aan opleiding door de OESO op de vingers getikt in een doorlichting van de Vlaamse kinderopvang. In praktijk betekent dit ook dat de ervaring en competenties van de werknemers niet gevaloriseerd worden. Als ze ontslagen worden of ontslag nemen staan ze dus even ver als toen ze begonnen zijn: nergens.

In 1995 heeft het “Netwerk voor Kinderopvang” van de Europese Commissie¹³⁶ 40 doelstellingen voor kwaliteit in voorzieningen voor jonge kinderen gepubliceerd. Een van de doelstellingen luidde als volgt:

“Een minimum van 60% van het personeel dat met kinderen werkt in collectieve voorzieningen, dient een subsidiabele basisopleiding van ten minste drie jaar op het niveau van een hogere beroepsopleiding te hebben gevolgd, waarin zowel de theorie als de praktijk van de pedagogiek en kinderonwikkeling zijn inbegrepen. Alle opleidingen moeten modulair zijn. Werknemers (zowel in collectieve voorzieningen als in gastouderopvang) die geen opleiding op dit niveau hebben, dienen het recht te hebben om een dergelijke opleiding te volgen, zonodig in dienstverband. “
(Kiddo, maart 2004: 24)

Na aanbeveling van de Kwaliteitscommissie, ook in 1995, werd deze regel (weliswaar in een aangepaste versie) ook in Vlaanderen van toepassing, onder de vorm van de 50% regel. Deze geldt echter enkel voor de IBO's. De 50% regel wordt in artikel 12 van het Besluit van de Vlaamse regering van 23 februari 2001 houdende de voorwaarden inzake erkenning en subsidiëring van de Initiatieven voor Buitenschoolse Opvang, als volgt geformuleerd:

“... moet minstens 50 % van de begeleiders in het bezit zijn van minstens een diploma van het secundair onderwijs van een door K&G aangegeven richting, behorend tot het BSO, of een eindstudiebewijs van een met vrucht gevolgde opleiding in het onderwijs voor sociale promotie in een door K&G aangegeven richting, behorend tot het BSO...”

De 50% regel doet in de sector van de IBO's in elk geval heel wat stof opwaaien.

¹³⁶ Daarover werd in deel 1, in verband met Europa, meer uitleg gegeven.

Veel werknemers ervaren deze regel als een extra last, aangezien ze bijkomende opleidingen moeten volgen. Niet echt logisch, als je bedenkt dat die opleidingen vooral in hun voordeel spelen, aangezien ze toch een zekere meerwaarde bieden.

Bij de werkgevers overheerst de angst dat door die opleidingen hun personeel ontslag zal nemen, aangezien ze met hun nieuw verworven diploma ook ergens anders aan de slag kunnen waar ze misschien beter betaald worden. Een argument dat sommigen terug doet denken aan vroeger, toen arbeiders via allerlei wegen aan hun werkgever gebonden werden.

Naar de toekomst toe is het heel belangrijk dat deze 50% regel in de volledige sector, en niet enkel in de IBO's, gehaald wordt. Dit zowel voor de werknemers als om de kwaliteit van de opvang te verzekeren. Eerder werd echter ook al gewaarschuwd voor het zogenaamde "diplomafetisjisme". Er moet dus ook rekening gehouden worden met de ervaring en competenties van de begeleiders. In Vlaanderen wordt hierop ingespeeld met het systeem van de zogenaamde "Erkenning van Verworven Competenties". Dit project van de Vlaamse regering is een samenwerkingsverband van de sociale partners, opleidingsorganisaties en onderwijs en is specifiek gericht op de buitenschoolse opvang. (Kind en Gezin, 2003e: 55)

Concreet gaat het hierbij om een procedure waarbij werknemers van de IBO's hun ervaring kunnen laten erkennen om op die manier te kunnen instromen in een verkort leertraject voor de opleiding kinderzorg van de Centra voor Volwassenenonderwijs. Op die manier worden zowel werknemers werkgevers aangemoedigd om de 50% norm te halen.

3.1 Blinde vlekken

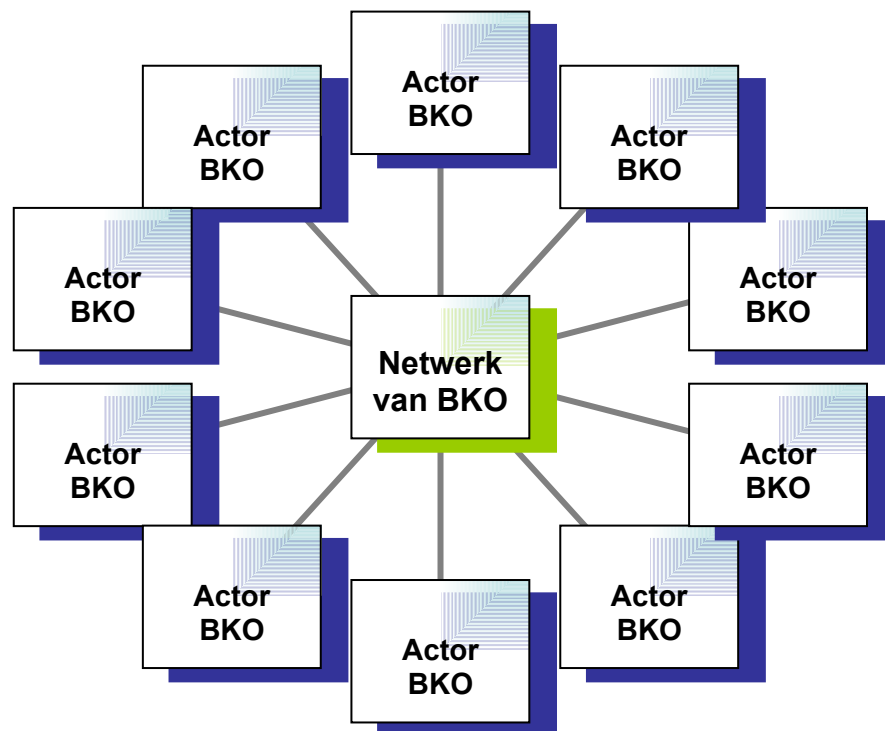
In het algemeen is de buitenschoolse opvang in Vlaanderen goed uitgebouwd en kent ze een hoge dekkingsgraad. Er zijn echter nog steeds "blinde vlekken". Dit zijn gebieden, vooral in en rond de steden, waar de buitenschoolse opvang niet of amper aanwezig is. Hierbij spelen twee factoren een belangrijke rol: het grote aantal kinderen en het gebrek aan ruimte.

Een oplossing hiervoor is de uitbouw van netwerken, zoals bij het XYZ project dat eerder kort vermeld werd. Bij dergelijke projecten belangrijk om te vertrekken vanuit de bestaande situatie en daar de hiaten op te vullen, eerder dan een volledig nieuw aanbod te creëren. Daarbij moeten de verschillende partijen rond de tafel gaan zitten en onderhandelen over de rol die zij kunnen spelen in het totale opvangaanbod. Dit wordt echter bemoeilijkt door de zogenaamde "hokjescultuur", waarbij iedereen binnen zijn eigen domein opereert en alle vormen van inmenging geweerd worden. Het is dus belangrijk om te blijven praten en zo tot een consensus te komen.

Dit geldt trouwens ook voor wat betreft de financiering. De subsidieregelingen van de verschillende actoren zijn meestal gericht naar het bereiken van een bepaalde doelgroep, en het is dan ook niet evident om die doelgroep open te trekken. Ook hier kan via overleg en onderhandelen ter plekke een herverdeling van de financiële middelen uitgewerkt worden.

Aan de hand van figuur 6.1 wordt dit systeem van netwerking schematisch weergegeven.

Figuur 6.1: Schematische voorstelling van een BKO-netwerk

Bron: Catherine Spousta en Virginie Vanallemeersch

In de figuur wordt het netwerk van BKO voorgesteld als een centraal punt, waar alle verschillende actoren op aangesloten zijn. Deze actoren zijn: de scholen, de IBO's, andere kinderopvangvoorzieningen die buitenschoolse opvang aanbieden, muziekscholen, jeugdwerking, Al deze verschillende organisaties worden als het ware verenigd in een groot overkoepelend orgaan, namelijk het netwerk buitenschoolse kinderopvang.

Op nationaal niveau is een dergelijke organisatie natuurlijk niet haalbaar, maar voor de stedelijke gebieden kan dit wel een manier zijn om het tekort aan opvang te counteren.

Merken we hier nog even op dat het systeem van netwerking kan vergeleken worden met de Brede School, zoals die in Nederland bestaat. Wel is er een duidelijk verschil in visie. Bij de Brede School wordt namelijk soms nog te weinig uitgegaan van de behoeften van de kinderen, terwijl bij de netwerkontwikkeling het kind duidelijk centraal staat.

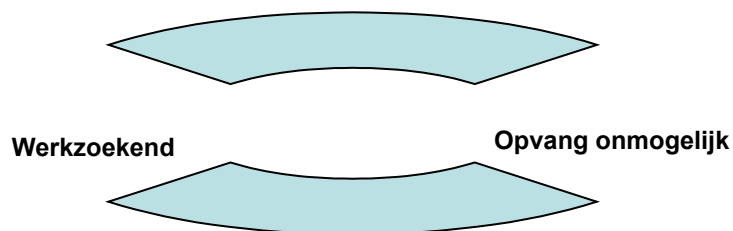
Bovendien worden bij een Brede School de verschillende initiatieven vaak ondergebracht in eenzelfde gebouw, terwijl bij een netwerk buitenschoolse opvang de verscheidenheid aan locaties juist als een meerwaarde wordt beschouwd. Of zoals Dr. Vandenbroeck het stelde: “Men moet niet investeren in gebouwen, maar in netwerken.” (Gesprek met M. Vandenbroeck op 10 mei 2005)

4.3 Loskoppeling van tewerkstelling

De ontstaansgeschiedenis buiten beschouwing gelaten, is er nog een ander verband te vinden tussen buitenschoolse opvang en tewerkstelling.

Buitenschoolse opvang wordt namelijk nog teveel gekoppeld aan werkgelegenheid. Daarbij wordt vergeten dat ook andere groepen nood hebben aan opvang. Dit is trouwens ook gebleken uit de cijfers die in het vorige hoofdstuk aan bod gekomen zijn: 5% van de werkloze moeders maakten in 2004 gebruik van buitenschoolse kinderopvang. In praktijk is het voor werklozen, zeker bij voorzieningen met een wachtlijst zeer moeilijk om opvang voor hun kinderen te voorzien. Doordat ze geen opvang voor de kinderen hebben, is het ook zeer moeilijk om effectief werk te gaan zoeken. Met als gevolg een vicieuze cirkel, die zeer moeilijk te doorbreken is.

Figuur 6.2: Vicieuze cirkel van werkloosheid en opvang

Bron: Catherine Spousta en Virginie Vanallemeersch

Om deze loskoppeling mogelijk te maken, is echter een investering nodig in mensen en middelen en moet de capaciteit van de buitenschoolse opvang uitgebreid worden. Daarbij mag niet uitgegaan worden van de evidentie van een IBO, maar moet een aanbod uitgebouwd worden aan de hand van de bestaande voorzieningen, eventueel aangevuld met de uitbouw van nieuwe initiatieven. Ook de opvang in de piekmomenten mag niet zomaar doorgeschoven naar de IBO's. De invulling ervan dient te gebeuren door het lokaal overleg.

Bovendien moet de sociale functie van de buitenschoolse opvang in het algemeen uitgebreid worden. Zo zal ook meer aandacht gaan naar de andere factoren die de behoefte aan opvang bepalen, en zal minder nadruk gelegd worden op de opvang als arbeidsmarktinstrument. Want vandaag de dag wordt de evolutie van de behoefte aan opvang nog te vaak enkel geassocieerd met de vrouwelijke arbeidsgraad. Er zijn echter nog factoren die een rol spelen.

Hieronder worden er enkele¹³⁷ opgesomd:

- Bij het beschouwen van kinderopvang als arbeidsmarktinstrument wordt vaak over het hoofd gezien dat ook niet-werkende moeders nood kunnen hebben aan kinderopvang. Dit kwam ook duidelijk naar voor in de cijfers in verband met het gebruik van buitenschoolse opvang.
- Ook de evolutie van de informele opvang moet in beschouwing worden genomen bij de analyse van het formele opvanglandschap. Verschuivingen van informele naar formele kinderopvang hebben namelijk een grote invloed op de vraag naar formele kinderopvang.
- Een derde punt behandelt de evolutie van de geboortegraad. Daarbij zou kunnen verondersteld worden dat een daling ervan ook een dalende vraag naar opvang als gevolg heeft. Dit kan echter ook anders gezien worden. Een daling van het aantal kinderen zorgt ervoor dat ouders meer investeren in hun kinderen, wat de vraag naar professionele kinderopvang doet toenemen.
- Ten vierde moet ook het opleidingsniveau van de moeders in beschouwing genomen worden. Ook dit kan een invloed hebben op de vraag naar opvang.

(Vandenbroeck, 2004: 96-97)

Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat er allerlei visies omtrent kinderopvang bestaan. Volgens de één moet kinderopvang strikt afgebakend blijven, de ander wil evolueren naar een systeem van bijna volledige integratie... Veel hangt natuurlijk af van de plaatselijke situatie en de betrokken partijen.

3.En ten slotte...

In deze conclusie werd getracht enkele aandachtspunten naar voor te schuiven die, zeker naar de toekomst toe, een oplossing kunnen bieden voor enkele van de bestaande knelpunten. Buitenschoolse opvang is echter een thema waarover eindeloze discussies kunnen gevoerd worden en verschillende visies de meningen kleuren. Deze scriptie kan dan ook nooit een sluitend antwoord bieden op de vraag hoe het nu verder moet of een onweerlegbaar oordeel vellen over de aangereikte oplossingen. Er werd wel geprobeerd om aan de hand van (objectieve) informatie, eigen ervaringen en reacties uit het werkveld een beeld te construeren dat een zicht geeft op het zou kunnen verder gaan. Ook de geschiedenis van de buitenschoolse opvang is zo waarheidsgetrouw mogelijk weergegeven. Bij dit alles dienen we echter de complexiteit van het thema steeds in het achterhoofd te houden.

¹³⁷ In het eerste deel, in verband met Europa, werden nog andere factoren aangehaald. Deze zouden ons hier echter te ver leiden.

Geraadpleegde bronnen

Boeken en artikels uit wetenschappelijke tijdschriften en verzamelwerken

CBGS projectgroep Kinderopvang, (1996), *Kinderopvang in Vlaanderen, Onderzoek en beleid*, Brussel: CBGS

Lambrechts E. e.a., (1980), *Het nationaal werk voor kinderopvang: een overzicht van de ontwikkeling sinds 1957*, Brussel: Ministerie van Volksgezondheid en van het Gezin

Mahon R., (2001), *What kind of "social Europe"? The example of childcare*, Ottawa: Carleton University

Moss P. en F. Deven (ed.), (1999), *Parental leave: progress or pitfall?, Research and policy issues in Europe*, Brussel: CBGS

Naert F. en S. Vanden Bussche, (2004), *De Europese Unie economisch bekeken*, Antwerpen, New-York, Oxford: Intersentia

Ruxton S., (1996), *Children in Europe*, Londen: NHC Action for children

Vandenbroeck, M., (2004), *In verzekerde bewaring, Honderdvijftig jaar kinderen, ouders en kinderopvang*, Amsterdam: SWP

Van Dongen W., (2004), *Kinderopvang als basisvoorziening in een democratische samenleving, Van dagopvang naar volwaardig dagonderwijs voor kinderen jonger dan drie jaar in Vlaanderen?*, Brussel: CBGS, CBGS-Werkdocument 2004/4

Tijdschriften en kranten

De Standaard, (2003), 'Bedrijf wint bij goed evenwicht tussen werk en leven', 23 mei, p. 18

De Standaard, (2004), 'Kinderopvangcheques: meer veranderd dan perceptie', 10 maart, p.7

De Standaard, (2004), 'Kind betaalt rekening van dienstencheque', 12 maart, p.19

De Standaard, (2004), 'Dienstencheque niet voor kinderopvang', 9 oktober, p. 10/11

Kiddo, (2004), 'Doelstellingen voor kwaliteit in voorzieningen voor jonge kinderen', oktober 2004, p. 24

Andere gepubliceerde bronnen

Childcare in a changing world, (2004), 'We have to start speaking one language in Europe', in: *A social Europe, it is time for action*, nr 1, p. 1 (congresblad)

Demeester W.- De Meyer, (1992), *Eindrapport van de Rondetafelconferentie over de Buitenschoolse Opvang, werkwijze over follow-up*, Brussel, Kopie aangevraagd bij Kancelarij van de Vlaamse Regering

Demeester W., (1994), *Beleidsnota Buitenschoolse Opvang*, Brussel, Kopie aangevraagd bij kancelarij van de Vlaamse Regering

Europese Commissie, (2004), *Development of a methodology for the collection of harmonised statistics on childcare*, 28 april 2005,
<http://europa.eu.int/comm/employment_social/equ_opp/reconcil/childcare_study_2003_en.pdf>

Federale regering, (2002), *Programmawet van 24 december 2002*, 31 maart 2005,
<www.ejustice.just.fgov.be/cgi/article.pl>

Kind en Gezin, (2001), *Strategisch kader 2001-2004*, 14 april 2005,
<www.kindengezin.be/Images/strategisch%20kader_tcm149-26036.pdf>

Kind en Gezin, (2003a), *Consultancy voor bedrijfsgerelateerde vragen over kinderopvang, eerste kennismaking*, mei 2003, via mail ontvangen van Katrien Vermeersch, consultant kinderopvang Kind en Gezin

Kind en Gezin, (2003b), *Kinderopvang in Vlaanderen 2003*, oktober 2004, ontvangen van delegatie van Kind en Gezin op internationaal congres in Groningen

Kind en Gezin, (2003c), *Vernieuwingsgroep kinderopvang, Eindrapport*, 14 april 2005,
<www.kindengezin.be/KG/Images/eindrapport%20Vernieuwingsgroep%20definitief_tcm149-29508.pdf>

Kind en Gezin, (2003d), *Toekomstvisie op kinderopvang*, 15 april 2005,
<www.kindengezin.be/KG/Images/eindverslagToekomstgroep_tcm149-29507.pdf>

Kind en Gezin, (2003e), *Verslagboek studiedag 18 juni 2003, het lokale overleg kinderopvang*, 6 mei 2005,
<www.kindengezin.be/Images/Studiedag%20lokaal%20overleg%202003%20gecorrigeerde%20versie_tcm149-31576.pdf>

Kind en gezin, (2004), *Kinderopvang en vrijetijdsactiviteiten, bespreking van de resultaten van de bevraging bij de lokale besturen*, 12 mei 2005,
<www.kindengezin.be/KG/Images/Lokaaloverlegenquete2004_tcm149-38213.pdf>

Kind en Gezin, (2004), *Enquête naar het gebruik van Buitenschoolse Opvang van kinderen van 3 tot 12 jaar*, 12 mei 2005, <www.kindengezin.be/KG/Images/RapportBKO2004def_tcm149-38104.pdf>

K.U. Leuven, (2004), *Naar een brede school in Vlaanderen?, Onderzoek in opdracht van de Cel Cultuurbeleid van de Vlaamse Gemeenschap*, 16 mei 2005, <www.wvc.vlaanderen.be/jeugdbeleid/beleid/onderzoek/documenten/bredeschoolrapport.doc>

Kwaliteitscommissie Buitenschoolse Opvang, (1995), *Toelichting bij de regelgeving voor Initiatieven voor Buitenschoolse Opvang voorgesteld door de Kwaliteitscommissie voor Buitenschoolse Kinderopvang*, Brussel, Kopie aangevraagd bij Kancelarij van de Vlaamse Regering

Martens L., (1996), *Beleidsbrief Buitenschoolse Opvang*, Brussel, Kopie aangevraagd bij Kancelarij van de Vlaamse Regering

OESO, (2002), *Belgium, Flemish community*, 1 april 2005, <www.oecd.org/dataoecd/43/32/1942279.pdf>

OESO, (2001), *Thematic review of early childhood education and care policy, background report*, mei 2003, <www.oecd.org/dataoecd/62/35/1900278.pdf>

Plantenga J. e.a., (2004), *The Barcelona childcare targets. An empirical investigation into the effectiveness of the Open Method of Co-ordination for national childcare policies*, paper ontvangen van Mevr. Plantenga, april 2004

Plantenga J. en M. Siegel, (2004), *Position paper 'childcare in a changing world', European childcare strategies*, oktober 2004,

Raad van de Europese Unie, (2004), *Joint Employment report 2003/2004*, mei 2004, <http://europa.eu.int/comm/employment_social/employment_strategy/report_2003/jer20034_nl.pdf>

Raad van de Europese Unie, (1996), *Richtlijn 96/34 van de Raad van 3 juni 1996 betreffende de door de UNICE; het CEEP en het EVV gesloten raamovereenkomst inzake ouderschapsverlof*, maart 2004, <http://europa.eu.int/eur-lex/nl/com/rpt/2003/com2003_0358nl01.pdf>

Raad van de Europese Unie, (1992), *Richtlijn van de Raad van 19 oktober 1992 inzake de tenuitvoerlegging van maatregelen ter bevordering van de verbetering van de veiligheid en de gezondheid op het werk van werkneemsters tijdens de zwangerschap, na de bevalling en tijdens de lactatie*, 27 mei 2005, <www.arbobondgenoten.nl/arbothem/gevstof/vast/preg_richtlijn.pdf>

Sociaal Economische Raad van Vlaanderen, (1995), *Advies betreffende de tewerkstelling van laaggeschoolde langdurig werkloze vrouwen in de buitenschoolse kinderopvang*, 15 april 2005, <www.serv.be/publicaties/312.pdf>

Vervotte I., (2004), *Beleidsnota, Welzijn, Volksgezondheid en Gezin*, 22 april 2005, <www2.vlaanderen.be/ned/sites/regering/beleidsnotas2004/vervotte/welzijn_volksgezondheid_en_gezin.pdf>

Vlaamse Raad, (1994), *Advies over de problematiek van de kinderopvang*, 28 april 2005, <<http://jsp.vlaamsparlement.be/docs/stukken/1993-1994/g542-1-.pdf>>

Vlaamse regering, (1984), *Decreet van 29 mei 1984 houdende de oprichting van de instelling Kind en Gezin*, 17 maart 2005, <www.wvc.vlaanderen.be/juriwel/gezin/rggezin/basis/decr290584.htm>

Vlaamse regering, (1997), *Besluit van de Vlaamse regering van 24 juni 1997 houdende regeling van de melding aan de instelling Kind en Gezin van de opvang op bestendige wijze van kinderen*, 17 maart 2005, <www.wvc.vlaanderen.be/juriwel/gezinopvang/rg/org/toezicht/bvr240697.htm>

Vlaamse regering, (1997), *Besluit van de Vlaamse regering van 24 juni 1997 houdende de algemene voorwaarden inzake het organiseren van buitenschoolse opvang*, 17 maart 2005, <www.wvc.vlaanderen.be/juriwel/gezinopvang/rg/org/bvr240697.htm>

Vlaamse regering, (1997), *Decreet van 15 juli 1997 houdende oprichting van een Gezins- en Welzijnsraad en van een adviserende beroepscommissie inzake gezins- en welzijnsaangelegenheden*, 25 maart 2005, <www.wvc.vlaanderen.be/juriwel/algemeen/rg/gr/decr150797.htm>

Vlaamse regering (1999), *Regeringsverklaring van de Vlaamse regering*, 12 mei 2005, <<http://docs.vlaanderen.be/channels/hoofdmenu/vlaamseoverheid/regeringsbrochure1999.pdf>>

Vlaamse regering, (2001), *Besluit van de Vlaamse Regering van 23 februari 2001 houdende de voorwaarden inzake erkenning en subsidiëring van initiatieven voor buitenschoolse opvang*, 24 maart 2005, <www.wvc.vlaanderen.be/juriwel/gezinopvang/rg/org/bvr230201-1.htm>

Vlaamse regering, (2001), *Mededeling betreffende het besluit van de Vlaamse regering van 23 februari 2001 houdende de voorwaarden inzake erkenning en subsidiëring van initiatieven voor buitenschoolse opvang (IBO's)*, 24 maart 2005, <www.wvc.vlaanderen.be/juriwel/gezinopvang/med/org/m-bvr230201.htm>

Vlaamse regering, (2001), *Ministerieel besluit van 9 juli 2001 houdende de voorwaarden inzake subsidiëring van initiatieven voor buitenschoolse opvang*, 25 maart 2005, <www.wvc.vlaanderen.be/juriwel/gezinopvang/rg/sub/mb090701.htm>

Vlaamse regering, (2003), *Ministerieel besluit houdende de voorwaarden tot toekenning van een financiële ondersteuning aan door "Kind en Gezin" erkende kinderdagverblijven en initiatieven voor buitenschoolse opvang voor het realiseren van flexibele opvang ter uitvoering van het Vlaams werkgelegenheidsakkoord 2003-2001*, 6 mei 2005, < <http://212.123.19.141/cgi-bin/toonfiche.exe?nr=12408&tab=2>>

Vlaamse regering, (2004), *Mededeling Vlaams Infrastructuurfonds voor Persoonsgebonden Aangelegenheden (VIPA) - regelgeving: decreet en uitvoering*, 27 januari 2004, 13 mei 2005, <www.wvc.vlaanderen.be/juriwel/vipa/rg/bvr080699-3.htm>

Vlaamse regering, (2004), *Decreet van 7 mei 2004 houdende de toekenning van dienstencheques voor de kinderopvang*, 25 maart 2005, <www.wvc.vlaanderen.be/juriwel/gezin/rggezin/diverse/decr070504.htm>

Vlaamse regering, (2004), *Decreet tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid Kind en Gezin*, 17 maart 2005, <www.wvc.vlaanderen.be/juriwel/gezin/rggezin/basis/decr300404.htm>

Vlaamse regering, (2004), *Regeerakkoord Vlaamse regering*, 29 april 2005, <<http://docs.vlaanderen.be/channels/hoofdmenu/vlaamseoverheid/regeringsverklaring2004.pdf>>

Vogels M., (2000), *Blauwdruk voor een toekomstgerichte uitbouw van het kinderopvanglandschap in Vlaanderen*, februari 2004, ontvangen van Dhr. De Cock

Vogels M., (2002), *Beleidsbrief buitenschoolse kinderopvang*, 31 maart 2005, <www.kindengezin.be/KG/Images/beleidsbrief_tcm149-13278.pdf>

Ongepubliceerde schriftelijke bronnen

Bedert P., (2001), *Buitenschoolse kinderopvang*, z.pl., verslag verkregen via Dhr. Verniest, afdelingshoofd Kind en Gezin

de Smet W., (1994), *Aandachtspunten voor de toekomst*, z.pl., archief Stichting Welzijnszorg

Dehullu C., (2000), *Instellingen Europese Unie*, Hogeschool Gent, (ongepubliceerde syllabus, departement Handelswetenschappen en Bestuurskunde, Licentiaat Handelswetenschappen)

FCUD, (2003), *Jaarverslag 2003*, z.pl., ontvangen van Dhr. Lenaerts, FCUD

Gutermann R., (1997), *Buitenschoolse opvang in Vlaanderen, de moeizame weg naar een reglementering*, Universitaire instelling Antwerpen, (paper gemaakt in het kader van de cursus Welzijnsbeleid)

Jackowicz A., (2002), *Met de moedermelk ingezogen of met de papepel ingegeven, een onderzoek naar de houding tegenover borstvoeding in België tijdens de eerste helft van de twintigste eeuw*, Universiteit Gent, (ongepubliceerd eindwerk faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Licentiaat in de Geschiedenis).

Nijlen, (2004), *Financieel verslag IBO*, verkregen via Mevr. Lanens, coördinator buitenschoolse kinderopvang

Vlaams Platform Buitenschoolse Opvang, (2003), *Toekomstgerichte oplossingen voor de buitenschoolse opvang*, z.pl., (documentatiemap Rondetafelconferentie 19 december 2003)

Sociaal platform, (2002), *Barcelona 2002: On the road to a social Europe?*, april 2004,
<www.socialplatform.org/module/filelib/barcelona2002_platform_appraisal_sustdevpt.doc>

Thirion A., (1996), *Directe en indirecte effecten van buitenschoolse kinderopvang op de tewerkstelling van vrouwen*, Universitaire instelling Antwerpen, (ongepubliceerd eindwerk departement politieke en sociale wetenschappen)

Mondelinge bronnen

Lewis J. en J. Fagnani, (2004), *Alternatives for childcare*, Groningen, 22 oktober (workshop)

Pascal C., (2004), *Education in childcare and childcare in education*, Groningen, 23 oktober (workshop)

Smith L., (2004), *Transparency of quality in childcare supply*, Groningen, 22 oktober (workshop)

Spousta C. en Vanallemeersch V., (2005), *Gesprek met Michel Vandenbroeck*, Gent, 10 mei 2005

Spousta C. en Vanallemeersch V., (2005), *Gesprek met Myriam Lanens*, Antwerpen, 24 mei 2005

Vlaams Platform Buitenschoolse Opvang, (2003), *Toekomstgerichte oplossingen voor de buitenschoolse opvang*, Brussel, 19 december 2003, (Rondetafelconferentie in het Vlaams Parlement)

Weekenborg M. en J. van Schie, (2004), *New developments in the Netherlands; Opertaion Young and the Groningen community school*, Groningen, 23 oktober (workshop)

Bijlagen

Bijlage 1: Artikel Standaard:
"Bedrijf wint bij goed evenwicht tussen werk en leven"

Van onze redacteur

Tom Ysebaert

23/05/2003

WOLUWE -- Een bedrijf wint erbij als het zijn personeel een gezond evenwicht toestaat tussen arbeid en leven. Gelukkig personeel is productiever, waardevolle mensen zullen blijven en het is goed voor het imago. Dat is de stelling van Steven Poelmans. Die Vlaamse psycholoog, die in Barcelona doceert, hield een Europees onderzoek naar het thema.

De psycholoog Steven Poelmans (Turnhout, 1968) is al lang geboeid door het moeizame evenwicht tussen arbeid en leven, en meer bepaald gezin. Hij promoveerde op dat thema aan de IESE business-school in Barcelona waar hij assistent-professor is.

Barcelona is het ideale decor voor Poelmans' werk. „De stad scoort zeer hoog als het op levenskwaliteit aankomt. Maar Spanje is ook een land dat moeite heeft met het evenwicht. De siësta zit in de cultuur ingebakken en daardoor werken werknemers laat, tot zeven, acht uur 's avonds. Dat botst met de schooluren van de kinderen. Bovendien zijn werkende vrouwen in Spanje nog relatief nieuw. Onder Franco mochten ze geen baan hebben zonder toestemming van hun echtgenoot.”

Gisteren lichtte Poelmans een Europees onderzoek toe bij IBM Business Consulting Services (BCS) in Sint-Stevens-Woluwe. Hij begon met enkele vaststellingen. Gezinnen met tweeverdieners zijn de norm geworden in Europa. Vrouwen gaan mee uit werken maar dat geeft spanningen voor het huishouden en de opvoeding van de kinderen.

De druk van de job creëert spanningen die thuis nazinderen, de spanningen thuis eisen dan weer hun tol op het werk. „Die vicieuze cirkel moet doorbroken worden. Werknemers gaan slechter presteren en dat straalt af op het product of de dienst. Er komt absentisme, stress, burnout.”

Er zijn bedrijven die werken aan die paradox. Ze staan flexibele uren toe, deeltijds werk, kinderopvang, telewerken... Het kan nog verder gaan: individuele carrière-coaching, compleet herdenken van de arbeid.

„De bedrijven die dat toepassen, krijgen een concurrentievoordeel”, vindt Poelmans. „Ze trekken goede werkkrachten aan en kunnen die houden. De werknemers zijn meer tevreden en halen een hogere productiviteit. Het imago vaart er wel bij.”

Over rendement van een gezinsvriendelijk beleid heeft Poelmans geen cijfers.

„Het staat vast dat flexibele uren renderen. Kinderopvang en een restaurant kosten meer dan ze kunnen opbrengen. Telewerken levert pas iets op als er genoeg mensen aan deelnemen.”

Sonia Van Ballaert van IBM BCS gaf het voorbeeld van een project rond overmatig overwerk dat door de betrokkenen zelf opgelost werd nadat ze hun werk herdacht hadden. IBM bespaarde door de invoering van een werkplek op aanvraag wereldwijd ongeveer 6,2 miljard euro.

Poelmans gelooft niet dat de oprukkende recessie dergelijke „softe” initiatieven de kop zal indrukken. „Zelfs als het minder goed gaat, blijven de behoeften van het personeel dezelfde. Je kunt de klok niet terugdraaien. Let op de dubbele agenda: het bedrijf moet winst maken maar dat kan alleen met tevreden personeel.”

De wetgever hoeft niets op te leggen, maar hij kan wel stimuleren. Belangrijker dan de overheid is het goede voorbeeld van de managers. „Als zij vijandig staan tegenover het goede evenwicht dan sijpelt dat door. Een management van de oude stempel is de grootste hinderpaal.”

Poelmans probeert zelf zijn theorieën in praktijk om te zetten. „Ik heb een dochtertje. Als ik bij haar ben, wil er ook honderd procent zijn. *Quality time* vind ik heel belangrijk. Ik draai de knop van het werk helemaal om. Dat leer je niet op school.” Het is het onderwerp van zijn boek dat weldra uitkomt bij Lannoo en *Kwalitijd* zal getiteld zijn.

Bijlage 2: Brief aan Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport¹³⁸
(Nederland)

•
•
•
•
•
•
•

Catherine Spousta
E.Claeyslaan 29
9050 GENTBRUGGE
BELGIE

11 november 2003

Ministerie van VWS
Parnassusplein 5
2511 VX Den Haag
Nederland

Geachte heer/mevrouw

Wij zijn 2 derdejaarsstudenten handelswetenschappen van de hogeschool Gent in België. We zouden graag een praktijkgerichte thesis maken omtrent de secundaire arbeidsvoorwaarden (meer specifiek de kinderopvang door bedrijven) om, bijvoorbeeld, de graad van absentisme te onderzoeken en deze te vertalen in financiële cijfers voor het bedrijf.

Om dit te kunnen realiseren zijn we op zoek naar een organisatie die bereid is om ons een opdracht in verband met dit onderwerp te geven.

Graag hadden we een duidelijk omschreven opdracht gekregen die we op zelfstandige basis kunnen uitvoeren mits nodige begeleiding wanneer nodig (zie ook bijgesloten documenten).

We zijn zeer gemotiveerd om een eventuele opdracht ivm dit onderwerp tot een goed einde te brengen. Ook worden de initiatieven van studenten volledig gesteund door de Hogeschool Gent en zodoende worden we ook gecoached door de stuurgroep van Hogent.

Het is onmiskenbaar dat wij als studenten geen professionele consultants zijn maar we zijn ervan overtuigd dat we een kwalitatief goed eindproduct zullen kunnen voorleggen.

Misschien denkt u reeds een tijdje aan het uitvoeren van een dergelijk project maar heeft u geen tijd, wij hebben tijd en zouden graag het werk voor u doen.

Indien u verdere vragen heeft, aarzel dan niet om contact op te nemen.

Hoogachtend,

Catherine Spousta
Studente

Virginie Vanallemeersch
Studente

¹³⁸ Ministerie van VWS

Bijlage 3: Contact tussen Ministerie VWS en Prof. Plantenga ivm mogelijke medewerking aan Europees congres
--

Subject: Aanbod belgische studentes
Date: Wed, 21 Jan 2004 15:50:55 +0100
From: "Huber, A.J."
To:
CC:

Hallo Janneke,

SZW heeft een verzoek gekregen van twee belgische studentes Handelswetenschappen van de Hogeschool Gent. Ze willen in het kader van hun stage en afstudeerscriptie onderzoek doen naar kinderopvang. Ze zijn geïnteresseerd in kinderopvang als secundaire arbeidsvoorwaarde, en kwamen daarom in Nederland uit.

Bij mij kwam de gedachte op dat deze dames wellicht goed op hun plek zouden zijn bij de voorbereidende onderzoekswerkzaamheden voor de Europese conferentie kinderopvang. Ik heb hier vorige week over gesproken met Maria Jongsma en Annemarie Pannekoek. Zij gaven aan dat ze jou al benaderd hebben voor die werkzaamheden.

We zullen daar maandag a.s. nog maar even in "petit comité" over spreken, zowel over de inhoud als over de financiële constructie.

Maar eerst dus deze twee studentes: Catherine Spousta en Virginie Vanallemeersch. Ik heb gebeld met Catherine, en zij is enthousiast over mijn idee.

De studentes hebben voor het traject van stage en afstudeerscriptie van medio februari 2004 tot juni 2005 de tijd.

Tel. C. Spousta: 0032/9/329.38.19

GSM: 0032/478.90.48.79

Beschouw mijn idee als volledig vrijblijvend. Als het je niet uit komt, kan ik nog wel andere dingen bedenken. Maar dit leek me een aardig idee.

Met hartelijke groet,

Jos Huber,
Senior-beleidsmedewerkster afdeling Kinderopvang
Tel. [REDACTED]

Bijlage 4: Antwoord van Jos Huber, Ministerie VWS

Subject: RE: Aanbod belgische studentes
Date: Thu, 5 Feb 2004 18:40:49 +0100
From: "Huber, A.J."

Beste Catherine,

Professor Plantenga heeft mij laten weten positief te staan tegenover een eventuele stage van jullie. Zij wil haar beslissing hierover wel laten afhangen van jullie achtergrond, studieprogramma, vaardigheden e.d.

Kunnen jullie haar een CV met nadere gegevens sturen? Haar mailadres staat hierboven in cc vermeld. Ik laat het maken van afspraken dan verder aan jullie en professor Plantenga over. Zij is telefonisch bereikbaar onder nummer [REDACTED].

Ik wens jullie succes en hoor graag hoe dit afloopt.

Met vriendelijke groet,

Jos Huber

Bijlage 5: Brief aan Dhr. Helsen

Bijlage 6: Bijgesloten documenten bij brief aan Dhr. Helsen

Bijlage 7: Antwoord van Dhr. Helsen, uitnodiging Rondetafelconferentie

Bijlage 8: Kopie van officiële uitnodiging Rondetafelconferentie

Bijlage 9: Brief aan Dhr. Helsen na Rondetafelconferentie

Bijlage 10: Uitnodiging Europese conferentie Groningen

Bijlage 11: Programma Europese conferentie Groningen
--

Day 1 - Thursday October 21

- 12.30-14.00 Arrival and registration
 14.00-14.30 Official opening
 14.30-15.30 The importance of childcare: Why does the EU need targets for childcare?
Keynote speaker: Ms. Luisella Pavan Woolfe, European Commission.
 15.30-16.00 Coffee/tea break
 16.00-17.30 Investing in childcare. The Barcelona childcare targets and the European social model.
Keynote speaker: prof. Janneke Plantenga, University of Groningen, The Netherlands
Discussant: Dr. Marta Korintus, Director of Research at the National Institute for Family and Social Policy, Hungary
 18.00-19.00 Reception and drinks hosted by the City of Groningen, Groningen University and the Province of Groningen.

Day 2 - Friday October 22

- 09.30-10.30 A comparison of various European models
Keynote speaker: Dr. Willem Adema, OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development), France
Discussant: Prof. Jane Lewis, London School of Economics, UK
 10.30-12.00 Session of workshops on Finance
 12.00-13.15 Lunch
 13.15-14.30 Progressing beyond quality and childcare
Keynote speaker: Prof. Peter Moss, University of London, UK
Discussant: Elly Singer, University of Amsterdam; University of Utrecht, The Netherlands
 14.30-15.45 Session of workshops on Quality
 15.45-16.15 Coffee/tea break
 16.15-17.30 Excursion to the Vensterschool Groningen, a combination of childcare, leisure facilities and education creating day arrangements for children
 14.30-15.45 Parallel programme for European policy-makers
 19.30-22.00 Conference dinner at the Groningen Museum

Day 3 - Saturday October 23

- 09.30-10.30 Integrated services, policy and practice in the Netherlands
Keynote speaker: Anki Duin, Duin Projectmanagement, The Netherlands
Discussant: Chris Pascal, University of Worcester, UK
 10.30-12.00 Session of workshops about Childcare, Welfare and Education
 12.00-13.15 Lunch
 13.15-14.30 Summary of the workshops and conclusions and recommendations to the EU

14.30-15.00	Presentation of the conclusions and recommendations to the minister of Social Affairs and Employment of the Netherlands, Mr. Aart Jan de Geus
15.00	Download speech Aart Jan de Geus (pdf, 102 KB) End of conference

Bijlage 12: Europese conferentie Groningen
--

Bijlage 13: Evaluatie opdracht tijdens Europese conferentie Groningen

Bijlage 14: Brieven verstuurd naar Europese contactpersonen

Catherine Spousta
Brusselsesteenweg 385
9050 Gentbrugge
België

Geachte heer/mevrouw,

In het kader van onze thesis hebben we deelgenomen aan het internationale congres van 21-23 oktober 2004 te Groningen.

In onze thesis proberen we de evolutie van de kinderopvang van alle Europese landen in kaart te brengen. Dit zouden we graag realiseren aan de hand van de meest nauwkeurige gegevens.

Om onze einddoelstelling te bereiken hopen we op Uw medewerking.

We zijn op zoek naar volgende gegevens, indien U ons bij één of meerdere aspecten verder kan helpen zijn we U nu reeds dankbaar :

- In grote lijnen de evolutie van het ontstaan van kinderopvang tot op heden inzake beleid/bevoegdheid.
- Cijfermateriaal, grafieken, regelgeving,... met betrekking tot :
 - Kinderopvangfaciliteiten : soorten, bezettingsgraad
 - Verlofregelingen (ouderschapsverlof, zwangerschapsverlof)

Dank bij voorbaat
Met vriendelijke groet

Catherine Spousta

Virginie Vanallemeersch

Catherine Spousta
Brusselsesteenweg 385
9050 Gentbrugge
Belgium

Dear Sir or Madam

We are writing to you with the following request in connection with our final paper.

In our paper we will try to picture the evolution of childcare in all European countries. We aim to realise this project by using the most accurate data. In this respect we attended the international conference of 21-23 October in Groningen.

In order to reach our final goal we hope that we may count on your cooperation. to help us with one or more aspects of our research . We would very much appreciate it, if you could let us have any relevant information on the following data,:

- A general view of the evolution of the beginning of childcare up till now concerning policy/power.
- Figures, graphs, legislation,... concerning :
 - Childcare facilities : sorts, degree of occupation
 - Leave regulation (maternity leave, parental leave)

We look forward to hearing from you and thank you in advance.

Yours faithfully

Catherine Spousta
Student

Virginie Vanallemeersch
Student

Catherine Spousta
Brusselsesteenweg 385
9050 Gentbrugge
Belgique

Mesdames, Messieurs

Dans le cadre de notre mémoire nous avons participé au congrès international qui a eu lieu du 21 jusqu'au 23 octobre 2004 à Groningue.

Nous voudrions examiner l'évolution de l'accueil des enfants dans tous les pays européens. Nous aimerions réaliser ceci avec des données très précises.

Afin d'atteindre notre but nous espérons pouvoir compter sur votre coopération.

Nous cherchons les données suivantes, si vous pouvez nous aider avec un ou plusieurs aspects, nous vous en serions reconnaissantes :

- En grandes lignes l'évolution de l'accueil des enfants depuis sa naissance jusque aujourd'hui en ce qui concerne la politique de gestion / compétences.
- Chiffres, graphiques, réglementation,... concernant :
 - Facilités d'accueil d'enfants : différents types, taux d'occupation
 - Réglementation des vacances (congé de maternité ...)

Dans l'attente de votre réponse, nous vous prions d'agréer, Mesdames, Messieurs, nos salutations distinguées.

Catherine Spousta

Virginie Vanallemeersch

Catherine Spousta
Brusselsesteenweg 385
9050 Gentbrugge
Belgien

Sehr Geehrte Herr/Frau

Im Rahmen unser These haben wir an den internationalen Kongreß, dass von 21 bis 23 Oktober 2004 in Groningen stattgefunden hat, teilgenommen.

In unser These versuchen wir die Evolution von die Kinderkrippe von alle europäische Länder zu beschreiben. Das wurden wir gerne verwirklichen anhand der präzisen Daten.

Um unsere Schlußzielsetzung zu erreichen hoffen wir auf Ihre Mitarbeit.

Wir suchen folgende Daten, wenn Sie uns bei ein oder mehrere Aspekten weiter helfen können sind wir Ihr jetzt sehr dankbar :

- In großen Zügen die Evolution der Entstehung von die Kinderkrippe bis heute in Bezug auf die Politik/Zuständigkeit.
- Zahlenmaterial, Graphike, Vorschrifte, ... in Bezug auf :
 - Kinderkrippekomfort : Sorte, Besetzungsstufe
 - Urlaubsvorschrifte (Erziehungsurlaub, Mutterschaftsurlaub)

Dank im Voraus
Mit freundliche Grüße

Catherine Spousta

Virginie Vanallemeersch

Bijlage 15: Brief aan Dhr. Verniest (Kind en Gezin), vraag om informatie

Bijlage 16: Antwoord van Dhr. Verniest

Bijlage 17: Brief aan gemeenten i.v.m. medewerking aan steekproef IBO's

Bijlage 18: Uitnodiging Loco-vergadering in Lier

Bijlage 19: Brief van Kancelarij van de Vlaamse Gemeenschap

Bijlage 20: Besluit van de Vlaamse Regering van 24 juni 1997 houdende de algemene voorwaarden inzake het organiseren van buitenschoolse opvang

TITEL I. - ALGEMENE BEPALINGEN

Art. 1.

Voor de toepassing van dit besluit wordt verstaan onder :

1° Kind en Gezin : de instelling van openbaar nut opgericht door het decreet van 29 mei 1984 houdende de oprichting van de instelling Kind en Gezin;

2° Diensten voor opvanggezinnen : de voorzieningen zoals bepaald in artikel 16 van het besluit van de Vlaamse Regering van 24 juni 1997 houdende de voorwaarden inzake erkenning en subsidiëring van kinderdagverblijven en diensten voor opvanggezinnen;

3° Kinderdagverblijven : de voorzieningen zoals bepaald in artikel 4 en volgende van het besluit van de Vlaamse Regering van 24 juni 1997 houdende de voorwaarden inzake erkenning en subsidiëring van kinderdagverblijven en diensten voor opvanggezinnen;

4° Particuliere opvanggezinnen : de voorzieningen zoals bepaald in artikel 1 van het besluit van de Vlaamse Regering van 24 juni 1997 houdende regeling van de melding aan de instelling Kind en Gezin van de opvang op bestendige wijze van kinderen;

5° Particuliere opvanginstellingen : de voorzieningen zoals bepaald in artikel 1 van het besluit van de Vlaamse Regering van 24 juni 1997 houdende regeling van de melding aan de instelling Kind en Gezin van de opvang op bestendige wijze van kinderen;

6° Initiatieven voor buitenschoolse opvang : de voorzieningen zoals bepaald in artikel 2 van het besluit van de Vlaamse Regering van 24 juni 1997 houdende erkennings- en subsidiëeringsvoorwaarden van initiatieven voor buitenschoolse opvang.

Art. 2.

§ 1. Als buitenschoolse opvang wordt beschouwd, de opvang vóór en na de school, de woensdagnamiddag en op vakantiedagen, van kinderen uit het basisonderwijs, die georganiseerd wordt door één van volgende voorzieningen :

1° diensten voor opvanggezinnen;

2° kinderdagverblijven;

3° particuliere opvanggezinnen;

4° particuliere opvanginstellingen;

5° initiatieven voor buitenschoolse opvang;

6° opvangaanbod binnen het kader van de school : alle mogelijke specifieke vormen van opvang die binnen het kader van de school worden genomen door het organiserend bestuur van de school, het oudercomité of enig andere instantie, buiten het kortstondig en schoolgebonden opvangaanbod vóór en na de schooltijd.

§ 2. Het opvangaanbod zoals in artikel 2, 1, 6° omschreven, kan slechts in aanmerking genomen worden, mits een bijkomende motivering wordt verstrekt door het lokaal overleg, uitgaande van het feit dat buitenschoolse opvang niet tot de kerntaak behoort van de school en dat het om organisatorische redenen verkieslijk is de buitenschoolse opvang door de school te laten organiseren.

Art. 3.

§ 1. De in artikel 2 opgesomde voorzieningen moeten - indien zij het kwaliteitslabel willen bekomen zoals bepaald in artikel 5 - voldoen aan de algemene kwaliteitsvoorwaarden die zijn vervat in het kwaliteitscharter dat door dit besluit wordt vastgelegd.

§ 2. Naast de verplichting zoals bepaald in § 1 dienen de voorzieningen te voldoen aan de specifieke kwaliteitsvoorwaarden zoals bepaald in de respectieve besluiten van de Vlaamse Regering die voor hen van toepassing zijn.

Art. 4.

§ 1. Een initiatief voor buitenschoolse opvang kan worden erkend zoals bepaald in voornoemd besluit van de Vlaamse Regering van 24 juni 1997 voor zover op gemeentelijk niveau een lokaal beleidsplan voor buitenschoolse opvang is uitgewerkt en voor zover een gunstig advies over het initiatief voor buitenschoolse opvang is gegeven binnen een lokaal overleg zoals bedoeld in § 5.

§ 2. Onder lokaal beleidsplan wordt verstaan een plan dat voor een welbepaalde gemeente, voor een periode van drie jaar, een analyse maakt van het bestaande kwantitatieve en kwalitatieve aanbod, een inschatting doet van de totale behoeften aan buitenschoolse opvang en de visie, voorstellen en maatregelen formuleert om op korte en langere termijn kwantitatief en kwalitatief in de totale behoeften te voorzien. Daarbij wordt de rol die elke voorziening vervult, en zoals ze omschreven is in haar specifieke regelgeving of in artikel 2 van dit besluit, gerespecteerd en gevaloriseerd.

§ 3. De totale behoeften zoals bepaald in § 2 worden ingeschat rekening houdend met alle componenten die maatschappelijk aanleiding geven of kunnen geven tot een vraag naar buitenschoolse opvang.

In elk geval dient daarbij rekening te worden gehouden met het aantal betrokken kinderen, de tewerkstellingssituatie van de ouder(s), de beschikbaarheid van grootouder(s), de kansarmoedesituatie bij de jonge gezinnen en het stedelijk of landelijk karakter van de gemeente.

§ 4. De voorstellen die in het kader van het lokale beleidsplan worden geformuleerd beogen een kwalitatieve aanpak en een kwalitatief aanbod van buitenschoolse opvang.

§ 5. Het lokale beleidsplan komt tot stand binnen een lokaal overleg waarbij alle in een bepaalde gemeente bij de buitenschoolse opvang betrokkenen en actoren actief worden ingeschakeld.

Dit besluit legt in Titel III de inhoud en de contouren van dit lokale overleg nader vast.

Art. 5.

Op basis van het kwaliteitscharter, zoals door dit besluit vastgelegd, wordt binnen het lokale overleg een kwaliteitslabel toegekend aan die voorzieningen die in hun werking aan de in het kwaliteitscharter gestelde algemene voorwaarden voldoen. Het toekennen van het kwaliteitslabel kan slechts als de voorziening een positieve kwaliteitsbeoordeling kan overleggen vanuit het voor haar toepasselijk specifieke regelgevend kader, van de terzake bevoegde overheid, zoals bepaald in artikel 3, § 2.

De erkenning van voorzieningen bedoeld in artikel 1, 2°, 3° en 6° en de toekenning van het Attest van Toezicht aan voorzieningen bedoeld in artikel 1, 4° en 5°, brengt van rechtswege het toekennen van het kwaliteitslabel teweeg.

Art. 6.

§ 1. Kind en Gezin ziet toe op de correcte toepassing van het kwaliteitscharter en meer in het bijzonder op de toekenning van het kwaliteitslabel aan voorzieningen.

§ 2. De Vlaamse minister, bevoegd voor de bijstand aan personen, bepaalt nader :

1° de inhoud van het lokale beleidsplan en de wijze waarop het moet worden opgemaakt, waarbij een gelijke inbreng en behandeling van alle actoren wordt verzekerd;

2° de wijze waarop het kwaliteitslabel wordt toegekend.

§ 3. Kind en Gezin stimuleert en begeleidt de totstandkoming van het lokale overleg en het lokale beleidsplan zoals in dit besluit nader bepaald.

TITEL II. - KWALITEITSCHARTER BUITENSCHOOLSE OPVANG

HOOFDSTUK I. - BEPALINGEN INZAKE DE PEDAGOGISCHE WERKING.

Art. 7.

De voorziening ziet erop toe dat de buitenschoolse opvang optimale kansen biedt aan elk kind en de draagkracht van het kind niet overschrijdt.

Art. 8.

De opvang van kinderen in grote groepen moet worden vermeden. Daartoe kan de groep opgedeeld worden in subgroepen. De opdeling in naar leeftijd gemengde groepen is hierbij wenselijk met het oog op de sociale ontplooiing van de kinderen. Bij de groepsindeling moet ook rekening worden gehouden met de spontane voorkeur van de kinderen.

Art. 9.

Binnen het gestructureerd aanbod van de voorziening moeten kinderen vrij kunnen kiezen en initiatieven kunnen nemen. Ondermeer moeten kinderen kunnen kiezen of ze zich willen uitleven in spel dan wel rustig willen bezig zijn, of ze alleen willen spelen dan wel in groep, met of zonder volwassene, binnen of buiten.

Bepaalde activiteiten, zoals het eetmaal, moeten gestructureerd worden aangeboden.

Tijdens de vakantiedagen en op woensdagnamiddag moet een gevarieerd spelaanbod ontwikkeld worden waar kinderen vrij aan kunnen deelnemen. Daarbij wordt zoveel mogelijk specifiek en gericht gewerkt naar diverse leeftijdsgroepen.

Art. 10.

Er moet voldoende verantwoord en veilig spelmateriaal ter beschikking zijn dat passend wordt aangeboden. Dit spelmateriaal is aangepast aan de leeftijd, de aard en het ontwikkelingsniveau van de opgevangen kinderen.

Art. 11.

De kinderen worden gestimuleerd in hun zelfvertrouwen door hen aan te spreken op hun vaardigheden, door rekening te houden met hun voorkeuren en door hun eigen initiatief te bevorderen.

Art. 12.

De kinderen krijgen ruimte om, binnen de opvang, zichzelf te zijn in hun sociale relaties. Daarbij wordt specifieke aandacht besteed aan de wijze waarop ze met elkaar omgaan. Het belang van een verdraagzaam en geweldloos optreden staat daarbij centraal.

Art. 13.

De omgang met de kinderen is sensitief, informeel en persoonlijk. Waar nodig worden duidelijk en consequent grenzen getrokken. Elk kind moet zich psychisch en fysiek veilig kunnen voelen.

Kinderen met specifieke noden, zoals kinderen met een handicap en kinderen uit kansarme gezinnen, krijgen adequate zorg en aandacht.

Art. 14.

De kinderen worden zoveel mogelijk betrokken bij het opstellen of wijzigen van de leefregels, het inrichten van de ruimte, het organiseren van de activiteiten, het reilen en zeilen van de opvang.

HOOFDSTUK II. - BEPALINGEN INZAKE DE BEGELEIDING**Art. 15.**

De personen die zorgen voor de opvang - hierna te noemen : de begeleiders - beschikken over een passende kwalificatie. Daarvoor komen o.m. onderwijsdiploma's, behaald in zowel voltijds onderwijs als in sociale promotie, getuigschriften van door Kind en Gezin erkende specifieke opleidingsvormen en door ervaring verworven deskundigheid in aanmerking.

Art. 16.

De begeleiders worden gestimuleerd om bijscholing en vorming te volgen. Daartoe wordt onder meer aandacht besteed aan het kunnen verlenen van de eerste hulp bij ongevallen. De voorziening verleent daartoe de nodige faciliteiten.

Art. 17.

Bij de selectie van de begeleiders moet de voorziening rekening houden met hun inzichten, attitudes en vaardigheden in het omgaan met kinderen en hun mogelijkheden tot bewust en passend pedagogisch handelen.

Art. 18.

De voorziening ziet erop toe dat de nodige continuïteit in de begeleiding verzekerd wordt, zodat de begeleiders een persoonlijke relatie kunnen opbouwen met de kinderen.

HOOFDSTUK III. - BEPALINGEN INZAKE DE OUDERPARTICIPATIE**Art. 19.**

§ 1. De ouders kunnen samen met hun kind(eren) kennismaken met de begeleiders, de lokalen en de wijze van werken voor de eigenlijke opvang begint;

§ 2. De ouders ontvangen bij de inschrijving het in artikel 28 bedoelde huishoudelijk reglement van de voorziening en ondertekenen dit voor akkoord;

§ 3. Aan de ouders wordt via een inlichtingsblad informatie opgevraagd over eventuele specifieke bijzonderheden in de aanpak van en de zorg voor een kind;

§ 4. De breng- en haalcontacten met de ouders vinden op een dergelijke wijze plaats dat het wederzijds vertrouwen versterkt wordt. De nodige tijd en ruimte worden hiertoe vrijgemaakt;

§ 5. De ouders hebben tijdens de openingsuren van de opvang toegang tot alle lokalen waar de kinderen kunnen verblijven;

§ 6. De ouders worden regelmatig geïnformeerd over de gang van zaken in de opvangvoorziening en worden betrokken bij de organisatie van activiteiten alsook bij de ruimere werking en het beleid van de opvang.

HOOFDSTUK IV. - BEPALINGEN INZAKE DE INFRASTRUCTUUR**Art. 20.**

De lokalen van de voorziening zijn bestemd en geschikt voor de opvangfunctie. Ze kunnen voldoende worden verlucht en verlicht.

Art. 21.

Er wordt grenzend aan de opvanglokalen, in een speelruimte in de open lucht voorzien.

Art. 22.

De lokalen en de speelruimte worden voldoende ruim en passend ingericht rekening houdend met het aantal en de leeftijd van de opgevangen kinderen.

Art. 23.

In de lokalen wordt een huiselijke sfeer gecreëerd.

HOOFDSTUK V. - BEPALINGEN INZAKE VEILIGHEID EN GEZONDHEID

Art. 24.

De voorziening zorgt voor een veilige, gezonde en goed onderhouden opvangomgeving voor de kinderen; de eventueel verstrekte voeding is evenwichtig samengesteld.

Art. 25.

Een permanente, ononderbroken begeleiding bij de aanwezige kinderen is absoluut vereist.

Art. 26.

Alle verplaatsingen van kinderen (tussen school en opvangvoorziening, bij uitstapjes, e.a.) worden veilig en onder gepaste begeleiding georganiseerd.

Art. 27.

Van elk opgevangen kind moeten de ouder(s) of een persoon die hen vervangt bereikbaar zijn. Elke opvangvoorziening beschikt over een telefoon.

HOOFDSTUK VI. - SLOTBEPALING

Art. 28.

§ 1. Elke voorziening beschikt over een huishoudelijk reglement dat alle belangrijke elementen en regels bevat van de wijze waarop de voorziening intern en extern functioneert.

Kind en Gezin kan terzake verdere richtlijnen verstrekken.

§ 2. Een voorziening kan bij de dienstverlening niemand discrimineren op grond van ras, nationaliteit, geslacht, geloof of levensovertuiging.

TITEL III. - LOKAAL OVERLEG

Art. 29.

Op basis van vragen van ouders of gezinnen, of van hun vertegenwoordigers, van een lokaal overleg voor buitenschoolse opvang.

Art. 30.

Als binnen een termijn van negentig dagen volgend op het verzoek van Kind en Gezin het gemeentebestuur geen lokaal overleg opstart, kan Kind en Gezin zelf het initiatief daartoe nemen. In voorkomend geval deelt Kind en Gezin dat aan het gemeentebestuur mee.

Art. 31.

Het door het gemeentebestuur of door Kind en Gezin opgestarte lokaal overleg heeft de volgende opdrachten :

1° de ontwikkeling van een lokaal beleidsplan zoals bepaald in artikel 4;

2° advies verlenen over de oprichting van initiatieven in de gemeente; de keuze voor de uitbouw van één of meerdere voorzieningen moet in het beleidsplan gedefinieerd worden; als men afwijkt van de initieel omschreven rollen moet dit ook gemotiveerd worden in het beleidsplan;

3° een jaarlijkse verslaggeving over en evaluatie van de lokale opvangsituatie en van het beleidsplan ten behoeve van de gemeenteraad en Kind en Gezin;

4° het toekennen van een kwaliteitslabel aan voorzieningen zoals bepaald in artikel 5;

5° het informeren van de ouders over het kwantitatieve en kwalitatieve opvangaanbod in de gemeente.

Art. 32.

§ 1. Het lokaal overleg beslist bij eenvoudige meerderheid over het lokale beleidsplan en legt het ter goedkeuring voor aan de gemeenteraad.

§ 2. Het beleidsplan wordt, samen met de beslissing van de gemeenteraad, uiterlijk 60 dagen na goedkeuring binnen het lokale overleg, aan Kind en Gezin opgestuurd.

Art. 33.

§ 1. Het lokale overleg wordt ter uitvoering van het in artikel 29 en 30 bepaalde door het gemeentebestuur of zo nodig door Kind en Gezin als volgt samengesteld :

1° alle bij de buitenschoolse opvangproblematiek betrokkenen worden uitgenodigd en in elk geval :

a) een afgevaardigde van het organiserend bestuur van elke dienst voor opvanggezinnen en elk kinderdagverblijf werkzaam in de gemeente;

b) een afgevaardigde van de particuliere opvanggezinnen;

c) een afgevaardigde van de particuliere opvanginstellingen;

d) een afgevaardigde van het gemeentebestuur;

e) een afgevaardigde van het OCMW-bestuur;

f) een afgevaardigde van het plaatselijk jeugdwerk;

g) een afgevaardigde van het organiserend bestuur van elk initiatief voor buitenschoolse opvang;

h) een afgevaardigde van de gemeentelijke jeugddienst;

i) een afgevaardigde van het organiserend bestuur of de directie van elke basisschool in de gemeente;

j) een vertegenwoordiging, ten belope van maximum een derde van de leden, van de ouders via de Bond van Grote en van Jonge Gezinnen, de gemeentelijke gezinsraad, de oudervereniging(en) van de scho(o)l(en),...;

2° een persoon die geen enkele binding heeft met welke voorziening ook die in de gemeente een buitenschoolse opvangfunctie vervult of kan vervullen, wordt door het gemeentebestuur of zo nodig door Kind en Gezin als voorzitter voorgedragen en binnen het lokale overleg bij eenvoudige meerderheid bekrachtigd;

3° Kind en Gezin stelt een afgevaardigde aan die het lokale overleg opvolgt en begeleidt.

Deze afgevaardigde is niet stemgerechtigd;

4° het gemeentebestuur of zo nodig Kind en Gezin stelt een secretaris aan die het administratieve secretariaat van het lokale overleg waarneemt. Deze secretaris is niet stemgerechtigd;

5° om de drie jaar wordt het voorzitterschap van het lokale overleg, na advies van dit overleg, door het gemeentebestuur, of zo nodig door Kind en Gezin, hernieuwd of bevestigd.

§ 2. In afwijking van het in §1 bepaalde, wordt - ter uitvoering van het in artikel 29 en 30 bepaalde - voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest het lokale overleg, door het college van de Vlaamse Gemeenschapscommissie, of zo nodig door Kind en Gezin, als volgt samengesteld :

1° alle bij de buitenschoolse opvangproblematiek betrokkenen worden uitgenodigd en in elk geval :

- a) een afgevaardigde van het organiserend bestuur van elke dienst voor opvanggezinnen en elk kinderdagverblijf werkzaam in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest;
- b) een afgevaardigde van de particuliere opvanggezinnen;
- c) een afgevaardigde van de particuliere opvanginstellingen;
- d) drie afgevaardigden van het college van de Vlaamse Gemeenschapscommissie;
- e) een afgevaardigde van het Brussels Nederlandstalig jeugdwerk;
- f) een afgevaardigde van de diverse koepels van het Nederlandstalig basisonderwijs;
- g) een vertegenwoordiger van de ouders via de Bond van Grote en van Jonge Gezinnen en een vertegenwoordiger van de diverse koepels van ouderverenigingen;

2° het bevoegde collegelid, of zo nodig Kind en Gezin, draagt een persoon die geen enkele binding heeft met welke voorziening ook die een buitenschoolse opvangfunctie vervult of kan vervullen als voorzitter voor, en deze voordracht wordt binnen het lokale overleg bij eenvoudige meerderheid bekrachtigd;

3° Kind en Gezin stelt een afgevaardigde aan die het lokale overleg opvolgt en begeleidt. Deze afgevaardigde is niet stemgerechtigd;

4° een ambtenaar uit de bevoegde directie van de administratie van de Vlaamse Gemeenschapscommissie die het secretariaat van het lokale overleg waarneemt;

5° om de drie jaar wordt het voorzitterschap van het lokale overleg, na advies van dit overleg, door het college van de Vlaamse Gemeenschapscommissie, of zo nodig door Kind en Gezin, hernieuwd of bevestigd.

Art. 34.

Het lokale overleg komt ten minste twee maal per jaar samen.

Art. 35.

De afgevaardigde van Kind en Gezin - aangesteld luidens artikel 33, 3° - brengt een formeel advies uit aan Kind en Gezin over het goedgekeurde lokale beleidsplan; hij stuurt terzelfder tijd een afschrift van dit advies naar het gemeentebestuur en naar de voorzitter van het lokale overleg.

Art. 36.

Het gemeentebestuur en de voorzitter van het lokale overleg kunnen het advies van de afgevaardigde van Kind en Gezin aanvechten bij Kind en Gezin binnen een termijn van 30 dagen na ontvangst ervan. Op hun verzoek kunnen zij daartoe door Kind en Gezin worden gehoord.

Art. 37.

Kind en Gezin verleent zijn goedkeuring aan of keurt het ingediende lokale beleidsplan af binnen een termijn van 90 dagen, ingevolge hetgeen bepaald in artikel 32, § 2.

Kind en Gezin kan bij de goedkeuring opmerkingen en aanbevelingen formuleren.

Een afkeuring door Kind en Gezin is slechts mogelijk indien het beleidsplan wezenlijke vorm- of inhoudelijke gebreken vertoont. De afkeuring wordt uitvoerig gemotiveerd.

Art. 38.

Kind en Gezin maakt een handleiding op die binnen het lokale overleg kan worden gebruikt om de werkzaamheden te stroomlijnen.

Art. 39.

Het lokale overleg kan na grondige motivering opgesplitst worden per deelgemeente of per functioneel deel van een gemeente. In dit geval ziet elk lokaal overleg toe op de eenheid van het lokale beleidsplan voor het geheel van de gemeente.

Art. 40.

Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kunnen de taken van het gemeentebestuur en de gemeenteraad worden opgenomen door respectievelijk het College en de Raad van de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

TITEL IV. - OVERGANGS- EN SLOTBEPALINGEN

Art. 41.

§ 1. De gemeenten die op de datum van inwerkingtreding van dit besluit reeds beschikken over een vorm van lokaal overleg en/of een lokaal beleidsplan buitenschoolse opvang, leggen dit onverwijld aan Kind en Gezin voor.

§ 2. Kind en Gezin evalueert binnen 90 dagen dit lokale overleg en/of lokale beleidsplan, en deelt eventuele opmerkingen en aanbevelingen mee.

In afwachting van eventuele correcties of bijstellingen geldt deze evaluatie als een voorlopige goedkeuring.

§ 3. Als blijkt dat het al bestaande lokaal overleg en/of lokaal beleidsplan fundamenteel afwijkt of niet in overeenstemming is met de bepalingen van dit besluit, kan Kind en Gezin een voorlopige goedkeuring weigeren.

Deze weigering wordt uitvoerig gemotiveerd.

Art. 42.

Dit besluit treedt in werking op 1 juli 1997.

Art. 43.

De Vlaamse minister, bevoegd voor de bijstand aan personen, is belast met de uitvoering van dit besluit.

Bijlage 21: Richtlijn EU 96/34

Richtlijn 96/34/EG van de Raad van 3 juni 1996 betreffende de door de UNICE, het CEEP en het EVV gesloten raamovereenkomst inzake ouderschapsverlof

DE RAAD VAN DE EUROPESE UNIE,

Gelet op de Overeenkomst betreffende de sociale politiek bij het Protocol (nr. 14) betreffende de sociale politiek, gehecht aan het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, inzonderheid op artikel 4, lid 2,

Gezien het voorstel van de Commissie,

- (1) Overwegende dat de Lid-Staten, met uitzondering van het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland, hierna "de Lid-Staten" genoemd, geleid door de wens op de in het Sociaal Handvest van 1989 uitgezette weg voort te gaan, op grond van het Protocol betreffende de sociale politiek onderling een Overeenkomst betreffende de sociale politiek hebben gesloten;
- (2) Overwegende dat de sociale partners overeenkomstig artikel 4, lid 2, van de Overeenkomst betreffende de sociale politiek gezamenlijk kunnen verzoeken om tenuitvoerlegging van de op communautair niveau gesloten overeenkomsten door een besluit van de Raad op voorstel van de Commissie;
- (3) Overwegende dat punt 16 van het Gemeenschapshandvest van de sociale grondrechten van de werkenden betreffende de gelijke behandeling van mannen en vrouwen onder meer bepaalt dat maatregelen moeten worden ontwikkeld waardoor mannen en vrouwen hun beroeps- en gezinstaken met elkaar kunnen verenigen;
- (4) Overwegende dat de Raad, ondanks het bestaan van een brede consensus, niet bij machte is geweest een besluit te nemen over het voorstel voor een richtlijn betreffende het ouderverlof en het verlof om gezinsredenen (1), zoals gewijzigd (2) op 15 november 1984;
- (5) Overwegende dat de Commissie, overeenkomstig artikel 3, lid 2, van de Overeenkomst betreffende de sociale politiek de sociale partners heeft geraadpleegd over de mogelijke uitgangspunten van een communautair optreden op het gebied van de combinatie van het beroeps- en gezinsleven;
- (6) Overwegende dat de Commissie, die na deze raadpleging van mening was dat een communautair optreden wenselijk was, de sociale partners opnieuw heeft geraadpleegd over de inhoud van het overwogen voorstel, zulks overeenkomstig artikel 3, lid 3, van genoemde Overeenkomst;
- (7) Overwegende dat de algemene branche-overkoepelende organisaties (UNICE, CEEP en EVV) de Commissie bij gezamenlijk schrijven van 5 juli 1995 hebben medegedeeld de in artikel 4 van genoemde Overeenkomst bedoelde procedure te willen inleiden;
- (8) Overwegende dat de genoemde branche-overkoepelende organisaties op 14 december 1995 een raamovereenkomst inzake ouderschapsverlof hebben gesloten en dat zij, overeenkomstig artikel 4, lid 2, van genoemde Overeenkomst, de Commissie hebben verzocht deze raamovereenkomst ten uitvoer te leggen door een besluit van de Raad op voorstel van de Commissie;
- (9) Overwegende dat de Raad in zijn resolutie van 6 december 1994 over enkele vooruitzichten van een sociaal beleid in de Europese Unie: bijdrage aan de economische en sociale convergentie van de Unie (3), de sociale partners heeft verzocht de mogelijkheden tot het sluiten van overeenkomsten te benutten, omdat deze in de regel dichter aansluiten bij de sociale werkelijkheid en problematiek; dat de leden van de Europese Raad wier Staat deelneemt aan de Overeenkomst betreffende de sociale politiek in Madrid hun voldoening hebben uitgesproken over de totstandkoming van deze raamovereenkomst;
- (10) Overwegende dat de ondertekenende partijen beoogden een raamovereenkomst met minimale voorschriften inzake ouderschapsverlof en arbeidsverzuim door overmacht te sluiten, en het aan de Lid-Staten en/of de sociale partners over te laten, vast te stellen hoe het ouderschapsverlof moet worden verleend, teneinde rekening te houden met de mede op het gebied van het gezinsbeleid bestaande situatie in iedere Lid-Staat, met name op het gebied van de voorwaarden voor toekenning van het ouderschapsverlof en uitoefening van het recht op ouderschapsverlof;
- (11) Overwegende dat de passende akte voor de tenuitvoerlegging van deze raamovereenkomst een richtlijn is in de zin van artikel 189 van het Verdrag; dat deze richtlijn derhalve de Lid-Staten verbindt wat het te bereiken resultaat betreft maar hun tegelijk de bevoegdheid laat om de vorm en de middelen daartoe te bepalen;
- (12) Overwegende dat overeenkomstig het subsidiariteitsbeginsel en het evenredigheidsbeginsel, zoals weergegeven in artikel 3 B van het Verdrag, de doelstellingen van deze richtlijn niet voldoende door de Lid-Staten kunnen worden verwezenlijkt en derhalve door de Gemeenschap kunnen worden verwezenlijkt; dat deze richtlijn beperkt is tot het vereiste minimum om deze doelstellingen beter te verwezenlijken en niet verder gaat dan wat daartoe nodig is;
- (13) Overwegende dat de Commissie bij de opstelling van haar voorstel voor een richtlijn van de Raad rekening heeft gehouden met de representativiteit van de ondertekende partijen, hun opdracht, de wettigheid van de clausules in de raamovereenkomst en de naleving van de relevante bepalingen voor het midden- en kleinbedrijf;
- (14) Overwegende dat de Commissie, overeenkomstig haar mededeling van 14 december 1993 inzake de tenuitvoerlegging van het Protocol betreffende de sociale politiek, het Europees Parlement heeft ingelicht door het tezamen met haar voorstel voor een richtlijn en de toelichting daarbij de tekst van de raamovereenkomst te doen toekomen;
- (15) Overwegende dat de Commissie tevens het Economisch en Sociaal Comité heeft ingelicht door het tezamen met

- haar voorstel voor een richtlijn en de toelichting daarbij de tekst van de raamovereenkomst te doen toekomen;
- (16) Overwegende dat in punt 2 van clause 4 van deze raamovereenkomst wordt benadrukt dat de tenuitvoerlegging van de bepalingen van deze overeenkomst niet voldoende reden is om een verlaging van het algemene beschermingsniveau van de werknemers op het door deze overeenkomst bestreken gebied te rechtvaardigen, zulks onverminderd het recht van de Lid-Staten en/of de sociale partners om, in het licht van de ontwikkeling van de situatie (met inbegrip van de invoering van de niet-overdraagbaarheid), andere wettelijke, bestuursrechtelijke of contractuele bepalingen vast te stellen, mits wordt voldaan aan de minimumeisen van deze overeenkomst;
- (17) Overwegende dat het Gemeenschapshandvest van de sociale grondrechten van de werkenden het belang van de bestrijding van alle vormen van discriminatie, met name die op grond van geslacht, huidskleur, ras, opvattingen en geloof, erkent;
- (18) Overwegende dat artikel F, lid 2, van het Verdrag betreffende de Europese Unie bepaalt dat de Unie de grondrechten, zoals die worden gewaarborgd door het op 4 november 1950 te Rome ondertekende Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en zoals zij uit de gemeenschappelijke constitutionele tradities van de Lid-Staten voortvloeien, als algemene beginselen van het Gemeenschapsrecht eerbiedigt;
- (19) Overwegende dat de Lid-Staten de sociale partners, indien zij daarom gezamenlijk verzoeken, kunnen belasten met de tenuitvoerlegging van deze richtlijn, op voorwaarde dat deze Lid-Staten alle nodige maatregelen treffen om de in deze richtlijn voorgeschreven resultaten te allen tijde te kunnen waarborgen;
- (20) Overwegende dat de tenuitvoerlegging van de raamovereenkomst bijdraagt tot de verwezenlijking van de in artikel 1 van de Overeenkomst betreffende de sociale politiek bedoelde doelstellingen,

HEEFT DE VOLGENDE RICHTLIJN VASTGESTELD:

Artikel 1

Tenuitvoerlegging van de raamovereenkomst

Deze richtlijn is gericht op de tenuitvoerlegging van de op 14 december 1995 door de algemene branche-overkoepelende organisaties (UNICE, CEEP en EEV) gesloten raamovereenkomst inzake ouderschapsverlof, zoals opgenomen in de bijlage.

Artikel 2

Slotbepalingen

1. De Lid-Staten doen de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen in werking treden om uiterlijk op 3 juni 1996 aan deze richtlijn te voldoen, of verzekeren zich er uiterlijk op die datum van dat de sociale partners de nodige bepalingen bij overeenkomst hebben ingevoerd; de Lid-Staten moeten alle nodige maatregelen treffen om de in deze richtlijn voorgeschreven resultaten te allen tijde te kunnen waarborgen. Zij stellen de Commissie daarvan onverwijld in kennis.

De Lid-Staten kunnen in geval van bijzondere moeilijkheden of tenuitvoerlegging door middel van een collectieve overeenkomst zo nodig over maximaal één extra jaar beschikken.

Zij dienen de Commissie onverwijld van deze omstandigheden in kennis te stellen.

3. Wanneer de Lid-Staten de in lid 1 bedoelde bepalingen vaststellen, wordt in die bepalingen of bij de officiële bekendmaking van die bepalingen naar deze richtlijn verwezen. De regels voor deze verwijzing worden vastgesteld door de Lid-Staten.

Artikel 3

Deze richtlijn is gericht tot de Lid-Staten.

Gedaan te Luxemburg, 3 juni 1996.

Voor de Raad De Voorzitter T. TREU

BIJLAGE

RAAMOVEREENKOMST INZAKE OUDERSCHAPSVERLOF

PREAMBULE

Met bijgaande raamovereenkomst verbinden de UNICE, het CEEP en het EVV zich ertoe minimumvoorschriften in te voeren met betrekking tot ouderschapsverlof, en arbeidsverzuim door overmacht als een belangrijke bijdrage tot de combinatie van beroeps- en gezinsleven en de bevordering van gelijke kansen en de gelijke behandeling van mannen en vrouwen.

Het EVV, de UNICE en het CEEP verzoeken de Commissie deze raamovereenkomst voor te leggen aan de

Raad, opdat deze de minimumvoorschriften door middel van een besluit voor de Lid-Staten van de Europese Gemeenschap, met uitzondering van het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland, verbindend maakt.

I. ALGEMENE OVERWEGINGEN

1. Gelet op de Overeenkomst betreffende de sociale politiek bij het Protocol betreffende de sociale politiek, gehecht aan het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, inzonderheid op de artikelen 3, lid 4, en 4, lid 2,
2. Overwegende dat artikel 4, lid 2, van de Overeenkomst betreffende de sociale politiek bepaalt dat de tenuitvoerlegging van op communautair niveau gesloten overeenkomsten op gezamenlijk verzoek van de ondertekenende partijen geschiedt door een besluit van de Raad op voorstel van de Commissie;
3. Overwegende dat de Commissie haar voornemen kenbaar heeft gemaakt een communautaire maatregel inzake de combinatie van het beroeps- en gezinsleven voor te stellen;
4. Overwegende dat het Gemeenschapshandvest van de sociale grondrechten van de werkenden in punt 16 betreffende de gelijke behandeling van mannen en vrouwen bepaalt dat maatregelen moeten worden ontwikkeld waardoor mannen en vrouwen hun beroeps- en gezinstaken met elkaar kunnen verenigen;
5. Overwegende dat de Raad in zijn resolutie van 16 december 1994 erkent dat voor een doeltreffend beleid op het gebied van gelijke kansen een alomvattend en geïntegreerd perspectief noodzakelijk is waarmee de organisatie en de flexibiliteit van de arbeidstijd kunnen worden verbeterd en de reïntegratie in de arbeidsmarkt kan worden vergemakkelijkt, en nota neemt van de belangrijke rol die de sociale partners op dit gebied spelen, ook wat de aan mannen en vrouwen geboden mogelijkheid betreft hun beroeps- en gezinstaken te combineren;
6. Overwegende dat de maatregelen om het beroeps- en gezinsleven te kunnen combineren de invoering van nieuwe flexibele organisatievormen van de arbeid en de tijd moeten stimuleren, die beter op de veranderende behoeften van de samenleving zijn afgestemd en rekening houden met de behoeften van het bedrijfsleven en van de werknemers;
7. Overwegende dat het gezinsbeleid moet worden gezien in het kader van de demografische veranderingen, de vergrijzing van de bevolking, die snellere opeenvolging van de generaties en de bevordering van de arbeidsdeelneming van de vrouw;
8. Overwegende dat mannen ertoe moeten worden aangemoedigd een gelijk aandeel in de gezinstaken op zich te nemen, en bij voorbeeld door middel van bewustmakingsprogramma's aangemoedigd zouden moeten worden om ouderschapsverlof te nemen;
9. Overwegende dat deze overeenkomst een raamovereenkomst is die minimumvoorschriften en bepalingen bevat inzake ouderschapsverlof, dat moet worden onderscheiden van moederschapsverlof, en inzake arbeidsverzuim door overmacht, en het aan de Lid-Staten en de sociale partners overlaat de voorwaarden en wijze van toepassing vast te stellen, teneinde rekening te houden met de situatie in elke Lid-Staat;
10. Overwegende dat de Lid-Staten zouden moeten voorzien in het behoud van het recht op uitkeringen uit hoofde van de ziektekostenverzekering tijdens de minimumduur van het ouderschapsverlof;
11. Overwegende dat de Lid-Staten, wanneer dat gelet op de nationale omstandigheden en de begrotingssituatie mogelijk blijkt, het behoud van de rechten op sociale-zekerheidsuitkeringen tijdens de minimumduur van het ouderschapsverlof zouden moeten overwegen;
12. Overwegende dat deze overeenkomst rekening houdt met de noodzaak de vereisten inzake de sociale politiek te verbeteren, het concurrentievermogen van de economie van de Gemeenschap te vergroten en te vermijden zodanige administratieve, financiële en juridische verplichtingen op te leggen, dat de oprichting en ontwikkeling van kleine en middelgrote ondernemingen daardoor zouden kunnen worden belemmerd;
13. Overwegende dat de sociale partners het meest aangewezen zijn om oplossingen te vinden die voldoen aan de behoeften van de werkgevers en werknemers en dat hun bijgevolg een bijzondere rol toekomt bij de uitvoering en toepassing van deze overeenkomst,

HEBBEN DE ONDERTEKENENDE PARTIJEN DE VOLGENDE OVEREENKOMST GESLOTEN:

II. INHOUD

Clausule 1: doel en werkingssfeer

1. Deze overeenkomst behelst minimumvoorschriften die het werkende ouders gemakkelijker moeten maken hun beroeps- en gezinstaken te combineren.
2. Deze overeenkomst is van toepassing op alle werknemers, zowel mannen als vrouwen, met een arbeidsovereenkomst of arbeidsverhouding overeenkomstig de in elke Lid-Staat geldende wetgeving, collectieve overeenkomsten of gebruiken.

Clausule 2: ouderschapsverlof

1. Krachtens deze overeenkomst wordt onder voorbehoud van clausule 2.2 aan werknemers, zowel mannen als vrouwen, bij geboorte of adoptie van een kind een individueel recht op ouderschapsverlof toegekend om hen in staat te stellen gedurende ten minste drie maanden tot een door de Lid-Staten en/of de sociale partners vast te stellen leeftijd van maximaal acht jaar voor hun kind te zorgen.

2. Om gelijke kansen en de gelijke behandeling van mannen en vrouwen te bevorderen, zijn de partijen bij deze overeenkomst van mening dat het in clausule 2.1 bedoelde recht op ouderschapsverlof in beginsel niet overdraagbaar is.

3. De voorwaarden en wijze van toepassing van het ouderschapsverlof worden in de Lid-Staten vastgesteld bij de wet en/of bij collectieve overeenkomsten, met inachtneming van de minimumvoorschriften van deze overeenkomst. De Lid-Staten en/of de sociale partners kunnen onder meer:

a) beslissen of het ouderschapsverlof als vol- of deeltijdverlof, in gedeelten of in de vorm van uitgesteld verlof wordt toegekend;

b) het recht op ouderschapsverlof afhankelijk stellen van een werk- en/of anciënniteitsperiode van ten hoogste één jaar;

c) de voorwaarden en uitvoeringsbepalingen van het ouderschapsverlof aanpassen aan de bijzondere omstandigheden van adoptie;

d) perioden vaststellen waarbinnen de werknemer die van zijn recht op ouderschapsverlof gebruik maakt, zijn werkgever van zijn voornemen in kennis moet stellen, onder vermelding van het begin en het einde van de verlofperiode;

e) de omstandigheden vaststellen waarin de werkgever, na raadpleging overeenkomstig de wetgeving, de collectieve overeenkomsten of de nationale gebruiken, het recht heeft de toekenning van ouderschapsverlof uit te stellen om gerechtvaardigde redenen in verband met het functioneren van het bedrijf (bijvoorbeeld wanneer het seizoensarbeid betreft, wanneer gedurende de kennisgevingsperiode geen vervanger kan worden gevonden, wanneer een groot deel van het personeel voor dezelfde periode ouderschapsverlof aanvraagt, wanneer een bijzondere functie van strategisch belang is). Alle uit de toepassing van deze bepaling voortvloeiende problemen moeten overeenkomstig de wetgeving, de collectieve overeenkomsten en de nationale gebruiken worden opgelost;

f) behalve de onder e) genoemde maatregelen bijzondere regelingen toestaan om te voorzien in de functionele en organisatorische behoeften van kleine ondernemingen.

4. Teneinde te waarborgen dat de werknemers van hun recht op ouderschapsverlof gebruik kunnen maken nemen de Lid-Staten en/of de sociale partners overeenkomstig de wetgeving, de collectieve overeenkomsten of de nationale gebruiken de nodige maatregelen om de werknemers tegen ontslag wegens het aanvragen of opnemen van ouderschapsverlof te beschermen.

5. Na afloop van het ouderschapsverlof heeft de werknemer het recht terug te keren in zijn oude functie of, indien dat niet mogelijk is, in een gelijkwaardige of vergelijkbare functie die in overeenstemming is met zijn arbeidsovereenkomst of arbeidsverhouding.

6. De op de datum van ingang van het ouderschapsverlof door de werknemer verworven rechten of rechten in wording blijven ongewijzigd behouden tot het einde van het ouderschapsverlof. Na afloop van het ouderschapsverlof zijn deze rechten, met inbegrip van de uit de wetgeving, collectieve overeenkomsten of nationale gebruiken voortvloeiende veranderingen, van toepassing.

7. De Lid-Staten en/of de sociale partners stellen de regeling vast die gedurende het ouderschapsverlof op de arbeidsovereenkomst of de arbeidsverhouding van toepassing is.

8. Alle sociale-zekerheidskwesties in verband met deze overeenkomst moeten door de Lid-Staten overeenkomstig de nationale wetgeving worden bestudeerd en geregeld, rekening houdend met het belang van de continuïteit van de rechten op de sociale-zekerheidsuitkeringen krachtens de verschillende regelingen, in het bijzonder inzake de gezondheidszorg.

Clausule 3: arbeidsverzuim door overmacht

1. De Lid-Staten en/of de sociale partners nemen de nodige maatregelen om de werknemers toe te staan hun werk overeenkomstig de wetgeving, de collectieve overeenkomsten en/of de nationale gebruiken te verzuimen door overmacht in verband met onvoorziene gezinsomstandigheden in gevallen van ziekte of ongeval, waardoor de onmiddellijke aanwezigheid van de werknemer vereist is.

2. De Lid-Staten en/of de sociale partners kunnen de voorwaarden en uitvoeringsbepalingen van clausule 3.1 preciseren en dit recht beperken tot een bepaalde duur per jaar en/of per geval.

Clausule 4: slotbepalingen

1. De Lid-Staten kunnen gunstiger bepalingen toepassen of invoeren dan de in deze overeenkomst bedoelde.

2. De tenuitvoerlegging van de bepalingen van deze overeenkomst is niet voldoende reden om een verlaging van het algemene beschermingsniveau van de werknemers op het door deze overeenkomst bestreken gebied te rechtvaardigen. Dit doet geen afbreuk aan het recht van de Lid-Staten en/of de sociale partners om, in het licht van de veranderende omstandigheden (met inbegrip van de invoering van de niet-overdraagbaarheid), andere wettelijke, bestuursrechtelijke of contractuele bepalingen vast te stellen, mits wordt voldaan aan de minimumeisen van deze overeenkomst.

3. Deze overeenkomst laat het recht van de sociale partners onverlet op het passende niveau, ook op Europees niveau, overeenkomsten te sluiten tot aanpassing en/of aanvulling van de bepalingen van deze overeenkomst teneinde rekening te houden met bijzondere omstandigheden.

4. De Lid-Staten stellen de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen vast om uiterlijk twee jaar na vaststelling ervan aan het besluit van de Raad te voldoen, of verzekeren zich ervan (1) dat de sociale partners voor het einde van die periode de nodige maatregelen bij overeenkomst vaststellen. Zo nodig beschikken de Lid-Staten in geval van bijzondere moeilijkheden of een tenuitvoerlegging door middel van een collectieve overeenkomst over maximaal één bijkomend jaar om aan het besluit te voldoen.

5. De voorkoming en beslechting van uit de toepassing van de overeenkomst voortvloeiende geschillen en klachten geschieden overeenkomstig de wetgeving, de collectieve overeenkomsten en de nationale gebruiken.

6. Onverminderd de respectieve rol van de Commissie, de nationale gerechten en het Hof van Justitie, dient iedere vraag betreffende de uitlegging van deze overeenkomst op Europees vlak door de Commissie in de eerste plaats te worden voorgelegd aan de ondertekenende partijen, die advies zullen uitbrengen.

7. De ondertekenende partijen herzien de toepassing van deze overeenkomst vijf jaar na de datum van het besluit van de Raad, indien een van de partijen bij deze overeenkomst daarom verzoekt.

Gedaan te Brussel, 14 december 1995.

Fritz VERZETNITSCH

Voorzitter van het EVV

Emilio GABAGLIO

Secretaris-generaal

EVV

Émile Jacqmainlaan 155

B-1210 BrusselAntonio Castellano AUYANET

Voorzitter van het CEEP

Roger GOURVÈS

Secretaris-generaal

CEEP

Liefdadigheidsstraat 15

B-1040 BrusselFrançois PERIGOT

Voorzitter van de UNICE

Zygmunt TYSZKIEWICZ

Secretaris-generaal

UNICE

Joseph II-straat 40

B-1040 Brussel

